

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ Ε.Ε.Ε.

Αλίκη ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ	Πρόεδρος
Στέργιος ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ	Αντιπρόεδρος
Πέτρος ΚΑΚΚΑΛΗΣ	Γενικός Γραμματέας
Παρασκευή ΤΣΙΛΙΜΙΓΚΑΚΗ	Ταμίας
Τηλέμαχος ΣΕΡΑΣΗΣ	Ειδικός Γραμματέας
Καλλιόπη ΣΠΙΝΕΛΛΗ	Μέλος
Φωτεινή ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ	Μέλος
Δημήτρης ΤΣΑΟΥΣΗΣ	Μέλος
Ιάκωβος ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ	Μέλος

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ιάκωβος ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ	Διευθυντής Έκδοσης
Αντώνης ΜΑΓΓΑΝΑΣ	Αναπλ. Δ/ντής Έκδοσης
Τηλέμαχος ΣΕΡΑΣΗΣ	Επιμελητής Έκδοσης

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Στέργιος ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ, Νομικό Τμήμα Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Δημήτρης ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ, Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας,
Παρίσι / Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Βρυξελλών
Αφροδίτη ΚΟΥΚΟΥΤΣΑΚΗ, Τμήμα Κοινωνιολογίας Παντείου Α.Σ.Π.Ε.
Νέστωρ ΚΟΥΡΑΚΗΣ, Νομικό Τμήμα Πανεπιστημίου Αθηνών
Αλίκη ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ, Τμήμα Κοινωνιολογίας Παντείου Α.Σ.Π.Ε.
Γιάννης ΠΑΝΟΥΣΗΣ, Νομικό Τμήμα Πανεπιστημίου Θράκης
Καλλιόπη ΣΠΙΝΕΛΛΗ, Νομικό Τμήμα Πανεπιστημίου Αθηνών
Ευγένιος ΤΡΙΒΙΖΑΣ, Τμήμα Κοινωνιολογίας Πανεπιστημίου Ρέντιγκ
Φωτεινή ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ, Τμήμα Κοινωνιολογίας Παντείου Α.Σ.Π.Ε.
Αγλαΐα ΤΣΗΤΣΟΥΡΑ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Στρασβούργο / Νομική
Σχολή Πανεπιστημίου Βρυξελλών
Ανθοζωή ΧΑΪΔΟΥ, Τμήμα Κοινωνιολογίας Παντείου Α.Σ.Π.Ε.

Εκδίδεται δύο φορές το χρόνο (Ιούνιο – Δεκέμβριο).

Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο: Ιάκωβος Ι. Φαρσεδάκης
Σπουδαστήριο Εγκληματολογίας, Π.Α.Σ.Π.Ε.
Συγγρού 136, 17671 Καλλιθέα, Αθήνα τηλ. 922122 - 9225055

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου <i>Editorial</i>	7
Guy Houchon Το Θύμα, Συντελεστής Προόδου στην Εγκληματολογία	10
Αγλαΐα Τσήτσουρα Η Συμμετοχή του Κοινού στην Αντεγκληματική Πολιτική	32
Δημήτρης Καλογερόπουλος Το Εγκληματικό Ζήτημα στο Σημείο Συνάντησης της Κοινωνιο- λογίας του Δικαίου, της Κοινωνιολογίας της Εγκληματικότητας και της Εγκληματολογίας	45
Mireille Delmas-Marty Αντεγκληματική Πολιτική και Ευρωπαϊκό Σύστημα Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	112
Βιβλιοπαρουσιάσεις	
Νέστωρ Κουράκης Ανδρέα Λοθέρδου, «Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα».	123
Ανθοζωή Χαΐδου Angelika Pitsela, «Straffälligkeit und Viktimisierung ausländischer Minderheiten in der BRD».	132
Βάσω Αρτινοπούλου David Finkelhor, «A Sourcebook on Child Sexual Abuse».	138
Εγκληματολογικά Χρονικά	
Η Δραστηριότητα της Ε.Ε.Ε. στη Δεκαετία 1979-1988	143
Αφιέρωμα: Εγκληματολογικά Βιβλία στα Ελληνικά	148
Ελληνική και Διεθνής Επιστημονική Κίνηση	153
Νέες Εκδόσεις	157
Ξενογλωσσο Τμήμα	167-191

HELLENIC REVIEW OF CRIMINOLOGY

A PUBLICATION OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

ADMINISTRATIVE COUNCIL OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Alice YOTOPOULOS–MARANGOPOULOS	President
Stergios ALEXIADIS	Vice–President
Peter KAKKALIS	Secretary General
Paraskevi TSILIMIGAKI	Treasurer
Telemachus SERASSIS	Secretary
James FARSEDAKIS	Member
Kalliopi SPINELLI	Member
Fotini TSALIKOGLOU	Member
Dimitris TSAOUSSIS	Member

EDITORIAL COMMITTEE

James FARSEDAKIS	Editor
Anthony MANGANAS	Associate Editor
Telemachus SERASSIS	Managing Editor

SCIENTIFIC COMMITTEE

Stergios ALEXIADIS, Department of Law, University of Thessaloniki
Anthozoe CHAIDOU, Department of Sociology, Panteios School
Dimitris KALOGEROPOULOS, National Center of Scientific Research, Paris /
Law School, University of Brussels
Aphrodite KOUKOUTSAKI, Department of Sociology, Panteios School
Nestor KOURAKIS, Department of Law, University of Athens
Alice MARANGOPOULOS, Department of Sociology, Panteios School.
John PANOUSSIS, Department of Law, University of Thrace
Calliopi SPINELLI, Department of Law, University of Athens
Eugene TRIVIZAS, Department of Sociology, University of Reading
Fotini TSALIKOGLOU, Department of Sociology, Panteios School.
Aglaia TSITSOURA, Council of Europe, Strasbourg / Law School, University of
Brussels

Published bi-annually (in June and December)

Faculty of Criminology, Department of Sociology,
Panteios School of Political Sciences,
136 Syngrou Avenue, GR-17671 Athens.

HELLENIC REVIEW OF CRIMINOLOGY

A PUBLICATION OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

CONTENTS

Alice Yotopoulos–Marangopoulos <i>Editorial</i>	7
Guy Houchon The Study of the Victim and Scientific Progress in Criminology	10
Aglaia Tsitsoura The Participation of the Public in Crime Policy	32
Dimitris Kalogeropoulos The Criminal Issue at the Meeting Point of the Sociology of Law, the Sociology of Criminality, and Criminology	45
Mireille Delmas–Marty Criminal Policy and the European System for the Protection of Human Rights	112
Book reviews	123-140
Criminological Chronicle	141-166
English Language Section	
Editorial	169
Summaries	171
The Activity of the Greek Society of Criminology in the decade 1979-1988.	174
French Language Section	179-191

REVUE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

PUBLICATION DE LA SOCIETE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

CONSEIL D' ADMINISTRATION DE LA SOCIETE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

Alice YOTOPOULOS—MARANGOPOULOS	Président
Stergios ALEXIADIS	Vice-Président
Pierre KAKKALIS	Secrétaire Général
Paraskevi TSILIMIGAKI	Trésorier
Télémaque SERASSIS	Secrétaire
Jaques FARSEDAKIS	Membre
Calliopi SPINELLI	Membre
Fotini TSALIKOGLOU	Membre
Dimitri TSAOUSSIS	Membre

COMITE DE REDACTION

Jacques FARSEDAKIS	Directeur de la Rédaction
Antoine MANGANAS	Directeur Associé
Telemaque SERASSIS	Rédacteur en chef

COMITE SCIENTIFIQUE

Stergios ALEXIADIS, Département de Droit, Université de Thessaloniki
Anthozoe CHAIDOU, Département de Sociologie, Ecole «Panteios».
Dimitri KALOGEROPOULOS, Centre National de Recherche Scientifique, Paris
Faculté de Droit, Université de Bruxelles
Aphrodite KOUKOUTSAKI, Département de Sociologie, Ecole «Panteios»
Nestor KOURAKIS, Département de Droit, Université d' Athènes
Alice MARANGOPOULOS, Département de Sociologie, Ecole «Panteios».
Jean PANOUSSIS, Département de Droit, Université de Thrace
Calliopi SPINELLI, Département de Droit, Université d' Athènes
Eugene TRIVIZAS, Département de Sociologie, Université de Reading
Fotini TSALIKOGLOU, Département de Sociologie, Ecole «Panteios».
Aglaias TSITSOURA, Conseil de l' Europe, Strasbourg / Faculté de Droit,
Université de Bruxelles

Publiée deux fois par an (juin et décembre)

Section de Criminologie, Département de Sociologie,
Ecole de Sciences Politiques «Panteios»,
Avenue Syngrou 136, GR-17671 Athènes.

REVUE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

PUBLICATION DE LA SOCIÉTÉ HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

TABLE DES MATIÈRES

Alice Yotopoulou–Marangopoulou <i>Editorial</i>	7
Guy Houchon L' étude de la victime et le progrès scientifique en criminologie	10
Aglaia Tsitsoura La participation du public à la politique criminelle	32
Dimitri Kalogeropoulos La question criminelle au point de rencontre de la sociologie du droit, la sociologie de la criminalité, et de la criminologie	45
Mireille Delmas–Marty Politique criminelle et le système européen de protection des droits de l' homme	112
Revue bibliographique	123-140
Chronique criminologique	141-166
Section en langue anglaise	167-178
Section en langue française	
Editorial	181
Resumés	181
L' activité de la Société Hellénique de Criminologie dans la décennie 1979-1988.	

όροι συμμετοχών

Τα κείμενα πρέπει να υποβάλλονται δακτυλογραφημένα σε τέσσερα (4) αντίτυπα, και να είναι σε ελληνική γλώσσα.

Πρέπει να υποβάλλεται επίσης και μια περίληψη – μέχρι 150 λέξεις – τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά και/ή γαλλικά.

Η βιβλιογραφία, οι υποσημειώσεις, οι παραπομπές και οι τυχόν πίνακες πρέπει να μπαίνουν στο τέλος του κειμένου. Για τις παραπομπές και τη βιβλιογραφία θα πρέπει να ακολουθείται κάποιο από τα διεθνώς καθιερωμένα συστήματα (κατά προτίμηση το σύστημα Harvard – βλ. *British Journal of Criminology* ή *Déviance et Société* για παράδειγμα).

Τα κείμενα πρέπει να αποστέλλονται στη διεύθυνση:

Σπουδαστήριο Εγκληματολογίας Παντείου Α.Σ.Π.Ε.
Συγγρού 136, 17671 Καλλιθέα, Αθήνα

βιβλιοπαρουσιάσεις

Όσοι συγγραφείς ή εκδοτικοί οίκοι επιθυμούν να παρουσιαστούν από τις στήλες της Ελληνικής Επιθεώρησης Εγκληματολογίας τα βιβλία τους, παρακαλούνται να τα στέλνουν σε τρία (3) αντίτυπα στη διεύθυνση:

Σπουδαστήριο Εγκληματολογίας Παντείου Α.Σ.Π.Ε.
Συγγρού 136, 17671 Καλλιθέα, Αθήνα

Με τη συμπλήρωση δέκα ετών δράσης της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας, έχουμε τη χαρά να παρουσιάσουμε το πρώτο φύλλο του περιοδικού της, της «Ελληνικής Επιθεώρησης Εγκληματολογίας».

Η πρώτη σκέψη για την ίδρυση της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του διεθνούς συμποσίου Εγκληματολογίας που οργανώσαμε το 1976 στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών με την ευκαιρία της εκατονταετηρίδας από τη δημοσίευση του έργου του Lombroso «Ο Εγκληματίας Άνθρωπος». Ο τίτλος του Συμποσίου ήταν «1876-1976. Από τον «Εγκληματία Άνθρωπο» του Lombroso ως σήμερα».

Η ολιγοήμερη αλλά συνεχής προσωπική επαφή και ανταλλαγή απόψεων με λίγους αλλά κορυφαίους εγκληματολόγους της εποχής εκείνης (M. Ancel, L. Radzinowicz, D. Szabo, J. Pinatel και ιδίως με τον τελευταίο, Πρόεδρο τότε, της Διεθνούς Εταιρίας Εγκληματολογίας) με έπεισαν για την ανάγκη να μη παραμείνει η ελληνική επιστήμη έξω από την διεθνή εγκληματολογική κίνηση.

Έκτοτε άρχισαν οι σχετικές προσπάθειες και το 1978 γεννήθηκε η Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας, ελληνικό τμήμα της Διεθνούς Εταιρίας Εγκληματολογίας που εδρεύει στο Παρίσι.

Η σύνθεση των κατά καιρούς διοικητικών συμβουλίων και οι ιδιότητες των ιδρυτικών μελών είναι δηλωτικές δύο βασικών αρχών: της αρχής της πολυεπιστημονικής προσέγγισης, που σημαίνει την ανάγκη συνεργασίας πολλών επιστημονικών κλάδων στη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου (εγκληματολογίας, ποινικού δικαίου, κοινωνιολογίας, ψυχολογίας κλπ.) της αρχής της πολυφωνίας, που σημαίνει την ελεύθερη παρουσίαση όλων των τάσεων και θεωριών που σήμερα προβάλλονται και αντιπαραβάλλονται στο επιστημονικό πεδίο σχετικά με το εγκληματικό φαινόμενο. Και οι δύο τηρήθηκαν αυτά τα 10 χρόνια και θα αποτελούν, φυσικά, κατευθυντήριες γραμμές και του περιοδικού μας.

Η δραστηριότητα της Εταιρίας από την ίδρυσή της βαίνει

συνεχώς αναπτυσσόμενη, όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει από την καταγραφή, σε άλλο σημείο αυτού του τεύχους, των κυριότερων εκδηλώσεων της στα δέκα χρόνια της ζωής της, ανάμεσα στις οποίες όχι λίγες εξαιρετικού ενδιαφέροντος.

Επιθυμούμε ιδιαίτερα να σημειώσουμε τη σημαντική αύξηση του αριθμού των νέων μελών, ιδίως νέων επιστημόνων που ειδικεύονται στην εγκληματολογία και που σήμερα είναι φορείς ζωηρού ενδιαφέροντος για την όλη προβληματική του κλάδου μας, η σημασία του οποίου δεν έχει ως τώρα κατανοηθεί όσο πρέπει στη χώρα μας.

Η προβληματική αυτή σε διεθνές επίπεδο επισύρει σήμερα περισσότερο από ποτέ το επιστημονικό ενδιαφέρον.

Θεωρίες ποικίλες υποστηρίζονται, αρχίζοντας από την πλήρη κατάργηση του όλου ποινικού συστήματος ως την επανεμφάνιση της κλασικής σχολής με τον μανδύα του νεοκλασικισμού. Και, ενδιάμεσα, ποικίλες κατευθύνσεις, ριζοσπαστικές, θετικιστικές, κοινωνικής άμυνας διαφόρων αποχρώσεων, από τις οποίες άλλες αρνούνται οποιοδήποτε συνδυασμό μεταξύ τους, ενώ άλλες δέχονται συγκερασμό και συνδυασμούς διαφόρους. Η έντονη αυτή κινητικότητα στη θεωρία είναι δηλωτική από τη μια μεριά ζωντάνιας της επιστήμης μας – μόνο τα λιμνάζοντα νερά είναι ακίνητα – από την άλλη μεταβατικής εποχής σοβαρών κοινωνικών και πολιτιστικών αλλαγών.

Ειδικά το εγκληματικό φαινόμενο προκαλεί σήμερα περισσότερες ανησυχίες από άλλοτε, σε διεθνές και σε ελληνικό επίπεδο. Η φαινομενολογία του παρουσιάζει μεταβολές πραγματικά ανησυχητικές και ως προς το είδος των τελουμένων εγκλημάτων και ως προς τη διεύρυνση του κύκλου των πιθανών θυμάτων, αλλαγές που μεγεθύνονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Και που όχι σπάνια παρερμηνεύονται.

Συνέπεια αυτών των φαινομένων που εμφανίζονται στην θεωρία και στην κοινωνική πραγματικότητα είναι η μεγάλη δυσχέρεια χάραξης αντεγκληματικής πολιτικής περισσότερο ορθής και αποτελεσματικής και, γενικότερα, σωστότερης κοινωνικής αντίδρασης απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο. Για την επίτευξή της είναι αναγκαίος ο φωτισμός των επί μέρους πολύπλοκων σχετικών προβλημάτων και, μάλιστα, όσο είναι δυνατό, με βάση την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική πραγματικότητα κάθε χώρας.

Αυτό θα αποτελέσει έναν από τους κύριους στόχους του περιοδικού μας που θα εξυπηρετηθεί με την δημοσίευση των

διαφόρων εκδηλώσεων της εταιρίας μας (συζητήσεων στρογγυλών τραπεζιών, δημοσίων συζητήσεων, διαλέξεων κλπ.), μελετών ελληνικών και αλλοδαπών, βιβλιοπαρουσίασης όσο το δυνατόν πληρέστερης, καθώς και κριτικής πληροφόρησης για ορισμένες νομοθετικές ή δικαστικές λύσεις που αφορούν σοβαρά σημεία του εγκληματολογικού προβληματισμού.

Η Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, που θα εκδίδεται δύο φορές το χρόνο, θα περιέχει και πληροφορίες για τη σχετική επιστημονική κίνηση σε ξένες χώρες και στην Ελλάδα.

Ελπίζουμε και ευχόμαστε η προσπάθειά μας αυτή – σημαντική συμπλήρωση του ως τώρα έργου της Εταιρίας μας – να αποτελέσει θετική συμβολή στη βαθύτερη κατανόηση του εγκληματικού φαινομένου στη χώρα μας, με όλες τις σχετικές ευεργετικές συνέπειες.

Καθηγ. Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου

Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας

ΤΟ ΘΥΜΑ, ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ*

GUY HOUCHON

Καθηγητής Εγκληματολογίας, Καθολικό Πανεπιστήμιο
της Louvain

Η σημασία μιάς κοινωνιολογικής προσέγγισης στην προβληματική της θυματολογίας προκύπτει από τη διαφορική πιθανότητα θυματοποίησης. Αυτό το στατιστικό δεδομένο πρέπει να συμπληρωθεί από μία ανάλυση των ποικίλων ρόλων που διαδραματίζει το θύμα στα πλαίσια των εγκληματολογικών παραδειγμάτων: το αγνοημένο θύμα, το «ένοχο» θύμα, το ευάλωτο θύμα, τα «καινούργια» θύματα. Μιά τέτοια διαδικασία οδηγεί σε διάφορες παρατηρήσεις σχετικά με την εξέλιξη της επιστήμης μας: (α) ως προς την αναζήτηση του αισθήματος «κοινωνικής ασφάλειας» που υπάρχει στους διάφορους τύπους συμπεριφοράς του θύματος, και (β) ως προς τη διεύρυνση του αντικειμένου της εγκληματολογίας. Είναι, έτσι, δυνατό να φωτισθούν οι διάφορες αλληλεπιδράσεις και διαδικασίες που συντελούνται στην κοινωνική διαφοροποίηση θυμάτων και εγκληματιών.

Έχοντας διευκρινίσει στον τίτλο, ότι εξετάζω το θέμα απ' τη σκοπιά της επιστήμης μου, είναι πιθανό ορισμένοι να σκεφθούν, ότι παίρνω μια θέση κάπως υπερβολικά άνετη, προκειμένου να αντιμετωπίσω τους πόνους, τις διαψεύσεις και τη θλίψη που το βαραίνουν.

Αν μάλιστα προαναγγέλω και μια πρόοδο, είναι γιατί προτίμησα να αποφύγω την κατ'ήθεια του θέματος και ιδιαίτερα τα εκδικητικά αντανakλαστικά που εμφανίζονται στις μέρες μας με επιτήδειους ελιγμούς. Δεν πρόκειται μόνο για το ότι μέσα από μια ανταποδοτική λογική κινδυνεύει να καταλήξει κανείς σ' εκατόμβες, αλλά κυρίως γιατί παρεισφύει στα προληπτικά μέτρα μια τέτοια εριστικότητα, ώστε η κοινωνική ζωή να αποβαίνει εξαιρετικά τεταμένη.

Διάλεξα επομένως ένα καταφύγιο αισιοδοξίας, ξεκινώντας από τη σκέψη ότι η εγκληματολογία, αποδίδοντας ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στη μελέτη του θυματολογικού φαινομένου, συμμετέχει επωφελώς στην κοινωνική αλλαγή.

*Μετάφραση: Γιώργος Νικολόπουλος

Σκοπεύω να δείξω ότι η εγκληματολογική μελέτη του θύματος προκαλεί μια εξέλιξη σ' αυτή την επιστήμη, που θα πρέπει να αξιοποιηθεί για τη διαμόρφωση των συλλογικών νοητικών αναπαραστάσεων και κατ' επέκταση για τις στάσεις και τις πρακτικές του διαμορφώνονται γύρω από προβληματικές καταστάσεις, που συμβατικά αποκαλούμε εγκληματικές.

Υιοθετώ στην αρχή μια δομική τοποθέτηση, που τα ίχνη της ανατρέχουν σε ένα άρθρο του Casamayor σχετικά μ' αυτό που τόσο απερίσκεπτα και άστοχα αποκαλούμε «γκάφα».

«Είμαστε σίγουροι, γράφει, για ένα πράγμα τουλάχιστον: αστυνομικοί, δολοφόνοι και αστυνομικοί, δολοφονημένοι, είναι, όλοι τους θύματα, θύματα από έλλειψη ηγεσίας, θύματα μιας χονδροειδούς προπαγάνδας, θύματα του καθήκοντος, θύματα μιας κάποιας αρετής, που σε αδύναμα και καταπονημένα μυαλά φέρνει την καταστροφή». Είναι σαφές, νομίζω, ότι δεν υπάρχει στρατόπεδο, θυμάτων, ούτε όμως, όπως θα δούμε, υπάρχει και η ίδια πιθανότητα σε όλους να βρεθούν στη θέση του θύματος.

Το γεγονός ότι δεν υπάρχει στρατόπεδο θυμάτων καθιστά την κανονιστική, προσέγγιση τόσο άχαρη! Το ότι υπάρχει μια άνιση πιθανότητα θυματοποίησης, είναι εκείνο που ενθαρρύνει περισσότερο την κοινωνιολογική προσέγγιση!

Έθεσα μέχρι τώρα ορισμένες συμβάσεις στην προσέγγιση του θέματος κι έτσι, νομίζω, γίνεται φανερό γιατί θα προχωρήσω ακολουθώντας, όχι από ευκολία και μόνο, ένα ιστορικό διάγραμμα με τέσσερις φάσεις:

- το αγνοημένο θύμα
- το ένοχο θύμα
- το ευάλωτο
- τα καινούργια θύματα.

1. Το αγνοημένο θέμα

Ακολουθώ μια κατεύθυνση που ευθύς αμέσως πρόκειται ν' αμφισβητήσω. Είναι πλατιά διαδεδομένη η διαπίστωση ότι με τη γέννηση του Ποινικού δικαίου, που συμπίπτει με τη γέννηση του Κράτους, το θύμα εξαφανίζεται όχι μόνο από το κοινωνικό τυπικό, που συνοδεύει την κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα, αλλά ακόμα κι από τα ωφέλη που προκύπτουν.

Αυτό μου φαίνεται ταυτόχρονα σωστό και λάθος.

Ιστορικά, το εξατομικευμένο θύμα είναι ένα διφορούμενο υποκείμενο. Βέβαια, η εμφάνιση της βασιλικής εξουσίας ύστερα από μια εξουσία κεντρική, τροποποιεί σημαντικά το διαιτητικό ρόλο – που ήταν καθήκον και σύμβολο της φεουδαρχικής κυριαρχίας – σε μια εξουσία που ανάγει τις επίδικες διαφορές στο επίπεδο της διατάραξης, μπροστά στην οποία το Κράτος αμύνεται, ή ακριβέστερα την προσεταιρίζεται σαν πρόσθετη αξία στη δύναμή του. Το ότι το θύμα είναι εκείνο που την πληρώνει, δεν το αμφισβητώ· το ότι υπάρχει όμως κάποια μετάβαση από μια ατομικιστική αντιμετώπιση σε μια άλλη, καθολικότερη, αυτό είναι βέβαια πολύ αμφίβολο. Η αποζημίωση, που αποτελούσε την κοινωνική αντίδραση των προηγούμενων κοινωνιών, προοριζόταν για την κοινωνική ομάδα, τη γενιά, όχι για το άτομο. Σε ορισμένες κοινωνίες της ανατολικής Αφρικής, ο δολοφόνος έρχεται να πάρει τη θέση του θύματος στην οικογένειά του, για να αναπληρώσει με τον τρόπο αυτό τη δημογραφική αποδυνάμωση της ομάδας.

Απαιτούνται επομένως πιο προωθημένες ιστορικές και εθνολογικές έρευνες για να αποκαλύψουν την ύπαρξη ενός εφήμερου, εξατομικευμένου θύματος, το οποίο υποψιάζομαι ότι δεν πρόλαβε καν να υπάρξει προτού εξαφανιστεί. Δεδομένου μάλιστα ότι τη στιγμή που ανακηρύσσεται προτού εξαφανιστεί. Δεδομένου μάλιστα ότι τη στιγμή που ανακηρύσσεται ο εξατομικευμένος πολίτης, απολαμβάνοντας τα αναπαλλοτρίωτα δικαιώματά του, το Κράτος καταλαμβάνει όλη τη θέση που θα μπορούσε να κατέχει ο ίδιος, τώρα μάλιστα που απομονώθηκε (φιλοσοφικά) από τις ομάδες που του προσέδιδαν προηγούμενως, κατ' αποκλειστικότητα, την κοινωνική του υπόσταση. Το κείμενο του Hegel (1975) είναι σαφές: «στη διοίκηση της δικαιοσύνης, το ζημιωμένο κοινωνικό σύνολο παίρνει πλέον τη θέση του προσβεβλημένου μέρους, παίζει αποφασιστικό ρόλο στην καρδιά του δικαστηρίου, παίρνει στα χέρια του τη δίωξη και την καταστολή του εγκλήματος».

Θα αντιτάξει κανείς, και πολύ εύλογα, τη θέσπιση της πολιτικής αγωγής. Σπουδαίο κατόρθωμα! Πρόκειται καταρχήν για ένα μπόλιασμα απ' τα πιο επίπονα. Πρέπει να περιμένουμε μέχρι το 1906, με την απόφαση *Athalin*, για να αποκτήσει κάποια οντότητα, και είναι ακριβώς αυτή τη στιγμή που η μελέτη των μακροσκελών δικαστικών στατιστικών αποκαλύπτει μια εγκατάλειψη, ολοένα και πιο έντονη, του ρόλου της πολιτικής αγωγής στη λειτουργία της ποινικής μηχανής (Levy, 1985). Η πορεία των πραγμάτων δείχνει

ότι, μια και παραχώρησαν στο θύμα ένα στενό περιθώριο ύπαρξης, όλοι τώρα αδιαφορούν γι' αυτό. Οφείλουμε επομένως να αναρωτηθούμε τι είναι εκείνο που παρακινεί ένα θύμα να καταφύγει στη δικαιοσύνη, κατά κύριο όμως λόγο στην αστυνομία. Για ν' απαντήσουμε σ' αυτό το ερώτημα, θα πρέπει να ανατρέξουμε σε ορισμένες σύγχρονες μελέτες, οι οποίες μας επέτρεψαν να απομονώσουμε ορισμένες τάσεις, που έρχονται να συμπληρώσουν την εικόνα του αγνοημένου θύματος.

Σε μια μελέτη των αντιδράσεων του κοινού στη διάρρηξη, οι Smith και Manness (Zauberman, 1985), αποκαλύπτουν την ύπαρξη μιας γενικής τάσης, που χαρακτηρίζει τις υποχρεώσεις του πολίτη. Ο κόσμος λέει: «είναι το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε» (να φωνάξουμε δηλ. την αστυνομία), «πρέπει να το κάνουμε», «είναι ο μόνος τρόπος για να έχουμε τάξη», «το απαιτεί ο νόμος», «θέλω να βοηθήσω την αστυνομία».

Μια καναδική έρευνα της ίδιας εποχής (MacNaughton-Smith, βλ. Zauberman, 1985) ξεχωρίζει ένα παραπλήσιο συντελεστή: Τη σημασία των συμβολικών όψεων της εξουσίας, πέρα από κάθε ηθική υποχρέωση· ένα είδος κοινωνικού καταναγκασμού. Μια έρευνα σε μικρέμπορους που έπεσαν θύματα ένοπλης ληστείας μιλά για «ενστικτώδη κλήση».

Εδώ βέβαια εξετάζεται η πλευρά εκείνων που καταφεύγουν στην υποβολή εγκλήσεων· θα ήταν ενδιαφέρον να μελετήσουμε κι εκείνους που δεν το κάνουν. Εν τούτοις, η πρώτη κατηγορία φαίνεται καταλληλότερη στο πλαίσιο της μελέτης για το αγνοημένου θύμα, μια κι αυτή επιμένει ν' ακούγεται.

Οι πληροφορίες που συλλέξαμε από τις διπλωματικές εργασίες των φοιτητών, οι οποίοι εφαρμόζουν τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης στα αστυνομικά τμήματα, και από τις εκθέσεις των φοιτητών, που εξασκούνται πρακτικά στους ίδιους χώρους, μας δείχνουν τρεις κατευθύνσεις:

– Υπάρχει μια κατηγορία εγκλήσεων που υποβάλλονται στην αστυνομία και οι οποίες συνιστούν ένα υποχρεωτικό στάδιο, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας για την καταβολή αποζημίωσης από την ασφαλιστική εταιρία. Αυτή η κατηγορία επιβεβαιώνει φυσικά τον κανόνα ότι το θύμα αγνοείται από την ποινική δικαιοσύνη και το κράτος γενικότερα.

Οι δύο άλλες κατευθύνσεις παρουσιάζουν περισσότερο ενδιαφέρον:

– Η κατανομή των αγαθών και των προσώπων στην επικρά-

τεια οδηγεί σε μια εξάπλωση των ανώνυμων προσβολών της ιδιοκτησίας, πάνω στις οποίες οι μηνυτές, χωρίς να τρέφουν υπερβολικές ψευδαισθήσεις, θέλουν να τραβήξουν την προσοχή της αστυνομίας, ελπίζοντας έτσι ν' αποφύγουν την επανάληψή τους, χάρη στην επαυξημένη αστυνομική επαγρύπνηση.

– Η ίδια αυτή ανωνυμία στις κοινωνικές σχέσεις συνιστά ένα κοινωνικο-συγκινησιακό παράγοντα με πιθανή αυτονομία. Παρατηρούμε πράγματι ότι ο μηνυτής εκδηλώνει διαφορετική ικανοποίηση για την πράξη του, αν ύστερα από μια διάρρηξη, για παράδειγμα, έρθει η αστυνομία επιτόπου και ακούσει το θύμα. Σα να προσπαθεί να ταραξεί, κάπως την αδράνεια των διαπροσωπικών σχέσεων αναζητώντας ένα συνομιλητή, που πιθανόν δεν θα ξανασυναντήσει στο μέλλον.

Μ' αυτούς τους δύο τελευταίους μηχανισμούς διαθέτουμε πλέον μια διαφοροποιημένη απεικόνιση των συμπεριφορών, χωρίς ωστόσο, να παρατηρούμε άμεσα κέρδη για τους μηνυτές. Δεν πρόκειται ωστόσο για μια συμπεριφορά χωρίς αντίστοιχες προσδοκίες. Βρισκόμαστε πια στην καρδιά μιας κοινωνικο-ιστορικής προβληματικής: πως η κλήση της αστυνομίας κατάφερε να γίνει – όταν εκδηλώνεται – ένα είδος κοινωνικού ανταντακλαστικού;

Θα πρέπει να μας απασχολήσει η εμφύτευση της αστυνομίας στον κοινωνικό ιστό. Πώς εμπεδώθηκαν οι συλλογικές αναπαραστάσεις, που την ανάγουν σε υποχρεωτικό σχεδόν σημείο αναφοράς; (Levy, 1985).

Νομίζω ότι την απάντηση δίνουν, κατά ένα μεγάλο μέρος, οι μελέτες εκείνες που δείχνουν σε τι χρησιμεύει πραγματικά η αστυνομία. Παρέχει «ασφάλεια», λειτουργεί σαν «δίχτυ», ή ακόμα και σαν «σκουπιδοτενεκές», όπου καταλήγουν οι φόβοι και οι τραγικές ή γελοίες διαφορές. Αυτός είναι ο κύριος άξονας της κοινοτικής και διοικητικής αστυνομικής δραστηριότητας, ευτυχώς ολοένα και περισσότερο ανεξάρτητης απ' τα δικαστικά της καθήκοντα. Το συγκεκριμένο θύμα που μελέτα η εγκληματολογία υπερिशύει σε σχέση με το θύμα σαν σύμβολο καταστολής. Γίνεται επιλεκτική πελατεία της αστυνομικής δραστηριότητας, καθώς αυτή διαμορφώνεται μέσα στη διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής.

Αυτό όμως το ευτελώς προσωρινό συμπέρασμα είναι πρωθύστερο μέσα στο πλαίσιο της ανάπτυξής μας. Η εγκληματολογία, που γύρω στα 1950 σκύβει πάνω στο θύμα, είναι ακόμα έντονα υποταγμένη σε μια θετικιστική επιστημονική ιδεολογία (Fattah,

1981a). Θα στραφεί επομένως να αναζητήσει το θύμα με τους φακούς της διαφοροποίησης: το θύμα σαν κάτι το ξεχωριστό απόμας, το οντολογικό θύμα, το ένοχο θύμα.

2. Το ένοχο θύμα

Ας θεωρήσουμε καταρχήν αυτονόητη μια προσέγγιση που θέλει να βγάλει το θύμα απ' την επιστημονική άγνοια, υπογραμμίζοντας την απλοϊκότητά του ή, ευτελώς αντίθετα, την πανουργία του, ή ακόμα τους διαφορούμενους ρόλους που καλείται να παίξει στην ποινική τραγωδία ή κωμωδία και, πιο συγκεκριμένα, το αυθαίρετο της στιγμής που, αναλαμβάνοντας ένα ρόλο, άλλοτε κάνει το θύμα κι άλλοτε το θύτη.

Μια τελευταία κατηγορία θα μπορούσε να αποτελέσει το ανένδοτο θύμα: το θύμα που επισπεύδει το έγκλημα.

Ας διασαφηνίσουμε περισσότερο αυτές τις διαφορετικές κατηγορίες.

Για τον οπισθοδρομικό αφελή.

Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο χρειάστηκε να σταματήσει ένας έρανος, που διεξαγόταν μ' επιτυχία, υπέρ της χήρας του αγνώστου στρατιώτη! Θα άξιζε, αλήθεια, να αναλυθεί σε βάθος τόση ανταπόκριση σ' ένα παρόμοιο κάλεσμα. Το δείξαμε στις μέρες μας μελετώντας τη συμπεριφορά εκείνων που αφήνονται να παρασυρθούν από διάφορους πλανόδιους πωλητές ή από παράτυπες πωλήσεις για την ενίσχυση ανύπαρκτων έργων. Ξεπερνώντας την αφέλεια του πράγματος, νομίζω ότι θα πρέπει να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας σε μια δραματική διάσταση, που διαγράφεται αθόρυβα. Πρόκειται για μια συμπεριφορά χωρίς έντονους ηθικούς συσχετισμούς, μάλλον θολή, που εκφράζει την ανάγκη να είναι κανείς στενά δεμένος με κάτι, να βρίσκεται, παροδικά έστω, λιγότερο μόνος. Μια συμπεριφορά που πλησιάζει κατά βάθος τα κοινωνικά αντανάκλαστικά που οδηγούν το μηνυτή στην αστυνομία, όπως αναφέραμε παραπάνω.

Ας εξετάσουμε ένα φαινόμενο αμφισημίας σ' ένα άλλο τύπο θύματος. Ο E. Goffman (1961) μας δίνει μια πολύ αξιόλογη περιγραφή του. Αφορά στον τρόπο που δουλεύουν ορισμένες ομάδες

απατεώνων. Μερικές ομάδες τριών ή τεσσάρων συνενόχων παίζουν με κάποιον – έχοντας κρατήσει ένα δικό τους στα παρασκήνια ως εφεδρεία, έτσι ώστε να μπορεί να εμφανιστεί σαν καινούργιος συνεργός, αν τυχόν χαλάσουν οι σχέσεις ανάμεσα στους αρχικούς απατεώνες και εκείνον που προορίζεται ολοένα και περισσότερο για το ρόλο του θύματος. Επικίνδυνη στιγμή, γιατί θα μπορούσε να δώσει αφορμή για κατάδοση.

Πράγματι, αυτός που ανακατεύεται με τη διεκπεραίωση ορισμένων «ζουμερών» υποθέσεων, είναι, αντίθετα από τον οπισθοδρομικό αφελή, ένας **προωθημένος πανούργος** που προσπαθεί να απαλλάξει την υπόθεση από άχρηστους, κατά την γνώμη του, ηθικούς ή νομικούς φραγμούς. Το κίνητρο είναι το κέρδος.

Αφού τον επισημάνει η ομάδα (γιατί πρέπει να συγκεντρώνει ορισμένα χαρακτηριστικά), τον παρασύρουν στην κακή συνενόχη με μια θολή υπόθεση, που θα αποφέρει πολλά και παραμένει εντελώς φανταστική.

Δύο δρόμοι ανοίγονται. Η εικόνα του θύματος για τον εαυτό του εξωραίζεται στο κολακευτικό πορτραίτο ενός ατόμου γνωστικού και επιτήδειου, φτιαγμένου για υποθέσεις που εξηγούνται με μισόλογα. Αυτή η ενδοψυχική διαδικασία έγινε κατορθωτή και διατηρήθηκε χάρη στις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών, που καλλιέργησαν ένα είδος συντροφικότητας μέσα από το τυπικό των οργανωμένων διασκεδάσεων, γευμάτων με τρία ποτήρια μαρτίνι, και με άλλα έξοδα παραστάσεως σε θάρος της παρέας των απατεώνων. Αν από κάποια αναποδιά η αυλαία σκιστεί, αν χαλάσει από αδεξιότητα η δουλειά, ο λαμπρός μας επιχειρηματίας κινδυνεύει να διαλύσει τις ψευδαισθήσεις που έτρεφε για τον εαυτό του, βλέποντας πως πιάστηκε κορόιδο. Κυρίως όμως κινδυνεύει να χάσει την κοινωνική υποστήριξη, αν και πολύ προσωρινή, που του εξασφάλιζε η συντροφικότητα ορισμένων επαγγελματικών κύκλων, αντάξια εκείνης που καλλιεργείται στα πεδία των μαχών. Τότε θγαίνει απ' τη σκιά η εφεδρεία, μιλά για παρεξηγήσεις, για κακές συμπτώσεις περιστάσεων, τονώνει το θύμα, του λέει ότι διαισθανόταν κινδύνους που οι άλλοι δεν είχαν αντιληφθεί, του εκφράζει ευγνωμοσύνη. Από δω και πέρα το σενάριο μπορεί να συνεχιστεί με πιο έξυπνο τρόπο ή με μια φρόνιμη υποχώρηση.

Τα θυματολογικά σενάρια μπορεί να παρουσιαστούν και με μια πολύ πιο διαφορετική εξέλιξη. Αυτό αποκαλύπτουν οι μελέτες γύρω από τις υποκουλτούρες της βίας (Wolfgang, Ferracuti, 1966). Σε ορισμένους χώρους η προσφυγή στη βία θεωρείται η

καταλληλότερη απάντηση σε διάφορα διαπροσωπικά προβλήματα. Μπορεί να αφορά στην κλασική περίπτωση της προσβολής της τιμής, μπορεί όμως να βρεθεί κανείς και μπροστά σε πολύ περισσότερο ασαφείς καταστάσεις, λιγότερο σχηματοποιημένες, όπως η συμμετοχή στον καθγά που ξεσπάει σ' ένα νυχτερινό κέντρο και καταλήγει τελικά σε γενικευμένη συμπλοκή. Η χιουμοριστική πλευρά αυτών των επεισοδίων αποτελεί απαραίτητη σκηνή στο ουέστερν του σαββατόβραδου. Σταματήστε ξαφνικά την ταινία, προσθέστε στο φιλμ τα πρακτικά μιας δίκης, και θα έχετε από τη μια μεριά τα θύματα και από την άλλη τους θύτες. Συνεχίστε την προβολή· δεν ξεχωρίζουν!

Ένα άλλο θύμα, που δεν είναι ένοχο παρά από απερισκεψία, είναι το **ανένδοτο θύμα**. Δεν πρόκειται πλέον για εξασθενημένες μορφές συμμετοχής στο έγκλημα· το πρόσωπο επιμένει πεισματικά να παραμένει σ' ένα παγιδευμένο πεδίο. Δημοσιεύτηκε στον τύπο, εδώ και μερικούς μήνες, μια έρευνα της υπηρεσίας «Υγεία και Εργασία» που εξέταζε τους ταχυδρομικούς υπαλλήλους, οι οποίοι είχαν πέσει θύματα ή ήσαν μάρτυρες ληστείας. Μια εφημερίδα είχε για τίτλο: «Αρνούνται μετάθεση». Η έρευνα έδειχνε πως λίγοι από τους υπαλλήλους που είχαν πέσει θύματα, έψαχναν γι' άλλη δουλειά ή ζητούσαν μετάθεση. Οι ερευνητές εκδήλωσαν την έκπληξή τους, γιατί η επίθεση θα 'πρεπε να είχε αποτελέσει μια τραυματική εμπειρία και θα φαινόταν σωτήριο να παραχωρηθεί αναρρωτική άδεια ή μετάθεση των θυμάτων σε ασφαλέστερες θέσεις. Πολλοί υπάλληλοι στάθηκαν εχθρικοί σ' αυτή την προοπτική, γιατί δεν ήθελαν ν' αλλάξουν τίποτα απ' τις συνήθειές τους. Για παράδειγμα, πρόσφεραν σε μιά υπάλληλο ταμείου μια τοποθέτηση ' ένα πιο προστατευμένο τμήμα, καμμιά δεκαριά χιλιάδες μακρύτερα. Αρνήθηκε, γιατί αυτή η θέση θα της δημιουργούσε οικογενειακά προβλήματα. Μια παρόμοια αντίδραση δεν μου φαίνεται ωστόσο ασυμβίβαστη με το αίσθημα της έλλειψης κατανόησης από την υπηρεσία, κυρίως γιατί πρόκειται για υπαλλήλους που έπεσαν επανειλημμένα θύματα.

Η άρνηση της υπαλλήλου – για την οποία μόνο εικασίες μπορούμε να κάνουμε, μια και τα στοιχεία που διαθέτουμε είναι λίγα – μου φαίνεται ενδεικτική ενός υπολογισμού, στον οποίο υπεισέρχονται κι άλλοι παράγοντες, που αφορούν μια διαφορετική μορφή ασφάλειας: εκείνη που σχετίζεται με τις συνήθειές μας και εκφράζει μάλιστα ένα είδος νοσταλγίας για μια ζωή πιο εύκολη από εκείνη που θέλουν να μας επιβάλουν – την οποία,

ωστόσο, προτιμούμε ν' αγνοούμε.

Είναι γνωστή η συμπεριφορά του οφειλέτη που κλείνει τα μάτια μπροστά στο σωρό των λογαριασμών που ολοένα και μεγαλώνει: του πότη που, σε πλήρη επαγγελματική κατάπτωση, αυτοπροβάλλεται σαν λαμπρός μηχανικός αυτοκινήτων, παραγκωνισμένος απ' τους αξιολύπητους ιδιοκτήτες συνεργείων, που δεν είναι τίποτε περισσότερο από απλοί έμποροι αυτοκινήτων, και αργά ή γρήγορα θα τρέξουν να του κάνουν δελεαστικές προτάσεις: του φοιτητή που περιμένει να χωνέψει τον όγκο των μαθημάτων του, ξενυχτώντας με τη βοήθεια αμφетаμινικών ουσιών...

Η εγκληματολογική κλινική μας προσφέρει μερικές φορές πολύ πιο διεισδυτικές περιγραφές των απύθμενων μηχανισμών που συνδέουν το υποτροπιάζον θύμα με το δῆμίό του. Ο De Greeff (1949) περιγράφει τη συμπεριφορά μιας πόρνης που, ασυναίσθητα, φαινόταν ν' αποζητά το θάνατο που θα της πρόσφεραν οι τακτικοί πελάτες της. Πρόκειται για αναλύσεις με μεγάλο ενδιαφέρον, που μας αφήνουν όμως, κατά τη γνώμη μου, ακάλυπτους.

Θα ήθελα να ξεχωρίσω από το υλικό που παρουσίασα σ' αυτή την παράγραφο για το ένοχο θύμα μια υφέρπουσα διάσταση, που αναφέρεται στην έλλειψη ή/και την αναζήτηση ενός **κοινωνικού δεσμού**, που συναντά κανείς τόσο στον οπισθοδρομικό αφεληή, όσο και στον προωθημένο πανούργο και το ανένδοτο θύμα. Πρόκειται για μια ροπή προς την ολοκληρωμένη κοινωνική σχέση, που παραμένει ωστόσο απροσπέλαστη. Αυτή η ανίχνευση του δεσμού φαίνεται ακόμα πιο καθαρά, όταν διαπιστώνει κανείς πως ένας μεγάλος αριθμός βίαιων εγκληματικών συμπεριφορών εντοπίζονται στη σφαίρα των οικογενειακών σχέσεων (Wolfgang, Ferracuti, 1966). Έτσι, η ανθρωποκτονία και οι βιαιοπραγίες είναι ενδοφυλετικά και ενδοοικογενειακά φαινόμενα, ενώ ο βιασμός, αντίθετα απ' ότι πιστεύεται συνήθως, ενδοφυλετικό. Το ίδιο συμβαίνει και με τις περισσότερες μικροκλοπές. Έχουμε έτσι μια ασύμμετρη διάταξη, με τις μεγάλες διαταξικές κοινωνικές συγκρούσεις, που εκτυλίσσονται στο μακροπολιτικό πεδίο, και τις μικρές συγκρούσεις ή τα δράματα της καθημερινότητας, που αποτελούν τετριμμένες προβολές του πρώτου, και έρχονται να φωλιάσουν σε μια σφαίρα περισσότερο κοινωνικο-συγκινησιακή, στην οποία ωστόσο δε διακρίνουμε καθαρά το μερικό μικροπολιτικό χαρακτήρα της.

Οι έρευνες της περιόδου «ένοχο θύμα» οδηγούν σε μια

πρώτη απαγκίστρωση της μελέτης του εγκληματικού φαινομένου απ' τον τρόπο που είχε συγκροτηθεί από την θετικιστική εγκληματολογία. Το προσόν τους είναι ότι όνν ένα άλλο υποκείμενο του δράματος. Αυτή η αποκάλυψη των διαπροσωπικών σχέσεων της εγκληματικότητας παραμένει ωστόσο κοντόφθαλμη, η θεώρηση του κοινωνικού φαινομένου υπερμετροπική. Δεν κοιτάμε όσο πρέπει κι από την άλλη μεριά της σκηνής από την πλευρά π.χ. των φορέων της ποινικής εξουσίας (Zauberman, 1985). Πολλοί μελετητές, εγκλωβισμένοι μέσα στα νομικά καλούπια, δεν έχουν να προτείνουν παρά άκαμπτες κατασκευές, προκατασκευασμένους ρόλους, δεν αντιλαμβάνονται αυτό που γεννιέται στο εγκληματολογικό εργαστήριο. Δεν μπορούν να διακρίνουν ότι **διαγράφεται καταρχήν μια εγκληματολογία των διαπροσωπικών σχέσεων και, στη συνέχεια, των κοινωνικών σχέσεων**. Χωμένοι μέσα στα άβολα δανεικά κοστούμια τους, κομμένα και ραμμένα στα μέτρα του δικαστικού θεάτρου, δεν προχωράνε παρά με χοντροκομμένες μετατοπίσεις της υπαιτιότητας από το θύμα στο θύτη και αντίστροφα. Πράγματι, η θυματολογική προσέγγιση προτείνει την παρατήρηση των συγκεκριμένων καταστάσεων και την αποδέσμευση της εγκληματοποιητικής τους ενέργειας. Διαισθανόμαστε τον Καπέρνικο, ενώ βρισκόμαστε στον Αϊνστάϊν. Βέβαια, όλα αυτά γίνονται χωρίς τυμπανοκρουσίες, στο μικρόκοσμο της έρευνας, στις μετρήσεις που μας προσφέρουν οι περιγραφικές εγκληματολογικές στατιστικές.

Περνάμε στο κεφάλαιο του ευάλωτου.

3. Το ευάλωτο

Η ιστορία αρχίζει απλά και σ' ένα πλαίσιο πολύ πιο διαφορετικό από εκείνο που μόλις αναφέραμε: πρόκειται για τον κοινωνικό έλεγχο.

Όλα ξεκινούν με μια προσπάθεια επίλυσης ενός προβλήματος, που προκαλεί γενιές ολόκληρες εγκληματολόγων: πρόκειται για τη στατιστική απόκλιση ανάμεσα στη γνωστή εγκληματικότητα – που καταχωρείται κυρίως από την αστυνομία (φανερή εγκληματικότητα) – και μια υποθετική πραγματική εγκληματικότητα (μυθική οντότητα που εκφράζει μια συνολική εγκληματικότητα, σα να μη πρόκειται για το προϊόν μιας ονοματοδοσίας, στην οποία, εκείνος που ορίζει τα πράγματα, παίζει ταυτόχρονα κι ένα

ρόλο εξίσου σημαντικό με τα αντικείμενα του ορισμού του).

Από το 1965 και μετά ο πακτωλός των δολλαρίων θα πέσει στη βορειοαμερικανική εγκληματολογία και θα επιτρέψει τη διεξαγωγή πολύ εκτεταμένων ερευνών. Η προεδρική επιτροπή για την εφαρμογή του νόμου και τη διοίκηση της δικαιοσύνης θα αναθέσει στο National Opinion Center την πρώτη μεγάλη **έρευνα θυματοποίησης**. Για τι ακριβώς πρόκειται;

Αφορά στην πληροφόρηση με βάση ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα πληθυσμού, μεγάλου μεγέθους, για τις εγκληματικές πράξεις που οι ερωτώμενοι είχαν υποστεί. Η κλασική μέθοδος συνίσταται στην υποβολή ενός ερωτηματολογίου, από πόρτα σε πόρτα, στον πρώτο ενήλικο που θα συναντήσουν σ' ένα σπίτι, όπου συγκατοικούν περισσότερα πρόσωπα, ζητώντας του να απαντήσει, εξ ονόματος όλων όσων διαμένουν σ' αυτό, καλύπτοντας μια ενδιαφέρουσα για την έρευνα χρονική περίοδο, που δεν υπερβαίνει ωστόσο τις ικανότητες της μνήμης (για να αποφεύγεται η σύγχυση των αναμνήσεων).

Κι άλλες ερωτήσεις μπορούν να τεθούν ακόμα, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα αποκόμισης ποικίλων πληροφοριών. Οι έρευνες θυματοποίησης επιτρέπουν:

- Την αξιολόγηση των τιμών, των κατανομών σε χρόνο και τόπο, και τη σύγκρισή τους με τις τιμές των επίσημων στατιστικών, για παράδειγμα των αστυνομικών.

- Την απόκτηση στοιχείων για τους συντελεστές εκείνους που σχετίζονται με τον κίνδυνο θυματοποίησης και την κατανομή της στα διάφορα τμήματα της κοινωνίας:

- αν προστεθούν ορισμένες ακόμη ερωτήσεις στις προηγούμενες, μπορούμε να αξιολογήσουμε τα επακόλουθα, τα αποτελέσματα της θυματοποίησης:

- χρησιμεύουν στη μέτρηση της αποτελεσματικότητας ενδεχομένων προγραμμάτων πρόληψης:

- την αξιολόγηση της λειτουργικότητας των υπηρεσιών της διοίκησης της ποινικής δικαιοσύνης:

- οι έρευνες θυματοποίησης μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν στην καταμέτρηση του μεγέθους του φόβου σ' ένα πληθυσμό και της απόκλισης ανάμεσα στο φόβο του εγκλήματος, τον αντικειμενικό κίνδυνο να πάει κανείς θύμα, και τη γνωστή θυματοποίηση.

Απομακρυνόμαστε λοιπόν γρήγορα από την αρχική λογιστική μας ενασχόληση, μια καλή έννοια του ευάλωτου έρχεται να αν-

τικαταστήσει με τη σειρά της την έννοια του ένοχου θύματος. Εξάλλου, η μεγαλύτερη δυνατή διεύρυνση της βάσης των δεδομένων προσφέρει πιο ενδιαφέρουσες απαντήσεις για «**trends**» (τάσεις) που διαμορφώνονται και πιο χρήσιμες για την πρόληψη.

Τα αποτελέσματα δεν είναι προφανώς ομοιογενή και, αν θελήσει να τα εξετάσει κανείς κατά ανεξάρτητη μεμονωμένη μεταβλητή, θα αποκομίσει μια πολύχρωμη εικόνα, ελάχιστα διαφωτιστική. Χωρίς να μπορούμε σε θεωρητικές λεπτομέρειες, θα πρέπει να επισημάνουμε ωστόσο μια σπουδαία θεωρητική επίπτωση: ενώ η κλασική εγκληματολογία προσπαθούσε να εξηγήσει την εγκληματικότητα και την κατναομή της ξεκινώντας απ' τα κίνητρα του εγκλήματος, η θυματολογική κατεύθυνση παραμερίζει τα κίνητρα και επικεντρώνεται στις καταστάσεις εκείνες, στα πλαίσια των οποίων τα κίνητρα θα μπορούν να είναι το λιγότερο δυνατό περιορισμένα. Η ερώτηση διατυπώνεται τώρα ως εξής: Ποιές είναι οι διαφορές στην εγκληματική «**opportunity**» (ευκαιρίες ή περιστασιακές διευκολύνσεις της εγκληματικότητας);

Θα ξανασυγκεντρώσουμε και πάλι τώρα την προσοχή μας στο φαινόμενο της θυματοποίησης. Ας δούμε με συντομία τα κεκτημένα της έρευνας, όπως εμφανίζονται οργανωμένα σε γενικότερα ερμηνευτικά μοντέλα. Θα εξετάσουμε:

- α) τις διαστάσεις της θυματοποίησης·
- β) το μοντέλο που αποκαλείται **τρόπος ζωής**, και ακολουθεί μια κατεύθυνση που δίνει προτεραιότητα στη βούληση του ατόμου (*volontarisme*)·
- γ) Το μοντέλο που θα ονομάσω **σπειροειδές ευάλωτο**, προσανατολισμένο περισσότερο προς την κατεύθυνση της κοινωνικής αλληλεγγύης (*solidarisme*).

a. Διαστάσεις της θυματοποίησης

Θα βασιστούμε στα συμπεράσματα της British Crime Survey. (Hough, Mayhew, 1983).

Ένα **πρώτο συμπέρασμα**, για τη διάσταση του φαινομένου ανατρέπει την περιρρέουσα καταστροφικότητα: η θυματοποίηση είναι ένα σπάνιο φαινόμενο, κυρίως η σοβαρή θυματοποίηση.

Η τυπική εγκληματικότητα δεν επιφέρει παρά λίγες σοβαρές συνέπειες, λίγη ή καθόλου βία, ελάχιστες υλικές ζημιές – που λίγες απ' αυτές εξάλλου αναφέρονται στην αστυνομία. Το 10%

των θυμάτων έχει την ανάγκη περίθαλψης και μόνο το 2% περνά μια νύχτα στο νοσοκομείο. Αντίθετα, τα ψυχικά τραύματα που οφείλονται στη θυματοποίηση είναι πολύ πιο σημαντικά απ' όσο θα μπορούσε κανείς να υποθέσει, μένοντας μόνο στις υλικές συνέπειες: οργή, νευρικός κλονισμός, κατάθλιψη, υπερβολικός φόβος, αισθήματα ενοχής, σωματική αδιαθεσία... Αυτά τα συγκινησιακά επακόλουθα μπορεί να παρουσιάζουν μια ορισμένη διάρκεια. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, εκείνοι που σαφώς προσβάλλονται περισσότερο, ανήκουν σε στατιστικά σπάνιες κατηγορίες θυμάτων, όπως π.χ. οι ηλικιωμένοι.

Ένα **δεύτερο συμπέρασμα**, δείχνει πως οι κίνδυνοι θυματοποίησης δεν κατανέμονται εξίσου, αλλά ότι έχουν την τάση να συσσωρεύονται. Επιπλέον, συνδυάζονται και με άλλες αιτίες συμφορών. Κατά συνέπεια, για ένα μεγάλο αριθμό θυμάτων το εγκληματικό επεισόδιο αποκτά ιδιαίτερο κόστος όταν έρχεται να προστεθεί σε ατυχήματα, απώλειες, πυρκαγιές, θλάβες στην κατοικία, μείωση της αγοραστικής δύναμης.

Ένα **τρίτο συμπέρασμα** ανατρέπει τις τρέχουσες αντιλήψεις για τους πιο ευάλωτους προσωπικούς στόχους: είναι οι νέοι, οι άντρες και οι εργένηδες. Οι περιοχές με την υψηλότερη θυματοποίηση βρίσκονται στις περισσότερο αστικοποιημένες ζώνες κι εκεί που υπάρχουν νοικιασμένες κατοικίες.

Μπορούμε επομένως με βάση αυτά τα συμπεράσματα να συλλάβουμε μια στρατηγική πρόληψης που θα συγκεντρώνει τα τα μέσα της στους στόχους υψηλού κινδύνου. Φαίνεται πως το αποτέλεσμα της μετατόπισης του ερευνητικού αντικειμένου, που επιχειρεί η θυματολογική προοπτική, είναι κατώτερο από εκείνο που, θεωρητικά τουλάχιστον, θα περίμενε κανείς. Εν τούτοις, ξεκινώντας με τα ίδια δεδομένα, δύο κατευθύνσεις έρχονται ν' αντιπαρατεθούν: εκείνη που δίνει το προβάδισμα στη βούληση του ατόμου κι εκείνη που στρέφεται στην ιδέα της κοινωνικής αλληλεγγύης.

β. Ο τρόπος ζωής.

Οι ερευνητές συγκροτούν τις μεταβλητές σε δομές και εξετάζουν τη σταθερότητά τους. Ορισμένοι προτείνουν μια θυματογένεση συνυφασμένη στενά με τον τρόπο ζωής του θύματος. Έτσι, το να θγαίνει κανείς το θράδυ και επ' ευκαιρία να πίνει

πολύ, τον εκθέτει σοβαρά στη θυματοποίηση. Δίνω μόνο αυτή την τυπική περίπτωση, θα μπορούσε όμως να προτείνει κανείς και άλλες, λιγότερο ενοχοποιητικές.

Εντούτοις, η γενική τάση αυτού του μοντέλου να συγκεντρώνεται γύρω από τυπικούς στόχους βρίσκεται περισσότερο στα ίχνη μιας επιστροφής στο ένοχο θύμα. Μπορεί όμως να καταλήξει κανείς σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα ενθαρρύνοντας την εγκατάλειψη ορισμένων τρόπων ζωής;

Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται και πολύ αυτονόητο, για τέσσερις τουλάχιστον λόγους:

1) Οι μεταβλητές που σχετίζονται με τη θυματοποίηση είναι έντονα αλληλοεξαρτημένες και δύσκολα μπορεί κανείς να προβλέψει με ποιο τρόπο η αλλαγή ενός συντελεστή θα επηρέαζε το αποτέλεσμα. Απ' την άλλη, αν κρατήσω σταθερές τις μεταβλητές του τρόπου ζωής, οι γενικές δημογραφικές και δομικές μεταβλητές (όπως η ηλικία και η κατοικία) θα συνεχίζουν να προκαλούν σοβαρές διακυμάνσεις.

2) Δεν είναι εύκολο να τροποποιήσει κανείς ορισμένα χαρακτηριστικά του τρόπου ζωής του: το πού κατοικεί, αν εργάζεται τη νύχτα, πώς πρέπει να ταξιδεύει, δεν αποτελούν συνήθως αποτέλεσμα προσωπικής επιλογής για τη μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών.

3) Τίποτα δεν συνηγορεί, τόσο από συλλογική όσο κι από ατομική άποψη, για το ότι θα ήταν επιθυμητή η τροποποίηση ορισμένων τρόπων ζωής. Ας θυμηθούμε την περίπτωση των ταχυδρομικών υπαλλήλων. Στο συλλογικό επίπεδο εξάλλου, θα διακινδυνεύαμε μια αποδυνάμωση στην ποικιλία των κοινωνικών τύπων, ια απώλεια της αυθεντικότητας εκείνης που είναι ικανή να συμβάλει στην κοινωνική αλλαγή, και θα καταλήγαμε σε μια ομοιομορφία, που θα μας οδηγούσε στον κολλεκτιβισμό.

4) Περισσότερα προληπτικά, αποτελέσματα μπορεί να περιμένει κανείς δημιουργώντας ένα κοινωνικό κλίμα με θετικά μέτρα παρά με αρνητικά. Το να μετατρέψουμε σε έρημο το Central Park της Νέας Υόρκης ή ένα νυχτερινό μετρό, δεν οδηγεί σε ποθητά κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα.

Στρέφομαι συνεπώς στο μοντέλο εκείνο που βασίζεται στην ιδέα της κοινωνικής αλληλεγγύης.

γ. Το σπειροειδές ευάλωτο.

Ας ξεκινήσουμε από ένα πίνακα εμπειρικών δεδομένων. Η British Grime Survey εξετάζει τα ποσοστά (%) θυματοποίησης από διαρρήξεις κατά τύπο κατοικίας. Θα εξετάσουμε τις σειρές των αποτελεσμάτων που αντιστοιχούν στις στήλες με τους τύπους των κατοικιών.

	ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ			
	ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΗ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ		
		Ανώτερη	Μέση	Κατώτερη
Διαρρήξεις και απόπειρες*	3	3	5	15
Πρόσληψη του ενός κινδύνου	13	3	17	24
Ιδιαίτερη ανησυχία	23	27	34	42

* Ο μέσος εθνικός όρος είναι 5%.

Αν εξετάσει κανείς προσεκτικότερα αυτή την παράσταση θα ανακαλύψει διάφορα ενδιαφέροντα δεδομένα.

Παρατηρείται μια στατιστική σχέση ανάμεσα σε διαφορετικούς συντελεστές κατά γειτονιά: Το φυσικό περιβάλλον, η ποιότητα της κατοικίας, οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες ζωής, οι δείκτες θυματοποίησης, συλλήψεων και θανδαλισμών.

Στις γειτονιές όπου τα στοιχεία αυτά εμφανίζουν μια δυσμενή εικόνα, κανείς δεν θέλει να κατοικήσει, επειδή όμως η ζήτηση στέγης είναι μεγαλύτερη από την προσφορά, τουλάχιστον σε ανεκτά οικονομικά επίπεδα, αυτές οι υποβαθμισμένες γειτονιές δεν ερημώνουν ποτέ, αλλά χαρακτηρίζονται μάλλον από μια πολύ μεγάλη συχνότητα στην εναλλαγή, ενοικιαστών. Σ' αυτές τις γειτονιές συναντά συχνά κανείς ένα είδος βιαστικής και πρόχειρης εγκατάστασης, με χαμηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών, συντήρησης και επισκευών. Οι κάτοικοι που θα 'θελαν ν' αλλάξουν γειτο-

νιά συναντούν δυσκολίες, μια και δεν θεωρούνται υποψήφιοι ενοικιαστές πρώτης τάξεως. Ούτε τα οικονομικά τους μέσα ούτε και οι πολιτιστικές τους συνήθειες τους καθιστούν ιδιαίτερα επιθυμητούς πελάτες. Η γειτονιά τους χαρακτηρίζεται από μεγάλη υποβάθμιση: graffiti, βρωμιές, θόρυβοι...

Πώς γίνεται κι αυτή η έντονη υποβάθμιση στον τρόπο κατοικίας συμβαδίζει μ' ένα υψηλό δείκτη θυματοποίησης;

Μια υπόθεση, που προβάλλεται συχνά, είναι πως ένα παρόμοιο περιβάλλον δημιουργεί στους κατοίκους μια αίσθηση προσωρινής διαμονής, όπου ο καθένας αποσύρεται από την Κοινότητα, μειώνοντας αντίστοιχα και τον άτυπο έλεγχο, που τα μέλη της θ' ασκούσαν το ένα στο άλλο και σ' εκείνους που έρχονται απέξω. Δεν συναντάμε πια εδώ ούτε την ιδέα της συναποδοχής κάποιων κανόνων συμπεριφοράς, ούτε την αλληλεγγύη, που θα μπορούσαν ν' αποθαρρύνουν τους υστερόβουλους επισκέπτες.

Πολλά παραδείγματα από την κοινωνική ψυχολογία έχουν επιβεβαιώσει εξάλλου, σ' ένα άλλο πλαίσιο, αυτή την ιδέα της σπειροειδούς υποβάθμισης. Ξέρουμε πως ένα τροχοφόρο, αφημένο στην τύχη του, θα γίνει πολύ γρήγορα αντικείμενο θανδαλισμών, από τη στιγμή που κάποιος θα προξενήσει την πρώτη ζημιά.

Αυτό που διαπιστώνουμε εδώ είναι η ύπαρξη μιας διαδικασίας θυματοποίησης που αναγνωρίζουμε, κατανοούμε και, χωρίς αμφιβολία, προλαμβάνουμε, υιοθετώντας μια προοπτική που παίρνει υπόψη τις περιστάσεις και οδηγεί σε μια απαγκίστρωση από το ένοχο θύμα, που προβάλλει η θυματολογία.

Αυτή η απαγκίστρωση θα μπορέσει να τονιστεί ακόμα περισσότερο αν προσπαθήσουμε να βγούμε απ' το στενό πλαίσιο των παραβάσεων της κοινής εγκληματικότητας εξετάζοντας τη θυματοποίηση ως μία διαδικασία, που ενδιαφέρει και πολλές άλλες περιπτώσεις.

4. Τα καινούργια θύματα

Το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη της εγκληματικότητας και την ποινική δικαιοσύνη είναι εκείνο που συνετέλεσε περισσότερο στο να στρέψουμε την προσοχή μας σ' αυτή τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τη γνωστή εγκληματικότητα. Η στρατηγική των Ηνωμένων Εθνών σε θέματα πρόλη-

ψης της εγκληματικότητας και ποινικής δικαιοσύνης παρουσιάζει ενδιαφέρον, επειδή συνδέεται με τρεις απ' τους σημαντικότερους στόχους αυτού του οργανισμού και εκπροσωπείται με τρία από τα όργανά του: την Ειρήνη (Συμβούλιο Ασφαλείας), την Ανάπτυξη (Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο), τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών (η ομώνυμη διεύθυνση).

Αξίζει να δούμε με ποιο τρόπο τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών που εργάζονται στον τομέα μας, και κυρίως η Επιτροπή για την πρόληψη και τον Αγώνα κατά της Εγκληματικότητας, θέλησαν να διευρύνουν την ορολογία που σχετίζεται με το θύμα, μιλώντας για θύμα της εγκληματικότητας και των καταχρήσεων της εξουσίας. Είναι η ονομασία που επικράτησε μετά το 7ο συνεδριο των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη της εγκληματικότητας στο میلάνο, το 1985. Θα παραθέσω δυο κείμενα από την έκθεση του γενικού γραμματέα στο τμήμα που ασχολήθηκε με τα θύματα: το πρώτο εισάγει δύο ενδιαφέρουσες έννοιες: τη διπλή θυματοποίηση και το συλλογικό θύμα: το δεύτερο παρουσιάζει ένα κατάλογο, όχι εξαντλητικό θέβαια, περιπτώσεων θυματοποίησης, που έχουν αγνοηθεί απ' την εγκληματολογία.

«**Η διπλή θυματοποίηση** είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να παραχθεί συλλογικά ή ατομικά. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες εργάτες αποτελούν μια ιδιαίτερα τρωτή κατηγορία, που μπορεί να παραβάλλει κανείς με τα χρόνια θύματα. Η ίδια τους η κατάσταση και η έλλειψη μέσων πίεσης τους καθιστά εύκολα θύματα. Οι «πρόσφυγες της θάλασσας», που περιπλανιούνται στις θάλασσες της Ασίας, αποτελούν εύκολη λεία για τους πειρατές. Οι ξένοι χωρίς «χαρτιά» αποτελούν πρόσφορα και φτηνά εργατικά χέρια και οι εργαζόμενοι μετανάστες, που εργάζονται συχνά κάτω από άθλιες συνθήκες, είναι θύματα καινούργιων μορφών δουλείας».

«Παρόλο που επισήμως «παραβιάζουν το νόμο», αυτές οι ομάδες είναι ουσιαστικά θύματα αισχρών και συχνά εγκληματικών πρακτικών, απέναντι στις οποίες δεν έχουν καμιά βοήθεια. Το γεγονός ότι ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών διατύπωσε κανόνες για να προστατεύσει τα δικαιώματά τους, αποδεικνύει ταυτόχρονα ότι αναγνωρίζουμε αυτή την ανάγκη, καθώς επίσης και ότι η διεθνής κοινότητα φέρει ευθύνη γι' αυτά τα θύματα, που δεν προστατεύονται επαρκώς από τις εθνικές νομοθεσίες, επειδή υπάρχουν συγκρουόμενα συμφέροντα, και ότι η ενδεχόμενη ή πραγματική θυματοποίησή τους μπορεί να πάρει διαστάσεις που

ξεπερνούν τα εθνικά όρια».

«Η τυφλή θυματοποίηση (για παράδειγμα η τρομοκρατία και η εγκληματικότητα στο δρόμο) αποκτά μια αυξανόμενη σπουδαιότητα στο σύγχρονο κόσμο και μας συγκλονίζει, γιατί είναι απρόσμενη, ορισμένες όμως μορφές θυματοποίησης συμβάλλουν στη διαμόρφωση του αισθήματος, του ευάλωτου και της αδυναμίας ορισμένων ομάδων πληθυσμού. Λένε ότι «τα θύματα επιλέγονται τυχαία, στο εσωτερικό μιας ιδιαίτερα τρωτής ομάδας», το γεγονός όμως ότι μερικά πρόσωπα είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε ορισμένες μορφές θυματοποίησης, γιατί έχουν από κοινού ορισμένα κοινωνικά χαρακτηριστικά – για παράδειγμα να είσαι φτωχός ή μαύρος – δεν οφείλεται βέβαια στην τύχη. Η έννοια του **συλλογικού θύματος** επομένως σημαίνει ότι, ουσιαστικά, τα εξατομικευμένα θύματα αποτελούν στόχους για το λόγο και μόνο ότι ανήκουν σε μια ομάδα ή κάποιο προσδιορισμό σύνολο».

«Παρά την πολυπλοκότητα τόσο των δομικών προβλημάτων που θέτει αυτή η πραγματικότητα, όσο και των ενδεχόμενων λύσεων – πρόκειται για ζητήματα εξουσίας και κατάστρωσης αποτελεσματικών στρατηγικών για την πρόληψη του εγκλήματος – η ύπαρξη κατηγοριών θυμάτων είναι ίσως πιο ελπιδοφόρα, στο επίπεδο της χάραξης μιας πολιτικής, απ' όσο η υπόθεση μιας εντελώς αυθαίρετης επιλογής θυμάτων, που θα συνεπαγόταν μια εξατομικευμένη κλινική προσέγγιση και ίσως τον εγκλεισμό όλων όσων η συμπεριφορά αποκλίνει και δημιουργούν υπόνοιες για επίδειξη βίαιης εγκληματικής συμπεριφοράς.

Βέβαια, μια καλή πρακτική σε θέματα ψυχικής υγείας παραμένει πάντα μια απαραίτητη προϋπόθεση».

«Προσπαθήσαμε στο παρελθόν να αποκαλύψουμε ορισμένες απ' τις πιο επιβλαβείς πρακτικές που επιφέρουν τη θυματοποίηση σημαντικών ομάδων (βλ. π.χ. A/Conf. 87/6 και E/AC. 57/1984/13) αλλά μόλις θίξαμε το θέμα. Η βία στο δρόμο έγινε καθημερινή υπόθεση σε πολλές χώρες. Τα ανακοινωθέντα που εκφράζουν ανησυχία έγιναν κι αυτά υπόθεση ρουτίνας, και παρ' όλ' αυτά δεν γνωρίζουμε ούτε καν την έκταση των βιαιοπραγιών. Δεν υπάρχουν σε γενικές γραμμές ακριβή στοιχεία, γιατί οι επιχειρήσεις είναι συχνά μυστικές, ξέρουμε όμως ότι χιλιάδες θύματα φυλετικών, εθνικών, θρησκευτικών, πολιτικών ή άλλων διώξεων βρήκαν το θάνατο τα τελευταία χρόνια. Οι «εν ψυχρώ» δολοφονίες, ιδιαίτερα μάλιστα η εξόντωση ολόκληρων ομάδων πληθυ-

σμού, οι εκτελέσεις με συνοπτική διαδικασία, τα μπλόκα σε υποτιθέμενους αντάρτες ή άλλους θεωρούμενους εχθρούς, που γίνονται από αστυνομικές δυνάμεις κανονικές ή ειδικές ή από τις τρομερές «ταξιαρχίες θανάτου», οι εξαφανίσεις των πολιτικών αντιπάλων, οι επιθέσεις σε στρατόπεδα προσφύγων και εκπατρισμένων, η χρησιμοποίηση γυναικών και παιδιών σαν «ασπίδες» ή τροφή για κανόνια σε μάχες εναντίον εξωτερικών ή εσωτερικών εχθρών, η χρησιμοποίηση αθών πολιτών σαν τυχαία πιόνια σε πράξεις τυφλής τρομοκρατίας, με συνέπεια την απώλεια της ζωής τους, η πρακτική των βασανιστηρίων και άλλων συστηματικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποτελούν σαφή δείγματα πολλαπλασιασμού των εγκληματικών καταχρήσεων της εξουσίας, με ιλιγγιώδες κόστος σε ανθρώπινες ζωές. Δεν μπορούμε, δεν θα μπορέσουμε ίσως ποτέ να προσδιορίσουμε την πραγματική τους έκταση, γιατί τα αποδεικτικά στοιχεία συχνά κρύβονται ή καταστρέφονται, τα θύματα είναι νεκρά και οι οικογένειές τους φοβούνται τα αντίποινα. Τα άτομα και οι ομάδες που διαμαρτύρονται γι' αυτές τις πρακτικές γίνονται συχνά αντικείμενα εκφοβισμού ή διώξεων και προτιμούν τη σιωπή. Αν και απαγορευμένα, η δουλεία εξασκείται ακόμα σε ορισμένες περιοχές του κόσμου, είτε όπως την ξέρουμε είτε κάτω από καινούργιες μορφές, οι αναγκαστικές εκτοπίσεις πληθυσμών σε «homelands», η εκμετάλλευση ξένων εργατών, οι εξορίες, η παρατεταμένη κράτηση χωρίς δίκη και άλλες μορφές θεσμικής βίας, έρχονται σε αντίθεση με τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και τις βασικές αρχές της δικαιοσύνης. Πολύ συχνά το χάσμα ανάμεσα στους διακηρυγμένους κανόνες και την πρακτική είναι βαθύ. Τα ένδικα μέσα και οι μηχανισμοί αποζημίωσης είναι γενικά ανύπαρκτοι ή, στην πράξη, απροσπέλαστοι για τα θύματα αυτών των καταχρήσεων».

«Η συλλογική θυματοποίηση οικονομικού τύπου – κατάχρηση σε μεγάλη κλίμακα της εμπιστοσύνης των καταναλωτών, οι διογκωμένες τιμές, οι ελαττωματικές μηχανές και τα επικίνδυνα προϊόντα, οι προσβολές του περιβάλλοντος, οι παραβιάσεις των κανονισμών πρόληψης εργατικών ατυχημάτων – που διαπράττεται συχνά από ισχυρούς εμπορικούς παράγοντες, ιδίως τις πολυεθνικές εταιρίες, μπορούν να θίξουν ένα μεγάλο αριθμό προσώπων, που ούτε καν φαντάζονται ότι έχουν πέσει θύματα».

Τα εκτενή κείμενα που παρέθεσα ολοκληρώνουν το στόχο που είχα θέσει στην εισαγωγή.

Δεν μένει παρά να διαπιστώσω, πολύ σύντομα, δύο συμπεράσματα ύστερα απ' αυτή την περιπλάνηση.

Συμπεράσματα

Το πρώτο συμπέρασμα αναφέρεται στη δυνατότητα ανάπτυξης της θεμελιώδους έρευνας στην εγκληματολογία, αν θέλουμε να καρπωθούμε τα οφέλη που μας παρέχει η εξέλιξη της μελέτης του θύματος.

Νομίζω ότι θα μπορούσε κανείς να προτείνει μια συστηματική εγκληματολογία, στην οποία θα αναδείξουμε τα ποικίλα πεδία διαντίδρασης και διαδικασίας, όπου οι παράγοντες θυματοποίησης και εγκληματοποίησης αναπτύσσουν την κοινωνική τους δυναμική. Μέσα σ' αυτό το χώρο θα πρέπει να εντοπίσουμε τους στόχους που διαμορφώνουν οι εκάστοτε περιστάσεις, πάνω στους οποίους επιβάλλεται να δράσουμε με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Μέσα από την προοπτική αυτή, η προσωπικότητα του θύματος ή του εγκληματία δεν αποτελούν παρά αντικείμενα προσωρινής κατάσχεσης, συνυφασμένα με τις συνήθειες του πολιτισμού μας που φθίνουν, κι απ' τις οποίες καιρός είναι πια ν' απαλλαγούμε.

Το δεύτερο συμπέρασμα αφορά στην κοινωνική τεχνολογία παροχής βοήθειας στο θύμα, που προέρχεται συχνά από διάφορες πρωτοβουλίες έξω από τα πλαίσια της επιστημονικής έρευνας και πιο κοντά συνήθως σε κοινωνικά κινήματα: πρόγραμμα αποζημίωσης από το κράτος, από τον εγκληματία, πρόγραμμα βοήθειας στα θύματα, πρόγραμμα υποδοχής στους χώρους της αστυνομίας και των δικαστηρίων, πρόγραμμα που απευθύνεται στα όργανα της τάξης που κατέφυγαν νόμιμα ή καταχρηστικά στη βία, πρόγραμμα γενικότερης μορφής, που θα αφορά στη διαδικασία θυματοποίησης.

Στο πλαίσιο αυτής της συνολικής πρότασης, πιστεύω ότι είναι σκόπιμο να υποστηρίξουμε στο μεγαλύτερο δυνατό μέτρο τα προγράμματα εκείνα που δεν απομονώνουν το θύμα σαν έναν ιδιαίτερο κοινωνικό είδος αλλά που, αντίθετα, επανεξετάζουν στο μακροκοινωνικό και μικροκοινωνικό επίπεδο εκείνες τις μορφές κοινωνικής αλληλεγγύης που θα άξιζε να ενθαρρυνθούν περισσότερο.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Comité Européen pour les problèmes criminels, Recherches sur la victimisation, Etudes relatives à la recherche criminologique, vol. XXIII, Conseil d' Europe, Strasbourg, 1985.

7° Congrès de Nations-Unies pour la prévention du crime et le traitement des délinquants, Victimes de la criminalité, A/Conf. /21.6., Milan, 26 Août – 3 Sept. 1985.

E. DE GREEFF, (1949). Ames Criminelles, Casterman, Tournai–Paris.

I. DRAPKIN & VIANO (e d.), (1973). Victimology: A New Focus, Lexington Books, 5 vol.

E. A. FATTAH, (1971). La victime est-elle coupable?, Presses Universitaires de Montréal.

E. A. FATTAH, (1981a). La victimologie: entre les critiques épistémologiques et les attaques idéologiques, *Déviance et Société*, v.1, 71-72.

E. A. FATTAH, (1981b). Les enquêtes de victimisation: leurs contributions et leurs limites, *Déviance et Société*, v.4, 423-440.

E. A. FATTAH, (1983). Le rôle de la victime dans le passage à l'acte; vers une approche dynamique du comportement délictueux, *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, XXVI, 2, 173-180.

E. GOFFMANN, (1961). On Cooling the Mark Out – Some Aspects of Adaptation to Failure, in A. ROSE, *Human Behavior and Social Processes: An Interactionist Approach*, London, Routledge and Kegan Paul, 482-505.

G. W. F. HEGEL, (1975). Principes de la philosophie du droit ou Droit naturel et science de l'Etat en abrégé, J. Vrin, Paris.

- G. HOUCHON, (1981). La situation dangereuse: aspects micro-sociologiques in Ch. DEBUYST (ed.), *Dangerosité et justice pénale: ambiguïté d' une pratique*, Genève, 121-143.
- G. HOUCHON, (1986), *Analyse pratique des vocabulaires de prévention*, Université Catholique de Louvain, Département de Criminologie et de droit pénal, Document de travail, no 14, 25 p.
- M. HOUGH & P. MAYHEW, (1983). *The British Crime Survey*, Home Office Research Study, no 76, London, H.M.S.O.
- R. LEVY, (1985). *Police et Sociologie pénale en France*, L' Année Sociologique, 35, 61-82.
- H. J. SCHNEIDER, (1975). *Viktimologie, Wissenschaft vom Verbrechenopfer* J.C.B. Mohr, Tübingen.
- M. WOLFGANG, F. FERRACUTI, (1966). *Il comportamento violento: moderni aspetti criminologici*, Giuffrè, Milano.
- R. ZAUBERMAN, (1985). *Les victimes: étude du crime ou sociologie du pénal?* L' Année Sociologique, 35, 31-60.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΑΓΓΛΙΑ ΤΣΗΤΣΟΥΡΑ

Προϊσταμένη, Εγκληματολογικό Τμήμα, Συμβούλιο της
Ευρώπης (Στρασβούργο)

Μετά από μία σύντομη ανάλυση της έννοιας της κοινής γνώμης και των πηγών πληροφόρησης του κοινού σε θέματα εγκληματικότητας και ποινικής δικαιοσύνης, το άρθρο ασχολείται με τους τρόπους συμμετοχής του κοινού στη χάραξη και τη εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής. Η συμμετοχή του κοινού στη χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής μπορεί να υφίσταται έμμεσα με την αντιπροσώπευση στο Κοινοβούλιο και άμεσα με τις αντίδρασεις της κοινής γνώμης σε νομοσχέδια, με δημοψηφίσματα, συνέδρια και συναντήσεις ειδικών. Η συμμετοχή του κοινού στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής μπορεί να πάρει ποικίλες μορφές: μέτρα για την εξασφάλιση της πρόληψης του εγκλήματος, ενημέρωση των αρχών για διαπραχθέντα αδικήματα, παροχή βοήθειας προς τα θύματα, προσφορά εθελοντικής κοινωνικής εργασίας για αποφυλακιζόμενους ή άτομα υπό επιμέλεια, κλπ. Το άρθρο καταλήγει τονίζοντας την ανάγκη να παρέχονται στο κοινό ακριβή και αντικειμενικά στοιχεία για την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη. Αυτού του είδους η πληροφόρηση θα επιτρέψει στους πολίτες να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην αντεγκληματική πολιτική

I. Εισαγωγή

Σ' όλα τα κράτη η αντεγκληματική πολιτική αποτελεί ευθύνη του κράτους. Εν τούτοις, από χρόνια γίνεται διαρκώς και περισσότερο αισθητή η ανάγκη συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική. Η συμμετοχή αυτή που συνεπάγεται και συνεργασία τόσο στην κατάσταση, όσο και στην εφαρμογή των μέτρων που λαμβάνονται είναι κατ' αρχήν αυτονόητη σ' ένα δημοκρατικό κράτος.

Εκτός όμως από την γενικότερη αυτή θεώρηση, πρόσθετοι λόγοι δικαιολογούν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που επιδεικνύεται τόσο από την θεωρία όσο και από την πράξη στο θέμα αυτό:

– Η ανάπτυξη της μεταχειρίσεως εν ελευθερία αφήνει τον

κατάδικο μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον: είναι αναγκαίο λοιπόν να εξασφαλισθεί η κατανόηση και συνεργασία του κοινού.

– Η τάση προσφυγής στα εξωποινικά μέσα (μεσολάβηση, διαιτησία) ξαναφέρει την ποινική διαφορά στο επίπεδο του θύματος και του εγκληματία και αφήνει μεγάλο περιθώριο στην σύμπραξη του κοινού για την εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσεως.

Το θέμα της συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική απασχόλησαν τις διεθνείς οργανώσεις, όπως τα Ην. Έθνη και το Σ. Ε.¹. Το Συμβούλιο ενέκρινε την υπ' αρ. (83)7 σύσταση στο θέμα αυτό.

Η ανάγκη συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική, θέτει το θέμα του πως βλέπει το κοινό την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη. Και το θέμα αυτό αποτέλεσε αντικείμενο πολλών ερευνών, τόσο στην Ευρώπη όσο και σε άλλες χώρες. Το 1978, το Σ.Ε. αφιέρωσε ένα συνέδριο στο θέμα της κοινής γνώμης πάνω στην εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη² Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε τότε «η κοινή γνώμη σχετικά με την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη είναι ένα σύνολο γνώσεων, στάσεων, συγκινήσεων και συμπεριφοράς».³

Αναλύοντας τα στοιχεία αυτά με βάση τα αποτελέσματα των ερευνών μπορούμε να πούμε ότι:

– οι **γνώσεις** του κοινού πάνω στα θέματα που αναφέραμε είναι αρκετά ασαφείς⁴ Σύμφωνα με τις έρευνες της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνιολογίας γνωστή ως Κ.Ο.Ι. (Knowledge and opinion about law), αλλά και νεώτερες έρευνες στον Καναδά στην Ολλανδία, και αλλού, το κοινό υπερεκτιμά τα ποσοστά των αδικημάτων βίας στο σύνολο της εγκληματικότητας.

– η **στάσις** του κοινού έναντι στην εγκληματικότητα δείχνει πως το φαινόμενο αυτό απασχολεί σοβαρά το κοινό. Στις σφυγμομετρήσεις συνήθως το κοινό τοποθετεί την εγκληματικότητα ανάμεσα στα πιο σοβαρά προβλήματα. Παράλληλα συχνά θεωρεί την δικαιοσύνη ως πολύ επεικική.

– ο **φόβος** του κοινού δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές πιθανότητες θυματοποιήσεως. Πράγματι, ο φόβος αυτός παρατηρείται κυρίως στις κοινωνικές ομάδες που απειλούνται λιγότερο.

– Τέλος η **συμπεριφορά** του κοινού μπορεί να είναι λογική όταν το κοινό παίρνει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του ή παράλογη όταν παίρνει αρνητικές στάσεις π.χ. όταν αρνεί-

ται να κυκλοφορήσει στην ωρισμένη ώρα, καταστρέφοντας έτσι την ποιότητα της κοινωνικής ζωής.

Βλέπουμε λοιπόν πως η κοινή γνώμη βρίσκεται αρκετά μακριά από την πραγματικότητα. Υπάρχει όμως «η κοινή γνώμη»; Στο συνέδριο που ανέφερα⁵, οι ερευνητές υπογράμμισαν πως δεν υπάρχει **μία** κοινή γνώμη αλλά πολλές, ανάλογα με τις διάφορες κοινωνικές ομάδες (ηλικία, φύλο, οικονομική κατάσταση κλπ.). Εξ άλλου η κοινή ή οι κοινές γνώμες αλάζουν ανάλογα με την χρονική περίοδο. Π.χ. μετά από ένα σοβαρό έγκλημα η κοινή γνώμη είναι πιο αυστηρή απ' ότι είναι σε περίοδο ηρεμίας. Οι διαπιστώσεις αυτές μας κάνουν να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα.

1) Κάθε έρευνα σχετικά με την κοινή γνώμη πρέπει να γίνεται με αυστηρή μεθοδολογία για να καταλήξει σε έγκριση αποτελέσματος. Ιδιαίτερα πρέπει να διακρίνεται η γνώμη κάθε κοιν. ομάδας. Οι σφυγμομετρήσεις συχνά είναι επιπόλαιες και καταλήγουν στα συμπεράσματα που θέλουν να έχουν οι υπεύθυνοί τους.

Εξ' άλλου δεν πρέπει να ξεχνάμε πως στο θέμα αυτό η εκμετάλλευση της έννοιας «κοινή γνώμη» από τους πολιτικούς κύκλους είναι αρκετά συχνή.

2) Η κοινή γνώμη πρέπει να ενημερώνεται τακτικά με αντικειμενικά στοιχεία έτσι ώστε το κοινό να μπορεί να αντιδράσει στα διάφορα προβλήματα με πλήρη γνώση της πραγματικότητας.

Οι πηγές της κοινής γνώμης είναι

α) **Η άμεση εμπειρία.** Το κοινό έχει κάποια άμεση εμπειρία εφ' όσον όλοι οι πολίτες έχουν τελείσει θύματα ή μάρτυρες κάποιου αδικήματος. Ευτυχώς όμως τα αδικήματα αυτά είναι συνήθως αρκετά ελαφρά.

β) **τα μέσα κοινής επικοινωνίας,**⁶ (τύπος, ραδιόφωνο τηλεόραση κλπ.) είναι η πιο σημαντικό πηγή η κοινή γνώμης. Όμως, οι έρευνες που έγιναν σε πολλές χώρες, π.χ. από τον Van Dijk⁷ στην Ολλανδία έδειξαν πως τα 31% των πληροφοριών στις εφημερίδες σχετικά με τα αδικήματα αφορούσαν αδικήματα βίας ενώ αδικήματα αυτού είναι το 5% του συνόλου της εγκληματικότητας. Ανάλογη διαπιστώσεις έγιναν σχετικά με την τηλεόραση. Έτσι το κοινό έχει α) ατελή ενημέρωση για ωρισμένα αδικήματα που δεν ενδιαφέρουν το κοινό π.χ. τα οικονομικά αδικήματα. β) **υπερνημέρωση** για τα αδικήματα βίας, γ) **ενδεχομένως μερική ή λανθασμένη ενημέρωση** π.χ. όταν τα αδικήματα ωρισμένων κοινωνικών ομάδων λ.χ. των ξένων, των μεταναστών τονίζονται ιδιαίτερα.

Η λύση στα προβλήματα αυτά δεν είναι εύκολη. Στα δημοκρατικά κράτη, ιδίως αυτά που έχουν υπογράψει την σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η ελευθερία του τύπου και των άλλων μέσων πληροφορίας είναι μια αρχή πολύ σημαντική (άρθρ. 101). Περιορισμοί δεν επιτρέπονται παρά σε πολύ εξαιρετικές περιστάσεις. Έτσι η μόνη δυνατή λύση που πάντα προτάθηκε στο Συμβούλιο της Ευρώπης, είναι η ενθάρρυνση των μέσων επικοινωνίας για την κατάστρωση κωδίκων δεοντολογίας καθώς και για συμμετοχή των μέσων αυτών στα διάφορα όργανα τη καταστρώνουν και εφαρμόζουν την αντεγκληματική πολιτική, π.χ. τα Εθνικά Συμβούλια Πρόληψης.

γ) **οι ακαδημαϊκές και κυβερνητικές πηγές.** Τόσο ο επιστημονικός κόσμος όσο και οι υπεύθυνοι για την αντεγκληματική πολιτική έχουν καθήκον να τροφοδοτούν των κοινή γνώμη με στοιχεία αντικειμενικά και ηλεγμένα πάνω στην εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη⁸ Τα στοιχεία πρέπει να προέρχονται από στατιστικές ή από έρευνες και να δίνονται σε μορφή απλή, αποφεύγοντας φυσικά σαν επιστημονική γλώσσα. Για τον σκοπό αυτό η συμβολή τόσο των κυβερνητικών μονάδων ερεύνης, όπως υπάρχουν στην Αγγλία, στην Ολλανδία και άλλα κράτη όσο και των ακαδημαϊκών ινστιτούτων ερεύνης είναι πολύ σημαντική.

Ένας τρόπος μόρφωσης των κοινών πάνω στα θύματα της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης, που αποτελεί αντικείμενο συστάσεων τόσο των Ην. Εθνών (στο 6ο Συνέδριο στο Caracas) όσο και του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η εισαγωγή στοιχείων ποινικού δικαίου η εγκληματολογίας στα σχολεία. Μ' αυτό τον τρόπο, οι πολίτες θα μπορούν να έχουν μια απλή αλλά καθαρή εικόνα της ποινικής δικαιοσύνης που θα εξουδετέρωνα της προκαταλήψεως και τις ψευδείς ιδέες που υπάρχουν συχνά στο κοινό.

II. Συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση της αντεγκληματικής πολιτικής.

Μια κοινής γνώμη ενημερωμένη μπορεί να συντελέσει αποτελεσματικά στην κατάστρωση της αντεγκληματικής πολιτικής, εκφράζοντας απόψεις πάνω στα μέτρα του σχεδιάζονται από της κυβερνητικής απεύθυνσης. Οι τρόποι συμμετοχής του κοινού είναι διάφοροι.

1) **Η Βουλή.** Έμμεσα το κοινό εκφράζει τις απόψεις του μέσω των αντιπροσώπων των στη Βουλή. Συνήθως τα πολιτικά κόμματα διατυπώνουν και απόψεις της στα ποινικά θέματα, ιδίως την προεκλογική περίοδο. Φυσικά σ' αυτό, την περίοδο δεν λείπει πολλές φορές ή δημαγωγία. Παρ' όλα αυτά δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την έμμεση αυτή έκφραση γνώμης, που πρέπει όμως να συνδυάζεται και με άλλα μέσα.

2) **Οι λευκές θίβλοι.** Σε ωρισμένες χώρες, π.χ. στην Αγγλία όταν σχεδιάζεται μία νομική μεταρρύθμιση οι υπεύθυνοι εκδίδει δημοσιεύματα που περιέχουν το σχέδιο νόμου αλλά και όλα τα σχετικά στοιχεία που δικαιολογούν την μεταρρύθμιση. Το κοινό μπορεί έτσι να γράψει γράμματα στη Κυβέρνηση, να δημοσιεύσει τις απόψεις του στις εφημερίδες ή να εκφρασθεί με άλλους τρόπους π.χ. συνέδρια.

3) **Επιτροπές.** Οι υπεύθυνοι της αντεγκληματικής πολιτικής μπορούν να συνιστούν επιτροπή, αποτελούμενες από αντιπροσώπους όλων των ενδιαφερομένων κοινωνικών ομάδων.

4) **Δημοψηφίσματα.** Σε μερικές χώρες η έκφραση της κοινής γνώμης, γίνεται με δημοσιεύματα πάνω στο σχεδιαζόμενο νόμο.

5) Τέλος, συνέδρια, διαλέξεις, σεμινάρια είναι άλλοι τρόποι εκφράσεως του κοινού.

Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση και την έκφραση της κοινής γνώμης παίζουν οι **ομάδες πίεσεως**, που είτε ασχολούνται αποκλειστικά με εγκληματολογικά θέματα είτε έχουν ευρύτερες επιδιώξεις που περιλαμβάνουν όμως και τα ποινικά θέματα. Παράδειγμα της πρώτης κατηγορίας είναι η Howard League και το NACRO στην Αγγλία που ενδιαφέρονται για την αναπροσαρμογή των εγκληματιών καθώς και οι πολλαπλές οργανώσεις για την προστασία των θυμάτων π.χ. Weisser Ring στην Γερμανία. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν:

- οι **φεμινιστικές** οργανώσεις
- οι οργανώσεις για την **προστασία του περιβάλλοντος**,
- οι **αντιρατσιστικές** οργανώσεις.

Όλες φυσικά οι ομάδες πίεσεως δεν έχουν την αυτή βαρύτητα. Όπως τόνισα στο αναφερθέν συνέδριο, του Σ.Ε. ο **Paul Rock**,¹⁰ βρεττανός κοινωνιολόγος, μερικές ομάδες (που αποκάλεσα «εσωτερικό κύκλο» inner circle) έχουν περισσότερο κύρος γιατί αποτελούνται από πιο αξιοσέβαστα πρόσωπα.

Όταν αυτές οι ομάδες προσκομισθούν μια μεταρρύθμιση αυτή μπορεί και πραγματοποιείται.

III. Η συμμετοχή του κοινού στην εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής.

Το κοινό ιδίως όταν εγκρίνει τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής και έχει συνεργασθεί στην εισαγωγή της μπορεί να συντείνει πολύ αποτελεσματικά στην εφαρμογή της σ' όλα τα στάδια.

1. Πρόληψη

Το κοινό μπορεί να παίξει μεγάλο ρόλο τόσο στην πρωτογενή κοινωνική πρόληψη, να προσπαθεί να εξουδετερώσει τους παράγοντες της εγκληματικότητας όσο και στην περιστασιακή κοινωνική πρόληψη, που τείνει να εξουδετερώσει τις ευκαιρίες διαπράξεως εγκλημάτων.

Είναι δύσκολο να αναμετρήσει κανείς τις δραστηριότητες στο πεδίο της πρωτογενούς κοινωνικής πρόληψης που καλύπτουν όλο τον κοινωνικό χώρο.¹¹ Π.χ. οι δραστηριότητες των συλλόγων γονέων που τείνουν να βοηθήσουν την οικογένεια στα προβλήματα ανατροφής των παιδιών, οι συσκέψεις γονέων και εκπαιδευτικών, οι μορφωτικές και οι αθλητικές οργανώσεις των βοηθών στην δημιουργική χρησιμοποίηση του ελεύθερου χρόνου παιδιών ή και ενηλίκων είναι πολύτιμες συμβολές στην πρόληψη.

Στην **περιστασιακή πρόληψη** έχουμε όλες τις ενέργειες των κοινών για την αυτοπροστασία των ιδιωτικά ή συλλογικά. Σε μερικές χώρες (Καναδά, ΗΠΑ, Ολλανδία) π.χ. οι γείτονες συμφωνούν να επιβλέπουν εκ περιτροπής ιδίως την νύκτα το χώρο της γειτονιάς¹². Οι ενέργειες αυτές, που βασικά είναι θετικές, δεν είναι χωρίς κινδύνου, π.χ. την δημιουργία ομάδων αυτοαμύνης, που μπορούν να διαπράξουν αδικήματα. Στο σημείο αυτό πρέπει επίσης να αναφέρουμε τις δραστηριότητες των ιδιωτικών εταιρειών επιτηρήσεως που επιβλέπουν καταστήματα, εργοστάσια κλπ. Οι εταιρίες αυτές υπάρχουν σε όλες τις χώρες και η συμβολή και στην πρόληψη μπορεί να είναι θετική. Παρ' όλα αυτά μια αυστηρή ρύθμιση της λειτουργίας της είναι απαραίτητη για την αποφυγή σύγχυσης των πράξεών τους με τις πράξεις της αστυνομίας ή άλλων μειονεκτημάτων.

2. Γνωστοποίηση των αδικημάτων και μαρτυρία

Στη περίπτωση που είναι αδίκημα δεν μπόρεσε να προληφθεί,

το κοινό πρέπει να συμμετάσχει στην ποινική διαδικασία γνωστοποιώντας στην αστυνομία, το αδίκημα του οποίου είναι θύμα ή προσφέροντας την μαρτυρία του.

Είναι γνωστό από τις έρευνες θυματοποιήσεως ότι ένα μεγάλο ποσοστό αδικημάτων που γίνεται γνωστό για διάφορους λόγους:

α) το κοινό δεν καταγγέλει το αδίκημα του οποίου υπήρξε θύμα όταν έχει την πεποίθηση ότι οι αρχές δεν πρόκειται να ανακαλύψουν τον δράστη. Επίσης, το θύμα μπορεί να μην καταγγείλει την πράξη όταν η γνωστοποίησή της μπορεί να επιφέρει στιγματισμό π.χ. στην περίπτωση του βιασμού, ή όταν φοβάται ότι οι αρχές θα φερθούν ειρωνικά ή αδιάκριτα.

β) Το κοινό δεν καταγγέλει τα αδικήματα του οποίου υπήρξε μάρτυς όταν φοβάται ότι αυτός ο ρόλος συνεπάγεται χάσιμο χρόνου, αδιάκριτες ερωτήσεις. Επίσης το κοινό που καταγγέλει τις πράξεις του δεν θεωρεί ως ποινικά κολάσιμες. Μια τέτοια τάση είναι το πρώτο βήμα προς την αποποινικοποίηση.

Μια καλύτερη συνεργασία του κοινού στο θύμα αυτό μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους:

α) μια ενημέρωση του κοινού για την οποία μιλήσαμε.

β) καλές σχέσεις με την αστυνομία¹³. Οι σχέσεις αυτές, σύμφωνα με τις έρευνες, διαφέρουν από χώρα σε χώρα, καθώς και

- ανάλογα με την ηλικία των πολιτών
- ανάλογα με τις κοινωνικές ομάδες.

γ) Π.χ. είναι πολύ καλύτερες με τους αυτόχθονες παρά με τους μετανάστες.

δ) την εξασφάλιση των καλών συνθηκών για το κοινό που προσέρχεται ως θύμα ή μάρτυς (π.χ. ειδικοί χώροι διαμονής), διακριτική και σύντομη εξέταση κλπ.

3. Εξωποινικά μέτρα

Η ανακάλυψη ενός αδικήματος και του δράστη του δεν σημαίνει φυσικά πως είναι απαραίτητο να επακολουθήσει ποινική διαδικασία.

Στο διεθνές χώρο διαρκώς και περισσότερο διαδίδεται η ιδέα ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν εξωποινικά μέσα επιλύσεων των διαφορών, όπως π.χ. η μεσολάβηση. Η ιδέα αυτή δεν υποστηρίζεται μόνο από τους πολύ ριζοσπαστικούς εγκληματολόγους, που θέλουν όσο το δυνατό να καταργήσουν την επέμβαση του ποινι-

κού νόμου, δίνοντας την εξουσία στο κοινό να ρυθμίζει έντονα τις διαμάχες. Εάν εξωποινικά μέσα είναι μια λύση που έχει επανειλημμένα συσταθή από το Συμβούλιο της Ευρώπης, (τα Ηνωμένα Έθνη και άλλες οργανώσεις. Π.χ. ένα τμήμα του 13ου Συνεδρίου της Διεθνούς Εταιρίας Ποινικού Δικαίου (στο Κάιρο) ασχολήθηκε με το θύμα αυτό.¹⁴

Με την «μεσολάβηση» (mediation) το κοινό ξαναπαίρνει την διαχείριση της ποινικής διαμάχης που του είχε αφαιρέσει πριν από αιώνες το κράτος. Ο «μεσολαβητής» είναι ένα μέλος του κοινού που αναλαμβάνει ν' ακούσει αμερόληπτα το θύμα και τον εγκληματία και να βρει μια λύση. Παρ' όλο που δεν έχει την δυνατότητα να εξαναγκάσει τα μέρη να εκτελέσουν τις υποχρεώσεις που ανέλαβα π.χ. την αποζημίωση του θύματος, η μεσολάβηση είναι ένας καλός τρόπος για την επίλυση διαφορών που προέκυψαν από αδικήματα μεταξύ συγγενών, γειτόνων, συναδέλφων και άλλων προσώπων που είναι διαρκώς μαζί. Συχνά μπορεί να δώσει μια λύση όχι μόνο στο συγκεκριμένο αδίκημα αλλά στην όλη διαμάχη που μπορεί να υπάρχει μεταξύ των μερών.

Η μεσολάβηση που υπήρχε ή υπάρχει ακόμη στις πρωτογενείς κοινωνίες αρχίζει να εφαρμόζεται με την πρωτοβουλία ιδιωτικών συλλόγων ή κέντρων ως διάφορες ευρωπαϊκές ή άλλες χώρες. Π.χ. το πρόγραμμα μεσολαβήσεως σε ένα προάστειο του Λονδίνου.

4. Ο ρόλος του κοινού στην προστασία του θύματος.

Η προστασία του θύματος αποτελεί ένα σημαντικό τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής, στον οποίο το κοινό μπορεί να προσφέρει ιδιαίτερα αποτελεσματική βοήθεια στο θύμα κατά και μετά την διάπραξη του αδικήματος.

α) Η επί αριθ. (83)7 σύσταση των Συμβουλίων της Ευρώπης καλεί τις κυβερνήσεις να ενθαρρύνουν το κοινό στο να παρέχει βοήθεια στο θύμα κατά την διάπραξη του αδικήματος ή τουλάχιστον να καλεί τις ειδικές υπηρεσίες π.χ. την αστυνομία, τον εταίρο κλπ. Το κοινό δεν πρέπει τουλάχιστο να μη παρίσταται με απάθεια στη διάπραξη αδικημάτων.

β) μια άλλη πιο πρόσφατη σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης (87) 21¹⁵ σχετική με την βοήθεια στο θύμα και την πρόληψη της θυματοποίησεως συνιστά στις Κυβερνήσεις να ενημερώσουν το κοινό σχετικά με την ανάγκη βοήθειας και κατανόησης προς το θύμα. Τα μέτρα αυτά αφορούν όχι μόνο το ευρύτερο κοινό

αλλά ακόμη και το στενό περιβάλλον του θύματος που σ' ωρισμένες περιπτώσεις (π.χ. βιασμός) μπορεί να δείξει έλλειψη κατανόησης προς το θύμα.

Η βοήθεια στο θύμα μπορεί να είναι ατομική και συλλογική. Σ' αυτό τον τομέα μπορούμε να πούμε πως υπάρχει μεγάλη πρόοδος. Σ' όλες τις χώρες υπάρχουν τώρα πολλές ιδιωτικές οργανώσεις ή ομάδες που προσφέρουν βοήθεια στα θύματα γενικά ή σε ωρισμένες κατηγορίες θυμάτων, π.χ. της κακοποιημένες γυναίκες, και τα παιδιά κλπ.

5. Ο ρόλος του κοινού στην ποινική δίκη

Στην ποινική δίκη το κοινό συμμετέχει υπό την ιδιότητα του ενόρκου ή ως ακροατήριο.

Τα ορκωτά δικαστήρια θεωρούνται και είναι εγγύηση δημοκρατικής δικαιοσύνης. Ωρισμένες επιφυλάξεις διατυπώνονται στο θέμα αυτό π.χ. έχει παρατηρηθεί ότι α) τα πολύπλοκα προβλήματα (τεχνικά, ψυχολογικά) δεν είναι εύολα καταληπτά από τους ενόρκους. β) οι ένορκοι συχνά εκλέγονται ανάμεσα στα οικονομικά και μορφωτικά αναπτυγμένη τάξη που δεν είναι αυτή από τις οποίες προέρχεται το μεγάλο μέρος των εγκληματιών (τουλάχιστο όσον αφοράτα παραδοσιακά αδικήματα).

Σαν λύση στα προβλήματα αυτά:

- 1) σε πολλές χώρες (τα ορκωτά δικαστήρια είναι μικτά
- 2) οι ένορκοι εκλέγονται βάση των εκλογικών καταλόγων.

Άλλος ρόλος του κοινού στην ποινική δίκη, εκτός της μαρτυρίας για την οποία μιλήσαμε είτε είναι η παράστασή του σαν **ακροατήριο**, που επίσης είναι μια δημοκρατική εγγύηση. Πράγματι, τα εθνικά συντάγματα αλλά και το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί την δημοσιότητα των ποινικών συνεδριάσεων. Πρέπει όμως να αναφέρουμε πως το άρθρο 8 της ίδιας Σύμβασης απαιτεί την προστασία της ατομικής ζωής. Ανάμεσα στις δύο αυτές αξίες συχνά ως ποινική δικαιοσύνη χρειάζεται να διαλέξει την δεύτερη: αυτό συμβαίνει π.χ. όταν δικάζονται αδικήματα, ή αδικήματα που αφορούν παιδιά. Μ' αυτό τον τρόπο αποφεύγεται ο στιγματισμός τόσο του θύματος όσο και του εγκληματίου.

6. Εκτέλεση των ποινών.

Η πρώτη εντύπωση που αποκομίζεται από την κοινή εμπειρία ή τις έρευνες είναι ότι το κοινό έχει μάλλον κατασταλτικές ιδέες. Εν τούτοις, η εικόνα διαφοροποιείται όταν κανείς διακρίνει τις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Έτσι σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στην Ολλανδία¹⁶.

– οι νέοι έχουν λιγότερο κατασταλτικές ιδέες από τους πιο ηλικιωμένους.

– οι γυναίκες έχουν πιο κατασταλτικές ίσως από τους άνδρες.

– τα πρόσωπα μέσου οικονομικού επιπέδου είναι τα πιο κατασταλτικά. Έπονται τα πρόσωπα χαμηλού οικον. επιπέδου και ακολουθούν τα πρόσωπα υψηλού οικον. επιπέδου.

– οι κάτοικοι των μέσων πόλεων είναι πιο κατασταλτικοί από τους κατοίκους των χωριών. Οι κάτοικοι των μεγαλουπόλεων είναι ακόμη λιγότερο κατασταλτικοί.

Φυσικά όπως είπαμε και στην αρχή μια σωστή ενημέρωση του κοινού μπορεί να συντελέσει στην αποφυγή των προκαταλήψεων και στην καλύτερη συμμετοχή του κοινού στην εκτέλεση των ποινών.

Π.χ. το κοινό κατ' αρχήν θεωρεί πως φυσική ποινή είναι η φυλάκιση. Πιο σωστή ενημέρωση μπορεί να πείσει το κοινό πως η οινή που συνεπάγεται μεταχείριση εν ελευθερία είναι μια εξίσου αποτελεσματική ποινή, που εξ άλλου έχει πολλά πλεονεκτήματα.

Τα μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα π.χ. η αναστολή με επιτήρηση (probation) χρειάζονται ιδιαίτερα την σύμπραξη του κοινού.

α) το κοινό πρέπει να δείξει ανοχή και κατανόηση στους καταδίκους αυτούς που βρίσκονται μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον και να μην τους αρνείται εργασίες, ή κατοικία.

β) το κοινό μπορεί να συμμετέχει στην μεταχείριση σαν εθελοντικός επιτηρητής.

Οι εθελοντές επιτηρητές μπορούν να είναι σε ωρισμένες περιπτώσεις πιο αποτελεσματικοί από τους επαγγελματίες επιτηρητές. Σε μερικές χώρες (π.χ. Σουηδία)¹⁷ έγιναν πειράματα με επιτηρητές που ήταν φίλοι των καταδίκων ή άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντος, που μπορούσαν να ξέρουν καλύτερα από κάθε άλλο τα προβλήματά του. Άλλωστε γύρω στο 1970 στις Ην. Πο-

λιτείς¹⁸ το πείραμα New Careers χρησιμοποίησε πρώην εγκληματιών που είχαν προσαρμοσθεί κοινωνικά. Το πείραμα έδωσε καλά αποτελέσματα δεν μεταφυτεύτηκε, όμως στην Ευρώπη όπου συνήθως γίνεται προσπάθεια ν' αποφεύγεται η επαφή μεταξύ πρώην καταδίκων.

Στο πεδίο των **στερητικών της ελευθερίας ποινών** το κοινό μπορεί να συντελή στη μεταχείριση των εγκληματιών συμβάλλοντας ατομικά ή ομαδικά. Σ' όλες τις χώρες υπάρχουν σύλλογοι αρωγής των φυλακισμένων ή των αποφυλακισμένων που τελούν σημαντικό έργο. Εκτός όμως από τις φιλανθρωπικές αυτές δραστηριότητες άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι η οργάνωση αθλητικών ή καλλιτεχνικών εκδηλώσεων ανάμεσα σε συλλόγους του έξω περιβάλλοντος των φυλακισμένων, που δίνουν στους τελευταίους την δυνατότητα να έχουν επαφές με τον έξω κόσμο σε σχετική ισοτιμία και τους προτρέπουν στο να καλλιεργήσουν τις ικανότητές των με προοπτική την απελευθέρωση.

Στις επαφές με τον έξω κόσμο σημαντικό ρόλο παίζει και η «σωφρονιστική άδεια»¹⁹ που δίνει στον κατάδικο την δυνατότητα να ξαναδεί το οικογενειακό και επαγγελματικό περιβάλλον. Το κοινό στην περίπτωση αυτή πρέπει επίσης να δείχνει κατανόηση και ανοχή. Εν τούτοις όποιο νέο αδίκημα από ένα κατάδικο σε άδεια φέρνει κατακραυγή κατά του θεσμού. Πια σωστή ενημέρωση στο θέμα αυτό θα έδειχνε ότι από τις εκατοντάδες καταδίκων με άδεια ελάχιστο ποσοστό τελεί καινούρια αδικήματα.

Μετά την εκτέλεση της ποινής το κοινό θα πρέπει ν' αποφεύγει να υπενθυμίζει την ποινή που ήδη έχει εκτιθεί. Σε μερικές χώρες μια τέτοια νύξη αποτελεί αδίκημα.

Εξ άλλου η υπ' αριθμό 12 (84) 10²⁰ σύσταση του ΣΕ περί του ποινικού μητρώου της αποκαταστάσεως του καταδίκου απαιτεί την απαγόρευση αναφοράς σε ποινή για την οποία επήλθε αποκατάσταση (εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων π.χ. μαρτυρία σε ποινική δίκη).

7. Συμπεράσματα

Η σύντομη αυτή ανασκόπηση δείχνει ότι ο ρόλος του κοινού τόσο στα εξωποινικά μέτρα που διαρκώς εξελίσσονται όσο και στην ποινική δικαιοσύνη είναι πολύ σημαντικός.

Θα ήθελα όμως να επαναλάβω πως είναι απαραίτητο να ενημερώνεται το κοινό αντικειμενικά και με στοιχεία που προέρχον-

ται από έρευνες πάνω στα θέματα της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης. Μόνο στην περίπτωση αυτή η σύμπραξη του κοινού μπορεί να είναι ωφέλιμη και δημιουργική.

Αντίθετα, όταν το κοινό βρίσκεται υπό την επίδραση λανθασμένων πληροφοριών ή δημαγωγίας μπορεί να καταλήξει σε υπερβολικά κατασταλτικές αντιδράσεις και οι σπασμωδικές ενέργειες που δεν προωθεί τον αγώνα κατά της εγκληματικότητας.

Μια ευρεία ενημέρωση, που είναι ευθύνη τόσο του επιστημονικού κόσμου όσο και των αρμοδίων για την αντεγκληματική πολιτική είναι η βάση μιας αποτελεσματικής πολιτικής που ενώνει όλες τις κοινωνικές δυνάμεις μιας χώρας.

1) **Conseil de l' Europe**: Recommandation no RC 8317 sur la participation du public à la politique criminelle et rapport explicatif, 1984.

Nations Unies: Principes Directeurs relatifs à la prévention du crime et à la justice pénale dans le contexte du développement et d' un nouvel ordre économique. Actes du 7ème Congrès des Nations Unies pour la prévention du crime et le traitement des délinquants, 1985, p. 5 suiv., notamment p. 14.

2) **Conseil de l' Europe**: 13ème Conférence de Recherches Criminologiques: L' opinion publique relative à la criminalité et la justice pénale, Actes, 1980.

3) op. cit. Rapport de M. **J.J.M. Van Dijk** sur «l' étendue de l' information du public et la nature de l' opinion publique en ce qui concerne la criminalité» p. 9.

4) Ίδε, μεταξύ άλλων: **Ph. Robert et Claude Faugeron**, La justice et son public: les représentations sociales du système pénal, 1978.

5) **Conseil de l' Europe**: Conclusions de la 13ème Conférence de Recherches Criminologiques, Actes, p. 206.

6) op. cit. Rapport de **H. J. Schneider** sur «l' influence des moyens de communication de masse sur l' opinion publique en matière de criminalité et de justice criminelle, p. 106 .

7) op. cit. Rapport de **J.J.M. Van Dijk**, p. 25.

8) **Nations Unies**: Résolution du 7ème Congrès sur la prévention du crime etc. sur «le développement de l' information et les statistiques concernant la criminalité et la justice pénale», Actes, p. 76 suiv.

Conseil de l' Europe, Recommandation no RC 8317, paragr. 1-2.

9) **Nations Unies:** Résolution du 6ème Congrès sur la prévention du crime etc. sur «l' information juridique et la diffusion des connaissances juridiques», Actes, p. 20-21.

Conseil de l' Europe, Recommanlátion no RC8317, paragr. 3.

10) 13ème Conférence Rech. Crimin.: Rapport de **P. Rock** sur «l' opinion publique et la législation pénale», Actes p. 141 suiv, 155 suiv.

11) **U.N.S.D.R.I.** Informal mechanisms of crime control, Rome, 1988, p. 95 suiv.

Conseil de l' Europe: la participation du public à la politique criminelle, p. 17 suiv.

12) **Solicitor General,** Canada: The good neighbours. Crime Prevention Handbook, Ottava, 1983.

13) Μεταξύ άλλων: **R. Hanze** Attitude du public à l' égard de la police et de son rôle préventif, conseil de l' Europe: Actes du 3ème Colloque Criminologique, p. 35 suiv.

14) **Actes du Colloque préparatoire du Congrès de l' A.I.D.P.,** tenu à Tokyo en mars 1983, Revue Internationale de droit pémal, 3ème-4ème trimestre 1983.

T. Marshall, M. Walpole: Bringing people together: Mediation in Great Britain, Home office Research and Planning Unit, 1985.

15) **Conseil de l' Europe:** Recommandation (87)21 sur l' astance à la victime et la siprévention de la victimisation et rapport explicatif, 1988.

HEKNI: Towards a victim policy in Europe, Hepsinki, 1984.

16) **J.J.M. Van Oijk:** op. cit. (13ème Conférence de Recherches Criminologiques), p. 20-21.

17) **Conseil de l' Europe:** Organisation politique des mesures de surveillance, d' assistance et d' aide post-pénitentiaire pour les personnes condamnés ou libérées sos condition, 1970, p. 45.

18) **Conseil de l' Europe:** Mesures pénales de substitution aux peines privatives de liberté, 1976, p. 54.

19) **Conseil de l' Europe:** Le congé pénitentiaire, 1983.

20) **Conseil de l' Europe:** Le casier judiciaire et la réhabilitation du condamné, 1985.

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Το εγκληματικό ζήτημα κάτω από το διπλό πρίσμα της ιδέας της δικαιοσύνης και του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθυντής Ερευνών, Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (Παρίσι)

Πρόκειται, σε σχέση με τους ανωτέρω επιστημονικούς κλάδους, να εξετασθεί διαχρονικά ποιά είναι η ιδέα της Δικαιοσύνης που παράγεται από τη διαχείριση του εγκληματικού ζητήματος. Τέσσερα είναι τα υπομόχλια που συγκρατήθηκαν για μία διαχρονική εξέταση αυτής της διαχείρισης: (α) ο δεσμός ανάμεσα στην ενοχή και την ποινή, (β) η διοργάνωση του πεδίου του έννομου στοιχείου της αξιόποινης πράξης, (γ) η διοργάνωση της εκτέλεσης της ποινής και των συνακόλουθων μέτρων, (δ) το σύστημα επικοινωνίας που δημιουργείται βάσει αυτών των στοιχείων από τις διάφορες σχολές, όσον αφορά: την εικόνα του ανθρώπου, τις αξίες που είναι ποινικά προστατευμένες και τη μεταχείριση των εγκληματιών. Σύμφωνα με μία απεικόνιση κώδωνα του Gauss, η πλειοψηφία του πληθυσμού των αυτοργών εγκληματικών πράξεων δεν έχει περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα από τον υπόλοιπο γενικό πληθυσμό. Η υποτροπή που εμφανίζεται δεν είναι άσχετη με μια ελλιπή οργάνωση μεταχείρισης των εγκληματιών και με μία ανομική οργάνωση του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας, σύμφωνα με την έννοια που έδινε στο φαινόμενο ο Emile Durkheim. Προτείνεται να χρησιμοποιηθεί η πρώτη κατάδίκη-όποιου τύπου και αν είναι - για να διεξαχθεί μία εξέταση κοινωνική, εργονομικά προσανατολισμένη, του αυτοργού της αξιόποινης πράξης, και κάτω από το πρίσμα των αναγκών της αγοράς εργασίας, με σκοπό να εύρει μία ιδιότητα και ένα ρόλο μέσα στο κοινωνικό καταμερισμό εργασίας. Η προσέγγιση είναι διαθεσμική, στο επίπεδο του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας

μεταξύ θεσμών, όπως απεικονίζεται στον καταμερισμό εργασίας μεταξύ των υπουργείων μιάς κυβέρνησης (C.W. Mills & H. Gerth) - συμπεριλαμβανομένης της Δικαιοσύνης, και θα χορηγήσει το οργανόγραμμα του μηχανισμού υπηρεσιών όπου θα διοργανωθεί η κοινωνική και - γι' αυτούς που χρειάζεται ή σε περίπτωση υποτροπής - η ψυχολογική και ιατρική εξέταση του εγκληματία. Εξέταση αναγκαστική που ταυτόχρονα παρέχει ένα συμβολικό στήριγμα στην επικοινωνία τη σχετική με τη «γενική πρόληψη» και την «ειδική πρόληψη», και σημειολογικά μία ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της διαχείρισης του εγκληματικού ζητήματος που εξαρτάται πρωταρχικά από μία κοινωνιολογική προσέγγιση, γιατί αποτελεί μέρος της κοινωνικής λειτουργίας.

1.0.1. Η μελέτη της οποίας το περιεχόμενο θα εκτεθή στις ακόλουθες γραμμές, αφορά τις σχέσεις ανάμεσα στην Κοινωνιολογία του Δικαίου, την Κοινωνιολογία της Εγκληματικότητας και την Εγκληματολογία, ως προς τα ιδιαίτερα τους θεωρητικά διαβήματα και τις πρακτικές εμπλοκές που επακολουθούν σχετικά με το έτσι ονομαζόμενο: ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.

Όπως είναι αυτονόητο ότι στα όρια αυτής εδώ της μελέτης δεν είναι δυνατόν να επεξεργασθή κανείς όλες τις όψεις που επικαλείται το θέμα, διάλεξα να συνδέσω την αντιπαράσταση αυτή σε μια άποψη της Κοινωνιολογίας του Δικαίου που μου φαίνεται πως φέρνει σε φως ουσιώδεις όψεις του ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ, σήμερα.

Η άποψη της Κοινωνιολογίας του Δικαίου που επικαλούμαι γι' αυτή την επεξεργασία επιδέχεται δύο πτυχές που συμβιβάζονται αναμεταξύ τους:

- μία του R. TREVES
- και μία άλλη του N. BOBBIO.

Πράγματι ο R. TREVES καθόριζε¹ «σαν κύριο σκοπό για την Κοινωνιολογία του Δικαίου του να αναπτύξει **μια Κοινωνιολογία της ιδέας της Δικαιοσύνης**², θεωρώντας αυτόν σαν τον σκοπό κάθε Κοινωνιολογίας του Δικαίου που αναφέρεται στο Δίκαιο σαν πολιτιστικό φαινόμενο· δηλαδή ένα φαινόμενο που ανήκει σ' ένα Βασίλειο όπου δεν υπάρχουν αγνές αξίες, ούτε δεδομένα τυφλά, αλλά δεδομένα που παραπέμπουν σε αξίες και που κατευθύνονται απ' αυτές (MUNCH και LASK)».

Σχετικά με τη δεύτερη πτυχή που την διατυπώνει ο N. BOBBIO³: «η Κοινωνιολογία του Δικαίου είναι μία «θεωρία», όχι τυπική,

που την αφορά: **ο ρόλος του Δικαίου, σαν σύστημα εξαρτημένο και ανοικτό, ευαίσθητο στην Κοινωνία».**

Ιδού λοιπόν κάτω από ποια αντίληψη της Κοινωνιολογίας του Δικαίου θα εκθέσω αυτό που θεωρώ σαν το ενδιαφέρον του τριγωνισμού.

1.0.2. Για να κάνω αμέσως πιο φανερό τον προσανατολισμό του διαθήματός μου θα ήθελα να παρουσιάσω συνοπτικά το προς τα πού τείνω.

Για να συναντήσει σήμερα μία **ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ** προσαρμοσμένη στο βαθμό ανάπτυξης των πολιτισμών μας⁴ το **Ποινικό Δίκαιο**, που είναι ο κλάδος του Δικαίου τον οποίο επερωτά ουσιωδώς η αντιπαράσταση της Κοινωνιολογίας της Εκκληματικότητας και της Εγκληματολογίας, **δεν μπορεί πια για τη διαχείριση των συστατικών του στοιχείων: συμβολικού και εργαλειακού τύπου, μέσω της ποινής, ενδόμυχα συνδεδεμένα με τους δύο πρώτιστους ρόλους του:**

Τον κυρωτικό του ρόλο και τον τακτοποιητικό του ρόλο, (δεν μπορεί πια) να κάνει χωρίς μια οργάνωση: κοινωνικά ενημερωμένη, κοινωνιολογικά αντιμετωπισμένη και προετοιμασμένη, **στο στάδιο της εκλογής των ποινών και της διαχείρισής τους.**

Γι' αυτό είναι αναγκαίο όπως η διανοητική απεικόνιση που την αφορά, αγκαλιάζει το πεδίο του **Κοινωνικού Καταμερισμού Εργασίας**, κι αυτό: **στο επίπεδο των διαφόρων θεσμών που είναι αναμειγμένοι στη λειτουργία της Κοινωνίας.**

Κι εύκολα όμως μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι ένας τέτοιος τρόπος λειτουργίας υπάρχει, εν μέρει, και σ' ένα ορισμένο βαθμό, στην περίπτωση των «υποχρεώσεων» γενικών και μερικών που συνοδεύουν την «υπό δοκιμασίαν αναστολή ποινής» (Probation).

Προτείνω λοιπόν, για τη σκέψη μας, ότι αυτή η προοπτική είναι αναπόφευκτη, αλλοιώτικα ο τακτοποιητικός ρόλος του Ποινικού Δικαίου κινδυνεύει να διακυβευτεί.

Ήδη σε πολλές χώρες δεν εφαρμόζονται **βραχυχρόνιες ποινές φυλάκισης**: ήδη διαπιστώνεται δυσπιστία σε σχέση με τὸν στόχο της **κοινωνικής επανένταξης των εγκληματιών**, και τούτος γίνεται «ρητορική και επανωδική φόρμουλα», τελετουργική (!...)⁵, από τη στιγμή που η **υποτροπή γίνεται κοινοτυπία** και που διαπιστώνεται όλο και περισσότερο ότι «μπορεί η κοινωνία να ζήσει μ' αυτήν»... συσκοτίζοντας από μία σκέψη πιο ολοκληρωτική του

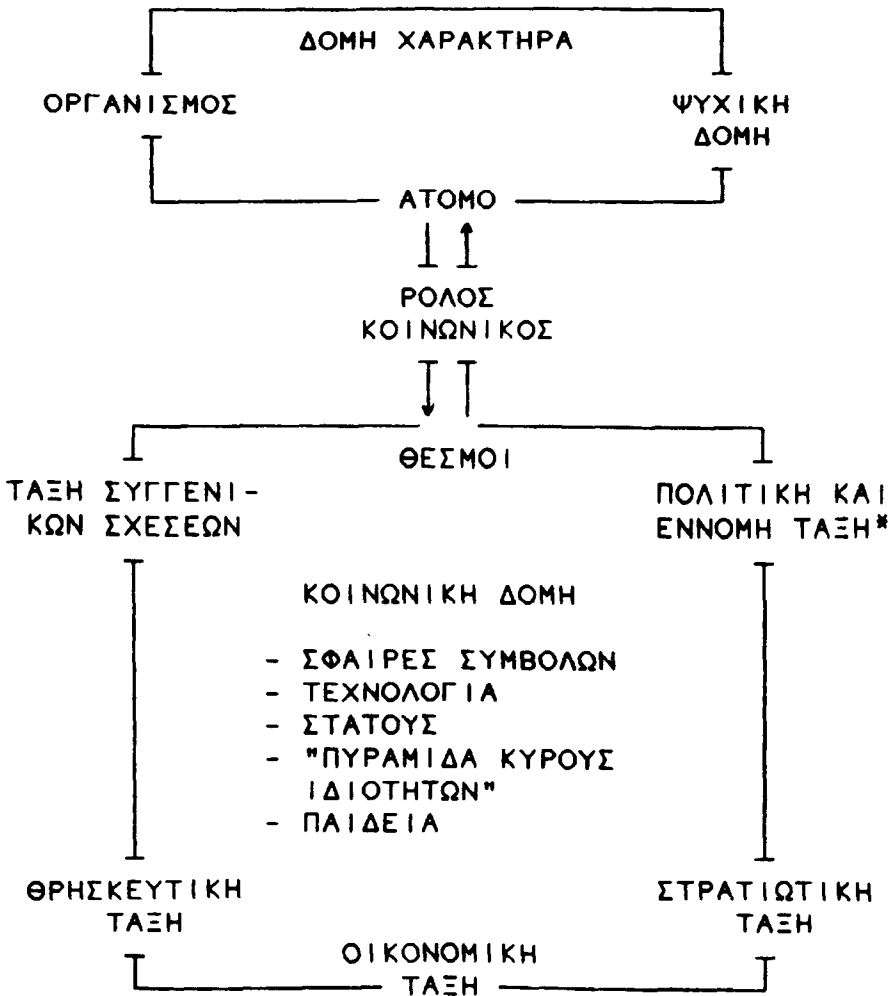
τακτοποιητικού ρόλου του Ποινικού Δικαίου, ότι αυτή η υποτροπή σημαίνει επανειλημμένα θύματα εγκλημάτων, και επανειλημμένες παραβιάσεις ποινικών κανόνων. Μια απονομισμάτωση των αξιών που προστατεύονται απ' αυτούς τους ποινικούς κανόνες, αξιών που αποτελούν την ελάχιστη ή δυνατόν ηθική περιουσία που αντιστοιχεί σ' ένα βαθμό ανάπτυξης του πολιτισμού. Και συσχετικά, οι παραβιάσεις αποτελούν προσβολές επανειλημμένες κατ' αυτού του «κανόνα του παιχνιδιού» που υποτίθεται ότι είναι εγγυημένος από το Ποινικό Δίκαιο και που αντιστοιχεί σ' αυτό το βαθμό πολιτισμού.

Αυτό το επίπεδο του καταμερισμού εργασίας μεταξύ θεσμών και με μεγάλη οικονομία απεικονίζεται στο σχεδιάγραμμα που οι C.W. MILLS και οι H. GERTH επινόησαν για να εκφράσουν την διαντίδραση ανάμεσα στην κοινωνική δομή και τον χαρακτήρα⁶.

[βλ. σχήμα]

Και που συμπληρώνει, κατά τη γνώμη μου, μία αναφορά στον A. INKELESS⁷, που προσθέτει στην ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΑΞΗ την ENNOMH ΤΑΞΗ: Που είναι δημιούργημα: α) του νομοθέτη, δηλαδή της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας ή / και των νομοθετικών διαταγμάτων (σύμφωνα με τα καθεστώτα) και β) των τεχνοδομών της διανομής της δικαιοσύνης και γ) της περιφρούρησης της εκάστοτε δημόσιας τάξης.

1.0.3. Η αντίσταση σ' αυτό το «άνοιγμα» που συναντά το πνεύμα του ορίζοντα του N. BOBBIO όσον αφορά το Δίκαιο (σύστημα εξαρτημένο και ανοικτό, ευαίσθητο στην κοινωνία) έχω την εντύπωση, ότι δεν είναι τόσο διαπερατή σε σχέση μ' αυτό το πνεύμα και ότι λειτουργεί πάντα σχετικά με την «ανταπόδοση»⁸ (αμοιβή πόνου για το κακό του εγκλήματος) δεμένη σε μια υφή των συγκινήσεων, σεκταριστική, και κάτω από πρίσμα βραχυοψίας του τακτοποιητικού ρόλου του. Η φανερή δυσκολία είναι του πως να βρεθεί ένας **συμβιβασμός** ανάμεσα σε πολλές δυνάμεις που αντιμετωπίζονται αναμεταξύ τους σήμερα, σχετικά με την πραγματοποίηση του τακτοποιητικού σκοπού του Ποινικού μέσα στην Κοινωνική «τάξη», μέσω της ποινής, που «σέρνει» μαζί της σαν κάθε θεσμός μια ιστορία φτιαγμένη με εικόνες «ω» τόσο πολλές που συσχετίζονται με διαφορετικές απόψεις των μηχανισμών

Το σχήμα της απεικόνισης των MILLS και GERTH

στο: *Hans Gerth & C. Wright Mills, Character and Social Structure, Harcourt, Brace & World, New York, 1964 (p. 32)*

* A. INKELLESS, "What is Sociology". Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1964

«του τιμωρείν» και ρόλων πολλαπλώς αρθρομένων με την ασυμπίεστη οικονομία α) της ειδικής πρόληψης και β) της γενικής πρόληψης.

Αλλά η αντίσταση στον ορίζοντα του Δικαίου κατά τον Ν. BOBBIO, αντιστοιχεί σε μια διαχείριση που **ζορίζει τα προϊόντα περιθωρισμού των αθαριών της κοινοτικής λειτουργίας να περάσουν μέσα από το ποινικό μηχανοστάσιο**, περιορίζοντας στις διαστάσεις αυτού, συλλογισμούς κάθε είδους, και εγκλείοντας σε τέτοιες διαστάσεις και το πρόβλημα και τις συζητήσεις.⁹

Τίθεται ζήτημα εξέτασης μέσα «σε τι συνθήκες συγκεντρωμένες» η ελευθερία της Βούλησης και η ηθική ευθύνη είναι σημεία αναφοράς επικαλούμενα και δημιουργούντα **σημασία**: α) και γι' αυτόν που δικάζεται και β) γι' αυτούς που είναι δυνητικοί μάρτυρες αυτής της δίκης και γ) για το δικαστή που δικάζει «εν ονόματι» του λαού. - Μέσα σε τι «συνθήκες συγκεντρωμένες» λειτουργούν **«πράγματι»** οι έτσι ονομαζόμενες: **«ειδική πρόληψη»** και **«γενική πρόληψη»**.

1.0.4. Οι περισσότεροι συνομιλητές αυτών των συζητήσεων δίνουν την εντύπωση ότι φέρονται αναμεταξύ τους - (και σίγουρα για πολλούς, σχεδόν σε επίπεδο ασυνείδητου) - σαν συνένοχοι ενός παιχνιδιού που η θεωρία των Παιγνίων θα μπορούσε πολύ καλά να κατατάξει στην κατηγορία των γραφειοκρατικών παιχνιδιών: όπου ο χρησιμοποιών την τάδε Υπηρεσία διαμαρτύρεται, καί ο υπάλληλος της Υπηρεσίας τον αφήνει να διαμαρτύρεται - αλλάζοντας κάποτε κάποτε μικρές λεπτομέρειες (μικρο-μεταρρυθμίσεις) για να επικρατείται το ενδιαφέρον του παιχνιδιού μα που κατά βάθος, το παιχνίδι συνεχίζεται: με τον έναν που διαμαρτύρεται και με τον άλλον που τον αφήνει να διαμαρτύρεται, σ' ένα είδος πλαισίου σιωπηρής συνενοχής, σαν υπονοούμενα ελέγγο: και γιατί τα πράγματα να μην συνεχίζονται έτσι; Και ας κάνουμε «σαν να» το τραίνο πορεύεται, ενώ δεν προχωρεί (!) και η απόδειξη τούτου είναι καταπληκτική αύξηση της «μικρής εγκληματικότητας».

Και πιστεύω, άδικα ή ορθά, ότι εδώ είναι, κατά την ταπεινή μου γνώμη, όπου τα πράγματα δεν προχωρούν, από την άποψη του προβλήματος της μείωσης του αριθμού των θυμάτων, εξ' αιτίας γεγονότων εγκληματικότητας και του προβλήματος της ελάττωσης ποσοστών υποτροπής· **κι αυτό γιατί η είσοδος (η προσέγγιση) στην εξέταση της διαχείρισης τού έτσι ονομαζόμενου**

«εγκληματικού ζητήματος» δε γίνεται από την μεριά που πρέπει· και με την κατάλληλη προσέγγιση· κι αυτό εφ' όσον πρόκειται για μία από τις όψεις της κοινωνικής λειτουργίας. Κι εφ' όσον πρόκειται για μία από τις όψεις της κοινωνικής λειτουργίας είναι ουσιώδες όπως η προσέγγιση που χρησιμοποιείται να είναι προσαρμοσμένη σ' αυτό το επίπεδο (το επίπεδο της κοινωνικής λειτουργίας).

Κι εδώ ένα ιστορικό περιστατικό εκλιπαρεί την προσοχή μας, για να οξύνει την παρατηρητικότητα μας και επιστρατεύει την συνειδητοποίησή μας όσον αφορά την σοβαρότητα του πράγματος: στο πλαίσιο των γεγονότων της γαλλικής επανάστασης του 1789, ένα από τα υπομόχλια που χρησιμοποιήθηκαν από τις δυνάμεις της «κίνησης» ενάντια στις δυνάμεις της «τάξης» (για να χρησιμοποιηθεί το σχήμα λόγου του συνταγματολόγου F. GOGUEL, που έχει πια μπει στις συνήθειες της τρέχουσας σκέψης), για την κοινωνική αλλαγή, ήταν το «εγκληματικό ζήτημα».¹⁰

Επί του προκειμένου η οικονομία του επιχειρήματος ήταν η εξής: για έννομη διανομή της δικαιοσύνης έπρεπε να μην κατατρέχουν πια στην αυθαιρεσία των δικαστών, ώστε, κατά κάποιο τρόπο, να γίνεται, στο επίπεδο του ποινικού μηχανοστασίου, η λάτρα για ότι δεν λειτουργούσε στους άλλους θεσμικούς τομείς της κοινωνικής λειτουργίας.

Και ξέρουμε ότι η κατάκτηση του κανόνα NULLUM CRIMEN NULLA POENA SINE LEGGE και οι κωδικοποιήσεις που επακολούθησαν (Κώδικες του 1791, 1795) αποτελούσαν βασικά κομμάτια του Κοινωνικού Συμβολαίου που επεδίωκε να εξασφαλίσει α) εγγύηση στους μεν και τους δε, μιας δικαιοσύνης ίσης για όλους, και β) Προστασία από ανασφάλεια σε σχέση με το έγκλημα.

1.0.5. Αυτή η αντιμετώπιση ανάμεσα στην Κοινωνιολογία του Δικαίου, την Κοινωνιολογία της εγκληματικότητας, και της Εγκληματολογίας στην οποία καλώ εδώ, μέσω μιας εξέτασης αναγκαστικά γρήγορης των διαχρονικών ανασπύξεων της κοινωνιολογίας της εγκληματικότητας, και της εγκληματολογίας, απέναντι σε μία Κοινωνιολογία του Δικαίου της οποίας ο άξονας στηρίζεται στην Κοινωνιολογία της Ιδέας της Δικαιοσύνης, μέσα από ένα Δίκαιο, που είναι σύστημα ανοικτό και ευαίσθητο στην κοινωνία· (αυτή λοιπόν η αντιμετώπιση στην οποία καλώ) νομίζω ότι θα έπρεπε να μας βοηθήσει να αντιληφθούμε ότι η εγκληματολογία έγινε ο τόπος από τον οποίο κανείς μιλάει (le lieu à partir duquel on

parle - όπως θα έλεγε ο P. BORDIEU) για να διαταράξει το γραφειοκρατικό παιχνίδι των συζητήσεων επί του «Ποινικού ζητήματος»· για μια «καινούργια μοιρασιά» σχετικά με τα πράγματα του τακτοποιητικού ρόλου του Ποινικού στο πλαίσιο της Κοινωνικής Τάξης.

Το μάθημα των γεγονότων της περιόδου που προηγείτο της επανάστασης του 1789, παροτρύνει πράγματι, στο να μπαίνει σε σκέψη κανείς σε σχέση με το ότι: δεν είναι συνετό, δεν είναι σόφρον, δεν είναι φρόνιμο για αυτά που γίνονται, που δεν πραγματοποιούνται, που αμελούνται στο πλαίσιο του Καταμερισμού εργασίας μεταξύ θεσμών, να αφήνεται ο Ποινικός θεσμός να κάνει τη λάτρα· χωρίς βέβαια αυτό να θέλει να πει - ότι σύμφωνα με όρους χρονολογίας στη λειτουργία των κοινωνιών - ότι ένα καινούργιο 1789, είναι για αύριο, ή ότι τα πράγματα θα συνέβαιναν και πάλι κατά τον ίδιο τρόπο· αλλά μόνον, και τουλάχιστον γιατί τέτοια σπατάλη ; γιατί τόσα θύματα από εγκληματικές πράξεις; γιατί να αφήνονται τα πράγματα να οξύνονται τόσο;¹¹

1.0.6. Τρία κομμάτια του τακτοποιητικού και κυρωτικού συστήματος θα μας απασχολήσουν στη διεξαγωγή αυτής εδώ της εξέτασης και θα κρατήσουν την προσοχή μας:

1) ο δεσμός μεταξύ ενοχής και ποινής.

2) το πεδίο πάνω στο οποίο στηρίζεται το έννομο στοιχείο της παράβασης· ή με άλλα λόγια όπως θα έλεγε ο M. FOUCAULT, τό πεδίο των «παρανομιών», δηλαδή των προσβολών κατά των αξιών που προστατεύει ο ποινικός νόμος, φέρνοντας σε φως όσα από την άποψη του υλικού στοιχείου - δηλαδή της συμπεριφοράς και των αποτελεσμάτων της -, τοποθετούνται στο πεδίο των «παρανομιών» που εξαρτώνται από το Ποινικό.

3) Η οργάνωση της εκτέλεσης των ποινών και των **συνοδευτικών μέτρων** επαγγελματικού χαρακτήρα, κοινωνικο-μορφωτικού και πιθανώς ψυχολογικού και ιατρικού· οργάνωση τοποθετούμενη στο επίπεδο του Καταμερισμού Εργασίας μεταξύ θεσμών και των πεδίων άλλων θεσμών εκτός το του θεσμού που αποκαλείται **Διανομή της Ποινικής Δικαιοσύνης, stricto sensu.**

Αυτός ο τρόπος διαχείρισης εξαναγκάζει μια τοποθέτηση των πραγμάτων «επί τάπητος», μια καταγραφή των όσων συμβαίνουν στο επίπεδο του ποινικού μηχανοστασίου· καθώς και ένα καινούργιο τρόπο του σκέπτεσθαι: αυτού που οδηγεί σ' ένα πλαισίωμα στο επίπεδο του Καταμερισμού Εργασίας μεταξύ θεσμών

που παίρνουν μέρος στην Κοινωνική λειτουργία, κι αυτό γιατί το γραφειοκρατικό παιχνίδι των συζητήσεων επί του ποινικού ζητήματος «σε κλειστό δοχείο» λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης, καταντάει να αποτελεί ένα άλλοθι ποινικού «πακεταρίσματος» των περιθωρισμών που έγγυνται στις αδαρίες της κοινωνικής λειτουργίας, για να ελέγχει το ζήτημα μέσα σ' αυτά τα στενά (στεγανό υποβρυχείου)· για να τον μετατρέψει σε ποινικό ζήτημα «περικλεισμένο», και που δεν δοκιμάζει να διακόψει ένα είδος γραφειοκρατικού ρονροναρίσματος, «διαλόγων μεταξύ κουφών» επί του θέματος, και να εκβαίνει στην εξής προοπτική: **ποια ΙΔΕΑ της Δικαιοσύνης** παράγεται και αναδύεται εξ αφορμής τάδε ή άλλου τρόπου λειτουργίας· - εγείροντας αυτόματα ένα άλλο θέμα: και ποιά λειτουργία μπορεί να την εξυπηρετήσει καλύτερα; (N.B.)*.

Ακόμη μια φορά, ο τόπος από τον οποίο αποτείνεται ο λόγος, για να φθάσει κανείς σε τέτοια ερωτήματα, σχετικά με το «εγκληματικό ζήτημα» είναι σήμερα η Εγκληματολογία.

Πράγματι, στο Κέντρο των συζητήσεων βρίσκονται: η εγκληματογένεση και μία κατάσταση αλλοτροίωσης μέσα στην οποία βρίσκεται ένα σοβαρό ποσοστό ατόμων που συλλαμβάνονται μέσα «σε τέτοιες συγκεκριμένες συνθήκες» όπου δικαστική απόφαση και ποινή που τους αφορούν **δεν έχουν λαθή επ' αυτών, από την άποψη της «ειδικής πρόληψης»** (η υποτροπή το αποδειχνει), σε σημείο που υπάρχει κρίση της κοινωνικής ρύθμισης - **ανομία** -· και γι' αυτό το λόγο η αντιπαράσταση ιστορικού-διαχρονικού τύπου, και γενεαλογίας των κλάδων που επικαλέστηκα, μου φαίνεται χρήσιμη.

- Ιδού, περιληπτικά, που θα έπρεπε να φθάσω.

(N.B.)* Δεν πρόκειται, ας ειπωθεί αμέσως για να αποφευχθούν παρεξηγήσεις και παραληρηματικές ερμηνείες που ενδεχόμενα προσπαθήσουν να θολώσουν τα ύδατα, δεν πρόκειται εδώ για πρόταση πολιτικού εναλλακτικού χαρακτήρα σε σχέση με τα υπάρχοντα όπως στην περίπτωση του R. QUINNEY (Critique of the Legal Order). Πρόκειται για μια μεγιστοποίηση στα πλαίσια της εκτίμησης που κάνουμε της κατάστασης, στη σημερινή ιστορική στιγμή εντός της υπάρχουσας πολιτικής τάξης, προσανατολισμών που ήδη φανερώθηκαν στο πεδίο του Ποινικού. Αλλά με μια καινούργια μοιρασιά». - Έναν καινούργιο τρόπο του σκέπτεσθαι· ένα καινούργιο πλαίσισμα. Μια τοποθέτηση καταμερισμού κοινωνικής εργασίας στο επίπεδο των βασικών θεσμών που είναι συνδεδεμένοι με την Κοινωνική λειτουργία.

2.0.1. Ορίστε τώρα από πια κατεύθυνση ετοιμάζομαι να το κάνω. Προτείθεμαι να εισέλθω στο πεδίο εξέτασης που πρόκειται να μας απασχολήσει ξεκινώντας από το φαινόμενο που προκαλεί τη συνάντηση, σχετικά με το θέμα αυτό, των τριών κλάδων που ήδη αναφέρθηκαν, δηλαδή **«το εγκληματικό φαινόμενο»**.

Θα πάρω αμέσως την περιγραφή του φαινομένου που δίδει ο Emile Durkheim με ευκαιρία τον ορισμό που προτείνει για την Εγκληματολογία. Πράγματι στο έργο του LES REGLES DE LA METHODE SOCIOLOGIQUE (1895) (Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου) ο E. DURKHEIM γράφει τα εξής:

«Διαπιστώνουμε την ύπαρξη ενός αριθμού πράξεων που παρουσιάζουν όλες, αυτόν τον εξωτερικό χαρακτήρα, που μια και ολοκληρωμένες, προσδιορίζουν αυτή την ειδική αντίδραση, εκ μέρους της κοινωνίας, που ονομάζεται ποινή. Καθιστούμε απ' αυτές μια ομάδα sui generis επί της οποίας επιβάλουμε ένα κοινό τίτλο: ονομάζουμε ΕΓΚΛΗΜΑ κάθε πράξη που τιμωρείται με ποινή, και κάνουμε το έγκλημα (τέτοιου ορισμού) το αντικείμενο μιας ειδικής επιστήμης: της Εγκληματολογίας».

«Ιδού λοιπόν το φαινόμενο: μια ομάδα πράξεων sui generis που παρουσιάζουν όλες αυτόν τον εξωτερικό χαρακτήρα που, μια φορά ολοκληρωμένες, προσδιορίζουν μια αντίδραση εκ μέρους της κοινωνίας, που ονομάζεται ποινή».

Σε μια μελέτη του που εκδόθηκε το 1900 στην Année Sociologique (ετήσια επιθεώρηση) που είχε για τίτλο «δύο νόμοι της ποινικής εξέλιξης», ο ίδιος ο E. DURKHEIM αρχίζοντας από τους πιο παλιούς χρόνους κατέρχεται την ιστορία ίσαμε την εποχή του, και ανακοινώνει, καθαρά, ό,τι συνδέει την **μορφή και την ένταση της ποινής στη φύση της Κεντρικής εξουσίας**.

Έτσι, είναι **μέσα στα πλαίσια** της αρχιτεκτονικής και της οικοδόμησης της **έννομης τάξης**, εκ μέρους μιας κεντρικής εξουσίας, που γίνεται η επιλογή των πράξεων που αποτελούν αυτή την ομάδα «πράξεων sui generis», που προσδιορίζουν αυτή την αντίδραση εκ μέρους της Κοινωνίας, που ονομάζεται ποινή.

2.0.2. Ιδού λοιπόν αυτή η ομάδα πράξεων sui generis στο πεδίο του ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου - και στο ειδικό του μέρος.

Όπως σε κάθε εγκληματική πράξη διακρίνεται ένα **στοιχείο υλικό**· ένα **στοιχείο υποκειμενικό**· ένα **στοιχείο έννομο** εδώ είναι το έννομο στοιχείο που επερωτάται. Και όπως το Ποινικό Δίκαιο έχει για διπλή αποστολή να είναι **συγχρόνως τακτοποιητικό και**

κυρωτικό, η Κοινωνιολογία του Δικαίου που καταπιάνεται μ' αυτό έχει να γνωρίζει πως αυτός ο κλάδος του Δικαίου καταρτίστηκε δίπλα στους άλλους, από την άποψη του ρόλου του εντός τού καταμερισμού εργασίας των θεσμών, όσον αφορά τη λειτουργία της κοινωνίας· αλλά κι ακόμα με ποιες κατηγορίες πράξεων· που αφορούν ποιούς τομείς· το πεδίο του ευρέθηκε επιπλωμένο, σε σύγκριση με τους τομείς που ρυθμίζονται από τους άλλους κλάδους του Δικαίου; Πώς τάδε κατηγορίες πράξεων, τάδε παρανομίες εξαρτώνται από αυτό τον κλάδο του Δικαίου τον πιο αυστηρό, τον πιο στιγματιστικό, και του οποίου η ερμηνεία είναι απόλυτη (*stricte*).

Δημιουργώντας κατά συνέπεια τί τύπο τάξης στις σχέσεις μεταξύ κοινωνικών ομάδων· και σ' αυτό το σημείο μια **Κοινωνιολογία του Δικαίου κατανοητική** πρέπει δεοντολογικά να θέτει το ερώτημα: Και από αυτή την τάξη ποιά ιδέα της Δικαιοσύνης επωφελείται;

Υπάρχουν κατηγορίες πράξεων που απαγορεύονται και που ως εκ τούτου είναι επωφελείς για όλους, και άλλες που είναι επωφελείς μόνο σε μερικές κοινωνικές δυνάμεις; σε ποιες κοινωνικές δυνάμεις;

Και τότε αυτό το Δίκαιο που είναι ταυτόχρονα τακτοποιητικό και κυρωτικό, τι τάξη δημιουργεί - και τι είδους εγκληματικότητα, απορρέει από αυτό, δηλαδή από την παραβίαση αυτής της τάξης;

(Τέτοιου είδους ερωτήματα αφορούν τις αποποινικοποιήσεις και τις Ποινικοποιήσεις συμπεριφορών που μέσω τέτοιων μηχανισμών εισέρχονται στο πεδίο του Ποινικού Δικαίου). Ποιά είναι τα όργανα - στο πεδίο του και στο δικονομικό πλαίσιο, που έχουν την εξουσία των καθορισμών, και που καθορίζουν ότι τέτοια συμπεριφορά συναντάει τάδε ενοχοποίηση;

Και πώς λειτουργούν, εφ' όσον όπως ξέρει ο καθένας, η δικονομική τελετή δεν είναι η ίδια γι' αυτούς που οι συμπεριφορές προκαλούν τις πιο βαρείες ποινές, και γι' αυτούς που οι συμπεριφορές προκαλούν ελαφρές ποινές· και ακόμα σχετικά με τις «ανικανότητες» όσον αφορά κάθε είδους δικαιώματα που οι μιν και οι δε προκαλούν.

Από ποιά κοινωνικά στρώματα προέρχονται; πώς; Και που και πως εκπαιδεύονται, οι δημόσιοι υπάλληλοι που εξασκούν αυτή την εξουσία; - Ποιοί είναι αυτοί που είναι εντεταλμένοι να συλλαμβάνουν για αξιόποινη συμπεριφορά; πως εργοδοτούνται; πως εκπαιδεύονται;

Και η ποινή, ποιο **συμβολικό υποστήριγμα** χρησιμοποιεί για την επικοινωνία μέσα στο πλαίσιο στο οποίο διοργανώνεται, μέσω αυτού του ειδικού συστήματος επικοινωνίας, η ευκταία έννομη τάξη; Ο απαγχονισμός; η λαιμητόμος; η φυλακή; το πρόστιμο; η υπό δοκιμασίαν αναστολή ποινής; η μη ανταμοιβόμενη εργασία κοινού οφέλους; κτλ. - για να πραγματοποιείται ο «**θεσμικός κοινωνικός έλεγχος**» και η αποτροπή; - Ποιο **προσωπικό παρακολουθεί την εκτέλεση όλων αυτών; Εφ' όσον μέσω αυτού του Προσωπικού προσπαθείται η βεβαιότητα της εφαρμογής του Ποινικού νόμου.**

Είναι μέσω των συμβολικών υποστηριγμάτων της ποινής που διοργανώνεται το σύστημα επικοινωνίας. - Πού στηρίζεται επί της αρχής: Κανείς δεν μπορεί να θεωρείται ότι αγνοεί τον νόμο, δηλαδή το τι απαγορεύεται και κυρώνεται με ποινή (όσον αφορά το Ποινικό). - Και από το 1764 που το μικρό βιβλίο DEI DELITTI E DELLE PENE του CESARE BONESANA marchese de BECCARIA - που θεωρήθηκε σαν να εξέφραζε με την κατάλληλη οικονομία ένα στάδιο ηθών της Δικαιοσύνης, το ρητό: NULLUM CRIMEN NULLA POENA SINE LEGGE αποτελεί εγγύηση κατά των «διαταγών με τη σφραγίδα του Βασιλιά», κατά της αυθαιρεσίας των δικαστών. Και «επί τέλους», ποιά ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, όπως θα έλεγε ο R. TREVES, εξυπηρετείται από αυτές τις επιλογές και τις συνέπειές τους.

2.0.3. Ο θεσμοθετημένος κοινωνικός έλεγχος του Ποινικού τοποθετείται εδώ και ώστε το σύστημα επικοινωνίας του να είναι αποδοτικό, πρέπει, υποστήριζε η Κλασική Σχολή, όπως:

- η προβλεπόμενη ποινή, του ποινικού «τιμολογίου» (που προέβλεπε ο Ποινικός Κώδικας), να εφαρμόζεται πραγματικά.

- να εφαρμόζεται με βεβαιότητα

- να εφαρμόζεται πρόθυμα και γρήγορα

Για να έχει όλος ο κόσμος το αίσθημα ότι η τιμωρία είναι βέβαιη. Και ότι οι εγκληματίες, οι παραβάτες του νόμου, εφ' όσον η εποχή αντιστοιχεί σε μια συγκυρία «Φιλελεύθερης Κοινωνίας» και πρώτιστα εμπορικής, ώστε οι παραβάτες του νόμου, να χάνουν, λόγω του εγκλήματος περισσότερο απ' ότι ήλπιζαν, και λογάριαζαν, να κερδίσουν μέσω αυτού.

Ο Jeremy BENTHAM διατύπωσε την ιδέα του ηδονισμού που αναζητήται από τον άνθρωπο μέσω ενός λογαριασμού της ευδαιμονίας. Στο εγκληματικό του διάθημα είναι εύλογο ότι ο άνθρω-

πος αναζητεί, επίσης, ένα είδος ευδαιμονίας. Κάτω από μια τέτοια σκοπιά, η προοπτική έλλειψης κέρδους, και μάλιστα οδύνης, θα έπρεπε να αποτρέψει.

Μια εικόνα του ανθρώπου και μια απεικόνιση ενός Συστήματος Επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους, κοινοποιείται εδώ.

Στο γαλλικό παράδειγμα, εφ' όσον στις γνωστές ιστορικές συνθήκες της γαλλικής επανάστασης του 1789 γίναν φανερές οι συμβολικές μεταποιήσεις που αντιστοιχούσαν στην τότε κοινωνική αλλαγή, και που αρχιτεκτόνησαν κατά μέγα μέρος τη διαχείριση της ποινικής δικαιοσύνης, με την οποία γίνονται μέρι σήμερα οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της σύγχρονης ποινικής αντιμετώπισης του περιθωρισμού εγκληματικού τύπου, και σχετικά μ' αυτό το παράδειγμα, μ' αυτό το μοντέλο, το σύστημα επικοινωνίας του Ποινικού πρέπει να λειτουργεί σύμφωνα με τους επαναστατικούς κώδικες του 1791 και του 1795, - με ποινές σταθερές, αμετάβλητες. Οι δικαστές εφαρμόζοντας μόνο και μόνο το «ποινικό τιμολόγιο» - αυτός ο όρος αποτελώντας έναν από τους βασικούς όρους του Κοινωνικού Συμβολαίου που είχε για στόχο να κόψει με τις συνήθειες του παλιού καθεστώτος που τις χαρακτήριζε η αυθαιρεσία των δικαστών.

Πρέπει να λειτουργήσει, και όμως δυσκολεύεται πολύ: οι ποινές είναι πολύ βαρείες, και αυτό έχει σαν συνέπεια να μην εφαρμόζεται ο νόμος. - Ως εκ τούτου η θεβαιότητα της καταστολής που αποτελεί μία από τις βασικές προϋποθέσεις της λειτουργίας του συστήματος επικοινωνίας, δεν εκπληρούται.

Έτσι διακινδυνεύει ο τακτοποιητικός ρόλος του Ποινικού. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες δοκιμάζονται οι δυνατότητες επιλογής ποινής ανάμεσα σ' ένα κατώτατο κι ένα ανώτατο όριο αυστηρότητας (Κώδικας του 1810).

Έτσι δοκιμάζεται μια ευλυγισία στη διαβάθμιση των ποινών (1810). Πρόκειται για ένα **συμβιβασμό** που αποτελεί παραποίηση σε σχέση με την αρχή ελεγχόμενης οργάνωσης των ορίων επιλογής των ποινών, που είχαν αφεθεί στους δικαστές.

Παρ' όλα αυτά, τα πράγματα συνεχίζουν να μην πηγαίνουν καλά...

Οι άνθρωποι τους οποίους δικάζουν δεν παρουσιάζουν εντελώς την εικόνα του ανθρώπου που είναι προικισμένος με ελευθερία βούλησης για να κάνει τους υπολογισμούς του. - Οι καταστάσεις μέσα στις οποίες διενεργεί διαχειρίζονται ανθρώπινα, και στην συγκεκριμένη έκφρασή της, πράγματι, αυτή η έτσι λε-

γόμενη ελευθερία της βούλησης αναφαίνεται σαν κάτι το αφηρημένο και μεταφυσικό· «έννομα μεταφυσικό» (όπως ορθά θα το αποκαλέσει ενάμισι αιώνα, αργότερα, ο Marc ANCEL).

Μέσα στο ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ των επιστημονικών κλάδων η Ψυχιατρική Σχολή (με τους CABANIS, PINEL, ESQUIROL) ανάμεσα στα 1800 και το 1838 αναπτύσσει μεγάλη δραστηριότητα· τα ονόματα των πρωτεργατών της χαίρουν μεγάλου κύρους και οι επιστήμονες αυτοί λέγουν ότι οι εγκληματίες πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν άρρωστοι.

Η ιδέα των «υποκειμενικής φύσης» ελαφρυντικών περιστατικών, μιας μειωμένης ευθύνης, έννομα εγκαθιδρυμένης κάνει τον δρόμο της, προχωρεί. το 1824¹² και το 1832¹² σφραγίζεται αυτή η ιδέα μέσα στον ποινικό κώδικα του 1810 με το θεσμό των ΕΛΑΦΡΥΝΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ που επιτρέπει στους δικαστές να ξαναβρούν την εξουσία που είχαν χάσει το 1791. (Οι πολίτες είναι ίσοι μπροστά στο νόμο, αλλά εφεξής όχι ίσοι μπροστά στους δικαστές).

Αλλά η επαναστατική εμπειρία άφησε ίχνη μέσω των όσων συνδέονται με το ρητό NULLUM CRIMEN NULLA POENA SINE LEGGE.

Έτσι προβλέπεται μέσα στο πλαίσιο της ποινικής δικονομίας ένας εμπειρογνώμων ψυχίατρος που θα παράγει για το δικαστή μία διάγνωση.

Αλλά ταυτόχρονα, μέσω τούτου η ιατρική εξουσία εγκαθίσταται στο πεδίο του Ποινικού Δικαίου¹³.

Το «ιατρικό μοντέλο» που ψάχνει μέσα στο άτομο την επεξήγηση της αρρώστιας του, μολύνει με τη λογική του και δημιουργεί μια «μεταβλητή βαρεία» συνδεδεμένη με το άτομο.

- Η Νεο-Κλασική Σχολή γεννήθηκε.

- Το διφορούμενο της ελευθερίας της βούλησης και του υπολογισμού· - της δυνατής αποτροπής συνδεδεμένης στην πράξη (που συνεπάγεται τάδε ποινή), που «διπλωρώνει» την ιδέα των βαθμών ευθύνης, δημιουργεί ένα χώρο επί του οποίου θα βρει στήριγμα η διεξαγωγή της ανάπτυξης της κλινικής εγκληματολογίας.^{14, 15}

2.0.4. Έτσι μια συζήτηση και μία έρις, αρχίζουν και δεν σταματούν μέχρι σήμερα, ανάμεσα σ' αυτούς που σχετικά με το υποκειμενικό στοιχείο της αξιόποινης πράξης, θέλουν να συνδέσουν την ποινή στην ηθική ευθύνη. Και άλλους που με την Θετικιστική Σχολή,

θα ζητήσουν τη σύνδεση της μεταχείρισης του εγκληματία και την ποινή όχι πια στην ηθική ευθύνη, αλλά στην αντικοινωνικότητα. - Και έτσι ο ENRICO FERRI θα πει, εμείς οι θετικιστές και οι Νεο-Κλασικοί μιλάμε **δύο** γλώσσες διαφορετικές.

ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, που δημιουργείται μέσω αυτών των μηχανισμών και με κατευθυντήρια γραμμή την ιδέα της Δικαιοσύνης που παράγεται, **ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΜΠΡΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.**

ΕΜΠΡΟΣ ΣΕ ΤΕΤΟΙΕΣ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ: δηλαδή της διαμόρφωσης του πεδίου του Ποινικού Δικαίου.

2.0.5. Αλλά όλος αυτός ο πληθυσμός που περνάει μέσα από την λειτουργία της τεχνοδομής της Ποινικής Δικαιοσύνης ποιάς είναι; από τι αποτελείται;

Οι πρώτες εγκληματικές Στατιστικές δημιουργήθηκαν στη Γαλλία το 1826, μέσα σ' ένα θετικιστικό πνεύμα: «μετρώντας και λογαριάζοντας». (Το θετικιστικό πνεύμα χαρακτηρίζεται από αυτά τα ουσιώδη στοιχεία και ο KUHN και ο POPPER αυτή τη φορά συμφωνούν σε σχέση μ' αυτό)¹⁶.

Και αυτό με τον τίτλο: Γενικός Υπολογισμός της Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης. Έργο το οποίο απομιμούνται γρήγορα όλα τα κράτη στην Ευρώπη.

Ο Adolphe QUETELET, ο A.M. GUERRY θα αναφερθούν σ' αυτό «το έντυπο» γύρω από τα 1835.

Η ιστορία της Κοινωνιολογίας της Εγκληματικότητας που λειτουργεί με βάση τέτοιων «εργαλείων» τέτοιων μέσων πληροφωρίας και που αποτελεί μέρος της εγκληματικής Κοινωνιολογίας, αρχίζει.

- Ιδού λοιπόν οι τρεις κλάδοι στο πεδίο των οποίων επενδύεται εργασία στοχασμού.

3.0.1. Ο Enrico FERRI, Καθηγητής Νομικών, στο Βιβλίο του **Sociologia Criminale (1881)**¹⁷ (1884) προσπαθεί να εμφανίσει τους νόμους της εξέλιξης της εγκληματικότητας, των σχέσεών της με τον σύγχρονο πολιτισμό και τις σχέσεις ανάμεσα στην αυτοκτονία και την ανθρωποκτονία, διαχρονικά· χρησιμοποιεί μία προσέγγιση παραγόντων.

Επεξεργάζεται το έγκλημα σαν φαινόμενο σύνθετο, συμμιγές: **Κοινωνιολογικό, φυσικό, Κοινωνικό.**

Ο δάσκαλός του, ο «συνοδοιπόρος» του, ο φίλος του ιατροδικαστής Gesare LOMBROSO εξέτασε εκατοντάδες αυτουργών εγκλημάτων. (L' UOMO DELINQUENTE - 1876).

Ο άλλος του «συνοδοιπόρος» Raffaele GAROFALO, δικαστικός, ψυχολογών, δημοσιεύει ένα σύγγραμμα με τον τίτλο CRIMINOLOGIA το 1881, και συγκρατεί σ' ένα επίπεδο τα εγκλήματα που τιμωρούνται παντού και πάντοτε γιατί πληγώνουν τα αισθήματα οίκτου, και εντιμότητας, σαν εγκλήματα φυσικά, και αφ' ετέρου (ψυχολογών) μιλάει για επικινδυνότητα και εγκληματική ικανότητα, καθώς και προσαρμοστική ικανότητα του εγκληματία.

Έτσι αυτοί οι τρεις μεγάλοι Ερευνητές, ιδρυτές της Σχολής Εγκληματολογικής Ανθρωπολογίας, δημιουργούν πιστωτική ιδιότητα για την **διακλαδική προσέγγιση στην Εγκληματολογία**¹⁸.

Όσο για τις εγκληματικές Στατιστικές, υπομόχλιο της Κοινωνιολογίας της εγκληματικότητας, θα χάσουν σιγά-σιγά την πίστωσή τους. - Ο Thorsten SELLIN θα πει το 1930: όσο το φαινόμενο έγκλημα διαχειριζόμενο από την διοίκηση της Δικαιοσύνης χώνεται μέσα στις δικονομικές διαδικασίες, τόσο παραμορφώνεται¹⁹. Επάνω σε τι (;) η εγκληματική Κοινωνιολογία θα στοχαστεί;

- Επάνω στα δεδομένα των όσων διεπράχθησαν, ή επί της ανοικοδόμησης της εγκληματικής πραγματικότητας για τις ανάγκες τής γραφειοκρατείας της, από αυτή την υπηρεσία;

- Ο E. SUTHERLAND (1940) πλάθοντας την έννοια της «**εγκληματικότητας με λευκό περιλαίμιο (White Collar Criminality)**» και μιας «**παρανομίας**» που ξεφεύγει από το Ποινικό, δημιουργεί την ιδέα ότι «**όλα**» κάτω από ένα τέτοιο πρίσμα²⁰, δεν βρίσκονται μέσα στις Στατιστικές.

Ήδη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1920-1930 η έρευνα εγκληματικής κοινωνιολογίας από Κοινωνιολόγους διεξάγετο «**επί του εδάφους**», στο CHICAGO, με τους BURGESS και THRASER και συνεχίστηκε από τους SHAW και Mc KAY, επί των «**περιοχών εγκληματικότητας**», μέσα στην Πόλη.

Και η ανησυχία εγεννάτο στους μη μαρξιστές (K. MARX), ή στους μη θεμπεριανούς (M. WEBER), σχετικά με την ιδέα συναίνεσης επί των προστατευμένων αξιών· αξιών, λοιπόν, τις οποίες δεν συμμερίζονται ομάδες υπο-πολιτιστικές ή αντι-πολιτιστικές.

Το 1933: οι J. MICHAEL και J. ADLER δημοσιεύουν στις ΗΠΑ

ένα έργο με τον τίτλο «έγκλημα, Δίκαιο και Κοινωνική Επιστήμη» (*Crime, Law and social Science*), και αφ' ενός, ζητούν την χρησιμοποίηση ομάδων σύγκρισης, και ελέγχου, αποτελούμενες από μη-εγκληματίες (ο GORING είχε ήδη χρησιμοποιήσει αυτή τη μέθοδο για το Αντι-Λομπροζιανό έργο του: *The English Convict* - Ed. HMSO 1913) και αφ' ετέρου, ζητούσαν όπως η μελέτη της λειτουργίας της Ποινικής Δικαιοσύνης ακολουθεί τις μεθόδους των Κοινωνικών Επιστημών. Και συστήνουν όπως η εγκληματολογία βασίζεται για το αντικείμενο μελέτης της μόνο σ' αυτά τα δεδομένα καλής λογικής²¹.

Αυτό το βιβλίο προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις στις Ηνωμένες Πολιτίες, ιδιαίτερα σχετικά για το ότι του καταλόγιζαν πώς επικοινωνούσε την ιδέα ότι η λειτουργία της δικαιοσύνης δεν παρουσίαζε διαφορές από μια πολιτεία στην άλλη.

Οι G. CATLIN και Thorsten SELLIN αντιδρούσαν κάπως ταραγμένοι, διακηρύσσοντας ότι το αντικείμενο μιας επιστήμης, έπρεπε να προσδιορίζεται από εσωτερικές, συμφυείς, διαφοροποιήσεις, παρά από αοριστίες νομοθεσιών²².

Ο Th. SELLIN μάλιστα, νόμισε ότι έλυσε το πρόβλημα επεκτείνοντας το πεδίο της Εγκληματολογίας στους «Κανόνες συμπεριφοράς» που θα 'ταν «κανόνες της ομάδας»· εφ' όσον αυτή η ομάδα αντιμετώπιζε ορισμένα είδη συμπεριφοράς σαν να ήταν αντίθετα ως προς τα συμφέροντά της. Και πρότεινε τον τίτλο της **εθολογίας** γι' αυτό τον κλάδο έτσι επανακαθορισμένο (1939).

Ο E. SUTHERLAND αντιδρά (1947) σχετικά μ' αυτό, παρατηρώντας ότι όσο οι νομοθεσίες δεν είναι απρόσβλητες από διακυμάνσεις, άλλο τόσο και οι κανόνες συμπεριφοράς των «ομάδων»²³.

3.0.2. Σε ένα άλλο επίπεδο, ο R. K. MERTON δημοσιεύει εν τω μεταξύ στην *American Sociological Review* (1938) το περίφημο άρθρο του Κοινωνική Δομή και Ανομία (*Social Structure and Anomie*) που ρίχνει ένα φως, ωμό, επάνω στην Κοινωνική λειτουργία και στη διεξαγωγή της παραγωγής των «ανομικών καταστάσεων» και που από την άποψη της Κοινωνιολογίας του Δικαίου προσανατολισμένη προς την **ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**, κάνει φανερές τις παραμέτρους του τακτοποιητικού έργου τού ποινικού· ενός Ποινικού ΔΙΚΑΙΟΥ που λειτουργεί πάντα με βάση την ιδέα της ηθικής ευθύνης. Και που είναι κλεισμένο στα στενά του Ποινικού ζητήματος *stricto sensu* (στην στενή του σημασία)²⁴.

Ο πολιτισμός υφαίνει και διακηρύσσει μοντέλα κοινωνικής

επιτυχίας· αλλά η κοινωνική δομή δεν παρέχει στους πολίτες τα έννομα μέσα για να επιτύχουν τον στόχο που ο πολιτισμός δηλώνει σαν σκοπό θεμιτό: την κοινωνική επιτυχία.

Ως εκ τούτου το αποτέλεσμα αυτής της αντίφασης ανάμεσα στην Κοινωνική δομή και την Πολιτιστική δομή είναι μία κατάσταση **ΑΝΟΜΙΑΣ**. (Ήδη ο DURKHEIM στην μελέτη του επί της Αυτοκτονίας είχε χρησιμοποιήσει αυτο τον όρο για να μιλήσει για κρίση κοινωνικής ρύθμισης και νομικού κενού· με λίγα λόγια **κατάσταση κρίσης της κοινωνικής ρύθμισης**). Η έννοια που ύφανε ο MERTON είναι πιο δυναμική: κοινοποιεί την δυσκολία λαθής επί των συμπεριφορών.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες παρατηρείται προσφυγή σε μέσα παράνομα για την πραγματοποίηση του μοντέλου επιτυχίας, – και αυτό το φαινόμενο που έτσι δημιουργείται, αποτελεί εκδηλώσεις της Ανομίας: δηλαδή;

- εγκληματικές συμπεριφορές
- συμπεριφορές ανταρσίας
- συμπεριφορές φυγής, κοινωνικής αποστράτευσης, όπως

στην περίπτωση των αλκοολικών, των τοξικομανών·

όλες, συμπεριφορές που αντιτάσσονται σ' αυτές των κόνφορμιστών που συμμορφώνονται στα καλούπια του μοντέλου.

(Ο CLOWARD και ο OHLIN²⁵ θα δείξουν αργότερα, με το ίδιο πνεύμα, στην θεωρία τους «Ευκαιριών και Πιέσεων», ότι οι νέοι που δεν επιτυχαίνουν να έχουν μια «ιδιότητα» μέσα στην «Κάθετη Κινητικότητα» στα πλαίσια του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας θα αλλάξουν κατεύθυνση και θα ξεπέσουν στην αναζήτηση μιας «ιδιότητας» στο πλαίσιο των «υπο-πολιτιστικών ρευμάτων: εγκληματικών· διένεξης· ανταρσίας· βίας· αναχωρητισμού (αλητείας, ναρκομανίας, αλκοολισμού).

3.0.3. Το 1939 ο SUTHERLAND προτείνει την θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού²⁶. Η θεωρία βασίζεται στους **νόμους της εκμάθησης** (learning theory· – θεωρία της εκμάθησης – που δεν είναι ξένη σε σχέση με την ιδέα της διεξαγωγής της Κοινωνικοποίησης) και ενσωματώνει τις έννοιες της συμβολικής διαντίδρασης του George Herbert MEAD (1934)²⁷.

– Ένας άνθρωπος γίνεται εγκληματίας κατά τους ίδιους μηχανισμούς εκμάθησης που τον κάνουν να γίνεται νομοταγής.

– ως εκ τούτου επιβάλλεται να εξετάζει κανείς σε τι ο άνθρωπος είναι εκτεθειμένος.

- Όταν γίνεται εγκληματίας θα πει ότι είναι εκτεθειμένος σε επίδραση, εγκληματικών μοντέλων, παραδειγμάτων, σε πλεόνασμα σε σχέση με αντι-εγκληματικά μοντέλα.

Η παρατήρηση πλησιάζει όλο και πιο κοντά τον «άνθρωπο σε κατάσταση» ενώ η επαύριο του δευτέρου μεγάλου πολέμου (1939-1945) παρουσιάζει διαγράμματα αύξησης της εγκληματικότητας «άνευ προηγούμενου» από το 1919-1920.

3.0.4. Ο Clarence JEFFERY σ' ένα άρθρο του που συγκεντρώνει τα αποφθέγματα της διατριβής του PHD (1954) με τον τίτλο «η δομή της αμερικάνικης εγκληματολογικής σκέψης» (που δημοσιεύθηκε το 1956 στο τεύχος 46 του Jour. Crim. Law, Criminol. and Pol. Sci. επιτίθεται κατά του SUTHERLAND αποκαλώντας τον «θετικιστή»: παρ' όλη, λέγει, την ενδιαφέρουσα συμβολή που έκανε, με τη θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού.

Ο Cl. JEFFERY εξηγείται λέγοντας ότι ο SUTHERLAND δεν προσπάθησε να επεξηγήσει την συμπεριφορά σαν τέτοια: αλλά μάλιστα την εγκληματική συμπεριφορά.

Εδέχθηκε, συνεχίζει ο Cl. JEFFERY, την θετικιστική έμφαση επί του Εγκληματία· ενώ απέρριπτε τον ορισμό του του Εγκλήματος· αποτρέπει την ίδια κριτική στον W. RECKLESS και τον Th. SELLIN που δε θέλουν να εργασθούν με βάση τους έννομους ορισμούς.

Οι Cl. JEFFERY διατυπώνει την κριτική του κάτω από μια επιπρόσθετη άποψη που μου φαίνεται ενδιαφέρουσα για την Κοινωνιολογία της Γνώσης και την συγκρότηση του οικοδομήματος της γνώσης στην Εγκληματολογία: ο SUTHERLAND, λέει, επειδή συμμετείχε στο γενικό προσανατολισμό των αμερικάνων Κοινωνιολόγων δεν αξιώθηκε ποτέ να ξεχάσει ότι μελετούσε το εγκληματικό άτομο».

Και ακόμα κάτι το βασικό στο επίπεδο της επιστημολογίας, όσον αφορά το θέμα τούτης εδώ της εργασίας: **«Η έμφαση επί της δομής του ατόμου, παρά επί της Κοινωνικής δομής είναι το κυρίαρχο θέμα της Αμερικάνικης Κοινωνιολογίας. Και ο JEFFERY αναφέροντας τους HINKLES και COHEN, λέγει: οι HINKLES αποκαλούν αυτό: «βουλησιαρχικό νομιναλισμό» και ο M.R. COHEN είπε ότι «η νομιναλιστική λογική οδηγεί αναγκαστικά σε ατομικό ατομικισμό» (Nominalistic logic must inevitably lead to atomic individualism).**

Ο Cl. JEFFERY καταπιάνεται ακόμα με ορισμένα κεντρικά

ζητήματα. Κριτικάρει, όσον αφορά το Εγκληματικό Φαινόμενο, το ρεύμα των ERLICH, TIMASHEFF και GURVITCH, που συγχέουν: Νόμο και έθιμο: Κωδικοποιημένο Δίκαιο και Έθιμο. Και υπογραμμίζει ότι μόνο οι Ποινικοί Κώδικες βοηθούν να διακρίνει κανείς τι είναι εγκληματικό και τι όχι. «Το έννομο κριτήριο είναι το μόνο που διαφοροποιεί τις δύο ομάδες».

Αυτό του χρειάζεται για την περίπτωση του εγκληματικού φαινομένου, έλεγε, είναι η διαφοροποίηση μεταξύ 1) **εθίμου και Δικαίου**: 2) **Κράτους και Κοινωνίας**: 3) **Εγκλήματος και κακής συμπεριφοράς** (είδ. GAROFALLO Κώδικα των Παρακοών).

Στην περίπτωση του εγκλήματος, η θεσμική δομή που είναι εμπλεγμένη είναι το Κράτος. Είναι το Κράτος του δώκει, και είναι το Κράτος του τιμωρεί.

Η Κοινωνιολογία του Δικαίου μπορεί, λέει ο JEFFERY, να χορηγήσει το πλαίσιο μελέτης του εγκλήματος. Πρέπει να πληροφορήσει α) επί των όρων υπό των οποίων η συμπεριφορά δέχεται τον ορισμό του εγκλήματος: β) πως οι έννομοι κανόνες που αφορούν το έγκλημα, εντάσσονται μαζί με τους κανόνες των άλλων θεσμικών δομών. Το Δίκαιο είναι ένα προϊόν της Κοινωνικής Δομής. Μελετώντας τα Κοινωνικά Συστήματα όσον αφορά τη σχέση Κοινωνίας και Δικαίου καταλήγει ενδεχομένως κανείς σε μία θεωρία του εγκλήματος.

Ο JEFFERY, έχασε την ευκαιρία να υπογραμμίσει εδώ κάτι που θα διαλεύκανε τις συζητήσεις ανάμεσα στην Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου, την Κοινωνιολογία της Εγκληματικότητας και την Εγκληματολογία: κατά το ότι η Εγκληματικότητα που εμφανίζεται λογιστικά μέσα στις Εγκληματικές Στατιστικές και που διαχειρίζεται η Κοινωνιολογία της Εγκληματικότητας: **είναι μία κατηγορία** που παράγεται μέσω της εφαρμογής του Ποινικού Δικαίου: μέσα σε συνθήκες επιστημονικού συγχρονισμού, σε σχέση με τις οποίες η Εγκληματολογία **αναλαμβάνει** να αυτοχειροτονηθεί σαν τόπος από τον οποίο διατυπύται ο λόγος επί του εγκληματικού φαινομένου που είναι το προϊόν δυνάμεων²⁸ «επί έργου» στο επίπεδο του Κλάδου.

Μετά το διεθνές Συνέδριο του 1950 (Παρίσι) ο Louis HUGUENEY θα πει ότι η Εγκληματολογία έπαψε να είναι η υπηρέτρια του Ποινικού Δικαίου για να γίνει η ερωμένη του.

Αλλά ας κλείσουμε αυτή την παρένθεση.

3.0.5. Εδώ είμαστε αναγκασμένοι να ξαναπάρουμε το περιβάλλον των ιδεών άνωθεν του άρθρου του JEFFERY και κάτωθεν αυτού. Το άρθρο τοποθετείται ιστορικά στα επακόλουθα του στοχασμού που εξαπόλυσε η θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού και τις διατυπώσεις των θεωρητικών της συμβολικής διαντίδρασης που από το βιβλίο του E. LEMERT (*Social Pathology – Κοινωνική Παθολογία*, 1951) ξεκίνησαν, με ένα πιο δυνατό βαθμό συνειδητοποίησης παρά μετά το έργο του G. H. MEAD το 1934²⁹ ή του F. TANNENBAUM το 1938²⁹, μία επεξεργασία που στηριζόταν περισσότερο επί του κοινωνικού συστήματος και επί μιας άποψης ενόργανης, εργαλειακής, του θεσμού της Δικαιοσύνης και της δράσης αυτής επί του ατόμου που συλλαμβάνεται για μία παράβαση ποινικού νόμου. Αλλά τελικά στενεύοντας περίεργα αυτή την εξέταση στα στενά πλαίσια της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον υπαγόμενο στην αρμοδιότητα της δικαιοσύνης και την Ποινική Δικαιοσύνη· υπογραμμίζοντας τις ζημιές και τα φαινόμενα διαστροφής αυτής της αλληλεπίδρασης, κατά τρόπο εξ' άλλου ενέχοντα ανισορροπία, που δημιουργεί με λίγο πραγματισμό απεικόνιση του φαινομένου: της επέμβασης της δικαιοσύνης, τόσο σε σχέση με την επίδραση του έργου της Δικαιοσύνης επί του ατόμου, όσο και σε σχέση με τον θεσμό Δικαιοσύνη στριμωγμένο στο στενό χώρο του πακεταρίσματος του εγκληματικού προβλήματος σε έγκλειστο έδαφος της κοινωνικής λειτουργίας, παρά ανοικτό σε σχέση μ' αυτή.

3.0.6. Ας ξαναπάρουμε λοιπόν κατά τρόπο πιο λεπτομερή όσα μόλις ειπώθηκαν και ας υπενθυμίσουμε ότι στα ίχνη του διαβήματος της θεωρίας του διαφορικού συγχρωτισμού, παρουσιάστηκαν πιο καθαρά οι επιδράσεις των διαφόρων διακλαδώσεων του θεωρητικού ρεύματος της συμβολικής διαντίδρασης,³⁰ και ότι αναπληρώθηκαν εν μέρει οι κριτικές του CL. JEFFERY.

Μια από τις κριτικές που ο Cl. JEFFERY απεύθυνε προς τον SUTHERLAND, κατά την οποία δεν εξηγούσε πώς μια συμπεριφορά καθορίζεται σαν εγκληματική, θα αναπληρωθεί σιγά-σιγά από την LABELING THEORY, τη θεωρία του ετικεταρίσματος (θεωρία του χαρακτηρισμού). Η LABELING THEORY μεταθέτει πράγματι την προσοχή και το βλέμμα που ήταν καθηλωμένα επί του δράστου και τα φέρει επάνω στο σύστημα της Δικαιοσύνης, στις διενέργειες αυτής και στο συμβολισμό αυτής. – Με την διεξαγωγή «που επιθέτει ετικέτες· που καθορίζει· που εξακρι-

βώνει ταυτότητες· που ξεχωρίζει· που περιγράφει· που βάζει έμφαση· που υπογραμμίζει· που κάνει συνειδητό· που κάνει ενοχλημένο και μαζεμένο» όπως έλεγε ο TANNENBAUM³¹.

1951 ο E.M. LEMERT στο βιβλίο του Social Pathology Κοινωνική Παθολογία (Mc Graw-Hill, New York 1951).

– εκθέτει τους διάφορους περιθωρισμούς στο κοινωνικό πεδίο·

– τον βαθμό σοβαρότητας της σύλληψης, και της επικόλλησης ετικέτας (απονομή χαρακτηρισμού)·

– το νόημα της διεξαγωγής σειράς πράξεων και αντιδράσεων.

– το μηχανισμό του δυναμώματος της ετικέτας (του χαρακτηρισμού) «εγκληματίας», από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο, εσωτερικεύοντας μια απεικόνιση αναμονής ότι θα συνεχίσει να είναι εγκληματίας.

– και την υποτροπή σαν αποτέλεσμα δευτερογενούς εκτροπής.

3.0.7. Και να που δύο θέσεις στον ευρωπαϊκό χώρο – που τις χωρίζουν τριάντα χρόνια – έρχονται στο νου – η μία τοποθετείται στην περίοδο δυσφορίας προς τη λειτουργία της Ποινικής Δικαιοσύνης, στα χρόνια που επακολούθησαν το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, και που επέκτεινε η όλο και πιο φανερή κριτική των θεωρητικών του ετικετταρίσματος, η δε άλλη είναι μεταγενέστερη:

Ο M. ANCEL στην Νέα Κοινωνική Άμυνα (Défense Sociale Nouvelle) (1954 Ed. Gujas), παίρνει τις αποστάσεις του ως προς τους Νεο-Κλασικούς: ο δεσμός της ποινής προς την ενοχή περνάει μέσα από αίτια πραγματικά και όχι μέσα από κάποια έννομη μεταφυσική ηθικής ευθύνης. – Συγκρατεί όμως ένα αίσθημα ευθύνης παρόν σε κάθε άνθρωπο και συνιστά να λαμβάνεται υπ' όψιν η προσωπικότητα τού εγκληματία κατά τρόπο που να συγχωνεύονται τα μαθήματα της ψυχανάλυσης όσον αφορά τις «ασυνειδητές του παροτρύνσεις»· αλλά αρνείται την κατάργηση του έννομου μοντέλου που ζητούσαν οι θετικιστές του ΧΙΧου αιώνα που παρότρυναν στην υιοθέτηση του ιατρικού μοντέλου μεταχείρισης όσο διαρκούσε η επικινδυνότητα, και των μόνων μέτρων ασφαλείας*.

Όσο για τη δεύτερη θέση που έρχεται στο νου, είναι αυτή που ο Christian DEBUYST διατυπώνει, κατ' ουσίαν, όταν λέει ότι

πρέπει στη συνάφεια ανάμεσα στην ποινή και την ενοχή να λαμβάνεται υπ' όψιν ο λόγος του εγκληματία σε σχέση μ' αυτό που έζησε³².

Αλλά όπως είναι φανερό αυτοί οι συλλογισμοί, πρέπει να ειπωθεί, αλλά με κάποια συστολή λόγω του θάρρους που εχρειάζεται το δεδομένων των συγκυριών,* έρχονται να δικαιώσουν μέσα στο φωτοστέφανο του Κλάδου, αυτά που από καιρό έλεγαν οι Δικηγόροι της υπεράσπισης στο Ποινικό, προς όφελος των πελατών τους, εφ' όσον νόμοι (1824 και 1832) τους είχαν επιτρέψει να επικαλούνται πλαίσια αναφοράς σχετικά ως προς αντικειμενικού και υποκειμενικού χαρακτήρα περιστατικά ελαφρυντικά της ηθικής ευθύνης, και συνακόλουθα της ποινής, βοηθούμενοι ως προς αυτό από εικόνες της φιλολογίας του ΧΙΧου αιώνα επί της δυστυχισμένης παιδικής ηλικίας, που ψυχολογοποιήθηκαν και «επιστημοποιήθηκαν» στον ΧΧο αιώνα από την ψυχανάλυση. Έρχονται λοιπόν να ενταχθούν στο «στεγανό» της διανομής της ποινικής δικαιοσύνης. Η διαπίστωση όντας, απλώς, ότι αυτό που παραμένει είναι ο υπερπροσδιοριστικός μηχανισμός της δευτερογενούς εκτροπής. Αυτή μονιμοποιεί την εκτροπή του εγκληματία που ετικετταρισμένος με τη σύλληψη, μια φορά εγκληματίας, ανήκει πιά στο σύστημα της λειτουργίας της Ποινικής Δικαιοσύνης· και θα συνεχίσει να γυρίζει εκεί μέσα.

– Δεν υπάρχει εδώ πρόταση που να παίρνει στήριγμα έτσι της κοινωνικής δομής για να δημιουργήσει για τον άνθρωπο μια δύναμη θετικά φυγόκεντρη σε σχέση μ' αυτό.

– Πρόκειται για ένα λόγο ταυτόχρονα κατασκευαστικό (constructiviste) και φαινομενολογικό όπως έλεγε ο QUINNEY, στο βιβλίο του (The Critique of the Legal Order) «Η Κριτική της έννομης τάξης».

Έτσι έχουν τα πράγματα. Τελεία.

* Το 1976 οι G. STEFANI και G. LEVASSEUR περιέγραφαν την κατάσταση ως εξής: 'Όταν το κίνητρο δεν του φαίνεται επιλήψιμο, ο ποινικός δικαστής δεν διστάζει να αθώσει, δηλώνοντας ότι ο υπόδικος δεν είναι ένοχος και ότι έδρασε χωρίς εγκληματική πρόθεση· πράγμα που υπονοεί λυπηρή σύγκριση ανάμεσα στην πρόθεση και το κίνητρο. Και μάλιστα όταν καταδικάζει θάσει το ελαττήριου που ενέπνευσε τον δράστη, είτε τον καταδικάζει στο ελάχιστο που προβλέπει ο νόμος, είτε ακόμα σε ποινή κατώτερη από το έννομο κατώτατο όριο, χορηγώντας του το όφελος των ελαφρυντικών περιστατικών (άρθρο 463 Γαλλ. Ποιν. Κώδ.) Droit Penal General, S. STEFANI et G. LEVASSEUR 6me Ed. Dalloz 1976 σελ. 211.

Σε μια ανάγνωση βέβαια δική μου και που δεν είναι ξένη σε σχέση με όσα ελέχθησαν παραπάνω, δεν μπορώ να ξεχάσω την ακόλουθη φράση του Robert LEGROS (πρώην προέδρου του Αρείου Πάγου του Βελγίου): «Δεν πρέπει ποτέ να ελαττώνει κανείς τον δωσίδικο στο αδύνατο: ούτε για να τον χρησιμοποιήσει για παράδειγμα, ούτε για να διευκολύνει την απόδειξη, ούτε για να εξασφαλίσει όπως και να 'ναι, την άκαμπτη εφαρμογή του Νόμου»³³.

Και σε σχέση με ότι ελέχθη παραπάνω το ΒΛΕΜΜΑ, περιορίζεται στην διαντίδραση ανάμεσα στον εγκληματία – και το σύστημα της Δικαιοσύνης, και αν κουνήθηκε λίγο από τον εγκληματία είναι για να ακουμπήσει επίσης στο Σύστημα της Δικαιοσύνης, αλλά όχι πιο μακριά απ' αυτό επί της ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ. ΚΑΙ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΑΥΤΟ, Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ JEFFERY παραμένει ακέραια.

3.0.8. Τα ρεύματα που αναφέρθηκαν στο πεδίο της εγκληματολογίας μετά το άρθρο του JEFFERY, η Εγκληματολογία της Σύγκρουσης, η Κριτική Εγκληματολογία, και η Ριζοσπαστική Εγκληματολογία έλαβαν υπ' όψη τους την «Κοινωνική Δομή» αλλά με διάφορους τρόπους.

Ο Austin TURK που εκπροσωπεί την Βεμπεριανή Τάση της Εγκληματολογίας της Σύγκρουσης, έλαβε υπ' όψη του τόσο την Κοινωνική Δομή, όσο και την Πολιτιστική Δομή σαν συστατικά μέρη μιας διαδικασίας μέσα στην οποία ομάδες και κατηγορίες κοινωνικές βρίσκονται σε σύγκρουση σε σχέση με συμφέροντα αποκλίνοντα. – Αυτοί που ελέγχουν την καθοριστική εξουσία του Νόμου επιβάλλουν στους αντιπάλους τους τις αποφάσεις τους· η εγκληματικότητα γίνεται γι' αυτούς όχι μια ετικέτα αλλά μία ιδιότητα³⁴.

Τα δε άλλα ρεύματα συνδέουν την κατάσταση με εκτιμήσεις ιδεολογικού χαρακτήρα και η διαχείριση της «κοινωνικής δομής» δε φαίνεται να μπορεί να γίνει κατά τρόπο εποικοδομητικό αλλοιώτικα παρά δια μέσου αλλαγής πολιτικού συστήματος.

Οι W. CHAMBLISS και R. SEIDMAN³⁵, ερευνητές σοβαροί, που εκπροσωπούν τη μαρξιστική τάση της Εγκληματολογίας της Σύγκρουσης, βλέπουν στο Ποινικό Δίκαιο και στις εκδηλώσεις του την αντανάκλαση της θεμελιώδους μέριμνας της καπιταλιστικής κοινωνίας που είναι η προστασία της ιδιωτικής ιδιοκτησίας.

Η έννομη τάξη ερμηνεύεται σαν ένα σύστημα υπηρεσιών που

έχουν για προορισμό να διατηρήσουν την εξουσία και τα προνόμια μέσα στα χέρια μερικών παρά να λύσουν διενέξεις και συγκρούσεις.

Μέσα στο ρεύμα των ιδεών της Κριτικής Εγκληματολογίας ο R. QUINNEY στο έργο του που είχε για τίτλο «Η Κριτική της έννομης Τάξης» (The Critique of the Legal Order)³⁶ προσπάθησε να παρουσιάσει με αποδείξεις ότι υπάρχει μέσα στην Κοινωνική Δομή της Καπιταλιστικής Κοινωνίας ένα διάβημα ενεργό που αποβλέπει στην κατασκευή μιας ιδεολογίας του Εγκλήματος. Και ότι τα στοιχεία της Κοινωνικής Πραγματικότητας είναι σε αλληλεπίδραση αναμεταξύ τους, είναι σε αλληλεπίδραση με την σύγκρουση μεταξύ των Κοινωνικών Τάξεων, και με την πάλη των Τάξεων και παράγουν μια εικόνα του όγκου του εγκλήματος.

Είναι φανερό ότι για την Κοινωνιολογία της Εγκληματικότητας, όσον αφορά την εικόνα που παράγεται σχετικά με τον όγκο του εγκλήματος, το θέμα εφιστά την προσοχή σχετικά με το «σε τι στηρίζεται ο στοχασμός» περί μιας θεμελιώδους όψης του αντικειμένου της Εγκληματολογίας, και επί των παρανομιών.

Παρ' όλα αυτά το διάβημα του R. QUINNEY, όσο σοβαρότατο και αν είναι το βιβλίο του επιστημολογικά, έχει τόσο για κίνητρο την θέληση να καταστήσει πιστευτό ότι η μόνη λύση είναι να προταθεί ένα μοντέλο κοινωνίας που να αποτελεί μια εναλλαγή, σε σχέση με το υπάρχον κοινωνικό σύστημα που η επιρροή του μειώνεται από την άποψη μιας ιστορικά ρεαλιστικής διαχείρισης των πραγμάτων· εκτός και αν τον ακολουθήσει κανένας σε μία πολιτική δράση αλλαγής του συστήματος.

Παράδειγμα μια αντίδραση³⁷ στις θέσεις του R. QUINNEY που εικονογραφεί αρκετά καλά το είδος αντίστασης που προκαλούν:

«Το να θεωρεί κανείς την ανατροπή του Καπιταλισμού επιθυμητή ή όχι είναι ζήτημα που σχετίζεται με εκτιμήσεις πολύ πιο σημαντικές παρά τη μείωση του ποσοστού του εγκλήματος. – Ανεξάρτητα από την σκοπιά από την οποία αντιμετωπίζει κανείς αυτό το θέμα, δεν μπορεί να δεχθεί την μαρξιστική κριτική παρά στο μέτρο που το έργο, η δράση, η πράξη, μέσα στη καπιταλιστική κοινωνία περιορίζεται όσον αφορά «πολιτικές ιστοτικές» από ζητήματα δομικής φύσης. Εξάλλου, προσθέτει ο J. BRAITHWAITE, η ανατροπή του Καπιταλισμού δεν είναι η Πανάκεια όσον αφορά το έγκλημα το οποίο δεν φαίνεται να γνωρίζει όρια. Τα προβλήματα που συναντήθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες σε σχέση με την εγκληματικότητα δείχνουν ότι δεν υπάρχει αυτοματισμός σε

σχέση με τη μείωση της εγκληματικότητας λόγω αλλαγής του συστήματος.

Και συνεχίζει «είναι φανερό ότι οι μεταρρυθμίσεις που μπορούν να επιχειρηθούν μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα έχουν τα όριά τους. (ποια προσέγγιση δεν έχει;). Αλλά γιατί πρέπει να απορρίψει εκ των προτέρων κανείς μια ανάλυση των δυνατών αποτελεσμάτων, επί του ποσοστού του εγκλήματος, των μεταρρυθμίσεων που μπορούν να πραγματοποιηθούν». Και προσθέτει ακόμη ο J. BRAITWAITE «θα πρέπει άραγε να περιμένει κανείς την χιλιετηρίδα του σοσιαλισμού για να επιχειρήσει πολιτικές που ενέχουν προσέγγιση ανθρώπινη, ισοτική όσον αφορά το έγκλημα; – Τότε αυτό θα ευνοούσε την αναβολή, ποιός ξέρει για πόσο καιρό, του υπολογισμού, της εκτίμησης, της αποτελεσματικότητας».

Αλλά ας κλείσουμε αυτή την παρένθεση.

– Η Ριζοσπαστική Εγκληματολογία (το έργο των I. TAYLOR, J. YOUNG, P. WALTON³⁸ τοποθετείται εν μέρει στην Κριτική Εγκληματολογία και εν μέρει στην Ριζοσπαστική) χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από τα γραπτά του Tony PLATT, «Prospects of a Radical Criminology In the United States»³⁹. (Προοπτικές για μια Ριζοσπαστική Εγκληματολογία στις Ηνωμένες Πολιτείες) και υπογραμμίζει με τον πιο σαφή τρόπο τον παραλληλισμό ανάμεσα στην επίκληση του εγκληματικού ζητήματος στις παραμονές του 1789 και σήμερα.

Για την Ριζοσπαστική Εγκληματολογία πρέπει η προτεραιότητα να δοθεί στην «Πράξη». – Πρόκειται η κριτική η ίδια να είναι τέτοια που να είναι δράση. Η απομυθοποίηση της Εγκληματολογίας, της έννομης τάξης, της Ποινικής Δικαιοσύνης θα αποτελεί μέρος του διαθήματος. Αλλά θα πρόκειται περισσότερο ακόμα να διενεργηθεί επίθεση κατά των «παρανομιών», αρχίζοντας με την κατάργηση των τωρινών ιεραρχιών στον έννομο ορισμό του εγκλήματος, που κρύβει τα μεγαλύτερα εγκλήματα που διαπράττονται από τα Κράτη: όπως τους πολέμους· τη σύλληψη των νέων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες· την καταστολή των υπερασπιστών των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Και να προχωρήσει το διάθημα ώστε να συμπεριληφθεί σε ένα καινούριο ορισμό του εγκλήματος: ο ιμπεριαλισμός· ο καπιταλισμός· ο ρατσισμός· ο σεξισμός.

Ο τόπος από τον οποίο ο λόγος αυτός διατυπώνεται, ας σημειωθεί: είναι η εγκληματολογία⁴⁰.

4.0.1. Είναι εμφανές ότι αν οι ποινικές διατάξεις ευρίσκονται μέσα στις νομοθεσίες χωρών όλο και πιο πολυάριθμων όσον αφορά τον ρατσισμό, και ότι από το 1979 υπάρχει στο επίπεδο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών μία διεθνής Σύμβαση που αφορά τα πλήγματα διάκρισης κατά των Γυναικών, και τα Κράτη που την επικυρώνουν θα συμπεριλάβουν στο εσωτερικό Δίκαιο διατάξεις εφοδιασμένες με ποινικές κυρώσεις, δημιουργώντας έτσι αξίες που αντιστοιχούν σε τάδε επίπεδο πολιτισμού, προστατευμένες από ποινικούς κανόνες, όσον αφορά τα άλλα αιτήματα της Ριζοσπαστικής Εγκληματολογίας παροτρύνουν στο να σκεφθεί κανείς μια εργαλειοποίηση του ποινικού ζητήματος για επιδιώξεις κοινωνικής αλλαγής πιο δραστηκής, πολιτικά.

Ξέρουμε ότι η αποποινικοποίηση συμπεριφορών που εξελίχθηκαν, (για τις μέσες τάξεις από τις οποίες προέρχονται οι κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες που αποτελούν «τον Νομοθέτη»), σε παραβάσεις ηθικών κανόνων «συζητήσιμων» και μικρότερης σοβαρότητας, ελευθερώνει χρόνο για το Δικαστικό σώμα και τις άλλες δυνάμεις της τάξης που θα αφιερώνονται σε πράγματα που θεωρούνται πιο σοβαρά (περισσότερο από την συμφυϊκή τους σοβαρότητα παρά από τον όγκο τους) για το κοινωνικό σώμα, και θα πραγματοποιούν οικονομίες για το δημόσιο ταμείο⁴¹. Ξέρουμε επίσης ότι υπάρχει η αποποινικοποίηση η νομοθετική, δύσκολη, πολύπλοκη και περίπλοκη και πολύ συχνά πολιτικοποιημένα από διαθήματα πολιτικάντικα περιστασιακά (Βλ. την αποποινικοποίηση της άμβλωσης στη Γαλλία το 1975), και ότι η πιο τρέχουσα αποποινικοποίηση είναι η *de facto* λόγω μη δίωξης βάσει της εκτίμησης της επικαιρότητας από τις εισαγγελίες.

Από τριάντα χρόνια τώρα οι συζητήσεις σχετικά με τα εγκλήματα δίχως θύματα απασχόλησαν τους τρεις κλάδους που παρουσιάζονται εδώ.

Το 1965 ο Edwin M. SHUR εξέφρασε ένα είδος συνέναισης σε σχέση μ' αυτό το θέμα στο βιβλίο «Crimes Without Victims»⁴² (Εγκλήματα δίχως θύματα) για Προβλήματα σαν την άμβλωση, την μέθη σε δημόσιο χώρο, την πορνεία, τη χρήση ναρκωτικών. (Παρ' ότι η ποσοτική εξέλιξη, από τότε, των καταναλωτών ναρκωτικών, με την ενεργοποίηση φαύλου κύκλου που αυτή η συνήθεια συνεπάγεται, καθόρισε μια ιδιαίτερη θέση γι' αυτό το πολύπλοκο φαινόμενο που επιβάλλει ιδιαίτερη διαχείριση, αυτών των συμπεριφορών, που αν κάτω από περιορισμένη και στενή αντιμετώπιση παρουσιάζονται σαν να μην έχουν άλλα θύματα παρά τους κατα-

ναλωτές, έχουν «εν τουτοις» επιπτώσεις θυματοποίησης κάθε λογής, τόσο στο επίπεδο των βίαιων επιθέσεων κατά των τρίτων και των κλοπών κάθε είδους για την αγορά ναρκωτικών).

Οι διενέργειες αποφυγής του Ποινικού συστήματος που διατυπώνονται με το γενικό όρο «αντιπερισπασμού», δεν είναι ξένες σε σχέση με την αριθμητική πίεση παραβατών, στην οποία υποβάλλεται το ποινικό μηχανοστάσιο. – Η λογικότητα των θεωριών του ετικετταρισματος και του στιγματισμού χρησιμοποιήθηκε πλατειά σαν επιστημονικό άλλοθι. Μία καινούργια στρατηγική συναντήσεων σε δημόσιο-υπηρεσιακό πλαίσιο, οιονεί-απροσχημάτιστες, ενεφανίσθη στις Ηνωμένες Πολιτείες (βλ. έκδ. National Advisory Commission on Criminal Justice Standards and Goals – 1975)⁴³ γύρω στα 1970 με βάση Προγράμματα που προέβλεπαν προσωπικό και πιστώσεις για τη διαχείριση πριν από δίκη. Και εκτός ποινικών συνηθισμένων δικών, έσω-οικογενειακών διενέξεων, διενέξεων γειτονιάς, παραβάσεων σχετικών με μέθη σε δημόσιο χώρο, παραβάσεων διεπραχθέντων από εφήβους, που διαχειρίζονταν πρωτίτερα στο Ποινικό.

Είναι βέβαιο ότι τίποτε δεν πρέπει να παραμεληθεί που μπορεί να βοηθήσει τη δημόσια γαλήνη, με το λιγότερο κόστος πρόσθετης ανθρώπινης αλλοτροίωσης, σε πομπώδη δικαστικό χώρο, και με ανταλλαγή διατυπώσεων που, το συχνότερο, ο ενδιαφερόμενος δεν διαθέτει τις πολιτιστικές γνώσεις για να αποκωδικοποιήσει παρά με τις τελικές λέξεις της δικαστικής απόφασης (και ακόμα δύσκολα, όταν η διατύπωση είναι: «αυτή είναι μία έννομη προειδοποίηση»), ή και μόνο με τις χειροπέδες που του βάζουν στο τέλος της δικαστικής διαδικασίας.

Αλλά θα ήταν ασύνετο να συγκρατήσει κανείς τα παραπάνω σαν να ήταν επαρκή.

4.0.2. Κάτω από ένα άλλο πρίσμα αυτή η στρατηγική συμβάλλει στην επανεξέταση των σχέσεων ανάμεσα στο Ποινικό Δίκαιο και την κοινωνία, και από αυτή την άποψη δεν είναι χαμένος κόπος.

Αλλά αν αυτή η στρατηγική ανάγεται στη δημιουργία μερικών λόχων υπο-παστόρων για την δημόσια γαλήνη, χρησιμοποιώντας την «μαρίδα» του εγκλήματος για να καταστήσει πιστευτή την ιδέα ότι μία τέχνη κοινωνικής αναισθησίας εγεννήθηκε, η έξοδος από την κατάσταση αναισθησίας κινδυνεύει να γίνει με πικρές απογοητεύσεις.

Γιατί το «λούμπεν» (lumpen) της εγκληματικότητας αυξάνεται

με ταχύτητα στις μεγάλες μητροπόλεις. – Η επαιτεία, η αλητεία, η προσαρμογή στην ανεκτικότητα της υποτροπής, **δεν είναι, δεν μπορούν να είναι λύσεις διαρκείας.**

Οι ανωτέρω εμπειρίες είναι καλά πειράματα για μια καλύτερη παιδαγωγική της Δικαιοσύνης. Ένας εξανθρωπισμός των «τρόπων του πράττειν», ώστε τα ανθρώπινα όντα που είναι εμπλεγμένα στις εγκληματικές καταστάσεις, να μαθαίνουν από την πλευρά του εγκληματία, κι από την πλευρά του θύματος, τα προβλήματα του ενός και άδικη θυματοποίηση του άλλου.

Αλλά το να φυλάξει κανείς αυτά στο στενό τεχνικό-νομικό χώρο της ποινικής δικαιοσύνης και της περιφέρειάς της **δεν μπορεί να αποτελεί λύση διαρκείας.**

Η αντιπαράσταση των θέσεων που είναι παρούσες στη διαχρονική αντιμετώπιση της διαμόρφωσης του Σώματος της Γνώσης στην Εγκληματολογία, όπως επεξεργάστηκε ίσαμε τώρα εδώ⁴⁴ στο θέμα του εγκληματικού ζητήματος, **αναγκάζει να προχωρήσει κανείς σε στοχασμούς επιπέδου οργάνωσης που να μπορούν να συναντήσουν μία Κοινωνιολογία του Δικαίου της Ιδέας της Δικαιοσύνης· μία ιδέα της Δικαιοσύνης της εποχής μας με το νόημα της διατύπωσης του P. VAN der VORST⁴⁵.**

4.0.3. Τα μαθήματα του Κοινωνικού Καταμερισμού Εργασίας, του Ανομικού Καταμερισμού Εργασίας, του Βεβιασμένου Καταμερισμού Εργασίας (βλ. E. DURKHEIM)· της αντίφασης ανάμεσα σε Πολιτιστική Δομή και Κοινωνική Δομή και η ανομία και εκτροπή που ακολουθούν (R.K. MERTON), οι ανακυκλώσεις δύσκολα αποφευκτές μέσα στην εγκληματικότητα, την βιαιότητα, την «κοινωνική αποστράτευση» (OHLIN ΚΑΙ CLOWARD), είναι μαθήματα που αποτελούν **μία οικονομία αναπόφευκτη στην Εγκληματολογία.**

Αν τα «Προγράμματα» αποφυγής του Ποινικού περιλαμβάνοντο σ' ένα «**πρόγραμμα δια-θεσμικό**» που επιπλέον ΒΟΗΘΟΥΣΕ ΣΟΒΑΡΑ τον εγκληματία να βρει τη θέση του μέσα στο πλαίσιο του Κοινωνικού Καταμερισμού Εργασίας – με μία ιδιότητα και ένα ρόλο – που του παρείχαν σεβασμό του εαυτού του σαν Πολίτη, **ΜΑΛΙΣΤΑ! Παρ' ότι μένει ακόμα να διαχειριστούν προβλήματα επικοινωνίας σχετικά με το τι είναι ποινικά τιμωρητέο.**

Τα πάντα οδηγούν στην ιδέα ότι είναι απαραίτητο να παγιωθεί η συνήθεια να σκέπτεται κανείς με τους ακόλουθους όρους: **το έγκλημα και η αντίδραση στο Έγκλημα είναι ζήτημα Κοινωνικής Δομής.** Αυτό συνεπάγεται μία διαχείριση που να επιφορτίζεται

του φαινομένου συνολικά. **Και όχι μερικά, κατά τεχνικό-νομικό τρόπο στο στενό χώρο της Ποινικής Δικαιοσύνης, μονάχα.**

Αλλά αυτή η συνήθεια που επιβάλλεται να παρθεί και που σημαίνει να σκέπτεται κανείς πιο συνολικά το πρόβλημα και ιδιαίτερα με όρους στόχου «ιδιότητας και ρόλου», (*civiquement*) «πολιτειακά» παραδεκτούς για τον χθεσινό εγκληματία, μέσα στον Κοινωνικό καταμερισμό Εργασίας, δε θα έπρεπε να ήταν τόσο δύσκολο πράγμα από την στιγμή που υπάρχει (υπονοείται...) μία αυθεντική γενναιοδωρία και ένας πραγματισμός για τα κοινωνικά θέματα, εγγεγραμμένα στο διάβημα εξέτασης του «εγκληματικού ζητήματος». – Το διφορούμενο που θα αποτελούσε βραχυκύκλωμα θα ήταν να έχει κανείς ένα λόγο αναισθητικό και ταυτόχρονα να διαχειρίζεται αυτό το ζήτημα με εγωκεντρική φροντίδα να κρατηθεί τεχνικο-νομικά μέσα «στα στενά» του Ποινικού για ελατήρια «εξουσίας». – Η ποινική εξουσία κατά το πρότυπο της «ιατρικής εξουσίας». – Ήδη η διατήρηση του Ποινικού μητρώου είναι ένα μέσο που μπορεί να επιτρέψει στην ποινική εξουσία να διατυπώσει τον εξής συλλογισμό: «στο μέτρο που καινούριοι θεσμοί επιτρέπουν με βάση την εξέταση της πολύπλοκης κοινωνικής κατάστασης μέσα στην οποία βρίσκεται ένας άνθρωπος που παραβίασε τον ποινικό νόμο (στην εξέταση της σχέσης ανάμεσα στην ενοχή και την ποινή, λαμβάνοντας υπ' όψιν ελατήρια, κίνητρα, περιστατικά που έζησε και την προσωπικότητα του εγκληματία GAROFALO, FERRI, DEBUYST, ANCEL, PINATEL), να επισημανθεί ότι «μνεία της απόφασης μέσω της οποίας ένας καταδικασμένος αποδεσμεύεται ολοκληρωτικά ή εν μέρει από μία απαγόρευση, έκπτωση δικαιώματος, ή επαγγελματική ανικανότητα, γίνεται στο περιθώριο της δικαστικής απόφασης, ή της απόφασης εφετείου και στο Ποινικό μητρώο»⁴⁶, αναφαίνεται μία καινούρια διαχείριση και του Ποινικού Μητρώου και της υποτροπής.

Αλλά όπως η «**δια-θεσμική διαχείριση του εγκληματικού Ζητήματος**» δεν αποβλέπει να εκκενώσει την νομιμότητα από την έννοιά της, η ποινική εξουσία να συνεχίσει να κρατάει τους λογαριασμούς σε σχέση μ' αυτή τη νομιμότητα μέσα σε μια λογική που επισημαίνει προσοχή σε σχέση: α) με παράλειψη σεβασμού της αξίας που θεωρείται σαν απαραίτητη στην περιουσία της κοινωνίας, τάδε πολιτιστικού επιπέδου, και γι' αυτό το λόγο προστατευόμενη από ένα ποινικό κανόνα:

β) νέο θύμα ποινικής παράβασης από τον ίδιο πολίτη

γ) αναγκαστική επανεξέταση μέτρων κοινωνικής αποκατάστα-

σης, που πάρθηκαν επ' ευκαιρία προηγούμενης παράβασης του ποινικού νόμου και «κοινωνική και ψυχο-ιατρική εξέταση» του υποτρόπου.

Η κοινωνική ρύθμιση γίνεται καλύτερα και με χρονική διάρκεια όταν η διαχείρισή της κοινωνικής αποκατάστασης δεν γίνεται μόνο στα «στενά του ποινικού», μέσω της μόνης κυρωτικής «ανταπόδοσης», ή όταν τα μαθήματα της «συμβολικής διαντίδρασης», αντί να διαχειρίζονται στα ίδια «στενά», ρητορικά κατά τρόπο επωδικό, σαν συστηματική μεμψιμοιρία «γραφειοκρατικού παιγνιδιού», αλλά να είναι συγχωνευμένα μέσα στη γνώση της κοινωνικής λειτουργίας και διαχειρίζονται σε πλαίσιο και σε επίπεδο «Κοινωνικού Καταμερισμού εργασίας δια-θεσμικού», ελαττώνοντας πραγματικά την δημογραφική σοβαρότητα των «περιπλανομένων και των αλητών»⁴⁷, που διαπράττουν αξιόποινες πράξεις· παρά ακόμα από μία απλουστευτική εναλλαγή, ή στάση στρουθοκαμήλου του εκπληρωμένου τιμωρητικού καθήκοντος, δίχως ανησυχίες σοβαρές για την **πραγματική** κοινωνική επανένταξη των δικαζόμενων· – ή ακόμα στάση σιωπηρής συνενοχής με τον αυξανόμενο αριθμό των μικρών εγκληματιών – σ' ένα είδος υποστηρίγματος της κριτικής – όλως διανοουμενίστικης – αργοπορημένου του 1968, που αποτελείται στη λειτουργία της Ποινικής Δικαιοσύνης, δίχως σοβαρή μέριμνα της ανθρώπινης μοίρας αυτών των αντικειμενικών συμμάχων της, σ' αυτό το πολεμικό της διάβημα.

4.0.4. Και αν εδώ υποστηρίζεται η σκέψη ότι πρέπει να παρθεί η συνήθεια να διαχειρίζεται πιο συνολικά το πρόβλημα και ιδίως με όρους στόχου «ιδιότητας και ρόλου» πολιτειακά δεκτούς για τον χθεσινό εγκληματία στο «Κοινωνικό καταμερισμό εργασίας» είναι γιατί μου έκανε εντύπωση το παρακάτω απόσπασμα από ένα βιβλίο της M. L. RASSAT⁴⁸.

«Η ιδέα βαθιά ριζωμένη από πάντα, αλλά ιδιαίτερα σε περιόδους ανεργίας, είναι ότι δεν πρέπει κανείς να ριψοκινδεύσει να στερήσει τους τίμιους ανθρώπους, από την εργασία για να δώσει μια δραστηριότητα στους εγκληματίες. Δεν μπορεί κανείς παρά να εξανίσταται για το ότι ένα τόσο ιδόρρυθμο επιχείρημα γίνεται τόσο γενικά αποδεκτό. – Η ευχή η πιο φιλόδοξη την οποία μπορεί να εκφράσει κανείς σε σχέση με την εγκληματικότητα, είναι: να μην υπάρχει εγκληματικότητα. – Αν οι εγκληματίες δεν θα ήταν εγκληματίες, θα ήταν όπως τους άλλους πολίτες και θα κατείχαν

συνεπώς μια θέση στον α ή β τομέα της αγοράς της εργασίας. Δεν μπορεί κανείς να εύχεται να μην υπάρχει εγκληματικότητα και ταυτόχρονα να αρνείται να μεταχειρίζεται τους εγκληματίες όπως όλο τον κόσμο⁴⁹. Αλλά όσο λαθεμένη κι αν είναι αυτή η ιδέα, έχει μακροζωία. Έπαιξε πάντα το ρόλο φρένου εντελώς αποτελεσματικού σε σχέση με μια ορθολογική οργάνωση της εργασίας στη φυλακή».

4.0.5. – Αν το θέμα της συνάφειας ανάμεσα στην ενοχή και την Ποινή προχωρεί· ακόμα κι αν η διαχείριση γίνεται στα «στενά» της ποινικής δικαιοσύνης», – αν οι συζητήσεις όσον αφορά τα πεδία και μεταβιβάσεις των παρανομιών, παρουσιάζονται με αρκετή διαφάνεια, με τα αιτήματα των μεν σε σχέση με τάδε αποεγκληματοποιήσεις, ή τάδε αποποινικοποιήσεις και τα αιτήματα των άλλων για αναδιοργανώσεις ιεραρχιών στον έννομο ορισμό του εγκλήματος και τάδε νέες εγκληματικοποιήσεις. Εκείνα τα θέματα που παρουσιάζουν ακόμα δυσκολίες είναι τα εξής:

– το ζήτημα της διαχείρισης των ποινών και της εκτέλεσης τους που αφορά την κοινωνική επανακατάσταση των εγκληματιών,

και το ζήτημα της διαχείρισης των προβλημάτων όσον αφορά την ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ σχετικά με την αποτροπή και το συμβολικό υποστήριγμα (αυτού που όπως θα έλεγε ο J. MESSINE κάνει να συμπίπτουν την ιδεολογία της παράβασης του ποινικού νόμου και την ιδεολογία της ποινής («αν αμφιβάλλει κανείς για το βάσιμο μιας ενοχοποίησης, θα αμφιβάλλει για το ρόλο της κύρωσης»⁵⁰, και εκείνου που αποτελεί εύκολη προέκταση, *vice versa*: αυτό που κυρώνεται ελαφρά καινή σε σχέση με το οποίο οι κυρώσεις δεν εκτελούνται, κάνει αμφίβολη την αξία που είναι ποινικά προστατευμένη). Αυτό το κεφάλαιο, ευρίσκεται σε μία κατάσταση που συναντά τα αποτελέσματα του γραφειοκρατικού παιγνιδιού, το οποίο ανέφερα αρχίζοντας αυτή μου τη μελέτη: Κάβουν «σαν» τα πράγματα να συνέβαιναν έτσι από καταβολής κόσμου.

Και εν τω μεταξύ η αλητεία, η επαιτεία και η υποτροπή γίνονται κοινοτυπίες, συνηθισμένα, τριτομμένα πράγματα. Παίρνεται η συνήθεια «να ζει κανείς μ' αυτές...».

– Από καιρό προτάθηκαν ιδέες επί της «Τομής» (*Cesure*)⁵¹ και οι αντιστάσεις για να συμπεριληφθεί στο πλαίσιο του Ηπειρωτικού Ποινικού Δικονομικού Δικαίου παρακάμπτουν την δυσκολία

με τρόπους που δεν εξασφαλίζουν πάντα στην δικονομία όλες τις δυνατότητες που την κάνουν να είναι η εγγύηση μιας καλής δικαιοσύνης⁵².

Δυσκολία παρουσιάζεται στο να γίνει δεκτή «η υποχρέωση εργασίας» σαν συμβολικό στήριγμα· δυσκολία που επικοινωνεί αρκετά την ιδέα της ανταμοιβής που θέλουν να διαφυλάξουν στην ποινή (να ανταμείψουν με κακό, το κακό που έκαναν· να πληρωθεί με οδύνη το κακό που με το έγκλημα έγινε σε κάποιον), σαν να μην είναι αρκετά αποτρεπτικό.

Αλλά ταυτόχρονα διαπιστώνεται μια προώθηση της ιδέας που φάνηκε με την δημιουργία των «τμημάτων ανώτερης ασφάλειας» σε φυλακές στην Γαλλία, που είχε για σκοπό να καταλήξουν σε κριτήρια σχηματισμού κατηγοριών και επιλογής και που θα απομόνωναν από το πλήθος των καταδικασμένων τους πιο επικίνδυνους⁵³.

«Επανερχόμενοι σε μία διαφοροποίηση των σοφρωνιστικών καταστημάτων, θα είναι δυνατόν, λέγεται, να επανέλθει κανείς σε μια διαφοροποίηση των καθεστώτων κράτησης, επιτρέποντας να αποφασίζονται βραχυχρόνιες ποινές φυλάκισης όταν είναι αναγκαίες, κατά τον ίδιο τρόπο όπως και σε ότι αφορά τις μέτριες και βαρειές ποινές, ξεχωρίζοντας καθε φορά τους «ονειροπαρμένους» και τους «αρπακτικούς θηρευτές». – «Η βραχυχρόνια ποινή φυλάκισης ξαναβρίσκει τους οπαδούς της μεταξύ των δικαστικών που την προτιμούν από τα αόριστα μέτρα υποκατάστασης που είναι «τα έργα κοινού συμφέροντος» και που δεν έχουν καμιά αρετή. Την θεωρούν, τώρα, σαν προσαρμοσμένη για να προκαλέσει μία συνειδητοποίηση απότομη, της σοβαρότητας μιας προσωπικής εξέλιξης»⁵⁴.

Είναι φανερό ότι ο A. LEDOUX δεν σκέπτεται κατά τον ίδιο τρόπο με την M. L. RASSAT που ανεφέρθη παραπάνω σχετικά με την επαγγελματική διαμόρφωση στις φυλακές, όταν λέει τα εξής: «Η φυλακή δεν είναι παρά στέρηση ελευθερίας και τίποτε άλλο». Με το να θέλουν να μαϊμουδίσουν την εξωτερική ζωή σ' ένα τόσο ειδικό σύμπαν, έφτασαν στο αποτέλεσμα να δημιουργήσουν παροξυσμό της διαφοράς και να προκαλέσουν το μίσος της φυλακής καθώς και της Κοινωνίας»⁵⁵.

Αλλά ο A. LEDOUX προσθέτει: «έκαναν επίσης τους κρατούμενους να πιστέψουν ότι χάρις στην «μεταχείριση», θα τους προσέφεραν και την αποκατάσταση όπως τους προσφέρουν μια

κινηματογραφική ταινία ή ένα θέαμα. Τους έκρυψαν ότι η κοινωνική αποκατάσταση είναι προσωπικό διάθημα, εθελοντικό, δύσκολο που δεν προσφέρεται ποτέ, αλλά που προτίστως είναι μια ηθική αναζήτηση»⁵⁶.

4.0.6. Είδαμε παραπάνω ότι είτε «φιλελεύθερη» είτε «σοσιαλιστική» η διαχείριση των πραγμάτων της κοινωνίας δεν πρόκειται να επιτύχει σ' ένα λογικό μέτρο, κατά την ταπεινή μας γνώμη, **παρά μέσω μιας διαχείρισης δια-θεσμικής της λειτουργίας της Κοινωνίας όπως αυτή παρουσιάζεται στο σχεδιάγραμμα των MILLS και GERTH**⁵⁷.

Η σχέση μ' αυτή, του εγκληματία, απαιτεί στην πραγματικότητα, προσπάθεια, θέληση, επιμονή. **Αλλά απαιτεί επίσης και από μέρους του Κράτους:** τοποθέτηση ενός οργανωτικού μηχανισμού του οποίου μία προχωρημένη μορφή θα ήταν **δίκτυο Κέντρων «Κοινωνικής και ψυχο-ιατρικής εξέτασης» των εγκληματιών**⁵⁸, όπου θα εξετάζοντο ικανότητες και που θα προσανατόλιζαν προς κέντρα επαγγελματικής διαμόρφωσης και «Εθνικές Υπηρεσίες Παροχής Εργασίας», τους εγκληματίες που αλλοιώτικα θα προχωρούσαν σε υποτροπή και θα έκαναν νέα θύματα.

Ο J. B. SABATIER στο Συμπόσιο επί των «εναλλακτικών Ποινών σε σχέση με τη φυλακή»⁵⁹, έλεγε ότι στο Κέντρο Ημι-Ελευθερίας της CORBEILLES, όπου διεξάγεται το τελευταίο στάδιο εκτέλεσης ποινής φυλάκισης, καθορίζοντας αναγκαστικές προθεσμίες, αλλά λογικές, στους ενδιαφερόμενους, πετύχαινε ποσοστά πολύ ικανοποιητικά επαγγελματικής αποκατάστασης.

Είτε το σύστημα που χρησιμοποιείται είναι το του μοντέλου της σωματικής τιμωρίας αμέσως, ή το του μοντέλου της απειλής ανάκλησης αγάπης ευθύς αμέσως διαπιστωθή η παράβαση, είτε η διαχείριση γίνεται σε πλαίσιο πολιτικό «φιλελεύθερο» ή «σοσιαλιστικό», όσα μαθήματα παρουσιάζει η διαχρονική εξέταση της Κοινωνιολογίας της Εγκληματικότητας και της Εγκληματολογίας, απέναντι σε μια Κοινωνιολογία του Δικαίου που έχει για αντικείμενο την **ΙΔΕΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ**, μια ιδέα Δικαιοσύνης της εποχής μας⁶⁰, αποκαλύπτουν ότι η προσέγγιση του εγκληματικού ζητήματος δεν μπορεί να κλειστεί στο πακετάρισμα του ποινικού· αλλά ότι πρέπει να γίνει σε πλαίσιο Δικαίου που είναι ανοικτό στην Κοινωνία, και σε πλαίσιο εξέτασης και οργάνωσης σε επίπεδο δια-θεσμικού καταμερισμού εργασίας, γιατί η λειτουργία της Κοινωνίας γίνεται σ' αυτό το επίπεδο· **η επίκληση των αναλύσεων**

του C. JEFFERY και των MILLS και GERTH, η διαχρονική εξέταση των μαθημάτων του Κλάδου φωτίζουν εύγλωττα την κατάσταση. Η προοπτική του στόχου που αποβλέπει στην προώθηση του εγκληματία προς μια εργασία σταθερή μέσα στον Κοινωνικό Καταμερισμό Εργασίας μέσω μιας ιδιότητας και ενός ρόλου κοινωνικά αποδεκτών, παραμένει απaráκαμπτη (Βλ. μαθήματα των CLOWARD και OHLIN supra 3.0.2.).

Όσο ταχύτερα θα συνειδητοποιηθεί αυτό, που θα συμβάλει στην ελάττωση υποτροπής και αριθμού θυμάτων, τόσο καλύτερα θα είναι για μία κοινωνία που μεριμνά πραγματικά για τους ανθρώπους, συγκεντρώνοντας τις συνθήκες που τους βοηθούν να συναντήσουν ένα κοινωνικό τρόπο δράσης που τους εξασφαλίζει μία εικόνα του εαυτού τους (W. RECKLESS) πολιτειακά αξιοπρεπή.

Αλλοιώτικα το γραφειοκρατικό παιχνίδι θα συνεχίσει, και το εγκληματικό ζήτημα, θα ξανατεθεί όπως στις παραμονές της επανάστασης του 1789.

Caveant Consules.

5.0.1. Αλλά ξανά και ξανά, θα μας υπενθυμίζεται ότι το πρόβλημα είναι ότι τοποθετώντας το εγκληματικό ζήτημα σ' ένα επίπεδο λογικής, όπως προτείνεται από το σχήμα των MILLS και GERTH, δεν πρέπει να διαφεύγει από κανένα: **η τοπογραφία των διαφόρων βαθμών συνειδητοποίησης, σχετικά με διαφορετικούς τύπους διαχείρισης, και των θεωρητικών ιδεολογιών που αντιστοιχούν, όσον αφορά την μεταχείριση του εγκλήματος και των εγκληματιών, στο πλαίσιο της Ιστορίας των Εγκληματικών και εγκληματολογικών Επιστημών. Είναι γεγονός ότι καθείς διαχειρίζεται τάδε υπόθεση σύμφωνα με το βαθμό συνειδητοποίησης που έχει των παραμέτρων του πράγματος. Και αυτό εύλογα θα μας υπενθυμίζεται από τη στιγμή που μία κοινωνιολογία των όσων απορρέουν από μια τέτοια αντιμετώπιση, επισημαίνει ότι άνθρωποι που κατέχουν θέσεις εξουσίας στην διαχείριση του Σώματος της Γνώσης μέσα στον Κλάδο και μέσα στο πιο ευρύ πλαίσιο της Κοινωνικής λειτουργίας, όσον αφορά τα θέματα που αφορούν το εγκληματικό ζήτημα έχουν διαφορετικούς βαθμούς συνειδητοποίησης του πράγματος, και αυτή η πραγματικότητα είναι ευνόητο ότι δεν είναι δίχως συνέπειες⁹¹ σοβαρές(!).**

5.0.1.6. Μια γνώμη που επακολουθεί πρόσφατες εμπειρικές έρευνες στις ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες, και που δεν μας «εκπα-

τρίζει», είναι ότι η «πραγματική» λειτουργία του Ποινικού Συστήματος κρίνεται μέσα από τη «πραγματική» εκτέλεση της ποινής.

Αυτή η εκτίμηση είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένη με τη στάση των ανθρώπων σε σχέση με την πρακτική λειτουργία του ποινικού. Μια μεγάλη μερίδα των πολιτών – γενικά – αλλά και των νομικών – συνδέουν την ανάπτυξη του ρόλου του ποινικού συστήματος με την ενίσχυση της καταστολής⁶². Και «τανάπαλιν» θα μπορούσε να πει κανείς: γι' αυτούς που δεν σκέπτονται στον «πανοπισμό» του Κοινωνικού ελέγχου, στην προκειμένη περίπτωση, σχετικά με τον καταμερισμό αποστολής του ποινικού, ανάμεσα σ' αυτό, το διοικητικό, το αστικό, το φορολογικό.

5.0.1.γ. Αλλά αν δεν ορμάται κανείς από την έμμονη φροντίδα του να τιμωρεί ή να μην τιμωρεί, αλλά από αυτή που επιδιώκει να συναντήσει ένα δρόμο που οδηγεί στο σεβασμό του Κοινωνικού Συμβολαίου: (για να ειπωθούν τα πράγματα με απλότητα) εγκατάλειψη μέσα στα χέρια της δικαιοσύνης ενός μέρους της ελευθερίας του σε σχέση με ότι του περνάει από το νου, σε αντάλλαγμα προστασίας σε σχέση μ' αυτόν που δεν εγκαταλείπει την ελευθερία να κάνει κάτι, όποτε του περνάει από το νου, έστω κι αν αυτό θλάπτει κάποιον άλλον: ενώ τίθεται το θέμα να επινοηθεί κανείς «μέσα σε τι συνθήκες «αφ' ης στιγμής», συγκεντρωμένες», ο μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων θα σεβαστεί το Κοινωνικό Συμβόλαιο, ώστε να απορρέει ο μικρότερος «κατά το δυνατόν» αριθμός θυμάτων από έγκλημα. Αυτός είναι ο σκοπός.

5.0.2. Είναι αλήθεια ότι η δυσκολία έγκειται στο να βρει κανείς μια διατύπωση (μία φόρμουλα) που να εξυπηρετεί ένα πολύπλοκο και συμμιγές ζήτημα, γεννημένο μέσα σε μία δεδομένη συγκυρία της Κοινωνικής Δομής και της Πολιτιστικής Δομής (R. K. MERTON) στον κόμμο σύγκρουσης αξιών και σύγκρουσης συμφερόντων (W. WEBER), και η μικρότερη (δυσκολία) δεν είναι αυτή που αφορά τη μορφή μέσω της οποίας πρέπει να επικοινωνηθεί σε κάποιον, χωρίς επιπρόσθετη θλάβη αποκοινωνικοποίησης, ότι η Κοινωνία που λειτουργεί με βάση αυτό το Κοινωνικό Συμβόλαιο, δεν μπορεί να ανεχθεί αυτή τη ρήξη συμβολαίου, χωρίς να αντιδράσει. Και ότι προείδε μέσα στον Κοινωνικό Καταμερισμό Εργασίας των θεσμών της, την Ποινική Δικαιοσύνη, που έχει αρμοδιότητα να διαχειρίζεται αυτού του είδους ρήξεις συμβολαίων, σχετικά με διαδικασίες που προβλέπουν οι Νόμοι. Και

ταυτόχρονα να εξασφαλίσουν ένα παιδαγωγικό και αποτρεπτικό ρόλο, απέναντι των τρίτων, που μέχρι «νεωτέρου» υποτίθεται ότι σέβονται το Κοινωνικό Συμβόλαιο και είναι εξασφαλισμένοι – ή καθησυχασμένοι – ότι όσον αφορά τις αξίες ποινικά προστατευμένες (τουλάχιστον σχετικά με το θέμα που μας απασχολεί) ο θεσμός που είναι επιφορτισμένος να επαγρυπνεί, επαγρυπνεί.

Ο M. ALLIOT, αρμόδιος ειδήμων νομικής εθνολογίας (παλαιά μαθητής⁶³ του Κοινωνιολόγου του Δικαίου, Henri LEVY-BRUHL), φέρει σε φως την εξής διαλεκτική: «η εκτροπή επιτρέπει στην ομάδα να αναγνωριστεί μέσα στους κανόνες της (στις νόρμες της), διακρινόμενη από τον έκτροπο, του οποίου το παράδειγμα είναι χρήσιμο για την εκπαίδευση των νέων και για την συνείδηση όλων. – Έτσι και η ποινή· η ποινή που του επιβάλλεται και που πρέπει να είναι παραδειγματική (πρόκειται περισσότερο να ενισχυθεί η συνείδηση της ομάδας χαράζοντας μέσα στον καθένα τον κανόνα παρά να δημιουργηθεί ο φόβος της τιμωρίας).

Και περαιτέρω επικοινωνεί ότι ο στόχος είναι να διατηρηθεί, **ηθοπλαστικό όφελος**: «ζωντανό το παράδειγμα αυτού που δεν πρέπει να πράττεται ή να είναι»⁶⁴.

5.0.3. Σ' αυτό το σημείο θα μπορούσε να αναφερθεί το έργο του D. BLACK⁶⁵ σε σχέση δύο τουλάχιστον απόψεις: την «ποσοτικιστική» άποψη, και την «συμπεριφοριακή» άποψη – Η ποσοτικιστική άποψη σχετικά με το θέμα: «πόσο» Δίκαιο, κατά κάποιο τρόπο, έχει επενδυθεί. Πράγμα, που σχετικά με την «ανάγνωσή» μας, όσον αφορά τις σχέσεις Κοινωνιολογίας του Δικαίου και Εγκληματολογίας, μας οδηγεί να παρατηρήσουμε συγγένειες με την ποσοτικιστική άποψη του E. SUTHERLAND, σχετικά με σήματα κωδίκων αξιών Κοινωνικής ένταξης ή σήματα κωδίκων κοινωνικής «περιθωριοποίησης», «σε πλεόνασμα» προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση», η συμπεριφορά του ατόμου «σε κατάσταση», θρισκόμενη επηρεασμένη από την συνισταμένη «των δυνάμεων επί έργου».

Η άλλη άποψη είναι η της «συμπεριφοράς του Δικαίου» («The Behaviour of Law») που παρουσιάζει τουλάχιστον ένα διπλό ενδιαφέρον. Από τη μια, τέσσερα στυλ: το συνδιαλλακτικό· το ποινικό· το θεραπευτικό· το συμψιφιστικό (ή αντισταθμιστικό), που ο D. BLACK διακρίνει σαν τύπους μοντέλων μέσα στην κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου, και που δεν φαίνεται να είναι ανάρμοστο

να παρουσιάζονται μέσα σε μια και την ίδια ποινική υπόθεση· αλλά και σαν τύπους προσέγγισης αντι-εγκληματικής πολιτικής· ή σαν δυνατότητες που, ξεχωριστά παρμένες, μπορούν να φανούν σαν να τους απονέμονται διαφορετικά «βάρη», σύμφωνα με τη σημασία της «πιο βαρείας μεταβλητής».

Το άλλο ενδιαφέρον της ιδέας της συμπεριφοράς του Δικαίου, είναι ότι συνεπάγεται ανωτερότητα της «πρακτικής» επί του Νόμου που την ιδρύει. Καθώς και του ότι οδηγεί το βλέμμα επί της «συμπεριφοράς» του Δικαίου. – Έτσι – *limitatis Causa* – θα συγκρατήσουμε κάτω από το πρίσμα μιας Κοινωνιολογίας του Δικαίου που κατευθύνεται στην Ιδέα της Δικαιοσύνης», το ενδιαφέρον αυτού του τύπου «βλέμματος» που σε μία Κοινωνιολογία του Δικαίου που δεν θα ήταν («value free») ανεξάρτητη από αξίες, δηλαδή χωρίς αναφορά σε αξίες, και σε μια ηθική της εποχής μας (VAN der VORST) ξεπερνάει τα όρια της νομολογικής εξέτασης επί της πραγματικής εφαρμογής του Δικαίου, και κάνει αιχμηρή την νοημοσύνη του κοινωνιολογικού προϊόντος.

Η διαστρεμμένη άποψη του πράγματος μπορεί αν είναι αυτή που ο G. KELLENΣ θέτει σαν έξεργο ενός γραπτού του, αναφέροντας τον Ε. ΙΟΝΕΣΚΟ («η φαλακρή τραγουδίστρια») «με το να χαϊδεύεις συνέχῃτᾶ έναν κύκλο διακινδυνεύεις να τον κάνεις φαύλο». – Κι αυτού βρίσκεται η διακινδύνευση κάθε υπέρβασης πολιτιστικού ποσοτικισμού, (*culturalisme quantitativiste*), και πίστης στο «εργαλείο» της εξαναγκαστικής κοινωνικής συνοχής μέσω του Ποινικού (GORECKI). – Στην Εγκληματολογία, η αντίφαση που υπογράμμισε ο R.K. MERTON, και σε συνέχεια οι CLOWARD και OHLIN, ανάμεσα σε πολιτιστική δομή και κοινωνική δομή, δείχνει πόσο ένα διάβημα πιο συνολικό που δεν παραμελεί την κοινωνική δομή είναι απαραίτητο, και μάλιστα κάτω από το φως γεγονότων εγκληματικότητας.

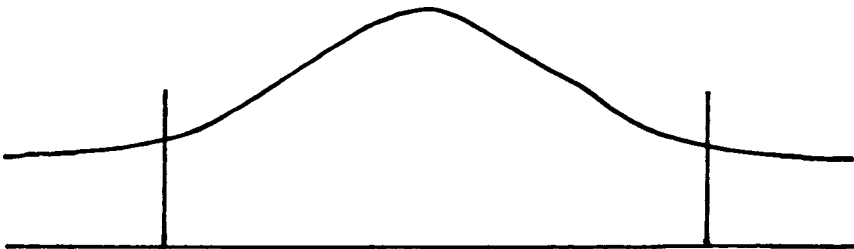
Και σ' αυτό το σημείο, δύο παρατηρήσεις που τοποθετούνται σε δύο διαφορετικά επίπεδα αναφαίνονται: α) στο επίπεδο της αντίφασης ανάμεσα στην πολιτιστική δομή και την κοινωνική δομή, αντίφαση παράγουσα κρίση της επιρροής της νόρμας (του κανόνα) επί των συμπεριφορών και «Ανομία» (MERTON)· και τα διάφορα μοντέλα που πρότεινε ο D. BLACK, παροτρύνουν για μία πολύμορφη διαχείριση και πάντα μέσα στο Δίκαιο (για να γίνονται οι λογαριασμοί σε σχέση με τα δικαιώματα του ανθρώπου) συμπεριλαμβανομένης της πρότασής μας «κοινωνικής εξέ-

τασης» (και ψυχο-ιατρικής, αν χρειάζεται) **αναγκαστικής, για την προώθηση του χθεσινού εγκληματία προς την απόκτηση μιας «ιδιότητας» και ενός «ρόλου μέσα στον Κοινωνικό Καταμερισμό Εργασίας»***.

* Για να ειπωθούν τα πράγματα όσο το δυνατόν πιο απλά και πιο ξάστερα: δεν φθάνει να του κάνει κανείς το μάθημα έστω και μέσω του Ποινικού, πρέπει ακόμα να του δωθεί και δουλειά. Η πιο *συνεπής* αναγνώριση της υποκειμενικότητας του ανθρώπου, είναι αυτή που συνεπάγεται προσέγγιση που φέρνει σε φως τις δημιουργικές του ικανότητες που μπορούν να εύρουν μία έκφραση σε μία ιδιότητα και σε ένα ρόλο μέσα στον καταμερισμό της Κοινωνικής Εργασίας, και ένα μισθό μαζί που να του εξασφαλίζει σ' αυτό το πλαίσιο τον σεβασμό του εαυτού του· όπως και να 'ναι, τουλάχιστον όταν πρόκειται για κοινωνική αποκατάσταση του εγκληματία.

Όσον αφορά αυτούς που ήδη έχουν μια εργασία, το «σύστημα» που προτείνεται σ' αυτήν εδώ τη μελέτη (βλ. 5.0.8. – 6.0.4) θα εξετάζει από κοντά τις καταστάσεις – συμπεριλαμβανομένων, εξ άλλου, και αυτών που εργαλειοποιούν τη δουλειά τους για να διαπράττουν αξιόποινες πράξεις (βλ. D. KALOGEROPOULOS: «L' approche criminologique des interdictions professionnelles» in Liber Amicorum Raymond SCREVENS: L' interdiction professionnelle en Droit Comparé, Ed. NEMESIS - Bruxelles 1986 – σελ. 60-80.

Η απεικόνιση σε σχήμα κώδωνα του GAUSS του εγκληματικού πληθυσμού φαίνεται να είναι η εξής:

Οργανωμένο
έγκλημα*

Εγκληματικοί πληθυσμοί που δεν παρουσιάζουν περισσότερα ψυχολογικά προβλήματα από τον υπόλοιπο γενικό πληθυσμό.

Προβλήματα ψυχολογικά στενά συνυφασμένα με την εγκληματική συμπεριφορά.

(●) Πράγμα που δεν αποκλείει σ' αυτό το περιβάλλον φονείς εκτελεστές· ακόμα και δημεγέρτες· να παρουσιάζουν ψυχολογικά προφίλ που

Και αφ' ετέρου, σ' ένα άλλο επίπεδο, το των θεωριών, κατά το ότι αναφαιίνεται η ενδιαφέρουσα παραλλαγή που τοποθετεί από τη μια, μία θέση δυναμικής συναίνεσης συμφερόντων (R. POUND) και, από την άλλη, τον ντουρκαϊμιακό φονξιοναλισμό της συνέναισης.

5.0.4. Αυτές οι γραμμές αποτελούν «λακωνικά» το μήνυμα: **Η Κεντρική μέριμνα σε σχέση με μία Ιδέα της Δικαιοσύνης της Εποχής μας** και στην οποία οδηγεί η αντιπαράσταση διαχρονικού χαρακτήρα ανάμεσα στην Κοινωνιολογία του Δικαίου, Κοινωνιολογία της Εγκληματικότητας και Εγκληματολογία είναι όπως ο εγκληματίας θρει μία θέση, δηλαδή μία ιδιότητα, ένα ρόλο, ένα μηνιαίο μισθό, μέσα στον Κοινωνικό Καταμερισμό Εργασίας. Αλλά έχοντας σπάσει το κοινωνικό συμβόλαιο πρέπει να μάθει να μην ξαναρχίσει ατιμωρητί, και θα **εξαναγκασθεί** να δεχθεί την βοήθεια ώστε να συγκεντρωθούν οι συνθήκες γι' αυτό το σκοπό, κι ακόμα για αποζημίωση ώστε να επανορθωθούν οι ζημιές που προκλήθηκαν σε βάρος του θύματος.

Ας υπενθυμηθεί, εδώ, σχετικά μ' αυτό μία φράση του TANNENBAUM⁶⁶ που υπογραμμίζει ένα σημείο της εμπειρίας του δράστη κατά την διαδικασία της μεταχείρισής του από τις κατασταλτικές αρχές: «που κάνει συνειδητό». Η μεταχείριση που κάνει συνειδητό. Και που ξαναβρίσκουμε στη διαχείριση του E. LEMERT όσον αφορά την «δευτερογενή εκτροπή» (και την υποτροπή). Η μεταχείριση «που κάνει συνειδητό» ότι είναι «μεταχειρισμένος» σαν εγκληματίας· σαν κάποιος που αποτελεί μέρος «αυτής, εκεί της κοινωνικής κατηγορίας». Τότε συμβαίνει η συνειδητοποίηση. Τι όμως ωφελεί «να την φωτογραφίσει» κανένας δίχως να κάνει κάτι περισσότερο;

να ενδιαφέρουν από κοντά την ψυχιατρική και την ψυχανάλυση (η μαφία· το λαθρεμπόριο παιδιών για τράπεζες οργάνων· η γενοκτονία του ναζισμού και γενικά· η κρατική εγκληματικότητα – προσφέρουν παραδείγματα ως προς αυτό), αλλά πρέπει πρωτίστως να τους έχει συλλάβει κανείς, και η διαχείριση του αγώνα κατά του εγκλήματος υπαγορεύει, σύμφωνα με τις περιπτώσεις, διακρίσεις και ιεραρχίες, στρατηγικών, απέναντι σε ένα φαινόμενο του οποίου η δημογραφική διάσταση δεν αποτελεί μια παραμελήσιμη μεταβλητή.

– Σ αυτή τη στιγμή δέχεται ένα ιδιαίτερο περιεχόμενο «η προσωπική ευθύνη και η ελευθερία της βούλησης»⁶⁷, από τον όρο να του «δοθεί το χέρι βοήθειας» μέσω των «εξαναγκασμών γενικών και ειδικών» για μία υπευθυνοποίηση με προοπτική. Το μοντέλο αναφοράς είναι φανερό, πρόκειται για το σύστημα της «υπό δοκιμασίαν αναστολής της απότισης της ποινής», και των εξαναγκασμών, που συνοδεύουν την αναστολή, αλλά γι' αυτό χρειάζεται ένας αρμόζων οργανωτικός μηχανισμός που δεν μπορεί να διανοηθεί παρά αρχίζοντας από ένα επίπεδο προσέγγισης «διαθεσμικό», «υπό τον έλεγχο της Ποινικής Δικαιοσύνης». είμαστε σύμφωνοι· αλλοιώτικα πως συγκυριακά μπορεί να επιτευχθεί ένας επικοδομητικός συμβιβασμός... Αλλά όχι, από την άλλη μεριά, να λέγεται στη Δημαρχία «μη κρατήσετε να εργαστεί τον υπό δοκιμασίαν εγκληματία που έδωσε εγγυήσεις καλής συμπεριφοράς», με το πρόσχημα ότι η ευκαιρία του τάδε τρόπου εκτέλεσης της ποινής δεν πρέπει να μετατρέψει την Δικαιοσύνη σε «εθνική υπηρεσία χορήγησης εργασίας».

5.0.5. Έγκαιρα μπορεί να υπενθυμηθεί εδώ το πλαίσιο οικο-συστημάτων και του οργανωτικού μηχανισμού του Εθνικού Συμβουλίου πρόληψης της Εγκληματικότητας (CNPD) υπό τον τύπο «Συμβούλιο Νομού, Πρόληψης της Εγκληματικότητας» και «Συμβούλια Κοινότητας, Πρόληψης της Εγκληματικότητας» στη Γαλλία⁶⁸, στον οποίο κατέληξε η «στρατολόγηση» των Δημάρχων, και η σύγκλιση της Επιτροπής 36 Δημάρχων, με πρόεδρο τον Gilbert BONNEMAISON, δήμαρχο της Epinay sur Seine, και που αντιπρόεδροι είχαν εκλεγεί από όλα τα πολιτικά κόμματα. – Η ιδέα ήταν να μην εργάζονται σε «κλειστό δοχείο» αλλά να έχουν την γνώμη των τοπικών εκλεγμένων αντιπροσώπων που βρίσκονται σε συνεχή επαφή με την εγκληματικότητα⁶⁹. Και όπου η Κοινότητα παρουσιάζεται σαν αυτό το καινούριο κοινωνικό πεδίο, ικανό να διαχειριστεί τα φαινόμενα κοινωνικής προσαρμογής και εγκληματικότητας⁷⁰.

Αυτή η επιστροφή σε μια έννοια αγέλης, και «εδαφικού χώρου» είναι μια απάντηση στην αγωνία σε σχέση με την απώλεια προσωπικότητας που χαρακτηρίζει την μοντέρνα Κοινωνία, λέγει ο E. MECHERI⁷¹. Και προσθέτει ακόμα, σ' ένα πλαίσιο θεωρητικού του οποίου ο άξονας τοποθετείται σε μία βάση οντολογίας του 20ου αιώνα που ξεπερνάει το εγκληματικό ζήτημα: «ο μύθος της ανασφάλειας στην ιστορική του σημασία, δεν είναι άραγε, πράγ-

ματι μια απάντηση σε μία ατομική ανασφάλεια που οφείλεται σε οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες; – Μήπως τάχα δεν ευρισκόμαστε μπροστά σε μία θέληση που επιδιώκει να ακινητοποιήσει τις κοινωνικές σχέσεις φοβούμενη μην μας «ξεφύγουν;»⁷².

Η Κοινότητα δεν είναι, πράγματι, θα πει ακόμα ο ίδιος, το σημείο επιρροής κάθετης εξουσίας του Κράτους, στο οποίο προστίθενται, περιφερειακά, οριζόντιες εξουσίες, όπως η δημαρχιακή εξουσία, ή εξατομικευμένες, όπως οι των «συλλόγων»⁷³. Η έννοια της Κοινότητας, φυσική ομάδα, φαίνεται τελικά να αποτελεί την υποθετική αναζήτηση ενός πυρήνα βάσης παρά την έκφραση μιας πραγματικότητας.⁷⁴

5.0.6. Είναι αυτή τη φυγόκεντρη τάση μέσα στο λόγο, που μας φαίνεται αναγκαίο να προλάβουμε μ' ένα μηχανισμό οργανωτικό συγκεκριμένο και πραγματικό. Μήπως ένας **συμβιβασμός** για συνέναιση που είναι αναγκαία για το διαχειρισμό του εγκληματικού ζητήματος δε θα ήταν κατά τύχη δυνατός αν συμφωνείτο όπως τα σημεία υπομοχλίου του οργανωτικού δικτύου ήταν **Κέντρα** (ή απλές Υπηρεσίες) **Κοινωνικής και ψυχο-ιατρικής εξέτασης** τοποθετημένα σε κρατητήρια υποδίκων;⁷⁵

Κι αυτό γιατί εκεί βρίσκονται συνήθως αυτοί που δικάζονται προτού να περάσουν στο στάδιο εκτέλεσης της ποινής. Όσο για τους υπόδικους που δεν έχουν ακόμα δικαστεί ή που αθώνονται δεν μπαίνει θέμα να υποστούν την εξέταση. (Βέβαια δε θα έπρεπε να είναι το ζήτημα τοπογραφικής τοποθέτησης που μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο για τον συμβιβασμό). Σιγά, σιγά βέβαια⁷⁶.

5.0.7. Και όμως θα προσθέσει ο H.F. MECHELI, το πλαίσιο της Κοινότητας δεν είναι κενό από σημασία, τουναντίον.

Σε μια νομική και διοικητική προσέγγιση είναι το πιο εύκολα συλλαμβανόμενο διανοητικό κατασκευάσμα.

Ο κάτοικος προσανατολίζεται σε σχέση με την κοινότητά του με ευκολία, όσον αφορά σεβαστό αριθμό δικαιωμάτων του: καθαριότητα, ψυχαγωγία, περιβάλλον, πολεοδομία. Η ιδιότητα του ψηφοφόρου του δίνει την δυνατότητα να διαπραγματευθεί ή να ζητήσει τη «μοιρασιά» της Κοινοτικής πραγματικότητας... Αυτή η σχέση εξουσίας είναι ακόμα πιο καταφατική όταν αποτίνεται σε μια δημαρχιακή ομάδα που δεν επιθυμούσε⁷⁷.

Και όμως αυτός ο συγγραφέας θα γράψει σε συνέχεια στο βιβλίο του: η μεγάλη άγνωστη μεταβλητή της «αλχημείας» του

οργανωτικού μηχανισμού του BONNEMAISON είναι ακριβώς ποιες είναι οι δυνατότητες κοινών διαβημάτων και διαλόγου ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν έχουν κανένα οργανικό ή θεσμικό δεσμό στο στενό χώρο μιας κοινότητας... πώς να θάλει κανείς στο ίδιο επίπεδο λογιστικές υπηρεσίες τόσο ισχυρές όπως της Δικαιοσύνης και της Αστυνομίας με τις κοινότητες συλλόγων και των δημαρχείων. Η έκθεση BONNEMAISON θέλησε να ξεπεράσει τους διαχωρισμούς, αλλά δεν ξεπέρασε τα εμπόδια των μέσων⁷⁸.

5.0.8. Είναι για να αποφευχθούν τέτοιου είδους διακινδυνεύσεις που ανήκουν σε λογικές στοιχήματος πολιτικής πλειοψηφίας που μπορεί να το κερδίσει αν παραμείνει αρκετό καιρό στην εξουσία με μεταγγίσεις λογιστικού και οργανωτικού χαρακτήρα, (π.χ. τα βρετανικά και αμερικανικά «Προγράμματα» επένδυσης σε ολόκληρες περιοχές) στην κατάλληλη στιγμή, που θεωρούμε αρμόζον να προτείνουμε:

α) την κατάρτηση ενός διαθεσμικού πυρήνα μελέτης στο επίπεδο της κεντρικής εξουσίας που υπενθυμίζει τύπο υπηρεσίας Υπουργείου Πλάνου ή Συντονισμού.

β) οργανωτικό μηχανισμό στο επίπεδο του «κέντρου» (υπηρεσίας) «εξέτασης κοινωνικής και ψυχο-ιατρικής» (δίκτυο «κέντρων»).

γ) διοργάνωση στενής συνεργασίας με την Εθνική Υπηρεσία Χορήγησης Εργασίας.

δ) διοργάνωση στενής συνεργασίας με οργανισμούς που θέτουν σε εφαρμογή προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, που αφορούν ανάγκες νέων τεχνολογιών.

ε) διοργάνωση στενής συνεργασίας με οργανισμούς συνεχούς εκπαίδευσης.

Ας εκτιμήσει κανείς το πόσο κοστίζει η εγκληματικότητα στη χώρα πριν να δυσανασχετηθεί σε σχέση με τη θεσμοποίηση ενός δικτύου οργανωτικού μηχανισμού κέντρων (υπηρεσιών) εξέτασης κοινωνικής και ψυχο-ιατρικής των εγκληματιών.

Ο προσανατολισμός της σκέψης είναι **εργονομικός** και **αυτά τα κέντρα πρέπει να είναι εφοδιασμένα με δυνατότητες ψυχοτε-**

χνικού τύπου, που φέρουν σε φως τις επαγγελματικές δυνατότητες των ενδιαφερομένων, ως προς την πολύ πλούσια ποικιλία επαγγελμάτων που υπάρχουν, και ως προς τις μελέτες των αναγκών της αγοράς εργασίας, ως προς το τι δείχνουν οι απογραφές-πληθυσμού), και ως προς τι ανάγκες παρουσιάζουν οι νέες τεχνολογίες.

Αυτά τα κέντρα (αυτές οι Υπηρεσίες) θα έπρεπε, πράγματι, να διαθέτουν τα μέσα για να διαχειριστούν την απεικόνιση «ενός ανθρώπου δημιουργού δράσης και έχοντας ένα Σχέδιο» (ένα πρόγραμμα).

Αν ταυτόχρονα λάβει υπ' όψιν κανείς ιδιαίτερα αυτά, που με διαφορετική ευαισθησία από τους TAYLOR, YOUNG, WALTON, υπεγράμμιζε ο T. HIRSHI, δηλαδή τη σοβαρότητα των εξής όψεων: προσήλωση· εμπλοκή· κατάταξη· πίστη στην ηθικότητα των νόμων, ώστε να υπάρχει «κοινωνικός δεσμός»⁷⁹.

5.0.9. Τουλάχιστον από τον καιρό του Αριστοτέλη διατυπώθηκε η παρατήρηση ανθρωπολογικού τύπου, κατά την οποία τα ανθρώπινα όντα έχουν αυτή την ιδιομορφία που έγκειται στο να δημιουργούν **κοινωνικές σχέσεις και μια ιστορία**. Κοινωνικές σχέσεις τι τύπου δύνανται να δημιουργήσουν οι εγκληματίες σε σύγκριση με το τι παρουσιάζει το κοινωνικό και πολιτιστικό κεφάλαιο της πλειονότητας των όσων έχουν συλληφθεί για αξιόποινη ποινικά πράξη; (Βλ. παρατηρήσεις ROSS σε σχέση μ' αυτό, παρακάτω). - Δεν είναι επιτακτικό για λόγους «ένταξης» και «ρύθμισης» να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα τους επιτρέψουν να συμπεριφερθούν αλλοιώτικα από κοινωνική σκοπιά;⁸⁰ Έτσι θα εδίδετο μια άλλη διάσταση στην «ποινική προστακτική», που θα ενείχε περισσότερη συνοχή ως προς το βαθμό Πολιτισμού που διεκδικούν προ του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) οι κοινωνίες μας.

Η Julia KRISTEVA γράφει σ' ένα βιβλίο που θα εκδοθεί κατ' αυτάς⁸¹. **Η εργασία είναι ο βαθμός μηδέν της ανθρώπινης αξιοπρέπειας**. Και επίσης, κατ' ουσίαν: η εργασία είναι η πατρίδα του ξένου.

Στην Γαλλία, έξη μήνες προ πολιτικού συμβάντος πρώτης σημασίας όπως είναι η εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας σ' αυτή τη χώρα, οι υποσχέσεις πολλαπλασιάστηκαν για «ένα εγγυημένο κοινωνικό εισόδημα», για «μία εγγυημένη ελάχιστη εργασία»⁸².

5.1.0. Ταυτόχρονα όμως δεν πρέπει να στενεύουμε τον ορίζοντά μας στο πεδίο της εγκληματολογίας.

Στο βιβλίο του «Συγκρούσεις πολιτιστικές και εγκληματικότητα»⁸³ ο Thorsten SELLIN, παρουσιάζει δύο στοιχεία, ανάμεσα σε άλλα, που αξίζει να υπενθυμηθούν εξ αιτίας της κοινωνικής συγκυρίας που μας είναι κοντινή και πού μας οδηγεί, στις στενές διαστάσεις αυτής εδώ της μελέτης, να τα λάβουμε υπόψη μας σαν σημεία αναφοράς για να προτείνουμε μια παρατήρηση που μας υποδεικνύει το δίδαγμα του J. PINATEL.

«Η δεύτερη γενιά δεν αποτελεί μια ομάδα που παραδρόμησε, από πολιτιστική άποψη, μη έχοντας ούτε το πολιτιστικό κεφάλαιο των γονέων της ούτε του καινούργιου περιβάλλοντος για να του χρησιμεύσει σαν οδηγός, αλλά αποτελεί μια ομάδα **κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου** προσδιορισμένη από μια ανώμαλη και ακανόνιστη επαγγελματική απασχόληση, κακοαμοιβόμενη και που έχει σαν αποτέλεσμα ραγισμένες εστίες, ανάρμοστες ευκαιρίες μόρφωσης και ψυχαγωγίας και ένα περιβάλλον που γενικά δεν μπόρεσε να αναπτυχθεί. Και αυτή η **πολιτιστική** κατάσταση, προσδιορίζει για τους κατοίκους που ζουν μέσα σ' αυτή, όποια και να είναι η καταγωγή τους, ένα υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας (Harold ROSS - τον αναφέρει ο Th. SELLIN - στο βιβλίο του σελ. 98).

Το δεύτερο στοιχείο είναι το εξής: «τα χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας των ιαπωνικών γκέττο εξηγούνται λόγω της δύναμης της **ηθικής δομής** της ιαπωνικής εστίας (Th. SELLIN - op. cit. σελ. 108).

Στις δύο περιπτώσεις ο Th. SELLIN πλαισιώνει αυτά τα παραδείγματα και παρουσιάζει την σχετικότητά τους προς όφελος του διαθήματός του που αφορά τις πολιτιστικές συγκρούσεις.

Αν τις υπενθυμίζουμε εδώ είναι γιατί σαν δυνατά χρώματα υπογραμμίζουν άλλοτε το βάρος των κοινωνικο-οικονομικών στοιχείων στο πλαίσιο της διεξαγωγής της παραγωγής μιας πολιτιστικής κατάστασης που προσδιορίζει ένα υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας και άλλοτε τη δύναμη μιας ηθικής δομής που εξηγεί χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας. Αν δώσουμε προσοχή στους ήχους αυτών των δύο «καμπανών», το πλαίσιωμα του «εγκληματικού ζητήματος» σε διαθεσμικό επίπεδο καταμερισμού εργασίας, οδηγεί στην ιδέα ότι η εξερεύνηση διαδικασιών που επιτρέπουν σ' ένα χθεσινό εγκληματία να εύρει μια θέση επαγγελματικής και οικονομικής ιδιότητας μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού Κα-

ταμερισμού Εργασίας, αύριο, αυτό το πλαίσιο από τη σκοπιά ενός συντονιστικού πυρήνα διαθεσμικού επιπέδου, ακριβώς **δεν αποκλείει την ανάγκη** να σκέφτεται κανείς και τους αρμόζοντες οργανωτικούς μηχανισμούς που αφορούν αυτούς που θα παρουσίαζαν μια **αντίσταση ιδιαίτερου τύπου** ως προς την εργασία καθώς και την ηθική δομή των ενδιαφερομένων.

Στην οικονομία του κεντρικού πυρήνα της εγκληματικής προσωπικότητας⁸⁴ ο J. PINATEL επισημαίνει τον εγωκεντρισμό και την αδυναμία προβλεπτικότητας, σαν δύο από τις τέσσερες κύριες συνιστώσες αυτής της δομής (οι άλλες δύο είναι: η επιθετικότητα και η έλλειψη οίκτου για το θύμα, ή συναισθηματική αδιαφορία).

Αυτή λοιπόν η γνώση παροτρύνει, όσον αφορά μια προοπτική κοινωνικής επανένταξης που δεν θα ήταν «φόρμουλα ρητορική και επωδική, αναγκαστική» εφ' όσον εξάλλου το φέροισμο μοιάζει με το της στρουθοκαμήλου που θουτάει το κεφάλι στην άμμο για να μην αντιμετωπιστεί το ζήτημα της «ανακύκλωσης», της επανεύρεσης (ή απλώς ανεύρεσης) εργασίας, γι' αυτούς που εξετάλεσαν την ποινή τους (τουλάχιστον), παρά της «ανακύκλωσής» τους στην αλητεία και την επαιτεία, ή στην υποτροπή· αλλά αντίθετα «φόρμουλα» αυθεντική συνοδευμένη από μία αρμόζουσα προσέγγιση του «εγκληματικού ζητήματος» και κατοχυρωμένη με μία συνακόλουθη υπηρεσιακή οργάνωση, όπου ο εγωκεντρισμός και η αδυναμία προβλεπτικότητας⁸⁵ να μπορούν επίσης να εξετασθούν εκπαιδευτικά. Η θέση του παροτρύνει στη σκέψη ότι από τη στιγμή που «εγγύηση ελάχιστης εργασίας» και «εγγύηση κοινωνικού επιδόματος» υπάρχουν για να προετοιμάσουν μια πραγματική επαγγελματική επανένταξη, θα δημιουργούσαν μια δυναμική παραγωγής πολιτιστικής κατάστασης όπου «εγωκεντρισμός» και «αδυναμία προβλεπτικότητας» θα ευρίσκοντο υπό τον έλεγχον του εαυτού. - Αλλά ο A. AICHORN στο βιβλίο του «WAYWARD YOUTH»⁸⁶ επισήμαινε ότι αυτές οι όψεις δομούνται από μικράς ηλικίας. Πρέπει λοιπόν για το τέλος της ήθης και για τους νέους ενήλικους ένα «κάτι παραπάνω» βοήθειας. Ή ακόμα όταν ο LEMERT λέγει ότι όταν σε μια οικογένεια με πολλά παιδιά ένα εγκληματεί, υπάρχει φόβος ότι θα ακολουθήσει κι άλλο⁸⁷.

Γίνεται φανερό ότι είναι χρήσιμο να αναπτυχθεί μια εξέταση - που είναι δύσκολο να γίνει στα πλαίσια αυτής εδώ της μελέτης - αλλά που είναι αναπόφευκτη σ' ένα πλαίσιο πρόληψης της εγκληματικότητας στο επίπεδο της κοινότητας όπου Οικογένεια και Σχολείο, πλαίσια πρώτα της κοινωνικοποίησης, αξίζουν προνομιακά μία προσοχή, **διαθεσμική**.

Είναι, πράγματι, πασιφανές, ότι θα 'ταν καθαρός ιδεαλισμός να πιστεύει κανείς ότι σαν δια μαγικής ράβδου όλα θα άλλαζαν από καταβολής από τη στιγμή που θα εγένετο δεκτή η ιδέα μιας «κοινωνικής εξέτασης» συστηματικής, της «ιστορίας της ζωής» των εγκληματιών καθώς και μιας προώθησής τους προς την επανένταξη σε μια «ιδιότητα» στο επίπεδο του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας. - Υπάρχουν βαρύτητες τρόπων ζωής σε κοινωνικά περιβάλλοντα που δεν παρουσιάστηκαν με την ημέρα της διαπίστωσης τάδε αξιόποινης πράξης, και νοοτροπίες που έχουν πολιτιστική ιδιότητα, έτσι που ο τρόπος ζωής που περιλαμβάνει εγκληματικές δραστηριότητες δίνει την εντύπωση σ' αυτούς που τον ζουν πρακτικά, ότι πρόκειται για μία επιλογή όπως κάθε άλλη, και ότι υπάγεται στο διαχειρισμό της αξίας: «ελευθερία».

Οι θεωρίες των εγκληματικών υποπολιτισμών στην εγκληματολογία στηρίχθηκαν σε τέτοιες πραγματικότητες. Έτσι η άποψη των «Προγραμμάτων» επένδυσης αστακών περιοχών, για να προξενήσουν απολογισμούς κοινωνικής πολιτικής σ' αυτές τις περιοχές και να αναζωογονήσουν δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών πολυσθενών, συναντάει κάτι το πολύπλοκο που αντιμετωπίζει το σχήμα του MILLS και GERTH, και συνηγορεί για μία δια-θεσμική προσέγγιση του προβλήματος.

Η «εξέταση κοινωνική και ψυχο-ιατρική» των εγκληματιών θα κλεινόταν τεχνητά, («φτιαχτά»), σ' ένα καινούργιο «στεγανό» αν μία τέτοια προσέγγιση του συνόλου δεν αποτελούσε το πλαίσιο της.

Ο J. B. BRATHWAITE⁸⁶ αναφέρει απόπειρες ανάμειξης πληθυσμών που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, στον προγραμματισμό νέων πόλεων στην Αυστραλία, Κούβα, Τσεχοσλοβακία για να επιτευχθούν μέσω ενός μηχανισμού «διαφορικού συνδυασμού» «επιρροές εντατικές» αλλά αναφέρει ταυτόχρονα και τον ιδεαλισμό των εισηγητών, γιατί πολλοί υπήρξαν αυτοί που διάλεξαν να ζήσουν μαζί μ' αυτούς που τους μοιάζουν.

Τα πράγματα είναι λοιπόν πολύπλοκα, γι' αυτό και μία προσέγγιση που χρησιμοποιεί την απεικόνιση της κοινωνικής λειτουργίας όπως παρουσιάζεται στο σχήμα των MILLS και CERTH παροτρύνει να τα αντιμετωπίσει κανείς τόσο σχετικά με το πολύπλοκο που τα χαρακτηρίζει όσο και με την **προτεραιότητα** που δίδεται στο «ρόλο».

5.1.1. «Φιλελεύθεροι» και «Σοσιαλιστές» φαίνεται ότι είναι αναγκασμένοι να γνωρίζουν με τι έχουν να κάνουν. Είναι πράγματι ριψοκίνδυνο, ιδιαίτερα σε περίοδο κρίσης οικονομικής, σαφούς ή συγκεκαλυμμένης, όπως παρουσιάζεται σήμερα η κατάσταση στις βιομηχανικές κοινωνίες, σε μια στιγμή της ιστορίας της ανάπτυξής τους, όπου οι καινούργιες τεχνολογίες αποτελούν μια επεμβαίνουσα μεταβλητή πρώτου πλάνου, επίσης και καινούργιες ύλες και καινούργια υλικά συνθετικά που απαιτούν **καινούργιες ειδικότητες**, είναι πράγματι ριψοκίνδυνο να ξεχάσει κανείς μια τέτοια πραγματικότητα και ταυτόχρονα ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού των εγκληματιών έχουν ανάγκη βοήθειας. Είναι γνωστό το σύνθημα που είναι «υπερπροσδιοριστικό», και που δεν πρέπει να συσκοτίζεται αλλά να εξετάζεται με υπευθυνότητα, και που είναι το εξής: «δεν πρέπει να μετατρέπονται οι πολίτες σε «συμπαραστεκόμενους πληθυσμούς». Και ενώ πρόκειται για ένα σύνθημα αυτό καθ' εαυτό «υγιές», είναι όμως στενά συνδεδεμένο με συνθήκες κοινωνικότητας και «πλαισίου»⁸⁹. – Αυτό το σύνθημα, ενώ περιέχει συστατικά «υπευθυνοποίησης», συνεπάγεται επίσης τρόπους διαχείρισης που δεν είναι ευκατίο να στερεώνουν καταστάσεις που «συγκεντρώνουν τέτοιες συνθήκες» (μια και τάδε συνθήκες ευρίσκονται συγκεντρωμένες, τάδε φαινόμενο υπάρχει κίνδυνος να παρουσιαστεί) που στο Ποινικό Δίκαιο αποκαλούνται «κατάσταση ανάγκης».

Ενώ, λοιπόν, πρόκειται για ένα σύνθημα υγιές, δεν πρέπει να απονομηματοποιείται επειδή το «ετσι-θελικό» διάβημα: «ας είναι έτσι...» δεν είναι πραγματιστικό, γιατί αγνοεί, ριψοκίνδυνο, αυτό που γραφειοκρατικά αποκαλείται: «κοινωνική περίπτωση» έστω και αν οι μεταβλητές παρουσιάζουν «βάρη» διαφορετικά, ανάλογα με τις περιόδους και με τις γενεές, έχουν σα συνιστάμενη την ίδια: «κοινωνικές περιπτώσεις».

Ως εκ τούτου, το να αγνοεί κανείς, για λόγους διαχείρισης διαφύλαξης της καθαρότητας τού συνθήματος («μην μετατρέπουμε τους πολίτες σε «συμπαραστεκόμενους») (που είναι συχνότατα διαχείριση πολιτικάντικη), ότι ένα δεδομένο στη δοκιμασία της πραγματικότητας απονομισματώνεται, σημαίνει ριψοκίνδυνο βραχυκύκλωμα, που αφήνει να αναπτύσσεται υπέρμετρα το «πρόβλημα της εγκληματικότητας».

Ας πάρουμε σε σχέση μ' αυτό το πλαίσιο την ακόλουθη φράση του John BRAITHWAITE «είναι δυνατό να έχει κανείς ένα πρόγραμμα εργατικής δύναμης που μορφώνει τους ανθρώπους

για κενές θέσεις, αντί να παίρνει δουλειές που αλλοιώτικα θα τις κατελάμβαναν άεργοι»⁹⁰.

Αυτή θέβαια είναι μία λύση: να μορφώνονται οι εγκληματίες για «θέσεις που είναι κενές».

Αλλά **δεν αντικαθιστά** την του πολλαπλασιασμού κέντρων (υπηρεσιών) «επαγγελματικής διαμόρφωσης», γενικού χαρακτήρα, δηλαδή που δεν περιορίζονται σ' αυτούς που φέρουν την ετικέτα «εγκληματίας». **Πρόκειται εδώ για μια από τις πιο σοβαρές συνιστώσες της συζήτησης επί του θέματος της διαχείρισης του εγκληματικού ζητήματος πλαισιωμένου στην Κοινωνική Λειτουργία.**

Ο L. ORLANDO αναφερόμενος στο NNCC⁹¹ προτείνει «να μην εμποδίζεται (η επαγγελματική διαμόρφωση) με «στερήσεις δικαιωμάτων».

Με άλλα λόγια, να αφεθούν να προσχωρήσουν με την αναγκαστική υποχρέωση να υποβληθεί ο καθένας τους σε επαγγελματική διαμόρφωση σύμφωνα με το μοντέλο των υποχρεώσεων που συνοδεύουν μια απόφαση αναστολής της εκτέλεσης της ποινής μετά δοκιμασίας – Probation –, μετά από εξέταση του βιογραφικού σημειώματος, των δυνατοτήτων του εγκληματία, και των προτάσεών του, κι έπειτα πια, αν υπάρξει πρόβλημα στη διεξαγωγή, η αντίδραση να είναι αυστηρή· μ' όλο που θα λάβει χώρα μέσα σε δεοντολογία του «γιατί», και «πώς».

6.0.1. Πώς θα ηδύνατο να εκφρασθεί αυτό σε μία διαχείριση καθημερινής «επιμελητείας;» – Ο Georges GURVITCH υπενθύμιζε συχνά στα μαθήματά του πόσο σοβαρό είναι για την κοινωνική λειτουργία η εξής τριάδα: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΟΜΗ – ΣΥΓΚΥΡΙΑ – ΟΡΓΑΝΩΣΗ.

Τα ζητήματα κοινωνικής δομής αναφέρθηκαν στις προηγούμενες αναπτύξεις· η συγκυρία στο επίπεδο των κοινωνικών προβλημάτων και στο επίπεδο του κλάδου, επίσης. Όσον αφορά την οργανωτική άποψη πρέπει να αντιμετωπισθεί τόσο όσον αφορά στο επίπεδο της ανωτάτης βαθμίδας, όσο και στο πλαίσιο του οργανωτικού δικτύου που θα καλύψει τις πιο βασικές ανάγκες· οι σχέσεις μεταξύ των δύο επιπέδων λαμβανόμενες υπ' όψη.

Πρώτα, πρώτα, στην πιο υψηλή βαθμίδα (την υπουργική): φαίνεται πραγματιστικό να δημιουργηθεί μια «task force» (μια υπηρεσία έργου). Το παράδειγμα αναφοράς είναι «πυρήνας εργασίας» Υπουργείου Πλάνου ή Συντονισμού. Είτε το σύστημα λειτουργίας

είναι «φιλελευθέρου», είτε «σοσιαλιστικού» προσανατολισμού, αυτός ο πυρήνας εργασίας είναι απaráκαμπτος. – Μέλει να αποτελείται από ειδικούς ανωτάτου επιπέδου, διαφόρων Υπουργείων [τα διάφορα Υπουργεία που αντιστοιχούν στους διάφορους τομείς της Κοινωνικής Δομής· στις διάφορες μορφές ειδικότητας· στους διάφορους ρόλους στον ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ «... ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ... είδε και επανέβλεπε ακόμα και ακόμα, το σχήμα των MILLS και GERTH (άνωθεν 1.0.2 δις)]. Αυτοί οι ειδικοί που θα αποτελέσουν τον «πυρήνα μελέτης» θα πρέπει να έχουν όχι μόνο μια γνώση «θετικιστική» ποσοτήτων σε τάδε ή άλλο τομέα· μια γνώση στατιστική των πραγμάτων της κοινωνικής λειτουργίας – στοιχείο που είναι επίσης απaráκαμπτο – αλλά και μια γνώση των διαφόρων «πολιτικών» (πολιτικής πρόληψης· πολιτική σωφρονιστική κτλ.), γιατί σύμφωνα με τον προσανατολισμό: «φιλελεύθερο» ή «σοσιαλιστικό», ο διαχειρισμός των «στοχαστικών μεταβλητών» γίνεται διαφορετικά, όπως είναι γνωστό. Όπως όμως πρόκειται περί πληθυσμών (από την δημογραφική άποψη της έννοιας), **εμπλεγμένων μέσα στο εγκληματικό φαινόμενο**, «φιλελεύθεροι» και «σοσιαλιστές» είναι αναγκασμένοι να κρατούν λογαριασμό και να λαμβάνουν υπ' όψη τους χαρακτηριστικά, εθνικά, οικογενειακά, πολιτιστικά, των εγκληματικών πληθυσμών, των ικανοτήτων της ένταξης (η γνώση αυτών των στοιχείων είναι απόλυτα αναγκαία). (Όπως, – και εφ' όσον πρόκειται περί εγκληματικού ζητήματος – απολύτως αναγκαία είναι η παρουσία στο συντονιστικό πυρήνα/στην Task Force/ειδικών που γνωρίζουν καλά το οικοδόμημα της γνώσης του Κλάδου της Εγκληματολογίας· καθώς και της κοινωνιολογίας της εγκληματικότητας).

6.0.2. Στις αναπτύξεις που προηγήθηκαν είδαμε τη θέση της M. L. RASSAT όσον αφορά τη διαρρύθμιση της εργασίας μέσα στις φυλακές. Επίσης και τη θέση του A. LEDOUX σχετικά με τις αρετές του «Sharp, short, shock» των βραχυχρόνιων ποινών φυλάκισης. Αλλά παράλληλα άλλοι λόγοι προφέρονται: λέγεται ότι η διαφορά τιμωρίας των παιδιών των εργατικών τάξεων ως προς τον τρόπο τιμωρίας των παιδιών των μέσων τάξεων, εγκείται στο ότι οι πρώτες τιμωρούν σωματικά, ενώ οι δεύτερες απειλούν με απόσυρση, ανάκληση αγάπης. Και τουλάχιστον από την εποχή που ο John AUGUSTUS ο πατέρας της υπό δοκιμασίαν αναστολής της ποινής (Probation)⁹², οι διαδικασίες διεξάγονται όλο και περισσότερο κατά το δεύτερο τρόπο.

Γιατί, λέγεται, να μην διεξάγονται οι διαδικασίες σε σχέση με τη μεταχείριση των εγκληματιών με απειλές ανάκλησης ευνοιών; Γιατί να διαχειρίζεται αυτή η ιδέα υπό τον τύπο του άλλοτε «προοδευτικού» σωφρονιστικού συστήματος, εφ' όσον είναι δυνατόν να γίνεται η διαχείριση μέσα στη λογική της «αναβολής της καταδίκης;» – Γιατί να μην ανυψωθεί το επίπεδο της σκέψης, ή απλώς γιατί να μην τοποθετηθεί σε τέτοιο πλαίσιο ο τρόπος του σκέπτεσθαι (αλλά όμως συνειδητοποιώντας ότι αυτή είναι η διαδικασία της σκέψης· μετά από μια σύσκεψη επί του θέματος).

– Η αντίσταση όσον αφορά την εξέταση του πλούτου της ποικιλίας των μέτρων δεν θα ήταν ευπρόσδεκτη, αλλά ταυτόχρονα μία απαίτηση υπαγορεύεται από τα πράγματα και τον απολογισμό που αναφαίνεται μέσα από τη διαχρονική εξέταση και την αντιπαράσταση ανάμεσα σε μια Κοινωνιολογία του Δικαίου της ιδέας της Δικαιοσύνης, της κοινωνιολογίας της Εγκληματικότητας και της Εγκληματολογίας: την εγκαθίδρυση ενός «πυρήνα μελέτης» που θα προγραμματίζει μια αποκεντρωτική οργάνωση στο πεδίο όλης της Χώρας, ενός **δικτύου κέντρων, εξέτασης κοινωνικής και ψυχολογικής (εργονομικής φύσης) και στα οποία αναγκαστικά να παρουσιάζεται ο εγκληματίας** ακόμα και όταν ο τρόπος μεταχείρισής του από τη δικαιοσύνη, είναι ο της αναβολής της απόφασης σχετικά με τον καθορισμό της ποινής⁹³.

6.0.3. Δύο στοιχεία ευρίσκονται μέσα σ' αυτή την πρόταση, πρώτον, η ιδέα ότι στην αναγνώριση της πρωτοκαθεδρίας **μιας κοινωνιολογικής προσέγγισης, που αρμόζει στην κοινωνική λειτουργία**, πρέπει να αντιστοιχεί μια ένδειξη «σημειολογική» που να υπογραμμίζει αυτή την επιλογή. – Είναι ιστορικά πλέον ώριμη, η κατάσταση, μετά από ένα αιώνα **ευθυγράμμισης στον τρόπο προσέγγισης του «ιατρικού μοντέλου»** (ή σε σχέση με άλλη ανάγνωση: το νομικό μοντέλο υπό την εξουσίαν της έννοιας της επικινδυνότητας) **ψυχοπαθολογισμένου, διαχειρισμένου** (εκτός από εξαιρέσεις γνωματεύσεων κακουργοδικείου ή επιτακτικά αποφασισμένων σε ορισμένες περιπτώσεις) **δαισθητικά⁹⁴...**, πράγμα που δεν βοήθησε να προοδεύσουν οι καταστάσεις όσο το ανήγγειλαν οι αναμονές που διέγειρε, σε σχέση με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, είναι, λέγαμε, πλέον ιστορικά ώριμη η κατάσταση και η συνειδητοποίηση για να ομολογηθεί η **πρωτιά της κοινωνιολογικής προσέγγισης και να κατοχυρωθεί σημειωτικά**.

Το άλλο στοιχείο αυτής της πρότασης, είναι το ακόλουθο: ο «πυρήνας μελέτης» που υποδείχθηκε, θα οδηγηθεί (εφ' όσον

γίνει δεκτή η ιδέα που τον αφορά και παρθεί η απόφαση της εγκαθίδρυσής του) να προγραμματίσει ένα δίκτυο κέντρων (υπηρεσιών) εξέτασης κοινωνικής και ψυχολογικής και ιατρικής.

Κι' αυτό γιατί παρ' ότι χρειάζεται να δοθεί η πρωτιά στην **πιο βαρειά μεταβλητή** (κοινωνιολογική προσέγγιση προβλημάτων κοινωνικής λειτουργίας), δεν πρέπει να παραμελεί κανείς **παρεμβαίνουσες μεταβλητές**, και ενδεχόμενα πλάγια φρένα, και να γλυστρήσει σε συνήθειες και τρωτά των λόγων ιδεολογικού και πολιτικάντικου χαρακτήρα που ενοχοποιούν και που είναι σε τελευταία ανάλυση **ανεύθυνοι (όταν σκεφθεί κανείς τον αριθμό των θυμάτων εγκληματικότητας)**, πρέπει λοιπόν, είναι συνετό, να προβλεφθεί, όπως η «επιμελητεία» ακολουθήσει και ως προς τις ανάγκες της ψυχολογικής και ιατρικής εξέτασης.

Πράγματι, κοντά στους εγκληματίες που αντιμετώπισαν πριν εγκλημάτσουν, ένα πλαίσιο «Κοινωνικού Καταμερισμού Εργασίας **Ανομικού** και βεβιασμένου» (E. DURKHEIM), οι εγκληματίες ανυπότακτοι στην ιδέα και στην πρακτική της εργασίας (E. SEELIG-1956), (ψυχικά αλλεργικοί κατά κάποιο τρόπο, σε σχέση με την εργασία) **υπάρχουν επίσης**.

Δεν μπορεί να αρνηθεί κανείς, όσο και περιθωριακό να είναι το φαινόμενο από την άποψη τη στατιστική, ότι υπάρχουν αβουλίες σ' αυτό το πεδίο που επιβάλλεται να αντιμετωπισθούν κάτω από το πρίσμα της θεραπείας, είτε είναι νευρωτικής ή άλλης προέλευσης, υγείας, ή κοινωνικής κληρονομικότητας.

Κι αυτό ώστε η πρωτιά της κοινωνιολογικής προσέγγισης που μας φαίνεται ότι επιβάλλεται, να μη στερήσει την κλινική εγκληματολογία από τη μερίδα αλήθειας που της οφείλεται.

Με κανένα τρόπο δεν πρέπει κανείς να πέφτει στην παγίδα του επικίνδυνου σεκταρισμού: αυτό πρέπει να αποφεύγεται εμπράκτως.

– Το διάθημα σ' αυτόν εδώ το λόγο δεν είναι ούτε ιμπεριαλιστικό, ούτε εικονοκλαστικό, τείνει μόνο, στο πλαίσιο της λογικής που διέπει τη σχέση του ατόμου (μέσω του «ρόλου» στον κοινωικό καταμερισμό εργασίας) προς την κοινωνική δομή, έτσι όπως φαίνεται στο σχήμα των MILLS και GERTH, που με μια υπερβατική διαχείριση παρουσιάζουν την κοινωνική λειτουργία σε μια οικονομία του κυριότερου (του ουσιώδους), και σε συνοχή με αυτό, να είναι πραγματιστικός, όσο το δυνατόν, λαμβανομένης υπ' όψιν της ιστορίας της οικοδόμησης της Γνώσης στην Κοινωνιολογία της Εγκληματικότητας και στην Εγκληματολογία.

Η αποτυχία των επιδιώξεων σχετικών με την προσφυγή στην «ιατρο-ψυχολογική και κοινωνική εξέταση του εγκληματία» σε μεγάλη κλίμακα, και η υποχώρηση και αναδίπλωση και το στένεμα της πρακτικής στο πεδίο της σοβαρής εγκληματικότητας και των ανηλίκων, οφείλεται στο χάσιμο αξιοπιστίας της γενίκευσης σε όλους τους εγκληματίες της ιδέας που αντιστοιχεί στο στήριγμα του άξονα επί του ατόμου εγκληματία για να αναζητηθεί μέσα του η εξήγηση της εγκληματικότητάς του, συσκοτίζοντας έτσι τη μερίδα που αντιστοιχεί στην κοινωνική λειτουργία, μέσω ενός στιγματισμού αυτής της μέριμνας σαν να επρόκειτο «για κοινωνικό προσδιορισμό» (κατά την έννοια των θετικιστών). – Έτσι σε συνέχεια αμοιβαίων ενοχοποιήσεων – που εύκολα παίρνουν πολιτική χρεία (δυστυχώς) – το αποτέλεσμα είναι ένας διαχωρισμός που αλλοτριώνει και που δεν εξυπηρετεί έναν συναιτό πραγματισμό στη διαχείριση του «εγκληματικού ζητήματος».

Γι' αυτό πρέπει να αποφευχθεί η ίδια αποτυχία του διαβήματος που αποβλέπει στο να αντιστραφεί η ιεραρχία των προτεραιοτήτων που εισήχθη (και ο νόμος συνακολουθώντας) από εποχής ESQUIROL, (1832-1838) έτσι η πυκνότητα του δικτύου σημείων (υπηρεσιών) όπου θα διεξάγεται «εξέταση κοινωνική» μπορεί να μην είναι η ίδια με την πυκνότητα των σημείων (υπηρεσιών) όπου διεξάγεται επίσης ψυχολογική και ιατρική εξέταση». (Το οικονομικό επιχείρημα πάντα παραμονεύει).

Το μέρος της ψυχοτεχνικής προσέγγισης εργονομικού τύπου που συνακολουθεί την κοινωνική εξέταση δεν είναι της ίδιας τάξης με την ψυχολογική εξέταση που αφορά τις «αβουλίες» σε σχέση με την εργασία που αναφέρθηκαν (E. SEELIG) παραπάνω.

Όπως και να είναι, η επιχειρησιακή άποψη της ιδέας, θα είναι έργο του διαθεσμικού «πυρήνα μελέτης» που θα εξετάσει την πραγματοποίηση, συντονιστικά, εφ' όσον θα περιλαμβάνει αντιπροσώπους διαφόρων υπουργείων και φυσικά της σωφρονιστικής υπηρεσίας.

6.0.4. Η εγκληματικότητα παρουσιάζει σαν αντίστοιχο ως προς τη μάζα της, χιλιάδες και χιλιάδες θύματα, και καταντάει ολοένα και πιο ανεξέλεγκτη μάλιστα από την διαχείριση του μόνου θεσμού της ποινικής δικαιοσύνης μέσα στο στενό του χώρο.

Έως εδώ εκτεθήκανε – γρήγορα limitatis causa – οι διάφορες θέσεις που αντιστοιχούν σε πολώσεις.

Η δυσκολία, ελέγετο από την αρχή, έγκειται στο πώς να

βρεθεί ένα συμβολικό υποστήριγμα, ένα μέσο που να εξασφαλίζει την επικοινωνία του μηνύματος (και την επικοινωνία αυτή καθ' εαυτή) σε σχέση με τις περιπτώσεις όπου αυτός που παρέβη τον ποινικό κανόνα που προστάτευε τάδε αξίες, δεν τιμωρήθηκε. Ένα συμβολικό υποστήριγμα, ένα συμβολικό βοήθημα, που να εκπληρώνει τους ρόλους που φαίνονται αναγκαίοι ως προς την ποινή, όπως έλεγε ο M. ALLIOT (βλ. άνωθεν 5.0.2.).

Αντί να γίνονται ένα σωρό ελιγμοί, τεχνονομικοί, για να παρακαμφθεί η δυσκολία, αυτή πρέπει να αντιμετωπισθεί.

Δε πρέπει να αποφεύγεται, με το σκοπό να αναζητείται η συναίνεση μόνο σε σχέση με την αποποινικοποίηση πράξεων που αφορούν πολιτειακό διαχειρισμό του ατόμου από τον ίδιο (victimless crimes), και που πλησιάζουν τα σύνορα της ηθικής τιμωρίας, αλλά επίσης να εξετάζονται περιπτώσεις όπου τρίτα πρόσωπα είναι επίσης θύματα.

– Η εξαναγκαστική υποχρέωση να παρουσιαστεί σε τάδε κέντρο*, είναι μία υποχρέωση που θα επικοινωνήσει ότι ο ενδιαφερόμενος εξαναγκάζεται από το Ποινικό.

– Αν για λόγους αναγκαίου ωφελιμισμού ώστε η συναίνεση σε σχέση με τις ποινικά προστατευμένες αξίες, να υπάρχει – η διχογνωμία (όπως θα έλεγε ο M. VAN DE KERCHOVE)⁹⁶ μη βοηθώντας τον τακτοποιητικό ρόλο του Ποινικού – ιδιαίτερα αν ανάμεσα στα δικαστήρια μιας ίδιας περιφέρειας που βρίσκεται υπό τον έλεγχο της εξουσίας τάδε εφετείου, συναντώνται ανομοιότητες σε σχέση με την επιλογή των ποινών αφορόντων ίδιες αξιόποινες πράξεις, με το πρόσχημα διαφορετικών προσωπικοτήτων⁹⁶, αλλά στην πραγματικότητα λόγω διαφορεικού φόρτου του ποινικού μηχανοστασίου ή λόγω του αδυνάτου – επιμελητείας – να εκτελεσθούν οι ποινές, είτε σε κλειστό χώρο, είτε σε ανοικτό χώρο,

* Κέντρο εξέτασης κοινωνικής και ψυχολογικής και ιατρικής. Μπορεί να αντιμετωπιστεί η υπόθεση ότι θα υπάρχουν κέντρα (υπηρεσίες), κοινωνικής εξέτασης σ' όλα τα κρατητήρια υποδίκων (για να γίνεται η εξέταση αμέσως μετά τη δικαστική απόφαση ενοχής, προτού να αποφασιστεί ποιά θα είναι η συνακόλουθη μεταχείριση) – χωρίς να γλυστράει εδώ η παρεξήγηση ότι στην εξαναγκαστική υποχρέωση κανονικής εξέτασης συμπεριλαμβάνονται και ψυχο-ιατρικής» μπορεί να υπάρχουν σε λιγότερο αριθμό, για λόγους χρηματικού υπολογισμού, αλλά επίσης και για το ότι οι εγκληματίες δεν παρουσιάζουν την ανάγκη ιατρο-ψυχολογικής εξέτασης για ψυχοπαθολογικού χαρακτήρα απέχθεια της εργασίας.

τότε ας φθάσουμε σ' ένα **ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟ** που παρουσιάζεται με τους εξής όρους: ένας μεγάλος αριθμός δικαστών φαίνεται πεπεισμένος ότι η τελευταία γραμμή υποχώρησης όσον αφορά τη μικρή εγκληματικότητα (ελαφρά τιμωρούμενες αξιόποινες πράξεις) είναι ο διαχειρισμός μέσω του τρόπου: Short, Sharp, Shock-βραχύχρονη φυλάκιση, που σαν ηλεκτρικό ρεύμα επικοινωνεί τι θα περίμενε τον εγκληματία αν επέμενε στην εγκληματικότητα. Μπορεί να αντιμετωπιστεί ότι γι' αυτούς που οι δικαστές αποφασίζουν τη φυλάκιση τέτοιου τύπου (Short, Sharp, Shock) το χρονικό διάστημα της φυλάκισης, με όλη την τήξη του χρόνου του κλειστού χώρου, θα χρησιμοποιηθεί για την Εξέταση την Κοινωνική και αν υπάρχει ανάγκη και Ψυχο-ιατρική. Και όταν αναφέρεται **Εξέταση Κοινωνική**, υποτίθεται ότι θα γίνεται με σοβαρότητα: τόσο όσον αφορά την ιστορία της ζωής του ατόμου, τις δυνατότητές του τις επαγγελματικές εργονομικά εξακριβωμένες, το τι επιθυμεί σαν εργασία, στο πλαίσιο των προοπτικών αγοράς εργασίας, και λαμβανομένων υπ' όψη των αναγκών των νέων τεχνολογιών και της επαγγελματικής διαμόρφωσης, και της συνεχούς διαμόρφωσης.

Μια κοινωνία που διοργανώνει τη Δικαιοσύνη της με τέτοια απεικόνιση της πρόληψης της υποτροπής, έχει το δικαίωμα να έχει σταθερές απαιτήσεις κοινωνικής αποκατάστασης.

6.0.5. Για να συμπεράνουμε: για να συναντήσουν τους επιστημολογικούς στόχους της κοινωνιολογίας του Δικαίου, της κοινωνιολογίας της εγκληματικότητας και της εγκληματολογίας,

– οι επαγγελματίες αυτών των κλάδων χρησιμοποιούν τρόπους παραγωγής που όσον αφορά του τι προκαλεί τη συνάντησή τους, δηλαδή το **εγκληματικό φαινόμενο** (το έγκλημα, η εγκληματικότητα, ο εγκληματίας), φανερώνουν διαχρονικά «μόδες» με προτεραιότητες διαφορετικές, σύμφωνα με τις εποχές και σχετικά με την επιστημονική συγχρονική κατάσταση, και σύμφωνα με το **συσχετισμό των δυνάμεων των ομάδων πίεσης** μέσα σ' αυτούς τους κλάδους.

Μένει όμως μια πραγματικότητα αναπόφευκτη, που όπως λέγει ο PINATEL, υπενθυμίζει ότι το έγκλημα (γενική σημασία) έχει στη βάση του **μια έλλειψη εντιμότητας** σε βάρος τρίτου.

Γι' αυτό και από την αρχή αυτής της μελέτης, η αναφορά έγινε σε σημαντήρες μιας κοινωνιολογίας του Δικαίου που αφορά την **ιδέα της δικαιοσύνης** μέσω ενός Ποινικού Δικαίου ουσιαστι-

κού και δικονομικού και των εφαρμογών του. **Ποινικό Δίκαιο ανοικτό προς την κοινωνία.**

Είτε η ερμηνεία της συμπεριφοράς γίνεται με αναφορά σε ένταξη, ή σε γλύστρημα (είδε D. MATZA), σ' ένα φέρσιμο τέτοιου είδους σε βάρος τρίτου, φέρσιμο που τον φέρει στο πεδίο του Ποινικού, χρησιμοποιώντας (για να επιταχύνω) έννοιες ψυχολογικών και κοινωνικών προσδιορισμών, ή τον ευστραφή συνδυασμό των δύο, εκείνο που μένει είναι ότι στην καθημερινή ζωή υπάρχει **μια αρχή** της οποίας η σοβαρότητα μέσα στην κοινωνία εξαναγκάζει τη διαφύλαξή της και μας τοποθετεί σε κατάσταση από την οποία δεν μπορούμε να υπαναχωρήσουμε: **κι' αυτή η αρχή είναι ή του σεβασμού της ελευθερίας των άλλων, του σεβασμού της ομάδας, της κοινότητας.** Καθ' ένα από τα μέλη της έχουν ένα αναπαλλοτροίωτο δικαίωμα προστασίας της σωματικής του ακεραιότητας, της ελευθερίας του, των κτήσεών του⁹⁷.

Παρ' όλα αυτά ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η διαχείριση της έτσι λεγόμενης «μέτριας» και μικρής εγκληματικότητας, η αντιμετώπιση: **της επαιτείας, της αλητείας, και ιδιαίτερα της υποτροπής** σαν κάτι το τετριμμένο, επικοινωνούν (σε δεύτερο βαθμό) κάτι που μοιάζει σαν **αποδοχή σιωπηρή**, ένα «δεν λέγεται» σε σχέση με μία κατάσταση ανάγκης (όπως λένε στο Ποινικό) «**σε κλίμακα κοινωνίας**», που ενέχει μια πίεση η οποία επιβάλλει ένα «περιθώριο ανεκτικότητας» που συνεπάγεται ένα είδος φιλοσοφούσας αποδοχής: **«σε τέτοιους καιρούς που ζούμε, πρέπει κανείς να ζει μ' αυτά...».**

Παρ' ότι στο επίπεδο των ρητορικών δηλώσεων: διαπιστώνεται ένας λόγος ή ανοικτά κατασταλτικός ή ανοικτά χαλαρός – **αναγνωρίζοντας** με τον ένα ή τον άλλον τρόπο την ύπαρξη του φαινομένου, **αλλά παραγνωρίζοντας** την ανάγκη να θεωρηθεί επείγουσα η διαχείρισή του, βάση των διδαγμάτων που παρουσιάζει η γνώση που απορρέει από την ιστορία των επιστημονικών κλάδων που είναι εμπλεγμένοι στην παρατήρηση του εγκληματικού φαινομένου.

Το γεγονός όμως είναι ότι υπάρχουν **θύματα**, και ένας **τρόπος ζωής** που δημιουργείται έτσι, στις κοινωνίες, και όπου οι ομάδες αυτο-άμυνας αποτελούν δείκτες ανησυχητικού κριτικού ορίου (κατωφλιού).

Έτσι μέσα από αυτή τη μελέτη αναφάνηκε, ελπίζω, ένα νήμα **Αριάδνης**, μια **κεντρική μεταβλητή**: που αναφέρεται στην **«κοινωνική ιδιότητα»** και τον **«κοινωνικό ρόλο»**, μέσω των οποίων το

άτομο ζει την διαντίδρασή του με την κοινωνική λειτουργία για το ελάχιστο των αναγκών του επιβίωσης, πολιτειακής εικόνας του εαυτού του και ταυτόχρονα σεβασμό της ασφάλειας και των κτήσεων του άλλου, – όσον τον αφορά.

Έτσι τέθηκε, ότι μια κοινωνιολογία του Δικαίου της οποίας ο άξονας, στηρίζεται στην ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ όπως την πρότεινε ο P. TREVES⁹⁸, που στρέφεται προς το «εγκληματικό ζήτημα», επ' ευκαιρία μιας διαχρονικής εξέτασης των σχέσεων κοινωνιολογίας της εγκληματικότητας και εγκληματολογίας, σ' ένα πλαίσιο που δεν είναι α-ιστορικό, θα προσδωκούσε φυσικά κανείς να συναντήσει, την παραγωγή θέσεων και διαχειρίσεων που αντιστοιχούν σε μια ιδέα Δικαιοσύνης της εποχής μας, ή την οδό που οδηγεί σ' αυτήν, δηλαδή μια παραγωγή Ιδέας της Δικαιοσύνης που αντιστοιχεί στο βαθμό ανάπτυξης Πολιτισμού και μιας Ηθικής⁹⁹ που διεκδικούν τα πολιτισμένα έθνη στις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα.

Όλα μας οδηγούν να σκεφθούμε, και αυτά που ανεπτύχθηκαν έως εδώ τείνουν να το αποδείξουν, ότι η διαχείριση του «εγκληματικού ζητήματος» δεν μπορεί πια, σε σχέση μ' ένα τέτοιο πλαίσιο, να μην εξοπλισθεί με μια οργάνωση που να έχει ταυτόχρονα την λογικότητά της και ένα δίκτυο τεχνοδομών, που να απορρέει από μια απεικόνιση της κοινωνικής λειτουργίας/και της διαντίδρασης ατόμου με κοινωνική λειτουργία / όπως απορρέει από την προσέγγιση των MILLS ΚΑΙ GERTH¹⁰⁰.

Αυτό συνεπάγεται ότι το «εγκληματικό ζήτημα» δεν μπορεί συνεχώς να επαναφέρεται και να εγκλείεται στα στενά ενός Ποινικού Δικαίου που δεν είναι ανοιχτό προς την κοινωνία, όπως λέει ο N. BOBBIO¹⁰¹, αλλά αντίθετα πρέπει να απεικονίζεται σε πλαίσιο δια-θεσμικό κοινωνικής λειτουργίας.

Αυτή η διαχείριση συνεπάγεται την ένταξή της μέσα σε μια λογική κοινωνικής αποκατάστασης του εγκληματία, μέσα στο πλαίσιο του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας και μιας προσπάθειας αποφυγής της υποτροπής, και αποφυγής μιας διεξαγωγής που θυμίζει την αλληγορία του πιθαριού των Δαναών, παράγοντας συνεχώς καινούργια θύματα και ταυτόχρονα τη Σισύφια περιπλάνηση των χθεσινών εγκληματιών σ' ένα χθεσινό περιθωρισμό που συνεχίζεται, ή καινούργιο περιθωρισμό της αύριο.

Φοβάμαι ότι δεν περισσεύει αμφιβολία: η κατάσταση υπαγορεύει ένα διάθημα βουλευσιακρατικό θεσμικού και οργανωτικού χαρακτήρα που να μην αφήνει τα πράγματα στην τύχη της δια-

χείρισης με πάθος, ή πολιτικάντικων στοιχημάτων, ή στο «άστω να γίνεται» (*laisser faire*) φονξιοναλιστικού στοιχήματος, αλλά αντίθετα που να καλεί σε μια υπευθυνοποίηση σε όλα τα επίπεδα, όλων αυτών που είναι εμπλεγμένοι στην διαχείριση του εγκληματικού ζητήματος: με την αναζήτηση, τη συνειδητή, ενός **συμβιβασμού**¹⁰² **ιστορικά πραγματιστικού, μέσω του τακτοποιητικού ρόλου του Ποινικού Δικαίου**, που θα εξυπηρετούσε κατά τον καλύτερο τρόπο τις απαιτήσεις μιας ιδέας της Δικαιοσύνης της εποχής μας.

1. Διάλεξη στο Διεθνές Συμπόσιο Κοινωνιολογίας του Δικαίου, AMBERSA 1984.

2. Και θα προσέθετα εδώ, για τις διαστάσεις που αξίζει να υπογραμμίζονται: της ιδέας που διέπει τη δικαιοσύνη και της ιδέας που παράγεται ως εκ του τρόπου λειτουργίας των τεχνοδομών της διαχείρισης της δικαιοσύνης].

Βρίσκουμε μια λογικότητα παρεμφερή σ' ένα κείμενο του P. VAN DER VORST, όπου λέγεται ότι η «απόρριψη μιας ιδέας της δικαιοσύνης αποτελεί τελικά παραγνώρισμα μιας σύγχρονης ηθικής».

Και αυτό σχετικά με το εξής θέμα:

Οι παραβάσεις της Κοινωνικής νομοθεσίας αποτελούν «παισματικές ή κανονιστικές διοικητικού δικαίου παραβάσεις; «Για μια κοινωνική ηθική της επρχής μας» in ANNEXE II de l' AVANT PROJET DE CODE PENAL του R. LEGROS.

Ed. Le moniteur Bege – Bruxelles 1985 σελ. 211.

3. Αναφέρει ο R. TREVES στη διάλεξή του στο Συνέδριο Κοινωνιολογίας του Δικαίου – AIX EN PROVENCE 1985.

4. Που συνεπάγεται: μια Οργάνωση (OHE) της οποίας τα Μέλη είναι τα Πολιτισμένα Έθνη: – μια Διεθνή Δήλωση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου – ένα Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου; μέσω του οποίου ένα άτομο βρίσκεται μέσα στη Διεθνή Τάξη έναν τόπο από τον οποίο αποτελείται στο Κράτος του επικαλούμενος ένα πλαίσιο αναφοράς βασικών αρχών, και νόμων – Ανθρωπιστικές Συμβάσεις – Ελάχιστους Πρότυπους Κανόνες μεταχείρισης των εγκληματιών.

5. «Η κοινωνική επανένταξη» αυτό το «ιδεολογικό κατάπλασμα» έβαλε σαν τίτλο με μεγάλα γράμματα στην πρώτη της σελίδα, η καθημερινή γαλλική εφημερίδα «Λιμπερασιόν» ήδη τον Μάρτιο 1976.

6. Character and social Structure, Hans GERTH, C. WRIGHT MILLS, Ed. HARCOURT BRACE & World Inc., N. Y. 1964, p. 32.

7. A. INKELESS – What is sociology – Prentice Hall Inc. Englewood Cliffs 1964 – p. 12.

8. «Η Δικαιοσύνη δεν είναι εθνική Υπηρεσία παροχής εργασίας», έλεγε στις 19 Δεκεμβρίου 1987 ο δικαστής εφαρμογής της ποινής στο EVERY J. P. SABATIER. «Απαγόρευσα στη Δημαρχία να προσλάβει στο πέρασ της Ποινής του κάποιον που εκτελούσε ποινή «εργασίας κοινού Συμφέροντος». Η Δικαιοσύνη δεν είναι Εθνική Υπηρεσία Παροχής Εργασίας. Αυτά ειπώθηκαν από τον J.P. SABATIER στο «Συμπόσιο επί των εναλλακτικών Ποινών ως προς τη φυλακή», «Τιμωρία, διαφορετικά» του Ινστιτούτου Ποινικού Δικαίου του Δικηγορικού Σωματείου του Παρισιού.

– Μια τέτοια ανάπτυξη σκέψης από ένα Δικαστή εφαρμογής των Ποινών γνωστό για την προσπάθεια του στοχασμού επί της πρακτικής του, επιστρατεύει όλη μου την προσοχή. Γιατί το διάβημά μου δεν επιθυμεί να είναι πολεμικό. Το θέμα είναι τόσο σοβαρό που απαιτεί γαλήνη, καλή θέληση, οξυδέρκεια, και ακόμα φιλοφρόνηση προκειμένου δε και για την ποιότητα των συνομιλητών.

9. Προς το ίδιο πνεύμα ερμηνείας μου της κατάστασης προσανατολίζεται στα συμπεράσματά του και ο G. PICCA. CRIMONOLOGIE Ed. Que Sais – Je – PUF. 1985.

10. Είδη: M.L. RASSAT – Droit Penal Ed. PUF. 1987. p. 26.

11. Είδη A. GROSSER άρθρο καθημ. Γαλλικής εφημερίδας Le Monde 19/12/87. «Desespoirs et espoirs de la Formation» (Απογνώσεις και ελπίδες της διαμόρφωσης) ιδιαίτερα σχετικά με τα TUC. Έργα Μαζικής Χρησιμοποίησης· μέσω των οποίων προσπαθείται ώστε να βγουν από δυσκολία οι μη εγκληματίες άνεργοι· και τα TIG· Έργα Κοινού Συμφέροντος· βάσει των οποίων προσπαθείται ώστε να αποφύγουν οι μικρο-εγκληματίες βραχυχρόνιες ποινές φυλάκισης, και ταυτόχρονα να υποβληθούν στην πίεση κωδίκων: σκέψης, ρυθμούς και πειθαρχίας στην δουλειά, του εργαζόμενου κόσμου.

12. Γαλλικός Νόμος της 25 Ιουνίου 1824 που επέτρεπε στο μη επαγγελματικό στοιχείο του κακούργουδικείου – τους ενόρκους – να αποφαινόνται επί των ελαφρυντικών περιστατικών αντικειμενικού χαρακτήρα· και ο Γαλλ. Νόμος της 28 Απριλίου 1832 που εισήγαγε την αρχή των ελαφρυντικών περιστατικών υποκειμενικής φύσης.

13. Είδη: σε σχέση με τις διατάξεις του κώδικα Ποινικής Δικονομίας: in Criminologie et Science Penitentiaire, G. STEFANI, G. LEVASSEUR, R. JAMBU-MERLIN, ed. DALLOZ - Paris 1967 p. 173. «Διαθέτουμε εδώ, από περισσότερο από εκατόν πενήντα χρόνια, μια μορφή συχνά χρησιμοποιούμενη κλινικής εξέτασης, που δεν συνετέλεσε λίγο για να ξυπνήσει το ενδιαφέρον των ψυχιατρών για την εγκληματολογία».

14. Βλ. J. PINATEL, για γραπτά του επί της ιστορίας της Κλινικής εγκληματολογίας In Traité de Criminologie Ed. DALLOZ – Paris 1975.

15. Βλ. J. Manuel de Psychiatrie Legale et de Criminologie Clinique Ed. Vrin, Paris 1977, p. 13: «Η εξατομίκευση της ποινής περνώντας από την εκτίμηση της ευθύνης μέσω των χαρακτηριστικών της προσωπικότη-

τας του υποκειμένου, μεταβιβάζει τελικά, την ποσοτική εκτίμηση της ποινής από τον δικαστή στον ψυχίατρο.

16. D.C. THORNS: *New Directions in sociology* – A.J. LALLY p. 59. Ed. David & Charles – New Jersey 1976.

A.M. GUERRY *Essai sur la Statistique morale de la France, 1833. A. Quetelet Physique Sociale Bruxelles - 1835.*

17. Το 1881 είχε δημοσιευθεί με τον τίτλο: *Nuovi Orizzonti dep Diritto e della procedura penale.*

18. Αλλά όπως είναι γνωστό (και η Κοινωνιολογία της Γνώσης, ενδιαφέρεται σε τέτοια φαινόμενα) στο Συνέδριο της εγκληματικής Ανθρωπολογίας που συνήλθε στη ΓΕΝΕΥΗ το 1896, ο FERRI έχασε τη μάχη μιας εγκληματολογίας ιμπεριαλιστικής. Κάτω από την επήρεια του Gabriel TARDE συνέβησαν μοίρασμα και διαχωρισμός ανάμεσα σε εγκληματική Κοινωνιολογία και εγκληματική βιολογία. Βλ. τις όμορφες αναπτύξεις του J. PINATEL στο σύγγραμά του *Traite de Crimonologie* Ed. DALLOZ, Paris 1975.

19. Βλ. D. KALOGEROPOULOS, *La problematique des Statistiques Criminelles Internationales* – in *L' Equipement en Crimonologie* – Ed. Masson – Paris 1965.

20. Των φαινομένων εγκληματικότητας επί των οποίων στοχάζεται η εγκληματική κοινωνιολογία.

21. J. MICHAEL και M.J. ADLER (1938) *Crime, Law and social science* που αναφέρει ο N. WALKER στο *Behaviour and misbehaviour* Ed. B. BLACKWELL Oxford 1977.

22. N. WALKER, *op. cit.* σελ. 92.

23. N. WALKER *id. op. cit.* σελ. 93.

24. Όχι τόσο σε σχέση με την ψυχολογία που την επανοικοδομεί μέσα σ' αυτό το στεγανό για τις δικές του ανάγκες.

25. *Illegitimate Means, Anomie, and Deviant Behavior* – ASR – 1959, και *Delinquency and Opportunity: A theory of Delinquent Gangs*, Free Press, N.Y. 1960.

26. *CRIMINOLOGY* – 1939. Επανεξέταση το 1947, Βλ. *CRIMINOLOGY* Ed. SUTHERLAND και D. CRESSEY – Ed. J.B. LIPPINCOTT Co Philadelphia – Ed. 1978 σελ. 83.

27. G. Herbert MEAD – *Mind, Self and Society*, University of Chicago Press, Chicago 1934.

28. Αυτές οι δυνάμεις έχουν διαφορετικές αντιλήψεις της ιεραρχίας των μεταβλητών που έχουν προτεραιότητα στο επίπεδο του κλάδου σε σχέση με τα αντικείμενά του, που είναι: το έγκλημα, η εγκληματικότητα και ο εγκληματίας. Το διεθνές Συνέδριο Εγκληματολογίας του 1973 (Βελιγράδι) είναι σε σχέση μ' αυτό πολύ διαφωτιστικό.

29. Και που μπορεί να ανέλθει είσαμε τον (α) Charles COOLEY το 1902 «*Human Nature and the Social Order*» (b) Georges Herbert MEAD «*Mind*

Self and Society – 1934 –, (c) Franck TANNENBAUM «Crime and Community – Ed. Ginn – BOSTON 1938.

30. Είδε ανωτέρω – Ch. COOLEY, G.H. MEAD, F. TANNENBAUM.

31. Crime and the Community, N.Y. Ed. GINN & Co N.Y. 1938.

32. Συμβολή Ch. DEBUYST – 1985. La Crimonologie an Pretoire. Bruxelles 1985. Ed. E. Storg Scientia pp. 166-180.

33. R. LEGROS – Avant Projet du Code Penal. Ed. Le moniteur Belge – 1985 p. 203.

34. The Criminality and Legal Order, Ed. Rand Mc Naily – Chicago 1969 – Class Conflict in Criminalization, in Sociological Focus – 1977 – 10, σελ. 209-220.

35. Law, Order and Power – Read. Ed. Addison – Wesley N.Y. 1971.

36. Ed. Little Brown, Boston, 1973.

37. J. BRAITHWAITE: «Inequality, crime and public policy». Routledge and Kegan Paul-London 1979 σελ. 243.

38. New Crimihology – Ed. Routledge and Kegan Paul-London 1973.

39. In Crime and Social Justice, 1974, 1.

40. Η λογικότητα υπομόχλιο είναι ότι η εγκληματολογία σκεπάζει κάθε φαινόμενο θυματοποίησης. – Εδώ βρισκόμαστε μπρος σε μία προσέγγιση ισοτική κάτω από το πρίσμα της οποίας οι σχέσεις περιθωριοποίησης, δευτεροποίησης, εκμετάλλευσης de facto, έχουν εκμολυνθεί από την ιδέα «εγκλήματος».

Και ωθήται κανείς να διερωτηθεί αν η μετάγγιση στην θυματολογία μιας μερίδας εγκληματολόγων (τουλάχιστον μέρος αυτής) δεν έγκειται στο ότι μη όντας ωθημένοι να πουν, μην μπορώντας, μη θέλοντας να πουν τα πράγματα κατά τον ίδιο τρόπο με τον T. PLATT, καταπιάνονται σε προτεραιότητα με την όχι πια εγκληματική και ενεργητική όψη, αλλά με την θυματική και υποφερτική όψη.

Αφ' ετέρου, στο διάβημα του D. PLATT υπάρχει μια προθεσιοποίηση του τύπου «ηθικού στοιχείου παράνομης παράβασης» ex post facto (εκ των υστέρων), πράξεων και δράσεων που ανήκουν σε στάδια που αντιστοιχούν σε διάφορες περιόδους της ιστορίας της ανθρωπότητας: και σε πράξεις κρατών παρμένων μέσα στη λογική του «συσχετισμού των δυναμικών», σε μία διεθνή πλοκή ιδεολογιών που αντιμετωπίζονται.

Και κάτι παραπάνω: πρόκειται πάντα για την «ιεραρχική εκμόλυνση»: πρέπει να τιμωρεί κανείς τα σοβαρά, τα θεαματικά, έτσι κι δυνητικοί δράστες λιγότερο σοβαρών πράξεων, δύνανται να αποτρέπονται. Και αντίστροφα: από τη στιγμή που οι σοβαρές, οι βαρειές, πράξεις δεν τιμωρούνται, ενθαρρύνονται οι δυνητικοί δράστες λιγότερο σοβαρών πράξεων, κοινού δικαίου, να μην ενοχλούνται, να μην συστέλλονται.

Και τότε διερωτάται κανείς αν το αποτέλεσμα αυτής της μη «Κατηγοριοποίησης» των πραγμάτων, δεν αποτελεί μία σύγκριση σε σχέση με τους κανόνες, τις νόρμες, που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ ατόμων.

Αυτό το οποίο δεν μπορεί να αποκρουστεί από το λόγο του T. PLATT, στο επιστημολογικό πεδίο, είναι η «υπερπροσδιοριστική» και «δομική» όψη στην οποία αναφέρεται το διάβημά του: «από τη στιγμή όπου δεν επικρίνεται αυτή, δεν καταπιάνεται κανείς μ' αυτή, τότε ότι διαπιστώνεται στο μεταξύ ατόμων επίπεδο, είναι σχεδόν μοιραίο». 40 δις στις δυτικές δημοκρατίες.

41. Ο J. BRAITHWAITE ισχυρίζεται ότι η αποποινικοποίηση των συμπεριφορών που δεν συνεπάγονται πλήγματα κατά τρίτων και απώλιες αγαθών ενισχύει την συνέναιση σε σχέση με τον έννομο ορισμό του εγκλήματος, *op. cit.* σελ. 21.

42. Englewood Clifts, N. J. Prentice Hall.

43. «A National Strategy to reduce Crime. (Μια εθνική στρατηγική για την ελάττωση του εγκλήματος).

44. Και όπως συνηθίζουμε να επεξεργαζόμαστε την ύλη των παραδόσεών μας στο ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών και στην Πάντειο Αθηνών, με τίτλο «επιστημολογικές, θεωρητικές και μεθοδολογικές επιλογές στην Εγκληματολογία».

45. Βλ. σελ. 1 – υποσημείωση 1 στο 1.0.1. θλ. Malliot κάτωθι 5.0.1.

46. Βλ. P. FAIVRE – Incapacites et Interdictions Professionnelles J.C.P. 1.1. 1978 παρ. 211. D. KALOGEROPOULOS – L' approche Criminologique des interdictions Professionnelles in Liber Amicorum Raymond SCREVEVS – L' Interdiction professionnelle en Droit Comparé – ed NEMESIS – Bruxelles – 1985 σελ. 60 με 80.

47. Fripons, Gueux et loubards, F. MARTINEAU Ed. J.C. LATTÈS, 1986.

48. Pour une Politique anti. – criminelle du Con - Sens. Ed. de La Table Ronde – Paris 1983 – σελ. 192. (Για μια αντι-εγκληματική πολιτική λογική).

49. Εμείς υπογραμμίζουμε

50. In Le Journal des Proces. Vers un nouveau Code Penal? no 116 σελ. 15.

51. Δικονομικός θεσμός της Common Law που χωρίζει τη δικαστική υπόθεση σε δύο μέρη: το πρώτο μέρος αφορά τον καταλογισμό και την ενοχή: το δεύτερο μέρος την κύρωση.

52. Θα ήταν όμως ρισκοκίνδυνο να σκεφθεί κανένας ότι μια διαδικασία τεχνικο-νομικού τύπου – σαν κι αυτόν – που διευκολύνει, είναι αλήθεια, παιδαγωγικά, την κατανόηση της νεο-κλασσικής διαχείρισης της εξατομίκευσης της ποινής, μπορεί μόνη της να λύσει το πρόβλημα της κοινωνικής επανένταξης των εγκληματιών. – – Βλ. τις στατιστικές εγκληματικότητας και υποτροπής στις αγγλο-Σαξονικές χώρες.

53. A. LEDOUX – L' Imperatif Penal – Ed. R. Laffont – 1986 *op. cit.*, σελ. 199.

Ένας από τους λόγους αυτής της στρατηγικής ήταν η αναζήτηση ενός μέσου ώστε με τον ίδιο αριθμό φυλάκων, να παρακολουθείται ένας αυξανόμενος αριθμός κρατουμένων. Ξεχωρίζοντας τους επικίνδυνους από

τους άλλους, γινόταν φανερός ο αριθμός αυτών που χρειάζονται πολλούς φύλακες, και αυτών που χρειάζονται λίγους.

54. A. LEDOUX L' Imperatif Penal op. cit. σελ. 206.

55. A. LEDOUX op. cit., σελ. 206.

56. A. LEDOUX id. σελ. 203.

57. Βλ. supra παρ. 1.0.2 δις.

58. Η οργανωτική διευθέτηση της ιδέας είναι ζήτημα διαμόρφωσης προσωπικού: λογιστικών μέσων (που ισορροπούνται σε μέτριο διάστημα) και εντοπισμού.

59. Στο Ινστιτούτο Ποινικού Δικαίου του Δικηγορικού Σωματείου Παρισίου, Βλ. Supra 1.0.3. Και υποσημ. (19/12/1987)

60. Βλ. P. VAN DER VORST, Supra 1.0.1. υποσημ. 3.

61. Ο H. F. MECHELI θα προσθέσει ότι οι διαχειρίσεις είναι ηθελημένα αυτές που είναι για να «παγώσουν» καταστάσεις κοινωνικών σχέσεων (Βλ. infra την οξυδερκή παρατήρηση του H. F. MECHELI).

62. In: The Public Opinion of the Criminal law. σελ. 225, συλλογική εργασία. Sofia 1987. Publ. House of the Bulgarian Academy of Sciences.

63. Όπως και εμείς.

64. Michel ALLIOT – Ανακοίνωση: Colloque Sur le Droit de Punir – Colymbari – 1-4 Ιουνίου 1981.

65. D. BLACK The Behavior of Law. New York Academic Press. 1976.

66. Βλ. άνωθεν 3.0.6.

67. Ο A. LEDOUX στο έργο του L' Impératif Pénal (η ποινική προστακτική) Ed. R. Laffont, δίνει την εντύπωση πως ο διαχειρισμός του γίνεται μ' ένα πνεύμα εποχής προγενέστερης του 1832. Αν έχει δικαίο να επικαλείται αυτά τα στοιχεία σαν αναπόφευκτα της «ποινικής προστακτικής» πρέπει ακόμα να **θρεθούν σε σχέση μ' αυτό σημεία «αγκυροδόλησης» μέσα στον συγκεκριμένο άνθρωπο που δικάζεται.**

Όμως οι συνθήκες ζωής των εγκληματιών είναι συχνά τέτοιες, στο οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο που καταντάνε «αλλοτριogeneίς» όσον αφορά τον «κανόνα του παιχνιδιού» της πολιτειακής ένταξης. Ένας **τρόπος απο-αλλοτρίωσης είναι να αποκτήσουν μια «ιδιότητα» και ένα «ρόλο» εργαζόμενου.**

68. Face a la delinquance. Prevention, Solidarite, Ed. Documentation Française – Paris 1982.

69. H.F. MECHELI, Prevenir la Delinquance. Ed. L' Harmattan, 1986, σελ.

11.

70. id., σελ. 119.

71. id. σελ. 120.

72. id. σελ. 125.

73. H.F. MECHELI id., σελ. 125.

74. id., σελ. 122.

75. Φαντάζεσθε, είναι ενδεχόμενο να **επιπληρί** τον αριθμό ψυχολόγων

εργασίας που πρέπει να καταρτισθούν; – Πρώτα πρώτα δεν υπάρχει θέμα πίστης σε μαγικές λύσεις. – Τα ζητήματα προγραμματίζονται συνήθως, και αυτό δε θα αποτελέσει εξαίρεση. – Οι ειδικοί σ' αυτό το θέμα είναι: Ψυχολόγοι ειδικευμένοι σε **εργονομικό προσανατολισμό**. – Η ειδίκευση σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες έχει σχέση με την αφομοίωση προσέγγισης που χρησιμοποιεί ψυχοτεχνικά τεστ για την εξακρίβωση των δυνατοτήτων εργασίας του ενδιαφερομένου. – Συνήθως οι ειδικοί αυτοί βρίσκονται σε **κέντρα επαγγελματικού προσανατολισμού**. – Η χρησιμότητα αυτών των ειδικών ξεπερνάει τις ανάγκες του εγκληματικού πληθυσμού: – το πράγμα είναι φανερό. – **Μια και ο συντονιστικός πυρήνας διαθεσμικού τύπου, και υπουργικού επιπέδου, υιοθετήσει την απεικόνιση, ο προγραμματισμός του ρυθμού και της τοπογραφικής τοποθέτησης ακολουθεί**. – Αυτές οι υπηρεσίες θα είναι σε στενή επαφή με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας, πληροφορημένες για την κατάσταση αγοράς εργασίας.

76. Η στρατηγική του «σιγά-σιγά» εφαρμόστηκε στα πειραματικά διαβήματα που χαρακτήρισαν τις εμπειρίες που προηγήθηκαν των νομοθετικών πραγματοποιήσεων της αναβολής της απόφασης της καταδίκης, ή της υπό δοκιμασίαν αναστολής της έκτισης της ποινής· ή σχέση με τις ποινές «έργου κοινού συμφέροντος». Εξ άλλου εντελώς πραγματιστικά ο D. SZABO χρησιμοποιούσε αυτή τη διατύπωση σ' ένα του μήνυμα στα μέλη της Διεθνούς Εταιρείας Εγκληματολογίας, στις αρχές του 1985.

77. F.H. MECHELI op. cit. σελ. 122.

78. id. σελ. 123.

79. Όπως έλεγαν στην New-Criminology οι I. TAYLOR, J. YOUNG, A. WALTON op. cit. άνωθεν 3.0.8.

80. Βλ. Παρατηρήσεις Η. ROSS παρακάτω.

81. Etrangers a nous-mêmes. Ed. Fayard.

82. E. BALADUR στη γαλλική τηλεόραση στις 7 Ιανουαρίου 1988, – R. BARRE στην εφημερίδα Liberation στις 11 – Ιανουαρίου 1988 – σελ. 2.

83. Γαλλική μετάφραση «Conflicts de Culture et Criminalité» Ed. A. PEDONE – Paris 1984 (μετάφραση και έκδοση του βιβλίου του: Culture Conflict and Crime του 1938).

84. Δεν θα λησμονήσει κανείς βέβαια ότι υπερβατικά διαχειριζόταν εδώ μελέτες του E. DE GREEF επί ωφελιμιστικού φόνου, και επί φόνου λόγω πάθους.

85. Δυσκολία σε σχέση με μια απεικόνιση της προοπτικής των συγκεκριμένων συνεπειών ενός διαβήματος.

86. N. Y. Viking Press 1936.

87. Social Pathology op. cit. σελ. 318.

88. J. B. BRAITHWAITE, Inequality, Crime and Public Policy, Routledge and Kegan Paul, London 1979, σελ. 242, 253, 254.

89. Η απλή λογική θα έφθανε για να το συλλάβει κανείς. Πόσο μάλλον

για τους εγκληματολόγους, η γνώση που έχει συσσωρευθεί από την αρχή του αιώνα στον κλάδο, και εξαναγκάζει να μην το λησμονεί κανείς.

90. J. B. BRAITHWAITE, *op. cit.* σελ. 240.

91. Justice, Punishment, Treatment. The Free Press. 1973, σελ. 558. Ο L. ORLANDO υπενθυμίζει σ' ένα κεφάλαιο που έχει για τίτλο: «μετά τη φυλακή· ο πιο σκληρός των δρόμων «μια πρόταση της «National Conference on Parole»: «Ο παρών νόμος που αποβλέπει στη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων των εγκληματιών αποτελεί για τις περισσότερες δικαστικές υπηρεσίες: ένα φρένο αρχαϊκό που ανήκει σε παλιούς καιρούς και που βρίσκεται σε αντίφαση με την μοντέρνα σωφρονιστική μεταχείριση... Θα έπρεπε ο Νόμος να περιλαμβάνει διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες κάθε ποινική διάταξη, εκτός αυτής που συνεπάγεται κλήσιμο σε ένα κατάσταση ποινικό, και τέτοιου είδους αποφάσεις που θέτουν στη διάθεση της δικαιοσύνης, όταν αναιρούνται από το δικαστήριο που είχε πάρει την απόφαση σε συνθήκες τις οποίες προβλέπει ο νόμος, **δεν θα έχει σαν συνέπεια την απώλεια για τον εναγόμενο οποιουδήποτε δικαιώματος πολιτικού και αστικού.** – Όταν επιτρέπεται στους εγκληματίες να φυλαξουν τέτοια δικαιώματα, τότε η κοινωνική τους αποκατάσταση επιταχύνεται. – Ως εκ τούτου δεν θα έπρεπε να υπάρχει απώλεια δικαιωμάτων παρά μόνο όταν η προστασία του κοινού το επιβάλλει. Η έννοια «πολιτικού θανάτου» που είναι συνδεδεμένη με την καταδίκη σε ισόβια φυλάκιση που υπάρχει σε μερικές πολιτείες πρέπει να καταργηθεί. (L. ORLANDO *op. cit.* σελ. 558). – Βλ. με το ίδιο πνεύμα τις θέσεις Δ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ σε σχέση με την επαγγελματική απαγόρευση – in *Liber Amicorum* – Raymond SCREVEN. «L' interdiction professionnelle en Droit Compare». Ed. NEMESSIS Bruxelles 1986 σελ. 69.

Αφ' ετέρου στην «έκθεση των συναιτών» όσον αφορά την μεταρρύθμιση του Κώδικα εθνικότητας στη Γαλλία: «καμμία αντίρρηση δεν μπορεί να αντιταχθεί σε ένα νέο που θα διάλεγε τη γαλλική υπηκοότητα ανάμεσα στα 16 και τα 18 του χρόνια, ακόμα και σε περίπτωση ποινικής καταδίκης. Η άρνηση εθνικότητας σε νέο ανάμεσα στα 18 και τα 21 του χρόνια, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί παρά μόνο λόγω μιας ποινής φυλάκισης που υπερβαίνει τους 6 μήνες για μαστροπεία ή για λαθρεμπόριο ναρκωτικών, και αν είναι αντικείμενο απόφασης εξωρίας για συμπεριφορά που αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη. «(Εφημερίδα *Liberation* – 8/1/1988 σελ. 2). – Η θεωρία που απορρέει σχετικά με τις ανικανότητες που έχουν σχέση με την κοινωνική αποκατάσταση των εγκλημάτων, και όσον αφορά πληθυσμούς αλλοδαπών σε συγκυρία οικονομικά δύσκολη, δείχνει σαν προσαρμοστικό καλής λογικής αυτόν που αντιστοιχεί σε μια δυναμική επανένταξης ικανή να έχει σαν αποτέλεσμα: «κοινωνική αποκατάσταση».

92. Στα μέσα του 19ου αιώνα (και πιο πριν, αν αναφερθεί κανείς στην πρακτική της *recognizance*).

93. «Ο δικαστής εφαρμογής των ποινών» **δεν είναι εφοδιασμένος για**

τα πάντα. Για να κρατηθεί το ποινικό μηχανοστάσιο στην κατάσταση των καλών προθέσεων: «σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου όσον αφορά τον εγκληματία»· «προστασία του από την αυθαιρεσία, και την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης των εγκληματιών, και από «εκβιασμούς» τα πράγματα έφθασαν στο σημείο όπου η λειτουργία βρίσκεται υπό το σύνθημα: «το καλύτερο είναι ο εχθρός του καλού». Ο δικαστής εφαρμογής των ποινών πρέπει να είναι φρουρός ή βαθμός διαδικασίας έφεσης για τέτοιες αυθαιρεσίες: **αλλά οι δυνατότητες και ο ορίζοντας αναγκών της κοινωνικής λειτουργίας** ώστε να ευρεθεί μια ιδιότητα, ένας ρόλος, μια θέση, στο πλαίσιο του Κοινωνικού Καταμερισμού Εργασίας, στο ΚΕΝΤΡΟ (υπηρεσία) (τύπου Εθνικής Υπηρεσίας Ανεύρεσης Εργασίας) «εργονομικά» εφοδιασμένο και με κατάλληλες δυνατότητες εξέτασης κοινωνικής και ενδεχομένως ψυχολογικής και ιατρικής (ενσωματωμένες ή σε συνεργασία) είναι πιο πλατειές.

94. Έτσι που οδηγήθηκε ο Cl. SOYER (διευθυντής του Ινστιτούτου εγκληματολογίας του Παρισιού) να πει ότι η εγκληματολογία είναι η «ιατρική του Μολιέρου» – Βλ. G. PICCA in la criminologie au Pretoire. Ed. Story-scientia. Bruxelles 1985. σελ. 158. Γιατί βέβαια δεν είναι το σχήμα: διάγνωση-πρόγνωση-θεραπεία που είναι εδώ σε κατηγορία αλλά η μεταγλωττισμός: εγκληματίας=άρρωστος.

95. Le Droit sans peine, Ed. Univ. St. Louis, Bruxelles, 1986.

96. Έννοια που εκτός για λίγους (μεταξύ των οποίων ο J. PINATEL που πήρε τις επιστημονικές του ευθύνες) «έννοια δοχείο» για οτιδήποτε διαισθησιακή ερμηνεία.

97. D. SZABO – in Remarques Introductives au IXe congres international de criminologie BIENNH 1983 σελ. 4. «Η εγκληματολογική παράδοση λαμβάνει υπ' όψη τις τρεις αρχές και προσπαθεί να τις συνδυάσει για την εξυπηρέτηση του Ανθρώπου. Υπάρχει πρώτα πρώτα η αρχή της ελευθερίας που προστατεύει την αρχή της υπευθυνότητας. Δεν είμαστε μια μυρμηγκιά, κι ας μην αρέσει αυτή η διαπίστωση σε μερικούς κοινωνιο-βιολόγους, και δεν μπορούμε επίσης να αντικαταστήσουμε με τον καταναγκασμό, έστω κι αν είναι επιστημονικά εμπνευσμένος, όπως στο «Μηχανικό Πορτοκάλι» την ελεύθερη αποδοχή των συνεπειών των πράξεών μας. Έπειτα έρχεται, ο σεβασμός της ελευθερίας των άλλων, της ομάδας. Κάθε ένα από τα μέλη της έχει ένα δικαίωμα απαραχώρητο, για ασφάλεια του ατόμου του και των κτήσεών του. Ο άνθρωπος πρέπει να υποβάλλεται στο σεβασμό αυτής της ελευθερίας μέσω των νόμων των οποίων η σύνταξη πρέπει να είναι σαφής και δίκαιη ο διαχείρισης τους. Τέλος, μια τρίτη αρχή υπαγορεύει μια καλύτερη κατανόηση της ανθρώπινης φύσης και των προσδιορισμών βιολογικών ψυχολογικών, κοινωνικο-οικονομικών, πολιτικών που να εγγυάται καλύτερη προσαρμογή των δύο πρώτων αρχών, στην πραγματικότητα και την ιδιομορφία του ανθρώπου στη συνεχώς αλλάζουσα τάξη των ζωντανών όντων.

98. Βλ. Supra 1.0.1.

99. P. VAN DER VORST (βλ. Supra 1.0.1.).

100. Supra 1.0.2.

101. Supra, 1.0.1.

102. Όπως αναφέρθηκε στα πλαίσια αυτής της μελέτης.

ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ*

MIREILLE DELMAS-MARTY

Καθηγήτρια Εγκληματολογίας και Ποινικού Δικαίου, Πανεπιστήμιο Paris-Sud.

Αντιπαραβαλλόμενο με τις εθνικές πρακτικές αντεγκληματικής πολιτικής, το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται να λειτουργεί σύμφωνα με μία διπλή διαδικασία: (α) ως εργαλείο προστασίας το οποίο επιβάλλει τη διατήρηση των εθνικών πρακτικών αντεγκληματικής πολιτικής στα πλαίσια ενός μοντέλου φιλελεύθερου ή δημοκρατικού, μέσω της ενδυνάμωσης της προστασίας στο ποινικό δίκαιο και της επέκτασης της προστασίας σε θέματα ποινικού χαρακτήρα, και (β) ως εργαλείο νομιμοποίησης που επιτρέπει την ολίσθηση προς μοντέλα περισσότερο αυταρχικά, μέσω των εξαιρέσεων και περιορισμών ορισμένων δικαιωμάτων από αυτά που εκτίθενται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση. Οι δύο αυτές διαδικασίες μοιάζουν εκ πρώτης όψεως αντιφατικές. Όμως η αντίφαση αυτή διασαφηνίζεται με την παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων.

Αντιπαραβαλλόμενο προς τις εθνικές πρακτικές αντεγκληματικής κριτικής, το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται κατ' αρχάς να λειτουργεί σαν εργαλείο ενδυνάμωσης του σεβασμού αυτών των δικαιωμάτων επιβάλλοντας πιο ήπιες εθνικές πρακτικές. Ή πιο συγκεκριμένα όταν αναφέρεται κάποιος σε μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής¹, σαν εργαλείο καταναγκασμού που επιβάλλει τη διατήρηση πρακτικών του μοντέλου «Φιλελεύθερο Κράτος – Κοινωνία» (ή «Δημοκρα-

* Μετάφραση: Χριστίνα Ζαραφωνίτου.

• Πρόκειται κυρίως για το οριζόμενο από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση σύστημα υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την θεμελιωδών ελευθεριών, και τα πρόσθετα πρωτόκολλα (CHSDH), όπως επίσης και το κοινοτικό σύστημα, στο μέτρο που αναγνωρίζει την ύπαρξη «θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας».

τικό Κράτος–Κοινωνία», αν θέλουμε να μείνουμε πολύ κοντά στην ορολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου).

Πολλά συγκεκριμένα παραδείγματα αυτής της διαδικασίας έχουν γίνει γνωστά, είτε πρόκειται για ενδυνάμωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια της δίκης, είτε για την εμφάνιση τέτοιων δικαιωμάτων σε χώρους όμως η φυλακή, ο στρατός ή το άσυλο. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Η έρευνα που έγινε στο Ινστιτούτο Συγκριτικού Δικαίου, πέρυσι, έδειξε ένα φαινόμενο προφανώς αντίστροφο, με την έννοια ότι το ευρωπαϊκό σύστημα φαίνεται να νομιμοποιεί επίσης διάφορα μέτρα περιορισμού εξαιρέσεις ή ακόμα και πραγματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που χαρακτηρίζουν μια σκλήρυνση των πρακτικών αντεγκληματικής πολιτικής η οποία θα μπορούσε να αναλυθεί με όρους μοντέλων, ως ολίσθηση προς ένα μοντέλο «αυταρχικό» ή ακόμα και «ολοκληρωτικό» (με την συγκεκριμένη έννοια, όπως ορίζεται αλλού)².

Με άλλα λόγια, το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα λειτουργούσε σύμφωνα με μία διπλή διαδικασία:

– εργαλείο προστασίας το οποίο επιβάλλει την διατήρηση των εθνικών πρακτικών αντεγκληματικής πολιτικής στα πλαίσια ενός μοντέλου φιλελεύθερου ή δημοκρατικού.

– εργαλείο νομιμοποίησης, που επιτρέπει την ολίσθηση προς μοντέλα περισσότερο αυταρχικά.

Οι δύο διαδικασίες φαίνονται εκ πρώτης όψεως αντιφατικές. Αλλά η αντίφαση φωτίζεται με την παράθεση μερικών παραδειγμάτων.

1. Τα ανθρώπινα δικαιώματα εργαλείο προστασίας το οποίο επιβάλλει την διατήρηση πρακτικών αντεγκληματικής πολιτικής μέσα στα πλαίσια ενός μοντέλου «Φιλελεύθερο Κράτος-Κοινωνία» ή «Δημοκρατικό Κράτος–Κοινωνία».

Ένα τέτοιο μοντέλο θα χαρακτηριζόταν από την θέληση να περιορίσει τον ρόλο του Κράτους κατά την κύρωση συμπεριφορών παράβασης των κανόνων (αδικήματα με την ευρεία έννοια): οι άλλες διαφοροποιήσεις από τον κανόνα – προερχόμενες από καθεστώς μη συμμόρφωσης ή παρέκλισης μερικές φορές κρινόμενο ως «επικίνδυνο καθεστώς», αντιμετωπιζόμενες από την αστική κοινωνία.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα θα φαίνονταν σαν εργαλείο προστασίας κύρια σε σχέση με τα κρατικά δίκτυα κυρώσεων αδικημάτων.

Το πλέον ορατό από αυτά τα συστήματα κυρώσεων είναι βεβαίως το ποινικό δίκτυο το οποίο καθόλου δεν βάλλεται ως τέτοιο από τα ευρωπαϊκά συστήματα αλλά βρίσκεται προοδευτικά πλαισιωμένο από μια εξελικτική νομολογία.

Παρατηρούμε επιπρόσθετα εδώ και μερικά χρόνια, την επέκταση της προστασίας σε άλλα δίκτυα κυρώσεων (διοικητικά, πειθαρχικά, αστικά ή ακόμα και σε διαιτητικές διαδικασίες), εφόσον η κύρωση προέρχεται από την αυτόνομη ευρωπαϊκή έννοια του «ποινικού χαρακτήρα» ή εμπλέκει υποχρεώσεις και δικαιώματα «αστικού χαρακτήρα».

Χωρίς να προσεγγίσουμε με λεπτομέρειες το συνολικό θέμα, θα δώσουμε μερικά παραδείγματα της ενδυνάμωσης της προστασίας στο ποινικό δίκαιο και της επέκτασης της προστασίας σε θέματα ποινικού χαρακτήρα.

1.1. Η ενδυνάμωση της προστασίας στο ποινικό δίκαιο.

Εκ πρώτης όψεως, αυτή η προστασία φαίνεται να αφορά κύρια την ποινική διαδικασία (άρθρ. 5 και 6, CESDH)· ενώ οι θεμελιώδεις κανόνες (εκτός από αυτόν της μη αναδρομικότητας, άρθρ. 7, CESDH), θα εξαρτόνταν από την κυριαρχία κάθε κράτους.

Μία πιο προσεκτική εξέταση δείχνει ότι η προστασία ασκείται τόσο στην ουσία όσο και στη διαδικασία.

Όσον αφορά την ουσία η επίδραση των ευρωπαϊκών συστημάτων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφορά κατ' αρχάς το καθεστώς των κυρώσεων.

Ξέρουμε ότι το Δικαστήριο των ευρωπαϊκών κοινοτήτων επιβάλλει την αρχή της αναλογικότητας των κυρώσεων (ποινικών η σχεδόν-ποινικών), η οποία επίσης, κυρώθηκε στην Γαλλία από το Συνταγματικό Συμβούλιο (βλ. κύρια σε 30 Δεκέμβρη 1987)· επί πλέον το άρθρο 3 της CESDH επισύρει απαγόρευση των σωματικών τιμωριών και το no VI πρόσθετο Πρωτόκολλο στην CESDH καταργεί την θανατική ποινή. Επιπροσθέτως, το καθεστώς εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών αποτελεί αντικείμενο ενός κάποιου ευρωπαϊκού ελέγχου (βάσει διαφόρων δικαιωμάτων που μπορούν να επικαλεσθούν οι κρατούμενοι, κύρια βάσει

των άρθρων 6 και 8). Τέλος, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (CEDH) άσκησε πρόσφατα έλεγχο στις συνθήκες μέσα στις οποίες ένας ισόβειος εγκλεισμός που συνιστά το ισότιμο μιας αόριστης ποινής μπορούσε να επισύρει καταδίκη ενός κράτους (CEDH, 2 Μάρτη 1987, υπόθ. Weeks κ. Ηνωμένου Βασιλείου).

Πέρα από το καθεστώς των ποινικών κυρώσεων, το αποτέλεσμα της προστασίας αφορά επίσης την επιλογή των ποινικά κυρώσιμων συμπεριφορών, με άλλα λόγια την εξουσία των Κρατών να καθορίζουν τις κολάσιμες συμπεριφορές. Ο σεβασμός του κοινοτικού δικαίου, όπως και εκείνος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των διατυπωμένων από την Σύμβαση υπεράσπισης απαγορεύει στα κράτη να κατατάσσουν ποινικά μια συμπεριφορά που δεν θα ήταν παρά η άσκηση ενός από τα εγγυημένα δικαιώματα. Έτσι η Β. Ιρλανδία καταδικάστηκε, (απόφαση Dudgeon 22 Οκτώβρη 1981) επειδή είχε θεωρήσει αδίκημα την ομοφυλοφιλία μεταξύ ενουνείδητων ενηλίκων, παραγνωρίζοντας τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής επιβαλλόμενο από το άρθρο 8. Πιο σπάνιος από την απαγόρευση ένας μηχανισμός διαταγής – προτροπής για καθιέρωση αξιόποινων συμπεριφορών – προέκυψε μερικές φορές από την αναγκαιότητα να εξασφαλισθεί με αποτελεσματικό τρόπο (άρα με την απειλή μιας ποινικής κύρωσης), ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων (δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, που πρέπει να προστατευθεί από προσβολές κατά της αιδούς και βιασμούς, CEDH, ΑΠΟΦΑΣΗ Χ... και Υ... κ. Ολλανδίας, 26 Μάρτη 1985· σχετικά με τον σεβασμό του δικαιώματος για ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στα πλαίσια της εργασίας, CJCE, 10 Απρίλη 1984, von Colson και Kannan κ. Land de Nordhrein – Westfalen και Harz κ. Deutsche Tradex GmbH).

Όσον αφορά την ποινική διαδικασία, γνωρίζουμε την ευθεία απήχηση των άρθρων 5 και 6 της Σύμβασης υπεράσπισης τα οποία, δίχως να περιορίζουμε στη νομικο-ποινική κατηγορία, παρέχουν αρκετά εχέγγυα σημαντικά επί του θέματος, είτε πρόκειται για συλληφθέντες ύποπτους ή κρατούμενος (τά άρθρα 5-1c και 5-3 επιβάλλουν την εγγύηση του «Habeas Corpus») ή γενικότερα για κάθε άτομο «κατηγορούμενο για θέματα ποινικού χαρακτήρα», το άρθρο 6 επιβάλλει λοιπόν τις εγγυήσεις της δίκαιης δίκης (άρθρ. 6-1, ίσα όπλα, δημοσιότητα, λογική προθεσμία, αμερόληπτο και ανεξάρτητο δικαστήριο), το τεκμήριο αθωότητας (άρθρ. 6-2) και στα δικαιώματα προστασίας σε μία αντιφατική διαδικασία (άρθρ. 6-3).

Αλλά είναι αυτό ακριβώς το σύνολο των εγγυήσεων που προβλέπονται από το άρθρο 6 που έχει πλέον επεκταθεί, πέρα από το ποινικό δίκαιο, σε άλλα δίκτυα κυρώσεων, εφόσον αναλύονται σαν «ποινικού χαρακτήρα», με την αυτόνομη έννοια που έχει δοθεί στον όρο από τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες.

1.2. Η επέκταση της προστασίας σε θέματα «ποινικού χαρακτήρα»³

Σύμφωνα με το άρθρο 6, τις εγγυήσεις της δίκαιης δίκης μπορούν να τις επικαλεσθεί οποιοσδήποτε όταν πρόκειται:

– είτε για «αμφισβήτηση των δικαιωμάτων του του καταναγκασμούς αστικής φύσεως».

– είτε για «το βάσιμο της κατηγορίας ποινικού χαρακτήρα που στρέφεται εναντίον του».

Με αυτή τη ρύθμιση, οι συντάκτες του άρθρου 6 απέβλεπαν προφανώς να συμπεριλάβουν τις πολύ γνωστές νομικές κατηγορίες του αστικού και του ποινικού δικαίου.

Να λοιπόν που προοδευτικά εξελίσσεται η ερμηνεία που έχει δοθεί από τις ευρωπαϊκές δικαιοδοσίες. Ίσως επηρεασμένες από την επέκταση των διοικητικών ή πειθαρχικών κυρώσεων, οι δικαιοδοσίες προσανατολίσθηκαν πράγματι προς μία «αυτόνομη» ευρωπαϊκή ερμηνεία των νομικών κατηγοριών τις οποίες αφορά το άρθρο 6.

Βέβαια, τα κράτη παραμένουν κατ' αρχήν κυρίαρχα σ' αυτούς τους τομείς. Σύμφωνα με την απόφαση Engle κ. Ολλανδίας (8 Ιούνη 1976): «Η Σύμβαση επιτρέπει χωρίς καμμία αμφιβολία στα κράτη κατά την επιτέλεση του ρόλου τους ως φύλακα του δημοσίου συμφέροντος, να διατηρήσουν ή να καθιερώσουν μια διάκριση μεταξύ ποινικού δικαίου και πειθαρχικού δικαίου, όπως επίσης και να καθορίσουν το διάγραμμα» (§ 81).

Εν τούτοις αυτή η ελευθερία εκτίμησης δεν είναι απόλυτη, εξ αιτίας μιας κάποιας διακινδύνευσης αυτού που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «απάτη στη Σύμβαση». Αυτή η ιδέα φαίνεται, χωρίς να χρησιμοποιηθούν τόσο έντονοι όροι, μέσα στην ίδια απόφαση Engel (681, εδ. 5): «Αν τα συμβαλλόμενα κράτη μπορούσαν με τον τρόπο τους να αξιολογήσουν ένα αδίκημα σαν πειθαρχικό περισσότερο παρά ποινικό, ή να διώξουν τον δράστη ενός μικτού αδικήματος στα πειθαρχικά πλαίσια κατά προτίμηση απ'

ό,τι στα ποινικά, η διαδικασία των θεμελιωδών ρητρών των άρθρων 6 και 7 θα βρισκόταν εξαρτώμενη από την επιρκατέστερη θέλησή τους. Μια τόσο ευρεία διακριτική ευχέρεια θα διακινδύνευε να οδηγήσει σε ασυμβίβαστα αποτελέσματα σε σχέση με τον σκοπό και το αντικείμενο της Σύμβασης. Το Δικαστήριο έχει λοιπόν αρμοδιότητα για να εξασφαλισθεί στο πεδίο του άρθρου 6, ακόμα και εκτός των άρθρων 17 και 18, ότι το πειθαρχικό δεν σφετερίζεται αχρεώτητα το ποινικό.

Σήμερα, τέσσερις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, αξιολογούν και αυτόν τον τρόπο ως «ποινικού χαρακτήρα» τρεις τύπους κυρώσεων:

– πειθαρχικές, στρατιωτικές (υπόθεση Engel και άλλες κ. Ολλανδίας, 8 Ιούνη 1976, τρεις έως τέσσερις μήνες καταδίκη σε πειθαρχείο επιβληθείσα σε στρατιωτικούς),

– διοικητικές με την γερμανική έννοια των «Ordnungswidrigkeiten» (υπόθεση Oztürk κ. Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, 21 Φεβρουαρίου 1984, πρόστιμο 60 μάρκων επιβλήθηκε σε έναν οδηγό για παράβαση των κανόνων οδικής κυκλοφορίας, υπόθεση Lutz κ. Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, 25 Αυγούστου 1987, μη – αποζημίωση των αναγκαίων εξόδων).

– πειθαρχικές σωφρονιστικές (υπόθεση Campbell και Fell κ. Ηνωμένου Βασιλείου 28 Ιούνη 1984, 570 ημέρες για τις όποιες χάνει το δικαίωμα «έκπτωσης από την ποινή» επιβλήθηκαν σε ένα κρατούμενο για παράβαση του κανονισμού της φυλακής.

Θα παρατηρήσει κάποιος αμέσως πως δεν υπάρχει σύμπτωση μεταξύ του ευρωπαϊκού αυτού «ποινικού χαρακτήρα» και της στέρησης της ελευθερίας: από την μια πλευρά, ο ποινικός χαρακτήρας περικλείει κυρώσεις μη στερητικές της ελευθερίας (υποθέσεις Oztürk και Lutz όπως προαναφέρθηκαν): από την άλλη πλευρά δεν περιλαμβάνει όλες τις στέρησεις της ελευθερίας, από τότε που οι ευρωπαϊκές δικαιοδοσίες απομάκρυναν την εφαρμογή του άρθρου 6 από την κράτηση των αλλοδαπών που πρόκειται να απελαθούν (υπόθεση Sanchez Reiss κ. Ελβετίας, 21 Οκτώβρη 1980).

Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή και το Δικαστήριο προσπαθούν να εξειδικεύσουν το περιεχόμενο των θεμάτων ποινικού χαρακτήρα βάσει τριών κριτηρίων (που έχουν συμπληρωθεί με πολυάριθμα υπο-κριτήρια και εκτιμητικά στοιχεία, βλέπε προαναφερθέν άρθρο, τα θέματα ποινικού χαρακτήρα με την έννοια της CESDH, ασάφεια του ποινικού δικαίου):

– Η «αξιολόγηση της παράβασης σύμφωνα με την εσωτερική νομική τεχνική, κριτήριο Α.

– Η «ίδια η φύση της παράβασης» κριτήριο Β.

– Η «αυστηρότητα της κύρωσης», κριτήριο Γ.

Μετά από αυτή την σύντομη εξέταση, φαίνεται λοιπόν ένας ολόκληρος τομέας αντεγκληματικής πολιτικής μέσα στον οποίο τα ανθρώπινα δικαιώματα λειτουργούν ως εργαλείο προστασίας διατηρώντας τις εθνικές πρακτικές μέσα στο μοντέλο που ονόμασαν «Φιλελεύθερο Κράτος-Κοινωνία».

Αντίθετα, άλλα παραδείγματα υποβάλλουν μια διαφορετική ανάγνωση, με τους όρους της οποίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα θα γίνονταν εργαλείο νομιμοποίησης που θα επέτρεπε ολισθήσεις προς μοντέλα περισσότερο αυταρχικά.

2. τα ανθρώπινα δικαιώματα εργαλείο νομιμοποίησης που επιτρέπει ολισθήσεις προς μοντέλλα περισσότερο αυταρχικά.

Υπάρχουν βέβαια, μερικά δικαιώματα που προστατεύονται απόλυτα, δηλαδή για τα οποία καμμία παράβαση, εξαίρεση ή περιορισμός δεν νομιμοποιείται, ακόμα κι αν είναι πρόσκαιρος, ακόμα και σε περίπτωση πολέμου ή άλλου δημόσιου κινδύνου απειλούντος την ζωήν του έθνους». Πρόκειται για δικαιώματα που ξεφεύγουν από την ρήτρα του άρθρου 15 (άρθρ. 3, CESDH, άρθρ. 4, Πρόσθετο Πρωτόκολλο no IV και άρθρ. 4, Πρωτόκολλο no VII). Επειδή ακριβώς επρόκειτο για δικαίωμα που απολαμβάνει απόλυτη προστασία το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο καταδίκασε το Ηνωμένο Βασίλειο για παραβίαση του άρθρου 3 στην ιρλανδική υπόθεση (απόφαση Ιρλανδία Κ. Ηνωμένο Βασίλειο, 18 Γενάρη 1978), παρά την σοβαρή απειλή που αποτελούσαν σε τρομοκρατικές ενέργειες στην Ιρλανδία.

Δευτερευόντως, υπάρχουν επίσης δικαιώματα τα οποία υπολαμβάνουν προστασίας σχεδόν απόλυτης, δηλαδή προστατευόμενα χωρίς εξαιρέσεις και περιορισμούς αλλά που είναι δυνατόν να ανασταλούν πρόσκαιρα, συγκεκριμένα σε περίπτωση πολέμου (πρόσθετο πρωτόκολλο no VI) ή, γενικότερα πολέμου ή άλλης απειλής για την ζωή του έθνους. Μοιάζει να είναι η περίπτωση των εγγυήσεων του άρθρου 6 αν και το Δικαστήριο δεν έκρινε απαραίτητο να απαντήσει σ' αυτό το σημείο στην υπόθεση της Ιρλανδίας Κ. Ηνωμένο Βασίλειο, από τότε που οι παραβάσεις των

εγγυήσεων του άρθρου συνάγονταν αναγκαστικά από τις παραβάσεις των εγγυήσεων του άρθρου 5 (κριθείσες ασυμβίβαστε με το άρθρο 15).

Κατόπιν αυτών το μεγαλύτερο μέρος των δικαιωμάτων που εκτίθενται στην ευρωπαϊκή Σύμβαση απολαμβάνουν σχετικής προστασίας, δηλαδή μπορούν ν' αποτελέσουν αντικείμενο, κατά τρόπο πρόσκαιρο ή μόνιμο, εξαιρέσεων ή περιορισμών νομιμοποιηθέντων από το ευρωπαϊκό σύστημα. Αυτές λοιπόν οι εξαιρέσεις και περιορισμοί αποτελούν συνήθεις πρακτικές σε τομείς ευαίσθητους όπως ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας η αστυνομία των αλλοδαπών, οι υποθέσεις του τύπου ή οι υποθέσεις ηθών.

Εν τούτοις το αποτέλεσμα αυτό της νομιμοποίησης δεν συμπεριλαμβάνει την εγκατάλειψη κάθε έλεγχου και θα ήταν υπερβολικό να το ερμηνεύσουμε σαν μία άδεια να παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα που έχει απονεμηθεί στα κράτη από τις ευρωπαϊκές δικαιοδοσίες. Στην πραγματικότητα ισχύει εδώ ένας κάποιος έλεγχος των εθνικών πρακτικών. Ένας έλεγχος που αποδεικνύεται, στην ανάλυση, ιδιαίτερα σύνθετος.

Εκ πρώτης όψεως, θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε στο ότι οι ευρωπαϊκοί θεσμοί αναπτύσσουν δύο μορφές ελέγχου διαφορετικού σύμφωνα με το αν πρόκειται:

– για κοινοτική νομική διάταξη, αναγκαστικά ενσωματωμένες, πραγματική «κοινότητα» έχοντας την δική της ταυτότητα, υπερισχύουσα των εθνικών ταυτοτήτων.

– για την Ευρώπη του Συμβουλίου της Ευρώπης που δεν θ' αποτελούσε πραγματική νομική διάταξη, αλλά θα της αρκούσε να προτείνει στα κράτη ένα κοινό στόχο.

Φάνηκε λοιπόν, σύμφωνα με τα διάφορα θέματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, πώς αν οι διαδικασίες δικαιοδοσίας και οι κυρώσεις είναι διαφορετικές, ανάμεσα στην Ευρώπη των 12 και εκείνη των 21, αντίθετα, οι νομικοί μηχανισμοί έλεγχου των εξαιρέσεων και των περιορισμών των προστατευόμενων δικαιωμάτων κατανέμονται – οποιοδήποτε κι αν είναι το γεωγραφικό και θεσμικό πεδίο – σύμφωνα με δύο διαφορετικές τεχνικές: για τις εξαιρέσεις, αυτή του ελέγχου της ομοιομορφίας ή για τους περιορισμούς, αυτή του ελέγχου του ασυμβίβαστου.

Θα θυμίσω τα κυριότερα παραδείγματα.

2.1. Οι εξαιρέσεις: έλεγχος ομοιομορφίας.

Πρόκειται για εξαιρέσεις σαφώς αποδεκτές για τις οποίες κανένα εθνικό περιθώριο εκτίμησης δεν είναι ανεκτοί.

Για την ευρωπαϊκή Σύμβαση προστασίας πρόκειται βασικά για εξαιρέσεις στο δικαίωμα της ελευθερίας και της ασφάλειας των προσώπων, περιοριστικά απαριθμισμένες στο άρθρο 5.

Αυτό το κείμενο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αντεγκληματική πολιτική γιατί νομιμοποιεί, με μόνιμο τρόπο, έναν κάποιο αριθμό στερήσεων της ελευθερίας που προσαρτώνται όχι μόνο στο ποινικό δίκαιο (άρθρ. 5-1, α' και c), άρα στην κύρωση των αδικημάτων, αλλά ακόμη και σε αστυνομικά μέτρα και μέτρα ασφάλειας που μπορούν να αφορούν και πρόσωπα τα οποία δεν έκαναν καμιά αξιόποινη πράξη (ανήλικους, ασθενείς με λοιμώδη νοσήματα, φρενοβλαθείς, αλκοολικούς, τοξικομανείς, αλήτες, αλλοδαπούς που πρόκειται να απελαθούν). Κατόπιν αυτών, η μελέτη της ευρωπαϊκής νομολογίας σ' αυτό το σημείο⁴ δείχνει καθαρά πως το αποτέλεσμα της νομιμοποίησης δεν αποκλείει κάθε έλεγχο, γιατί το Δικαστήριο καταδικάζει, στην περίπτωση αυτή το Κράτος που λαμβάνει μέτρα στερητικά της ελευθερίας εκτός των περιοριστικά αναφερόμενων περιπτώσεων (βλέπε κύρια, απόφαση Guzzardi κ. Ιταλίας, 6 Νοέμβρη 1980) ή μέσα σε συνθήκες με κανονικότητας (απόφαση Bozano κ. Γαλλίας, 18 Δεκ. 1986) ή ακόμα αυτό που δεν σέβεται τις εγγυήσεις της habeas corpus (νομολογία σχετικών με τους φρενοβλαθείς και τους αλήτες, κύρια, de Wilde K. Βέλγιο, 18 Ιούνη 1971, Winterwerp κ. Ολλανδίας, 24 Οκτώβρη 1979).

Κατά τον ίδιο τρόπο, στο κοινοτικό δίκαιο μερικά κείμενα απορρέοντα από την Συνθήκη της Ρώμης προβλέπουν ρητά όρια στην πραγματοποίηση της ελεύθερης διακίνησης (πρόκειται βασικά για την κατευθυντήρια διάταξη της 27 Φεβρουαρίου 1964 που θέτει όρια ουσίας, άρθρ. 3 παρ. 1 και 2 και όρια διαδικασίας, άρθρ. 6, 8, και 9 υποθέσεις Bonsignore, CJCE 26 Φεβρ. 1975 και Regina κ. Bouchereau CJCE 27 Οκτ. 1977).

Μετά από αυτά, ο πιο πρωτότυπος μηχανισμός είναι αυτός του ελέγχου του ασυμβίβαστου.

2.2. Οι περιορισμοί: έλεγχος ασυμβίβαστου.

Πρόκειται για μία τεχνική διαφορετική και πιο σύνθετη, που περικλείει την αναγνώριση ενός εθνικού περιθωρίου εκτίμησης. Με άλλα λόγια μια τεχνική που αποκλείει την απλή και καθαρή εφαρμογή της ιεραρχίας των κανόνων, εφόσον τη προτεραιότητα του ευρωπαϊκού κανόνα μετριάζεται από το γεγονός πως λαμβάνονται υπόψη τα εθνικά συμφέροντα, που μερικές φορές έχουν προτεραιότητα: θα μπορούσαμε λοιπόν να μιλήσουμε για «αναμεμιγμένες ιεραρχήσεις» οι οποίες δίνουν στο σύστημα μια δομή περισσότερο πολυκεντρική παρά μονοκεντρική. Η τεχνική αυτή είναι αποδεκτή στο κοινοτικό δίκαιο, δια μέσου της επιφύλαξης σχετικά με τα χρηστά ήθη και την δημόσια τάξη ρητά διατυπωμένα από την Συνθήκη της Ρώμης σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων (άρθρ. 48-3, υποθέσεις *Rutili*, CSCE 25 Οκτ. 1975 και *Royer*, CJCE 8 Απρ. 1976 που αφορά την απαγόρευση διαμονής και την απέλαση αλλοδαπών που απολαμβάνουν κοινοτικής προστασίας), και των εμπορευμάτων (άρθρ. 36 Συνθήκης, Υπόθεση *Regina κ. Henn και Darby*, CSCE 4 Δεκ. 1979).

Αλλά το εθνικό περιθώριο εκτίμησης το επικαλείται κύρια το ευρωπαϊκό Δικαστήριο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σχετικά με την ρήτρα των «αναγκαίων περιορισμών σε μία δημοκρατική κοινωνία» (άρθρ. 8 έως 11, CESDH). Είτε πρόκειται για περιορισμό μερικών δικαιωμάτων για να προστατευθούν ή ηθική (υπόθεση *Handyside K. Ηνωμένο Βασίλειο*, 7 Δεκ. 1978), η ασφάλεια (υπόθεση *Klass K. Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας*, 6 Σεπτ. 1978), τα δικαιώματα του άλλου (υπόθεση (*Lingens κ. Αυστρίας* 1986) ή ακόμα η οικονομική ευημερία της χώρας (υπόθεση *Abdulaziz κ. Ηνωμένου Βασιλείου*, 28 Μάη 1985), αυτό το περιθώριο εκτίμησης «συνοδεύεται από ευρωπαϊκό έλεγχο». Με άλλα λόγια αποκλείει την κυρίαρχη εκτίμηση των Κρατών, που θα τα απέκδυε κάθε υποχρέωσης εξάρτησης των εθνικών πρακτικών από τον ευρωπαϊκό κανόνα, όμως αποκλείει επίσης τον έλεγχο ομοιομορφίας, άρα την απόλυτη προτεραιότητα του ευρωπαϊκού συστήματος που θα επέβαλλε την ταυτότητα αυτών των πρακτικών με τον ευρωπαϊκό κανόνα. Έτσι αυτή σαν ενός είδους «ελαστικός καταναγκασμός», ο οποίος, ενώ νομιμοποιεί μια κάποια σκλήρυνση των πρακτικών αντεγκληματικής πολιτικής, θα διατηρούσε – ή θα εισήγαγε – ανυπέρβλητα όρια.

1. Βλέπε *Modèles et mouvements de politique criminelle*, έκδ. Economica, 1983, – *Le flou du droit, Du code pénal aux droits de l' homme*, έκδ. PUF, coll. *Les voies du droit*, 1986.

2. Προαναφερθείσα βιβλιογραφία.

3. Για μια λεπτομερειακή ανάλυση, βλέπε *La matière pénale au sens de la Convention européenne des droits de l' homme, flou du droit pénal*, από *Groupe de recherches logiques juridiques et droits de l' homme*, RSC 1987, 819.

4. Βλέπε F. Massias, *Arch. Polit. Crim.* no.9, 1987, σελ. 19.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

(με αφορμή την έκδοση του βιβλίου του Ανδρέα Λοβέρδου «Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα» Αθήνα: Interbooks, 1987)

του Νέστορα Ε. ΚΟΥΡΑΚΗ

Τομέας Ποινικών Επιστημών

Πανεπιστήμιο Αθηνών

*La révolte naît du spectacle de la déraison,
devant une condition injuste et incompréhensible*

Albert Camus,

L' Homme révolté, 1951

Εαν αληθεύει ότι το Ποινικό Δίκαιο και η Εγκληματολογία – περισσότερο, ίσως, από άλλους κλάδους του δικαίου– έχουν έντονη επάνω τους τη σφραγίδα του πολιτικού στοιχείου, αφού οι βασικές τους δομές προϋποθέτουν τη λήψη θέσης σε καίρια ζητήματα πολιτικής ιδεολογίας και φιλοσοφίας (π.χ. στο θέμα του κατά πόσον οι ποινικοί νόμοι αποτελούν ή όχι συγκεκριμένη έκφραση των συμφερόντων της άρχουσας τάξης – πρβλ. σχτ. αναπτύξεις μου στο περ. «Αρμενόπουλος» 39:1985, 924-928· βλ. επίσης Fr. Sack, λήμμα «Politische Delikte, politische Kriminatität» στο συλλογικό έργο των G. Kaiser/H.-J. Kerner/Fr. Sack/H. Schellhoss [Hrsg.], Kleines Kriminologisches Wörterbuch, Heidelberg: C.F. Müller, 1985² σελ. 324-334, όπου και βασική βιβλιογραφία), τότε η διαπίστωση αυτή γίνεται ακόμη πιο φανερή στο κατ' εξοχήν πολιτικό πρόβλημα της τρομοκρατίας, σε βαθμό μάλιστα ώστε ορισμένοι μελετητές, ακριβώς για τον λόγο αυτό, να την εξαιρούν από το γνωστικό αντικείμενο της Εγκληματολογίας (Γ. Πανούσης στο περ. «Αρμενόπουλος» 40:1986, 381-385:384) ή να δηλώνουν αδυναμία στη διατύπωση ενός ικανοποιητικού, από άποψη ποινικού δικαίου, ορισμού της τρομοκρατίας (π.χ. όσοι έλαβαν μέρος στην κοινοβουλευτική συζήτηση για την ψήφιση του ν. 774/1978 «περί καταστολής της τρομοκρατίας και προστασίας του Δημοκρατικού Πολιτεύματος» – βλ. *Πρακτικά Βουλής* της 10-4-1978, Συνέδρ. ΞΔ', σελ. 2404 επ., 2410 επ.). Πραγματικά, στο θέμα της τρομοκρατίας και στο συναφές με αυτήν θέμα της προστασίας του πολιτεύματος κατ' α. 134 επ. ΠΚ, το «δέον» των κανόνων του δικαίου στέκεται αντιμέτωπο (και εν πολλοίς ανίσχυρο) όχι μόνον απέναντι στις σκοπιμότητες της πολιτικής εξουσίας (μέσα και έξω από τα όρια ενός Κράτους), αλλά και απέναντι στα διάφορα συμφέροντα των κοινωνικών ομάδων (πρβλ. N. Livos, Grundlagen

der Strafbarkeit wegen Hochverrats, Pfaffenweiler: Centaurus, 1984, σελ. 165 επ. επίσης: Α. Ι. Μάνεση, Δίκαιο και Πολιτική, περ. «Δίκαιο και Πολιτική», τ. 1: 1982, τεύχ. 1, σελ. 1-17, ιδίως σελ. 13). Ανάλογα με τις εκάστοτε κατευθύνσεις της πολιτικής εξουσίας και την οπτική γωνία της κάθε ενδιαφερόμενης κοινωνικής ομάδας, η τρομοκρατία, εσωτερική και εξωτερική, προσλαμβάνει εκ διαμέτρου διαφορετικό περιεχόμενο. Έτσι η *εσωτερική τρομοκρατία* εκλαμβάνεται κατά περίπτωση είτε σαν βία κατά του Κράτους, η οποία πρέπει ανενδοίαστα ν' αντιμετωπίζεται με «νόμο και τάξη», είτε σαν βία-καρπό κοινωνικών αδικιών, που πρέπει να θεραπεύεται με κοινωνικά κυρίως μέτρα, είτε ακόμη σαν βία από την πλευρά του Κράτους και του κοινωνικού συστήματος απέναντι στους αμφισβητίες του, με επακόλουθο τον κίνδυνο να προκληθεί μεταξύ αμφισβητιών και Κράτους ένας πόλεμος «που θα περιθωριοποιήσει τόσο την κοινωνία των πολιτών, όσο και τους θεσμούς της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας» (Πρόεδρος Κυβέρνησης, στα *Πρακτικά Βουλής* της 30-5-1986, Συνεδρ. ΡΜΔ', σελ. 7261). Επίσης διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στην αξιολόγηση βίαιων ενεργειών που εκπορεύονται από/ή συμβαίνουν στο *εξωτερικό*, είτε πρόκειται για εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα (π.χ. οργάνωση PLO των Παλαιστινίων), είτε για αυτονομιστικά κινήματα (π.χ. ETA των Βάσκων, IRA των Βορειοϊρλάνδων), είτε τέλος για αντιδικτατορικά κινήματα: Ανάλογα με την πολιτική τοποθέτηση των κινήματων και τις χώρες που τα ενισχύουν, η δραστηριότητά τους εκτιμάται κατά περίπτωση σαν τρομοκρατική, συνδεδεμένη με «κέντρα διεθνούς τρομοκρατίας» για την αποσταθεροποίηση των δημοκρατικών καθεστώτων, ή αντίθετα σαν εύλογη και δικαιολογημένη, αντίστοιχη με εκείνη των ελλήνων αγωνιστών του 1821, ή των Κυπρίων αγωνιστών στην πρώτη περίοδο της ΕΟΚΑ, ή, ακόμη, των αντιστασιακών στην εποχή της ελληνικής δικτατορίας (σύμφωνα, άλλωστε, και με το ακροτελεύτιο άρθρο του ελληνικού Συντάγματος).

Εν όψει των ανωτέρω, αντιλαμβάνεται κανείς τις τεράστιες δυσκολίες που εμπεριέχει μια προσπάθεια ενατένισης του προβλήματος της τρομοκρατίας από μια – στο μέτρο του εφικτού – αντικειμενική νομική σκοπιά και συσχετισμού του με το πρόβλημα του πολιτικού εγκλήματος. Το κρίσιμο ερώτημα εδώ είναι: Μπορεί η τρομοκρατία να θεωρηθεί ως πολιτικό έγκλημα και να

τύχει έτσι της ευμενούς μεταχείρισης που επιφυλάσσεται από το Δίκαιο στα εγκλήματα αυτά, π.χ. στα θέματα της έκδοσης (α. 5 § 2 Συντ., α. 438 γ' ΚΠοινΔ και α. 3 ν. 4165/961, όπως ισχύει, για την κύρωση της ευρωπαϊκής σύμβασης έκδοσης), της επιβολής της θανατικής ποινής (α. 7 § 3 Συντ.) και της αμνηστίας (α. 47 § 4 Συντ.). Οπωσδήποτε μια πρώτη αντιμετώπιση του προβλήματος οδηγεί μάλλον σε αρνητικές αντιδράσεις (πρβλ. *Πρακτικά Βουλής* της 16-5-1983, Συνεδρ. ΡΚΣΤ', σελ. 6411 αλλά και αυτόθι σελ. 6439). Μια πιο συνθετική έρευνα του προβλήματος οδηγεί ωστόσο σε διαφορετικά συμπεράσματα, αφού προϋποθέτει πριν απ' όλα την εννοιολογική διερεύνηση των εννοιών «τρομοκρατία» και «πολιτικό έγκλημα» και τη μεταξύ τους σύγκριση, επομένως τον μη κατ' αρχήν αποκλεισμό του χαρακτηρισμού της τρομοκρατίας ως πολιτικού εγκλήματος. Από την άποψη μιας τέτοιας συνθετικής εμβάθυνσης στο πρόβλημα, η εργασία του Ανδρέα Λοβέρδου «Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα» (βλ. σχτ. παρουσίαση της εργασίας αυτής στο περ. «Έγκλημα και Κοινωνία» Α' 1988, 203-204) είναι πράγματι υποδειγματική: Με άριστα θεμελιωμένο νομικό συλλογισμό και με αρκετά ικανοποιητική βιβλιογραφική τεκμηρίωση ο συγγραφέας οικοδομεί βήμα-βήμα την επιχειρηματολογία του και καταλήγει στην κατά μέγα μέρος αναγνώριση του πολιτικού χαρακτήρα της τρομοκρατίας (βλ. σελ. 107, 222 επ. της διατριβής του, πρβλ. όμως και αντίθετη παλαιότερη γνώμη της Κ. Μανωλοπούλου – Βαρβιτσιώτου στα ΠοινΧρ ΛΑ' 1981, 513-539:523).

Τα συμπεράσματα του συναδέλφου είναι πράγματι ενδιαφέροντα και μου δίνουν την ευκαιρία να διατυπώσω ορισμένες σκέψεις που ίσως θα μπορούσαν να συμβάλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη ενός γόνιμου επιστημονικού διαλόγου.

Εν πρώτοις πιστεύω ότι εφ' όσον η τρομοκρατία είναι ένα υπαρκτό φαινόμενο, ο ορισμός της δεν είναι ανέφικτος, αλλά μπορεί ν' αναζητηθεί σύμφωνα με τους κανόνες του πλατωνικού ή του αριστοτελικού συλλογισμού. Υπάρχουν άλλωστε δικαστικές αποφάσεις ή εισαγγελικές προτάσεις οι οποίες με αφορμή τον καταργηθέντα το 1983 νόμο περί τρομοκρατίας προβαίνουν σε αξιόλογες οριοθετήσεις της αντίστοιχης έννοιας. Υπενθυμίζεται π.χ. η υπ' αριθμ. 1110/1981 απόφ. Αρείου Πάγου, στην εισαγγελική πρόταση της οποίας ως τρομοκρατική ορίζεται η ομάδα εκείνη

(με την έννοια της συμμορίας του α. 187 ΠΚ), «ήτις δρώσα συνωμοτικῶς καί διαθέτουσα παράνομον ὀργανωτικόν μηχανισμόν, ἐπιδιώκει νά ἐπιβάλει τάς πολιτικές της ἰδέας καί νά ἐπικρατήσῃ πολιτικῶς, προκαλοῦσα τρόμον εἰς τοὺς πολίτας διὰ τοῦ ἐπικειμένου ἢ ἀπειλουμένου κινδύνου διαπράξεως σοβαρῶν ἐγκλημάτων εἰς θάρος ἀτόμων ἢ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου» (ΠοινΧρ ΛΒ΄ 418 καὶ ΝοΒ 29:1981, 1602· πρβλ. Ι. Μανωλεδάκη, γνμδ. στο περ. «Αρμενόπουλος» 35:1981, 366-368:367 καθώς και ορισμένες άλλες δικαστικές αποφάσεις που ασχολήθηκαν με τον ν. 774/1978: ΕφΘεσ 54/1980, ΠοινΧρ Λ΄ 472· ΑΠ 359/1981, ΠοινΧρ ΛΑ΄ 650· ΑΠ 691/1983 (Συμβ), ΠοινΧρ ΛΓ΄ 928· ΑΠ 442/1984, ΠοινΧρ ΛΔ΄ 859· ΑΠ (ολομ.) 643/1985, ΠοινΧρ ΛΕ΄ 894). Θεωρώ πάντως την καθιέρωση ενός νομοθετικού ἢ ἔστω νομολογιακοῦ ορισμοῦ περί τρομοκρατίας καὶ περιττή καὶ επικίνδυνη: *περιττή*, διότι ἡ τυχόν ευμενέστερη αντιμετώπιση τοῦ μέλους μίας τρομοκρατικῆς ομάδας μπορεῖ νὰ γίνεται κάθε φορά με βάση *ἀπ' ευθείας* τις συγκεκριμένες διατάξεις περί πολιτικοῦ ἐγκλήματος, στις οποίες ἀπλῶς νὰ ἐπιχειρεῖται ἡ υπαγωγή των πραγματικῶν περιστατικῶν της τρομοκρατικῆς ἐνέργειας· καὶ *επικίνδυνη*, διότι ἡ δημιουργία μίας ἰδιαίτερης κατηγορίας ἐγκλημάτων – τρομοκρατῶν, στους οποίους νὰ ἐπιφυλάσσεται ἐνδεχομένως ἡπιότερη μεταχείριση ἀπὸ ἐκείνην ἄλλων κατηγοριῶν ἐγκλημάτων, ἐμπερικλείει τὸν κίνδυνο χρησιμοποίησης αὐτῆς της ἴδιας κατηγορίας – ὑπὸ διαφορετικές, ὅμως, πολιτικές περιστάσεις – γιὰ δυσμενῆ μεταχείριση καὶ δίωξη πολιτικῶν ἀντιπάλων με κατηγορίες που θα εἶναι μὲν ἀνυπόστατες, ἀλλὰ θα μποροῦν εὐκόλα νὰ «προσαρμοσθοῦν» στο ἐν μέρει ἀόριστο περιεχόμενο των ἐννοιῶν «τρομοκρατία» καὶ «τρομοκράτης». Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ ἐννοια τοῦ *πολιτικοῦ ἐγκλήματος* (ἢ, κατὰ ορισμένους, ἡ ἀντίστοιχη ἐννοια τοῦ πολιτικοῦ ἐγκληματία) προσφέρεται πράγματι νὰ στεγάζει ἀρκετές περιπτώσεις πολιτικῆς τρομοκρατίας καὶ νὰ ὀδηγήσει ἔτσι σε ευμενέστερη ποινικὴ μεταχείριση των δραστῶν της. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἀνακύπτουν σοβαρά ἐννοιολογικά προβλήματα γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ ὀρου «πολιτικὸ ἐγκλημα». Χωρὶς νὰ ἐπιθυμῶ, μέσα στα πλαίσια τοῦ σύντομου αὐτοῦ σημειώματος, νὰ ἐνδιατρίψω στην ἐκτενῆ ἐπὶ τοῦ θέματος συζήτηση, πιστεύω ὅτι ἡ συζήτηση αὐτὴ θα μποροῦσε ν' ἀποκτήσει κάποια καινούργια ερεθίσματα εἰάν τὸ θέμα ἀντιμετωπιζόταν ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία μίας, ἢ τὴν ὀνομάσουμε, *ἐνωτικῆς θεωρίας*. Στὴν περίπτωση δηλ. αὐτὴ ἡ ἐννοια τοῦ πολιτικοῦ ἐγκλήματος θα προέκυπτε ἀπὸ ἓνα συνδυασμὸ

της στενής αντικειμενικής και της στενής υποκειμενικής θεωρίας, όχι όμως με σωρευτικό χαρακτήρα, όπως στην κλασική μικτή θεωρία (πρβλ. ΑΠ 144/1907, «Θέμις» ΙΗ΄ 1907-1908, 584), αλλά με *διαζευκτικό* χαρακτήρα, ώστε δηλ. ν' αρκεί η συνδρομή των στοιχείων είτε της στενής αντικειμενικής, είτε της στενής υποκειμενικής θεωρίας, για να χαρακτηριστεί μια πράξη ως πολιτικό έγκλημα. Υπό το πρίσμα αυτό το πολιτικό έγκλημα θα οριζόταν *de lege lata* (πρβλ. και α. 8 § 3 ιταλ. ΠΚ) ως το έγκλημα εκείνο, με το οποίο *είτε* προσβάλλεται η (εξωτερική ή εσωτερική) υπόσταση και ασφάλεια του Κράτους, σε βαθμό ώστε ν' απειλείται άμεσα το πολίτευμα ή/και η ίδια η ύπαρξη της Πολιτείας (πρβλ. ΑΠ 238/1930, «Θέμις» ΜΑ΄ 1930, 608), *είτε/και* αποσκοπείται άμεσα μέσω των (οποιοωνδήποτε) εγκληματικών πράξεων η ανατροπή ή μεταβολή του πολιτεύματος ή η προσβολή της υπόστασης και ασφάλειας του Κράτους (πρβλ. ΑΠ 8/1921, «Θέμις» ΛΓ΄ 1922-1923, 21 – βλ. εκτενέστερα τη σχετ. νομολογία που παραθέτουν ο Αλ. Λοβέρδος, ανωτ., σελ. 141 επ., 189 επ., και η Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Προσβολές του πολιτεύματος, Άρθρα 134-137 ΠΚ, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 343 επ.). Ο ορισμός όμως αυτός για να είναι λειτουργικός και να μην οδηγεί σε συμπεράσματα εκτός πραγματικότητας, όπως π.χ. στον χαρακτηρισμό του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967 σαν πολιτικού αδικήματος (ΕΦΑθ 477/1975, ΠοινΧρ. ΚΕ΄ 682), θα πρέπει, νομίζω, να εμπλουτισθεί και από ορισμένα άλλα στοιχεία που σχετίζονται άλλωστε άμεσα όχι μόνο με ρυθμίσεις του ισχύοντος δικαίου, αλλά και με τον δικαιολογητικό λόγο θέσπισης της έννοιας του πολιτικού εγκλήματος, που συνίστατο ακριβώς στην ευμενέστερη μεταχείριση όσων διαπράττουν εγκλήματα παρωθούμενοι από τις ανιδιοτελείς τους ιδέες υπέρ της κοινωνίας και της ελευθερίας (πρβλ. Κ. Τσουκαλά, Τα ορκωτά δικαστήρια, τ. Ι, Αθήναι 1929, σελ. 204 κατά παραπομπή του Ι. Μανωλεδάκη, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Γεν. Μέρους, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 205· επίσης: Ν.Κ. Ανδρουλάκη, Το Νέο Σύνταγμα και η Ποινική Δικαιοσύνη, στο συλλογικό έργο του Ελλ. Ινστιτούτου Διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου «Η επίδρασις του Συντάγματος του 1975 επί του ιδιωτικού και επί του δημοσίου δικαίου», Αθήναι 1976, 63-73:66 επ.): Πρώτον, ο δράστης θα πρέπει να ελαύνεται στις βίαιες, εγκληματικές πράξεις του από «αίτια μη ταπεινά» κατά την έννοια του α. 84 ΠΚ περί ελαφρυντικών περιστάσεων, δηλ. να τις τελεί με την ειλικρινή πρόθεση να βελτιώσει τα κατά τη γνώμη του κακώς κείμενα

και σίγουρα όχι κινούμενος από ιδιοτελείς παράγοντες, όπως η αρχομανία και η κερδοσκοπία. Και δεύτερον, ο δράστης θα πρέπει να χρησιμοποιεί μέσα που να φανερώνουν ότι ο αγώνας του γίνεται πράγματι για το καλό της κοινωνίας και όχι από εχθρότητα ή έστω αδιαφορία απέναντι σ' αυτήν (να μην πρόκειται δηλ. για τη λεγόμενη «οριζόντια τρομοκρατία» – βλ. σχτ. Α. Λοβέρδο, ανωτ. σελ. 98, 229): επομένως οι ενέργειές του δεν θα πρέπει κατά κανένα τρόπο να στρέφονται εναντίον τρίτων, αθώων προσώπων, αυτών δηλ. που δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι ασκούν καταπίεση και αυταρχική εξουσία ή ότι επιχειρούν βίαιη κατάλυση του Συντάγματος κατά την έννοια του α. 120 § 4 Συντ. (πρβλ. με το πνεύμα αυτό και τα δύο πρωτόκολλα που υπογράφηκαν στη Γενεύη την 8-6-1977 για τη συμπλήρωση των Συμβάσεων της Γενεύης από 12-8-1949, σχετικά με την προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συγκρούσεων· με τα πρωτόκολλα αυτά, από τα οποία το πρώτο κυρώθηκε και από τη χώρα μας, αποτελώντας εσωτερικό δίκαιο όπως και οι Συμβάσεις της Γενεύης – ν. 1786/1988 και ν. 3841/1956 –, οι ρυθμίσεις για την προστασία του αμάχου πληθυσμού επεκτάθησαν και σε «ενόπλους συγκρούσεις κατά τις οποίες οι λαοί μάχονται κατά της αποικιοκρατικής κυριαρχίας και της ξένης κατοχής και κατά των φυλετικών καθεστώτων, ασκώντας το δικαίωμά τους για αυτοδιάθεση...» βλ. α. 1 § 4 ν. 1786/1988 – πρβλ. επίσης ν. 1688/1987 για την κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης της Ν. Υόρκης από 18-12-1979 κατά της σύλληψης ομήρων). Ένα τρίτο στοιχείο που μπορεί να θεωρηθεί ότι διευκρινίζει λειτουργικά την έννοια του πολιτικού εγκλήματος είναι τέλος αυτό που αφορά στην ίδια την κατεύθυνση του πολιτικού προγράμματος του δράστη (και όχι απλώς στις προθέσεις και στα χρησιμοποιούμενα από αυτόν μέσα, όπως στις προηγούμενες δύο περιπτώσεις). Θα πρέπει δηλ. η δράση του υπαιτίου να γίνεται «υπέρ της ελευθερίας», όπως η έννοια αυτή γίνεται αντιληπτή στο α. 5 § 2.2 Συντ. («απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας») και στην επιφύλαξη που η ελληνική κυβέρνηση διατύπωσε κατά την αποδοχή και κύρωση της ευρωπαϊκής σύμβασης από 27-1-1977 για την καταστολή της τρομοκρατίας (ήδη α. 1 ν. 1789/1988· πρβλ. σχτ. αρθρογραφία του Γ. Βότση στην εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 6.6.1988, σελ. 9 και της 20.6.1988, σελ. 9· βλ. επίσης τη σχτ. εισηγητική έκθεση από 17-10-1986 και τη σχτ. κοινοβουλευτική συζήτηση στα Πρακτικά Βουλής της 25-5-1988,

Συνεδρ. ΡΛΔ', σελ. 6628-6640). Έχω πάντως την εντύπωση ότι η έννοια της ελευθερίας, όσο και αν έχει προσδιορισθεί με εξαιρετο τρόπο από συγγραφείς όπως ο John Stuart Mill (στο δοκίμιό του «On Liberty»- 1859, βλ. Cl. Morris, *The Great Legal Philosophers*, Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press, 1959, σελ. 380-396), είναι τόσο ευρεία και πολυσήμαντη, με συγκρουόμενα μεταξύ τους επίπεδα ερμηνείας (π.χ. ανάλογα με το αν τεθεί ως βάση η ατομική ή η εθνική ελευθερία· για την ανταγωνιστικότητα της σχέσης αυτών των δύο κατηγοριών ελευθερίας βλ. και α. 48 Συντ. ως προς τη λεγόμενη «κατάσταση πολιορκίας»), ώστε η ένταξη του στοιχείου αυτού στην έννοια του πολιτικού εγκλήματος να πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και με στάθμιση της συνολικής συμπεριφοράς του δράστη (κυρίως, ν' αποκλείεται το πολιτικό έγκλημα όταν η εγκληματική πράξη στρέφεται κατά των ατομικών ελευθεριών ή / και προσβάλλει την εθνική ελευθερία – πρβλ. Π. Α. Παπαδάτου, *Το πολιτικό έγκλημα σήμερα*, ΝοΒ 25-1977, 324-329:329).

Οι ανωτέρω σκέψεις αναφέρονται όχι μόνο στον τρόπο με τον οποίο ενδείκνυται να γίνεται η μεταχείριση των πολιτικών εγκληματιών από τη Δικαιοσύνη, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο επιβάλλεται να γίνεται από τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας η αξιολόγηση της δραστηριότητας τρομοκρατικών ομάδων, είτε πρόκειται για εισαγόμενη τρομοκρατία (π.χ. βομβιστική επίθεση από Παλαιστίνιους στο αεροδρόμιο του Ελληνικού την 5-8-1973), είτε για αντικρατική τρομοκρατία αναρχικών ή οργανωμένων πυρήνων (π.χ. οργανώσεις Ε.Λ.Α. και «17Ν»), είτε τέλος για κρατική τρομοκρατία σε βάρος πολιτών (π.χ. δολοφονία του βουλευτή Γρηγόρη Λαμπράκη στη Θεσσαλονίκη την 22-5-1963 και του ιερωμένου Jerzy Popieluszko στη Βαρσοβία την 19.10.1984). Θα πρέπει πάντως να τονισθεί ότι η αντιμετώπιση των ομάδων αυτών σε επίπεδο διακρατικής συνεργασίας (π.χ. με τη διαδικασία της έκδοσης τρομοκρατών) εμφανίζει πολλαπλές δυσχέρειες. Και τούτο διότι οι ομάδες αυτές έχουν συνήθως στενές διασυνδέσεις με εύπορες (κυρίως πετρελαιοπαραγωγικές) χώρες, έτσι ώστε να παρατηρούνται συχνά στα Κράτη της Δύσης «περιπτώσεις σιωπηλής ανοχής ή συγκάλυψης [από αυτά] σοβαρών τρομοκρατικών πράξεων, με αντιπαροχή την εξασφάλιση πετρελαίου, εξαγωγών των βιομηχανικών τους προϊόντων κ.λπ.» (βλ. Π. Α. Παπαδάτου, *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα/Κομοτηνή, 1987, σελ. 216). Επίσης και σε

εσωτερικό επίπεδο καθε χώρας η αντιμετώπιση των τρομοκρατικών ομάδων παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα λόγω του κλειστού χαρακτήρα των ομάδων αυτών ως προς τα ενεργά τους μέλη και λόγω της ενδεχόμενης απροθυμίας πολλών πολιτών να βοηθήσουν στη λεγόμενη «εξάρθρωση» αυτών των ομάδων, είτε διότι υπάρχει σ' αυτούς ο φόβος των αντιποίνων για τους καταδότες, είτε και διότι θεωρείται πως οι ομάδες αυτές «απέχουν πολύ από το να απειλούν σοβαρά τους λειτουργικούς θεσμούς του καθεστώτος» (Γ. Βότση, Σε μαύρο φόντο, Αθήνα 1984, σελ. 215· επίσης κατά σχτ. στοιχεία από σφυγμομέτρηση του περ. «Ένα» της 14.7.1988, σελ. 24-28, μόλις 53,7% των απαντησάντων θα καταγγέλλανε «σίγουρα» στην Αστυνομία κάτι που θα ήξεραν για τους τρομοκράτες της «17N», άλλο ένα 19,7% απάντησαν «μάλλον ναι», και μόλις ένα 43,9% των απαντησάντων θεώρησαν ότι οι ενέργειες της «17N» αποτελούν σοβαρό κίνδυνο για τη Δημοκρατία).

Όσον αφορά ειδικότερα στην αντικρατική τρομοκρατία, η ανάπτυξή της, ακόμα και όταν αυτή σχετίζεται με ξένα διεθνή κέντρα τρομοκρατίας της Ανατολής ή της Δύσης (βλ. αντίστοιχα στοιχεία που παρατίθενται στα βιβλία του R. Jacquard, Οι Μυστικοί Φάκελοι της Τρομοκρατίας, Αθήνα 1986, ιδίως σελ. 299 επ., 137 επ., 176 επ. και του Μάνου Χάρη, Τρομοκρατία, Αθήνα 1984, σελ. 87 επ. βλ. επίσης την έκθεση M. Tabone εις *Council of Europe, Parliamentary Assembly, Conference on the Defence of Democracy against Terrorisme in Europe: Tasks and Problems*, Strasbourg 1981, Doc. 4258, σελ. 8 επ.), φανερώνει συνήθως την «αδυναμία της κοινωνίας να ανανεωθεί με ειρηνικές εξελικτικές διαδικασίες από μόνη της» (Π. Α. Παπαδάτου, Η Τρομοκρατία, ανωτ., σελ. 20). Επομένως μια μακροπρόθεσμα ουσιαστική αντιμετώπιση αυτής της τρομοκρατίας προϋποθέτει όχι τόσο κατασταλτικά μέτρα διακρατικού ή εσωτερικού χαρακτήρα, όσο κυρίως προληπτικά μέτρα για την εκρίζωση των ίδιων των παραγόντων που την εκτρέφουν και την καθιστούν ανεκτή σε τμήματα του πληθυσμού (ιδίως: ενίσχυση των θεσμών της πλουραλιστικής δημοκρατίας και του σεβασμού της αξίας του Ανθρώπου, κατά την έννοια του α. 2 § 1 Συντ.). Αντίθετα, η προσφυγή σε σπασμωδικά μέτρα καταστολής ή και φαλκίδευσης των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών σε ένα Κράτος Δικαίου δημιουργεί πολλαπλές επιφυλάξεις, είτε τα μέτρα αυτά αφορούν ad hoc στην αντιμετώ-

πιση των τρομοκρατικών ομάδων (π.χ. στέρηση του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, όπως άστοχα είχε θεσπίσει το α. 11 ν. 969/1979 σχετικά με τα εγκλήματα του παλαιού αντιτρομοκρατικού ν. 774/1978 – πρβλ. Γ.Α. Μαγκάκη στο ΝοΒ 28:1980, 1018-1022:1019 επ. καθώς και τις παρεμφερούς χαρακτήρα ρυθμίσεις της § 138a γερμΚΠοινΔ), είτε και αφορούν γενικότερα στην αντιμετώπιση της υποτιθεμένης «κωλυσιοεργίας» και στην δήθεν «επιτάχυνση» των διαδικασιών μιας ποινικής δίκης (π.χ. περιορισμοί στο δικαίωμα του κατηγορουμένου να προτείνει την εξαιρέση δικαστικών προσώπων ή την κλήτευση μαρτύρων υπεράσπισης και τον διορισμό τεχνικών συμβούλων). Τέτοιου είδους μέτρα, πέρα από τον ανελεύθερο χαρακτήρα τους είναι συγχρόνως αναποτελεσματικά και επικίνδυνα. Διότι συντηρούν στον πληθυσμό την ψυχολογική στμόσφαιρα ενός μεσαιωνικού «κυνηγιού μαγισσών» (Hexenjagd) για πάσης φύσεως «τρομοκράτες» και «αναρχικούς» και οδηγούν έτσι νομοτελειακά σε κλιμάκωση της βίας εκατέρωθεν, σε ισχυροποίηση του κρατισμού, σε όξυνση των κοινωνικών αντιθέσεων, και τελικά σε κατάρρευση του δημοκρατικού πολιτεύματος, που από τη φύση του προϋποθέτει ηπιότητα και μετριοπάθεια.

**ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ**

Angelika Pitsela, «*Straffälligkeit und Viktimisierung aus la-ndischer Minderheiten in der Bundesrepublik Deutschland. Dargestellt am Beispiel der griechischen Bevölkerungsgruppe*» Max-Planck-Institut, Freiburg i.Br., 1986.

της Ανθοζωής ΧΑΪΔΟΥ
Τομέας Εγκληματολογίας
Πάντειος Α.Σ.Π.Ε.

Με τα θέματα των μεταναστευτικών μειονοτήτων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχουν ασχοληθεί πολλοί ερευνητές, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60.^[1]

Τόσο στο σύνολό τους, όσο και κατά εθνικότητες, οι ομάδες αυτές έχουν αποτελέσει αντικείμενο ερευνών και μελετών διαφόρων επιστημονικών κλάδων.

Αποτελεί, εξ άλλου, διεθνές φαινόμενο το να αποδίδονται κοινωνικά προβλήματα -όπως η εγκληματικότητα - στους μετανάστες για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας.

Το πρόβλημα εμφανίστηκε αρκετά οξύ στην Ο.Δ.Γ. λόγω της ανετοιμοποίητάς της για υποδοχή των μελών των οικογενειών των αλλοδαπών εργαζομένων που άρχισαν να καταφθάνουν εκεί, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ανεργία.

Έπρεπε, κατά συνέπεια, να διαμορφωθεί ένας φόβος ως προς την εγκληματικότητα των μεταναστών, γεγονός που θα προκαλούσε μία αρνητική στάση των αυτοχθόνων απέναντι στους αλλοδαπούς οι οποίοι θα χρεώνονταν έτσι όλα τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της σύγχρονης Γερμανίας.

Αρκετές, όμως, μελέτες και εμπειρικές έρευνες που ασχολήθηκαν ειδικότερα με το θέμα της εγκληματικότητας των αλλοδαπών, τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης γενιάς (η τρίτη γενιά θεωρείται ότι έχει πλέον ενταχθεί στη γερμανική κοινωνία), έδειξαν ότι δεν επρόκειτο για ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο: Η παρατηρούμενη στατιστική υπερεμφάνιση των αλλοδαπών στις εγκληματολογικές στατιστικές σχετίζεται άμεσα με τη διαδικασία επιλογής εκ μέρους των δικωτικών αρχών και την «ορατότητα» των εγκληματικών πράξεων των αλλοδαπών.^[2]

Ένας ερευνητικός τομέας που δεν γνώρισε ανάλογη ανά-

πτυξη είναι αυτός της θυματολογίας των μεταναστών. Παρά το γεγονός ότι παρουσιάζεται κάποιο -περιορισμένο- επιστημονικό ενδιαφέρον και για το μετανάστη-θύμα, οι περιπτώσεις μελετών αυτού του είδους είναι περιορισμένες και περιστασιακές (στα πλαίσια ερευνών για την εγκληματικότητα των μεταναστών).

Στην αρτιότερη προσέγγιση του θέματος συμβάλλει η έρευνα της Αγγελικής Πιτσελά σε δείγμα ελλήνων (λόγω της εθνικότητας της συγγραφέως) μεταναστών στη Στουτγάρδη.

Η μελέτη αυτή, η οποία υποβλήθηκε ως διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Φράιμπουργκ, χαρακτηρίζεται από δύο βασικές κατευθύνσεις: Αφενός αναφέρεται στην έκταση, τη δομή και την εξέλιξη της εγκληματικότητας των ελλήνων μεταναστών, με πλαίσιο τη θεωρία της «πολιτισμικής σύγκρουσης» του Thorsten Sellin, και αφετέρου προσεγγίζει εμπειρικά (για πρώτη φορά) από θυματολογική άποψη το μεταναστευτικό πληθυσμό, και ιδιαίτερα τον ελληνικό.

Η εργασία βασίζεται τόσο σε δευτερογενή όσο και σε πρωτογενή ανάλυση: Πέρα από μία εκτενή βιβλιογραφική αναφορά στα θέματα της εγκληματικότητας των μεταναστών και του σκοτεινού της αριθμού, γίνεται ανάλυση των στατιστικών στοιχείων για την εγκληματικότητα των ελλήνων μεταναστών στο ομοσπονδιακό κρατίδιο της Βάδης-Βυρτεμβέργης για την περίοδο 1971-1983, καθώς και επεξεργασία και αξιολόγηση των εμπειρικών δεδομένων που συγκεντρώθηκαν στα πλαίσια της θυματολογικής έρευνας με τη βοήθεια ερωτηματολογίου (σελ.423-447).

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου (σελ.9-141) εξετάζεται η κοινωνική και νομική κατάσταση των ελλήνων μεταναστών στην Ο.Δ.Γ., καθώς και η εγκληματικότητά τους τόσο μέσα από ανάλυση των επίσημων στατιστικών στοιχείων της Βάδης-Βυρτεμβέργης όσο και από προηγούμενες έρευνες στο γερμανικό χώρο πάνω στο αντικείμενο αυτό. Γίνεται, επίσης, αντιπαραβολή με τα αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών πάνω στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς των Ηνωμένων Πολιτειών.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου -που είναι και το εκτενέστερο (σελ.142-419)- είναι αφιερωμένο στη θυματολογική έρευνα: Μετά από αναφορά σε προηγούμενες μελέτες πάνω στο σκοτεινό αριθμό, παρουσιάζονται η μεθοδολογία και ο τρόπος διεξαγωγής της εμπειρικής έρευνας και γίνεται παράθεση των αποτελεσμάτων και αξιολόγησή τους.

Σε γενικές γραμμές, οι κύριοι στόχοι της έρευνας είναι να

διαπιστωθεί αν τα στατιστικά στοιχεία αντικατοπτρίζουν ουσιαστικά την πραγματική εικόνα της εγκληματικότητας, αν -και σε ποιο βαθμό- προσβάλλονται τα έννομα αγαθά των μεταναστών από άλλα άτομα, η έκταση των παραβάσεων του νόμου που δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές, και το πώς δημιουργείται ο φόβος του εγκλήματος. Επίσης, γίνεται προσπάθεια συλλογής πληροφοριών για εγκλήματα που δεν καταχωρήθηκαν, με τρόπο ασφαλέστερο σε σύγκριση με άλλες μεθόδους.

Τα κύρια πορίσματα της ερευνητικής αυτής προσπάθειας μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Σχετικά με το ποσοστό εγκληματικότητας, οι έλληνες κατέχουν μία μέση θέση στις στατιστικές καταχωρήσεις, ενώ από το σύνολο των υπόπτων ως δραστών στον ελληνικό πληθυσμό της Βάδης-Βυρτεμβέργης το 42% αντιστοιχεί στην ηλικιακή ομάδα κάτω των 21 ετών (σελ.82 του βιβλίου). Η διακύμανση των καταδικών αντιστοιχεί στην πληθυσμιακή αύξηση, ενώ από άποψη συχνότητας προηγούνται οι παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. και ακολουθούν τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (σελ.84).

Όσον αφορά το θεωρητικό πλαίσιο της «πολιτισμικής σύγκρουσης», δεν επαληθεύτηκε η άποψη ότι η εγκληματικότητα των μεταναστών είναι αντιστρόφως ανάλογη με τη διάρκεια παραμονής τους, ότι δηλαδή όσο αυξάνεται ο χρόνος παραμονής τους και η εξοικείωση με τα πολιτισμικά πρότυπα της «φιλοξενούσας» χώρας τόσο περιορίζεται η πιθανότητα εγκληματικής δραστηριότητας. Αντίθετα η δομή της εγκληματικότητας είναι παρόμοια με εκείνη του αυτόχθονα πληθυσμού (σελ.130 & 397).

Στο θυματολογικό μέρος της έρευνας, τα στοιχεία από τα 219 άτομα του δείγματος έδειξαν ότι αυτοί που δεν είχαν πειστεί για την αποτελεσματική λειτουργία των διωκτικών μηχανισμών ή έβλεπαν ανησυχητικά την έκταση του εγκληματικού φαινομένου δεν έδειξαν μεγαλύτερη αυστηρότητα σχετικά με τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, σε σύγκριση με εκείνους που είχαν αντίθετη εικόνα της ποινικής δικαιοσύνης και της εγκληματικότητας (σελ.210 επ. & 406).

Ως προς τις εμπειρίες θυματοποίησης, το 22.6% του δείγματος θεώρησαν τους εαυτούς τους θύματα εγκληματικής πράξης μέσα στο 1982, ενώ το 39% γνώριζαν άλλα πρόσωπα που έπεσαν θύματα εγκληματικής πράξης μέσα στην ίδια χρονιά (σελ.256 & 269).

Στατιστικά διαπιστώθηκε κατά μέσον όρο ένα έγκλημα ανά

δύο άτομα, με πρώτα κατά σειρά τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας με ποσοστό συχνότητας 79%. Άτομα μέσης ηλικίας (30-39 ετών) υπήρξαν συχνότερα θύματα (σελ. 256, 257 & 274).

Ενώ θα αναμενόταν εκείνοι που έχουν πέσει θύματα εγκληματικών ενεργειών να έχουν μία αυστηρότερη στάση απέναντι στα θέματα της θανατικής ποινής, της επιμέλειας εκείνων που απολύονται από τη φυλακή, της απόλυσης υπό όρους, και του σωφρονισμού γενικά, κάτι τέτοιο δεν επαληθεύτηκε, παρά μόνο -σε μικρό βαθμό- αναφορικά με το θέμα της αναστολής της ποινής (σελ.306, 316 & 407).

Διαπιστώθηκε, πάντως, ότι αυτοί που υπήρξαν θύματα λαμβάνουν συχνότερα από τους άλλους μέτρα ασφαλείας, παρά το γεγονός ότι οι προσωπικές εμπειρίες θυματοποίησης δεν φαίνονται να ενισχύουν το φόβο του εγκλήματος (σελ.301 επ.).

Καταγγελίες στις αρμόδιες αρχές έγιναν από το 41% των θυμάτων και είχαν πάντα σχέση με το είδος του εγκλήματος (σελ.343).

Σε σύγκριση με τη θυματολογική έρευνα που είχε προηγηθεί το 1981 σε γερμανούς, δεν διαπιστώθηκαν ουσιαστικές διαφορές στα επιμέρους ζητήματα: Εν τούτοις, οι έλληνες εμφανίστηκαν γενικά λιγότερο επιεικείς από τους αυτόχθονες στο θέμα της ποινικής αντιμετώπισης εγκλημάτων και δραστών (σελ.413). Επίσης, διαπιστώθηκε μεταξύ των ελλήνων μεταναστών ένα συναίσθημα εντονότερης ανησυχίας, που συνδυάζεται με κάποιο μεγαλύτερο φόβο θυματοποίησης (σελ.415).

Μεθοδολογικά, η αντιπροσωπευτικότητα των πορισμάτων της έρευνας κλονίζεται από το σχετικά μικρό δείγμα της ομάδας έρευνας (219 άτομα) και τον τοπικό περιορισμό των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν (μόνο από το ομοσπονδιακό κρατίδιο της Βάδης-Βυρτεμβέργης).

Η χρήση, εξ άλλου, του ερωτηματολογίου προηγούμενης θυματολογικής έρευνας πάνω στο σκοτεινό αριθμό, που απευθυνόταν σε γερμανούς, καθώς και η δι' αλληλογραφίας συμπλήρωσή του εγκυμονούν επιπρόσθετους μεθοδολογικούς κινδύνους.

Το γεγονός ότι στην έρευνα δεν μπόρεσαν να περιληφθούν εγκλήματα χωρίς θύματα, το ότι δεν γίνεται -λόγω του μικρού δείγματος- διαφοροποίηση των θυμάτων κατά το είδος της εγκληματικής πράξης και κατά τα ατομικά χαρακτηριστικά του θύματος, καθώς και το ότι δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί σχέση μεταξύ εγκληματικής πράξης του ερωτωμένου και θυματοποίησης, απο-

τελούν αδυναμίες που επισημαίνονται και από την ίδια την ερευνητρια (σελ.167 & 278 επ.).

Τέλος, πρέπει να τονιστεί η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου, ομοιογενούς θεωρητικού μοντέλου που θα κάλυπτε και τις δύο ερευνητικές προσεγγίσεις και θα επαληθευόταν ή όχι από τα τελικά πορίσματα.

Το γεγονός, πάντως, ότι για πρώτη φορά στο γερμανικό χώρο έρχεται μία -κατά κύριο λόγο- θυματολογική έρευνα, με τόσο λεπτομερειακή αναφορά σε διάφορα ζητήματα (που μόνο εν μέρει επισημάνθηκαν εδώ), να θίξει το σοβαρότατο αυτό πρόβλημα, της θυματοποίησης των μεταναστευτικών μειονοτήτων, το ότι η συγγραφέας, με αυτοπρόσωπη παρουσία σε μία πόλη της Ελλάδας και μία αντίστοιχη της Γερμανίας, δοκίμασε σε δείγμα τη λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα του ερωτηματολογίου, καθώς και η πληρότητα των βιβλιογραφικών της παραθέσεων, οι οποίες καλύπτουν το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ο.Δ.Γ. σε όλο του το φάσμα, καλύπτουν τις αδυναμίες που προαναφέρθηκαν.

Η έρευνα αυτή συμβάλλει αποφασιστικά στη διαφώτιση ενός θέματος που, για διάφορους λόγους, παρέμενε μακριά από το επιστημονικό προσκήνιο, και σίγουρα θα αποτελέσει την αφετηρία για παρόμοιες έρευνες και σε άλλες μειονότητες που εκπροσωπούνται -και με μεγαλύτερα ποσοστά- στη γερμανική κοινωνία.

Τέλος, για μας τους Έλληνες η έρευνα μπορεί να είναι πολύτιμη για την άντληση στοιχείων γύρω από αυτό το ανθρώπινο δυναμικό και για τον κοινωνικό σχεδιασμό είτε εκ μέρους της γερμανικής πολιτείας, είτε εκ μέρους των ελληνικών αρχών, για τη χάραξη μιάς πολιτικής επανένταξης των παλιννοσοούντων στην Ελλάδα.

[1] Ενδεικτικά αναφέρονται: **Institut für angewandte Sozialwissenschaft, Deutsche und Gastarbeiter. Ausländische Arbeiter im Spiegel der Meinungen.** (Politogramm), Bad Godesberg 1966, **Ch. Tomuschat**, Zur politischen Betätigung des Ausländers in der Bundesrepublik Deutschland, Bad Homburg 1968, **U. Mehrländer**, Beschäftigung ausländischer Arbeitnehmer in der Bundesrepublik Deutschland unter spezieller Berücksichtigung von Nordrhein-Westfalen, Opladen 1969.

[2] Ενδεικτικά αναφέρονται: Για την α' γενιά: **S. Coenen**, Die Kriminalität der Gastarbeiter im Landgerichtsbezirk Düsseldorf. Eine

Darstellung des strafrechtlichen Verhaltens der italienischen, griechischen und spanischen Arbeitskräfte in der Zeit von 1959 bis 1963, Köln 1966, **B. Wehner**, «Gastarbeiter=Kriminalität» - auch ein Schlagwort?, Kriminalistik 1966, S. 175-176, **H.-G. Zimmermann**, Die Kriminalität der ausländischen Arbeiter. Versuch einer Analyse, Kriminalistik 1966, S. 623-625, **G. Gräff**, Die Kriminalität der Gastarbeiter im Landgerichtsbezirk München 1, Saarbrücken 1967, **G. Kaiser**, Gastarbeiterkriminalität und ihre Erklärung als Kulturkonflikt, in: Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht, hrsg. von T. Ansay/V. Gessner, München 1974, S. 208- 240, **B. Villmow**, Gastarbeiterkriminalität - Vorurteile und Realität, Vorgänge 1974, S. 124-133, **G. Kiesebrink**, Die Gastarbeiter und ihr kriminelles Verhalten. Dargestellt am Beispiel der Kriminalität der Jugoslawen, Italiener, Griechen, Spanier und Türken im Landgerichtsbezirk Wuppertal in den Jahren 1968 bis 1970, Bochum 1980. Για τη 6' γενιά: **P.-A. Albrecht/Ch. Pfeiffer**, Die Kriminalisierung junger Ausländer. Befunde und Reaktionen sozialer Kontrollinstanzen, München 1979, **F. Hamburger/L. Seus/O. Wolter**, Zur Delinquenz ausländischer Jugendlicher. Bedingungen der Entstehung und Prozesse der Verfestigung, Bundeskriminalamt, Wiesbaden 1981, **A. Chaidou**, Junge Ausländer aus Gastarbeiterfamilien in der Bundesrepublik Deutschland. Ihre Kriminalität nach offizieller Registrierung und nach ihrer Selbstdarstellung, Frankfurt am Main/Bern/New York 1984, **A. Chaidou**, Warum überproportional? Kriminalitätsbelastung junger Ausländer, Kriminalistik 1984, S. 355-358, 375-376, **J. Mansel**, Die unterschiedliche Selektion von jungen Deutschen, Türken und Italienern auf dem Weg vom polizeilich Tatverdächtigen zum gerichtlich Verurteilten, MSchKrim 1986, S. 309-325.

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

David Finkelhor, «A Sourcebook on Child Sexual Abuse» Sage Publications, Beverly Hills CA., 1987 (3rd printing).

της Βάσως ΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Η προηγούμενη ερευνητική και συγγραφική εμπειρία του συγγραφέα («The Dark side of families», Sage Publications, Third Printing, 1984, «Sexually victimized children» The Free Press, 1979) και η ακαδημαϊκή του απασχόληση (Πανεπιστήμιο N. Hampshire) στον τομέα της «Ενδοοικογενειακής βίας», μαρτυρούν το ενδιαφέρον του στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών. Στο βιβλίο αυτό, επιχειρεί την ανασκόπηση και συστηματοποίηση της θεωρητικής και εμπειρικής γνώσης στο παραπάνω αντικείμενο. Τα ερευνητικά δεδομένα μιας δεκαετίας πριν από την συγγραφή του βιβλίου (1976-1986), αναλύονται στα κύρια θέματα του βιβλίου, που είναι α) η έκταση της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, β) οι παράγοντες που επαυξάνουν τις πιθανότητες της κακοποίησης, γ) οι δράστες, δ) οι συνέπειες της κακοποίησης στα θύματα, ε) τα μεθοδολογικά προβλήματα των ερευνών και στ) τα σχετικά με την πρόληψη προγράμματα.

Ωστόσο, ο συγγραφέας δεν αρκείται στη σχηματική παρουσίαση των ερευνητικών δεδομένων, αλλά σε κάθε κεφάλαιο πραγματεύεται τις υποθέσεις εργασίας, τη μεθοδολογία, τις τεχνικές, την ανάλυση και τα συμπεράσματα των ερευνών, εντοπίζοντας με κριτικό πνεύμα τις θεωρητικές και μεθοδολογικές αδυναμίες τους· προτείνει τον σχεδιασμό νέων ερευνών και συμβουλεύει για την μείωση των μεθοδολογικών κυρίως προβλημάτων που είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη φύση του αντικειμένου.

Στο πρώτο κεφάλαιο, ο συγγραφέας πραγματεύεται τις διακυμάνσεις που παρουσιάζει η έκταση της κακοποίησης και εντοπίζει τα αίτια των διακυμάνσεων αυτών στους διαφορετικούς ορισμούς, στα διαφορετικά χαρακτηριστικά των δειγμάτων και στη μεθοδολογική οργάνωση των ερευνών.

Οι παράγοντες που επαυξάνουν τις πιθανότητες κακοποίησης των παιδιών – τους οποίους διερευνά στο δεύτερο κεφάλαιο – είναι η έλλειψη φυσικού πατέρα, η φυσική ανικανότητα της μητέρας ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του παιδιού, οι συγκρούσεις μεταξύ των γονέων, η φτωχή σχέση των παιδιών με έναν από τους δύο γονείς και η ύπαρξη πατριού. Το κοινωνικοοικονομικό στρώμα και οι φυλετικές διαφορές θεωρούνται ως ουδέτεροι

παράγοντες στην πιθανή κακοποίηση του παιδιού. Οι συστάσεις του συγγραφέα για μελλοντικές έρευνες αφορούν τον πληρέστερο προσδιορισμό των παραγόντων αυτών, την μελέτη μικρών δημογραφικών ομάδων, το μέγεθος του δείγματος και τη διερεύνηση νέων παραγόντων.

Το τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στις διάφορες μονοπαραγοντικές θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη συμπεριφορά του δράστη (3ο κεφάλαιο), και εντοπίζεται η αναγκαιότητα της πολυπαραγοντικής ερμηνείας (4ου κεφάλαιο). Συγκεκριμένα, τονίζεται η «α-φύσικη» σεξουαλική διέγερση των δραστών από τα παιδιά, η σύγχυση και τα προβλήματα στις σεξουαλικές σχέσεις των δραστών με το αντίθετο φύλο, η επίδραση του αλκοόλ στους μηχανισμούς άμυνας του ΕΓΩ και η προηγούμενη εμπειρία θυματοποίησης του δράστη κατά την παιδική του ηλικία.

Τα πορίσματα των κλινικών ερευνών για τις άμεσες συνέπειες (φόβος, θυμός, επιθετικότητα, ανάρμοστη σεξουαλική συμπεριφορά) και τις μακροχρόνιες (μελαγχολία, άγχος, συναισθήματα απομόνωσης και στιγματισμού, χαμηλή αυτοεκτίμηση κλπ.), η αναφορά παραγόντων που επαυξάνουν τον ψυχολογικό τραυματισμό του παιδιού (όπως είναι η διάρκεια της σχέσης, η ηλικία του παιδιού, η σχέση ανάμεσα στο θύμα και το θύτη κ.ά.) και τα μεθοδολογικά προβλήματα των ερευνών, αναλύονται στο πέμπτο κεφάλαιο.

Στο έκτο, παρουσιάζεται ένα εμπειριοκρατικό μοντέλο του συγγραφέα, σχετικό με τους παράγοντες και τις προϋποθέσεις της εκδήλωσης της σεξουαλικής παραβίασης (οι παράγοντες αυτοί ονομάζονται από τον συγγραφέα «τέσσερις τραυματογενετικές δυναμικές»).

Στο έβδομο κεφάλαιο, εξετάζει τα βασικά μεθοδολογικά προβλήματα και συμβουλεύει για τους τρόπους αποφυγής τους. Αυτά αφορούν τον ορισμό της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, τα χαρακτηριστικά των πράξεων που περιλαμβάνονται στην έννοια της κακοποίησης, την επιλογή του δείγματος, τα χαρακτηριστικά της ομάδας ελέγχου και τις μεθόδους μέτρησης των ψυχολογικών επιπτώσεων.

Η αναφορά, η αξιολόγηση των υφιστάμενων στην Αμερική προγραμμάτων πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών και οι προτάσεις νέων προγραμμάτων, όπως επίσης και κάποιες μέθοδοι άρσης ή μετριασμού των ηθικών διλημάτων που

αντιμετωπίζουν όσοι ασχολούνται με τη μεταχείριση των κακοποιημένων παιδιών, αναφέρονται στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου.

Ο στόχος του συγγραφέα να συστηματοποιήσει και να συνθέσει τη νέα γνώση και τα εμπειρικά δεδομένα στο χώρο της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, επιτυγχάνεται πλήρως.

Ωστόσο, η ομαδοποίηση και η συστηματοποίηση αυτή των ερευνών, εμπεριέχει ανυπέρβλητες δυσκολίες, στο βαθμό που αυτές οι έρευνες παρουσιάζουν μια ποιοτική διαφοροποίηση μεταξύ τους ως προς το δείγμα, το σχεδιασμό, τη μεθοδολογία, τους αντιφατικούς ορισμούς και την ποικιλία – συχνά αντικρουσμένων συμπερασμάτων.

Τέλος, το βιβλίο αυτό συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση της δυναμικής του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών και αποτελεί σημαντικό θεωρητικό και μεθοδολογικό εργαλείο για όποιον ενδιαφέρεται για το θέμα αυτό.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

- **Η Δραστηριότητα της Ε.Ε.Ε. στη Δεκαετία 1979-1988**
- **Αφιέρωμα: Εγκληματολογικά Βιβλία στα Ελληνικά**
- **Ελληνική και Διεθνής Επιστημονική Κίνηση**
- **Νέες Εκδόσεις**

Καλούνται τα μέλη της Ε.Ε.Ε. και όλοι οι ενδιαφερόμενοι για τα εγκληματολογικά ζητήματα να παρακολουθήσουν τις ακόλουθες εκδηλώσεις, στην αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών:

8 Ιανουαρίου 1989

Διάλεξη του καθηγητή της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης **ΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ** με θέμα:

Ποινική ευθύνη από αυτοκαταστροφικές πράξεις: Το παράδειγμα της τιμώρησης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών

27 Ιανουαρίου 1989

Διάλεξη του καθηγητή της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης **ΙΩΑΝΝΗ ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ** με θέμα:

Το πρόβλημα του υπερβολικού αριθμού των ποινικοποιήσεων

(και στις δύο εκδηλώσεις θα ακολουθήσει συζήτηση)

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ COURS INTERNATIONAL DE CRIMINOLOGIE

Η Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας ανέλαβε, σε συνεργασία με το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου τη διοργάνωση του Διεθνούς Σεμιναρίου Εγκληματολογίας για το 1989.

Το Σεμινάριο θα διεξαχθεί στην Πάντειο Α.Σ.Π.Ε. από 17 – 22 Δεκεμβρίου 1989.

Θέμα του Διεθνούς Σεμιναρίου Εγκληματολογίας:

Στερητικές της ελευθερίας ποινές και μέτρα ασφαλείας από την οπτική των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1979–1988

Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Μαυροειδής

Η Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας, στα πλαίσια της προσπάθειάς της να προωθήσει την Εγκληματολογία στην Ελλάδα, έχει οργανώσει, από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, διάφορες διαλέξεις, δημόσιες συζητήσεις και σεμινάρια, με την ευγενική συμμετοχή Ελλήνων και ξένων εγκληματολόγων και άλλων ειδικών.

Οι κυριότερες από αυτές τις δραστηριότητες είναι οι ακόλουθες:

22 Μαΐου 1979 Διάλεξη του καθ. Denis Szabo με θέμα: **«Οι Συγκρουόμενες Θεωρίες στην Εγκληματολογία»**

7 Δεκεμβρίου 1979 Δημόσια συζήτηση πάνω στην **«Ποινή του Θανάτου»**, σε συνεργασία με την Ελληνική Επιτροπή της Διεθνούς Αμνηστίας και το Ίδρυμα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εισηγητές: Γ.Α. Μαγκάκης, Ν. Ανδρουλάκης, Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Σ. Αγουρίδης και Δ. Σπινέλλης

11 Φεβρουαρίου 1980 Διάλεξη του καθ. Πέτρου Παπαδάτου με θέμα: **«Η Επιθετικότητα, η Βία και η Καταστροφικότητα στην Κοινωνική Διαβίωση»**

2 Μαΐου 1980 Διάλεξη του καθ. Denis Szabo με θέμα: **«Θυματολογία και Εγκληματολογία: Τάσεις και Εφαρμογές»**

29 Μαΐου 1980 Διάλεξη του Καθ. Ηλίας Δασκαλάκη με θέμα: **«Σκέψεις πάνω στην Επικινδυνότητα του Εγκληματία»**.

4 Μαρτίου 1981 Πρώτη δημόσια συζήτηση πάνω στα **«Ναρκωτικά»** Εισηγητές: Α. Κουτσελίνης, Κ. Στεφανής, Δ. Τριχόπουλος, Δ. Τσαούσης και Φ. Τσαλίκουλου

11 Μαρτίου 1981 Δεύτερη δημόσια συζήτηση πάνω στα **«Ναρκωτικά»** Εισηγητές: Π. Παπαδάτος, Π. Ραπίδης, Η. Δασκαλάκης, Ε. Μιχαλοδημητράκης και Α. Κουκουτσάκη

16 Απριλίου 1981 Διάλεξη του καθ. Paul Friday με θέμα: «**Η Πρόληψη της Νεανικής Εγκληματικότητας μέσω του Συστήματος Εκπαιδεύσεως**».

1 Απριλίου 1982 Πρώτη δημόσια συζήτηση πάνω στη «**Φυλακή**» (Περιγραφή) Εισηγητές: Τ. Καρζής, Ν. Παπαδογούλας, Σ. Σπύρογλου και Π. Τσιλιμιγκάκη

2 Απριλίου 1982 Δεύτερη δημόσια συζήτηση πάνω στη «**Φυλακή**» (Αξιολόγηση και Προτάσεις) Εισηγητές: Η. Δασκαλάκης, Λ. Κοτσαλής, Γ. Πανούσης, Α. Κουκουτσάκη και Φ. Τσαλίκολου

10 & 11 Μαΐου 1982 Δήμερο συμπόσιο με θέμα: «**Η Φαινομενολογία και Αιτιολογία της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων**» Εισηγητές: Η. Δασκαλάκης, Κ. Σπινέλλη, Α. Τρωιάνου, Δ. Τσαούσης, Μ. Φατούρου και Ειρ. Φερέτη

14 Μαρτίου 1983 Πρώτη δημόσια συζήτηση με θέμα: «**Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και Εγκληματικότητα**» Εισηγητές: Γ. Βλάχος, Η. Δασκαλάκης, Κ. Καλλιγιάς, Κ. Μπέης, Κ. Ναυρίδης, Κ. Πούμπουρα και Τ. Σεράσης

11 Απριλίου 1983 Διάλεξη και δημόσια συζήτηση με θέμα «**Ταραχές στα Γήπεδα: Εγκληματολογική Προσέγγιση**» Κύριος ομιλητής: Δρ. Ευγένιος Τριβιζάς, Εισηγητές: Κ. Κουλούρης, Π. Κομματάς και Σ. Μεσημέρης.

16 Μαΐου 1983 Δεύτερη δημόσια συζήτηση με θέμα: «**Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και Εγκληματικότητα**» Εισηγητές: Γ. Βλάχος, Η. Δασκαλάκης, Κ. Καλλιγιάς, Κ. Μπέης, Κ. Ναυρίδης, Κ. Πούμπουρα και Τ. Σεράσης

27 Ιανουαρίου 1984 Δημόσια συζήτηση με θέμα: «**Τα υποκατάστατα των βραχυχρόνιων στερητικών της ελευθερίας ποινών**» Εισηγητές: Στ. Αλεξιάδης, Ι. Γαβρίλης και Π. Μπιτσαξής

2 Μαΐου 1985 Διάλεξη του καθ. József Vigh με θέμα: «**Η Εγκληματικότητα και η Πρόληψή της στην Ουγγαρία**»

14 & 16 Οκτωβρίου 1985 Σειρά διαλέξεων και δημόσιων συζητήσεων, σε συνεργασία με τον Πολιτιστικό Όμιλο Πεντέλης. Εισηγητές: Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου («**Η Προσπάθεια Εξήγησης του Εγκλήματος**»), Κ. Σπινέλλη («**Η Πρόληψη του Εγκλήματος**»), Η. Δασκαλάκης («**Η Κοινωνική Αντίδραση στο Έγκλημα**») και Ι. Φαρσεδάκης («**Σκέψεις για την Παραβατικότητα των Ανηλίκων**»)

1 Νοεμβρίου 1985 Δημόσια συζήτηση, με την ευκαιρία της 40ης επετείου του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, με θέμα: «**Η Συμβολή των Ηνωμένων Εθνών στον Αγώνα κατά της Εγκληματικότητας**» Εισηγητές: Στ. Αλεξιάδης, Δ. Σπινέλλης, Η. Δασκαλάκης και Κ. Σπινέλλη

28 Μαρτίου 1986 Διάλεξη της κας Αγλαίας Τσήτσουρα με θέμα: **Συμβούλιο της Ευρώπης και Θύματα του Εγκλήματος**

29 Μαΐου 1986 Διάλεξη του καθ. Denis Szabo με θέμα: «**Το Εγγενές και το Επίκτητο: Η Επαναφορά στην Επικαιρότητα του Θέματος και οι Εγκληματολογικές του Προεκτάσεις**».

29 Απριλίου 1987 Διάλεξη του καθ. Denis Szabo με θέμα: «**Ανθρώπινη Φύση και Δικαιώματα του Ανθρώπου: Μερικές Εγκληματολογικές Απόψεις**», σε συνεργασία με το Ίδρυμα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

10 Ιουνίου 1987 Εσωτερική συζήτηση με θέμα: «**Η Νομοθετική Ρύθμιση του Προβλήματος των Ναρκωτικών**» Εισηγητής: Α. Καράμπελας

17 Ιουνίου 1987 Δημόσια συζήτηση με θέμα: «**Βία και Ψυχιατρική στη Σύγχρονη Κοινωνία**» Εισηγητές: Φ. Τσαλικογλου και Γ. Τσέγκος

17 Δεκεμβρίου 1987 Εσωτερική συζήτηση με θέμα: «**Το Σχέδιο του Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα**» Εισηγητές: Π. Κακκαλής, Α. Χάιδου, Τ. Σεράσης και Δ. Ευαγγελάτος

15 Ιανουαρίου 1988 Πρώτη δημόσια συζήτηση με θέμα: **«Το Σχέδιο του Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα»**, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία Ποινικού Δικαίου, Εισηγητές: Στ. Αλεξιάδης, Χ. Μπάκας, Θ. Λαφαζάνος και Δ. Ευαγγελάτος

12 Φεβρουαρίου 1988 Δεύτερη δημόσια συζήτηση με θέμα: **«Το Σχέδιο του Νέου Σωφρονιστικού Κώδικα»**, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία Ποινικού Δικαίου, Εισηγητές: Στ. Αλεξιάδης, Χ. Μπάκας, Θ. Λαφαζάνος και Δ. Ευαγγελάτος

25 Φεβρουαρίου 1988 Διάλεξη του καθ. Guy Houchon με θέμα: **«Το Θύμα ως Συντελεστής Προόδου στην Εγκληματολογία»**

30 Μαρτίου 1988 Διάλεξη της κας Αγλαΐας Τσήτσουρα με θέμα: **«Η Συμμετοχή του Κοινού στην Αντεγκληματική Πολιτική»**

5 Μαΐου 1988 Διάλεξη του καθ. Δημήτρη Καλογερόπουλου με θέμα **«Το Εγκληματικό Πρόβλημα: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πρακτικές Συνέπειες»**

16 Μαΐου 1988 Δημόσια συζήτηση με θέμα: **«Τρομοκρατία: Μερικές Εγκληματολογικές και Ψυχαναλυτικές Απόψεις»** Εισηγητές: Τ. Σεράσης και Μ. Μελεάγρου

19 Μαΐου 1988 Διάλεξη της καθ. Mireille Delmas-Marty με θέμα **«Η αντεγκληματική Πολιτική και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στην Ευρώπη»**, σε συνεργασία με το Ίδρυμα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Επιμέλεια: Αντώνης Ασρινάκης – Έμμου Φρονίμου

[Παρουσιάζονται τα εγκληματολογικού περιεχομένου βιβλία που εκδόθηκαν στην ελληνική γλώσσα από το 1974 μέχρι σήμερα]

ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Στέργιος **Εγχειρίδιο Ανακριτικής**, Θεσσαλονίκη, 1980
(φωτοτυπική ανατύπωση)

Η Ποινική Προστασία του Περιβάλλοντος ως Πρόβλημα Αντεγκληματικής Πολιτικής, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1983

Προς Αναμόρφωση του Σωφρονιστικού Συστήματος, Ποινικά 16, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1983

Εγκληματολογία, Θεσσαλονίκη, 1985 (6' έκδοση)

Χρ. ΜΠΑΚΑΣ, Φ. ΛΑΦΑΖΑΝΟΣ, Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ **Ο Νέος Σωφρονιστικός Κώδικας (Εισηγητική Έκθεση, Κείμενο και Κριτική)**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1988

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ Στέφανος **Σωφρονιστικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος**, Θεσσαλονίκη, 1978

Σωφρονιστικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος, Θεσσαλονίκη, 1980

Εγκληματολογία – Ειδικό Μέρος, Αθήνα, 1980

Ψυχολογία των Διαφόρων εγκλημάτων, Αθήνα, 1980

ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Ευάγγελος **Η Ποινή του Θανάτου**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1979

Α. ΚΑΜΙΝΑΡΗ, Π. ΚΟΜΜΑΤΑΣ, Α. ΚΟΤΣΙΦΑΣ, Κ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ **Το Πολιτικό Έγκλημα**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1978

ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Αλίκη **Η Μεταχείριση των Ψυχικώς Ανωμάτων Εγκληματιών – Α΄: Ψυχικά Ανωμαλίες και Έγκλημα**, Αθήνα, 1975

————— **Παραδόσεις Εγκληματολογίας Α΄**, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα/Κομοτηνή, 1979

————— **Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας – Α΄: Εισαγωγικά, Νομική Βιβλιοθήκη**, Αθήνα, 1984

ΓΡΙΒΑΣ Κλεάνθης **Αποδιοπομπαίος Τράγος: Ψυχική Αρρώστια και Τοξικομανία**, Μαλλιάρης – Παιδεία, Αθήνα, 1984

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ Ηλίας **Η Μεταχείριση του Εγκληματία Α΄**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1981

————— **Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1985

————— Α. ΑΝΔΡΙΤΣΟΥ, Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Π. ΠΑΠ- ΠΑΣ, Ι. ΠΕΡΑΝΤΖΑΚΗ, Δ. ΤΣΑΜΠΑΡΛΗ **Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα**, εκδόσεις Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1983

ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Ιωάννης **Στοιχεία Εγκληματολογίας Α΄**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1984

KAISER Günther **Ο Ποινικός Έλεγχος της Βαριάς Οικονομικής Εγκληματικότητας**, (απόδοση: Λ.Κοτσαλή), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1983

ΚΟΚΚΟΛΑΚΗΣ Εμμανουήλ **Η Έρευνα της Προσωπικότητας του Εγκληματίου**, Αθήνα, 1976

————— **Το Επικίνδυνον του Εγκληματίου και τα Ασφαλιστικά Μέτρα εν τω Π.Κ.**, Αθήνα, 1976

————— **Η Ομοφυλοφιλία ως Αιτία Εγκλημάτων**, Αθήνα, 1976

-
- Αι Ψυχικά Νόσοι ως Αιτία Εγκλημάτων**, Αθήνα, 1980
- ΚΟΥΡΑΚΗΣ Νέστωρ **Τα Οικονομικά Εγκλήματα: Βασικά Ζητήματα της Οικονομικής Εγκληματικότητας και του Οικονομικού Ποινικού Δικαίου**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1982
-
- Ποινική Καταστολή Μεταξύ Παρελθόντος και Μέλλοντος**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 1985 (8' έκδ.)
- ΛΟΒΕΡΔΟΣ Ανδρέας **Γιά την τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα**, Interbooks, Θεσσαλονίκη, 1987
- ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Λάμπρος & Νίκος ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ **Θεωρία της Ποινής**, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1984
- ΜΠΑΚΑΤΣΟΥΛΑΣ Μενέλαος **Εγκληματολογία Α'**, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα/Κομοτηνή, 1979
-
- Εγκληματολογία Β'**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1984
- ΜΠΕΖΕ Λουκία **Ανήλικοι Παραβάτες (Μελέτη 20 Περιπτώσεων)**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1985
- ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Χρήστος **Τετράγλωσσο Λεξικό Ποινικών και Εγκληματολογικών Όρων**, (ελληνικά-αγγλικά-γαλλικά-γερμανικά), Αθήνα, 1977
- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γιάννης **Σωφρονιστικός Κώδιξ**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1983.
-
- Οι Κοινωνικές Σχέσεις ως Αναγκαίοι Όροι της Εγκληματογένεσης**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1985
-
- Θεμελιώδη Ζητήματα της Εγκληματολογίας**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1987

-
- Η Διδασκαλία των Εγκληματολογικών Επιστημών στα Τμήματα Νομικής**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1987
- ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Πέτρος **Γενικές Αρχές Αντεγκληματικής Πολιτικής**, Αθήνα, 1977
-
- Η Τρομοκρατία**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1987
- ΠΑΠΠΑΣ Βασίλης **Το Ποινικό Πρόβλημα**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1986
- ΡΟΥΣΣΟΣ Χρήστος **Φυλακές Αλικαρνασσού – Φυλακές Κέρκυρας – Βασανισμοί Κρατουμένων**, εκδ. περιοδικού «της φυλακής», Αθήνα, 1987
- SPARKS Richard **Έρευνες σε Θύματα Εγκλημάτων – Επιτεύγματα και Προοπτικές**, (μετάφραση-επιμέλεια: Χρ.Τσουραμάνη), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1985
- ΣΠΙΝΕΛΛΗ Καλλιόπη **Η Γενική Πρόληψη των Εγκλημάτων (Θεωρητική και Εμπειρική Διερεύνηση Μορφών Κοινωνικού Ελέγχου)**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1982
-
- Εγκληματολογία (Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις)**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1985
-
- Αγλαία ΤΡΩΙΑΝΟΥ **Δίκαιο Ανηλίκων: Ποινικές Ρυθμίσεις και Εγκληματολογικές Προεκτάσεις**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1985
- ΣΠΙΝΕΛΛΗΣ Διονύσιος **Εισαγωγή στις Ποινικές και Εγκληματολογικές Επιστήμες**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1984
- ΤΡΩΙΑΝΟΥ Αγλαία **Η Υπηρεσία Επιμελητών των Δικαστηρίων Ανηλίκων εν Ελλάδι**, Αθήνα, 1977

-
- Η Ποινική Νομοθεσία των Ανηλίκων**, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα/Κομοτηνή, 1987
- ΤΣΑΟΥΣΗΣ Δημήτρης & Ειρήνη KORRE-CRUEGER **Η Εγκληματικότητα των Ανηλίκων εις την Περιφέρειαν Πρωτευούσης**, εκδόσεις Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1974
- ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φωτεινή **Σχιζοφρένεια και Φόνος: Μιά Ψυχολογική Εγκληματολογική Έρευνα**, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1984
-
- Ο Μύθος του Επικίνδунου Ψυχασθενή**, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1987
- ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ιάκωβος **Ανακριτική, Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εγκληματογένεση**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984
-
- Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος των Ανηλίκων**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1985
- ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗΣ Ιωάννης **Η Αντικοινωνική Συμπεριφορά των Νέων (Χουλιγκανισμός, Αναρχισμός, Τρομοκρατία, Ναρκωτικά και Λοιπές Σύγχρονες Μορφές Αντικοινωνικής Συμπεριφοράς)**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/ Κομοτηνή, 1987
- ΦΩΤΑΚΗΣ Νικόλαος **Ποινή, Τροποποίηση της Συμπεριφοράς και Κοινωνική Αναπροσαρμογή (Ψυχολογική Άποψη)**, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή, 1980

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Επιμέλεια: Τηλέμαχος Σεράσης*

25 Ιανουαρίου, «**Οι Πρόσφατες Τροποποιήσεις Ποινικών Νόμων**»
Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων
(Ομιλητές: Άγγελος Κωνσταντινίδης & Ηλίας Αναγνωστόπουλος)

7 & 14 Μαρτίου, Δημόσια Συζήτηση με Θέμα: «**Ναρκωτικά: Προβλήματα κατά την Εφαρμογή του ν.1729/87 και Προτάσεις για Τροποποιήσεις των Νόμων**» Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

21 Μαρτίου, Συζήτηση Στρογγυλού Τραπέζιού με Θέμα: «**Ισχύουν τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Μεταξύ Ιδιωτών;**»
Ίδρυμα για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
(Εισηγητές: Τεό Λουάρ, Αντώνης Μανιτάκης, Γύργκεν Σθάμπεν και Τζούλια Ηλιοπούλου-Στράγγα. Συντονιστής: Εμμανουήλ Ρούκουνας)

24–25 Μαρτίου, **XXIVο Συνέδριο της Γαλλικής Εταιρίας Εγληματολογίας**
Θέμα: «**Απαντήσεις στις Τοξικομανίες**»

28 Μαρτίου & 18 Απριλίου, Δημόσιες Συζητήσεις με Θέμα: «**Νομοθετικός Προσδιορισμός της Ιατρικής Πράξης – Αναθεώρηση του Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας**» Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, σε συνεργασία με τον Πανελλήνιο Ιατρικό Σύλλογο

4–8 Απριλίου, **Ετήσιο Συνέδριο της Ακαδημίας των Επιστημών της Ποινικής Δικαιοσύνης**
Θέμα: «**Ποινική Δικαιοσύνη: Μεταβαλλόμενες Αξίες**»

27 Απριλίου, Δημόσια Συζήτηση με Θέμα: «**Πτολεμαίδα: Μιά Βαρεία Περίπτωση Μόλυνσης του Περιβάλλοντος**» Ίδρυμα για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
(Εισηγητές: Βασίλης Ρώτης, Φώτης Κουβέλης, Στ. Πάτσικας, Δ.

* Συνεργάστηκαν: Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Ανθοζωή Χάιδου, Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Κωνσταντίνος Μαυροειδής

Μιχαηλίδης και Ι. Τσότσιος. Συντονιστής: Θέμις Κουρουσόπουλος)

20–22 Μαΐου, Dubrovnik, «**4ο Διεθνές Εργαστήριο πάνω στην Οικογενειακή Βία και τα Δικαιώματα των Θυμάτων**»

21–24 Μαΐου, Συμπόσιο στο Κολυμπάρι της Κρήτης με Θέμα: «**Βιοϊατρικός Πειραματισμός και Δικαιώματα του Ανθρώπου**» Ίδρυμα γιά τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

10–12 Ιουνίου, Napoli, Εθνικό Συνέδριο: «**Τοξικοεξάρτηση, AIDS και Επαγγελματική Ευθύνη**»

23–25 Ιουνίου, Modena, Συμπόσιο: «**Η Συμβολή της Ιατροδικαστικής, της Εγκληματολογίας και των Ιατρικο-Δικαστικών Επιστημών στην Υλοποίηση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας**»

26–30 Ιουλίου, Toscana, **4ο Παγκόσμιο Συνέδριο Θυματολογίας**
Κεντρικό Θέμα: «**Θύματα Εγκλημάτων, Ατυχημάτων και Καταστροφών: Κοινωνικές Ευθύνες και Επαγγελματικές Παρεμβάσεις**»

31 Ιουλίου–5 Αυγούστου, Berlin (ΟΔΓ), **24ο Διεθνές Συνέδριο πάνω στην Κοινωνική Πρόνοια**
Θέμα: «**Δίκαιο – Κοινωνική Τάξη – Κοινωνική Ανάπτυξη**»

21–23 Αυγούστου, Atlanta, 38ο Ετήσιο Συνέδριο της Εταιρίας γιά τη Μελέτη των Κοινωνικών Προβλημάτων
Γενικό Θέμα: «**Αντιφάσεις και Συγκρούσεις: Κτίζοντας μιά Υγιή Κοινωνία**»

Θέματα του εγκληματολογικού τμήματος: Η Εγκληματολογία τον 21ο Αιώνα, Κριτικές Νομικές Μελέτες: Αντιφάσεις και Συγκρούσεις στη Μορφή και το Περιεχόμενο του Δικαίου, Οικογενειακή Βία, Ιδεολογίες, Εγκλημα και Κοινωνικός Έλεγχος, Κοινοτικές και Πολιτισμικές Επιδράσεις του Εγκλήματος

28 Αυγούστου – 1 Σεπτεμβρίου, Jerusalem, **6ο Διεθνές Συμπόσιο Θυματολογίας Παγκόσμια Εταιρία Θυματολογίας**
Κύρια Θέματα: Θεωρητικά Ζητήματα της Θυματολογίας, Προγράμματα Βοήθειας στα Θύματα, Νόμοι Σχετικοί με τα Θύματα,

Τα Θύματα στη Ποινική Διαδικασία, Χάρτης των Δικαιωμάτων των Θυμάτων, Έρευνα και Πολιτική, Θυματοποίηση από Βία (Τρομοκρατία, Ανθρωποκτονία, Σεξουαλικά Αδικήματα), Θύματα Κατάχρησης Εξουσίας, Θυματοποίηση Ειδικών Ομάδων (Ηλικιωμένοι, Παιδιά, Γυναίκες, Άτομα με ειδικά προβλήματα, Μειονότητες, κλπ)

4 – 9 Σεπτεμβρίου, Hamburg, 10ο Παγκόσμιο Συνέδριο Εγκληματολογίας Διεθνής Εταιρία Εγκληματολογίας

Γενικό Θέμα: «Προοπτικές στην Εγκληματολογία: Προκλήσεις του Εγκλήματος και Στρατηγικές Δράσης»

Επί μέρους τομείς: Εγκληματολογία και οι Επιστήμες του Ανθρώπου, Βία και Εγκληματικές Σταδιοδρομίες, Έγκλημα και Κατάχρηση Εξουσίας, Κρίση των Ποινικών Θεσμών: Νέες Προοπτικές

Θέματα συζητήσεων: Προβλήματα Εγκληματικότητας σε Αναπτυσσόμενες Χώρες, Κλινική Εγκληματολογία, Έρευνα πάνω στην Αστυνομία, Γυναικείες Μελέτες στην Εγκληματολογία, Ιστορικές Μελέτες του Εγκλήματος και του Ποινικού Συστήματος, Η Ιστορία της Διεθνούς Εταιρίας Εγκληματολογίας

19'–24 Σεπτεμβρίου, Budapest, Διεθνές Συνέδριο: «Ευθύνη και Κοινωνία: Ευθύνη γιά τα Εγκλήματα και τις Παραβάσεις»

1–7 Οκτωβρίου, Βιέννη, 14ο Παγκόσμιο Συνέδριο Ποινικού Δικαίου Διεθνής Ένωση Ποινικού Δικαίου

Κεντρικά Θέματα: α) Τα Νομικά και Πρακτικά Προβλήματα που Προκύπτουν από τη Διαφορά μεταξύ Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, β) Ποινικό Δίκαιο και Σύγχρονες Βιοϊατρικές Τεχνικές γ) Οι Σχέσεις μεταξύ της Δικαστικής Οργάνωσης και της Ποινικής Διαδικασίας, δ) Τα Διεθνή Εγκλήματα και το Εσωτερικό Δίκαιο

3–7 Οκτωβρίου, Poitiers, 6ο Διεθνές Συμπόσιο του Διεθνούς Ποινικού και Σωφρονιστικού Ιδρύματος

Θέμα: «Επεξεργασία στοιχειωδών κανόνων γιά τη μεταχείριση σε ελεύθερο περιβάλλον»

- 20–23 Οκτωβρίου, Washington, **Διεθνής Διάσκεψη για την Αναμόρφωση της Πολιτικής για τα Ναρκωτικά** Ίδρυμα για την Πολιτική για τα Ναρκωτικά
- 22 Οκτωβρίου, Συζήτηση με Θέματα: α. «**Η Αξία της Συγκατάθεσης για τον Αδικοπρακτικό Χαρακτήρα μιάς Ιατρικής Πράξης**» & β. «**Ιατρονομικά Προβλήματα στην Έκδοση Ιατρικού Πιστοποιητικού**» Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία Ιατροδικαστικών Επιστημών
- 9–12 Νοεμβρίου, Chicago, **Ετήσιο Συνέδριο της Αμερικανικής Εταιρίας Εγκληματολογίας**
Γενικό Θέμα: «**Κράτος και Έγκλημα**»
Επί μέρους τομείς: Η Πολιτική Οικονομία του Εγκλήματος και του Ελέγχου του Εγκλήματος, Γυναίκες, Έγκλημα και Δικαιοσύνη: Παραδοσιακές και Φεμινιστικές Προσεγγίσεις, Συγκριτικές και Διεθνείς Απόψεις πάνω στο Έγκλημα και τη Δικαιοσύνη, Τα αίτια της Εγκληματικής Συμπεριφοράς: Θεωρία και Έρευνα, Μειονότητες, Έγκλημα, και η Πρακτική της Δικαιοσύνης, ο Ορισμός, οι Μορφές και ο Έλεγχος των Εγκλημάτων Λευκού Κολάρου, Εγκλήματα του Κράτους και εναντίον του Κράτους
- 17–19 Νοεμβρίου, Syracuse, **Εθνικό Σεμινάριο για Καθηγητές Εγκληματολογικών Σπουδών με θέμα: «Το Οργανωμένο Έγκλημα»**
- 14–16 Δεκεμβρίου, Συνέδριο πάνω στην «**Κοινωνική Έρευνα στην Ελλάδα**» Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

– σε αγγλική γλώσσα*

ABADINSKY Howard, **Crime and Justice: An Introduction**, Nelson Hall, Chicago, 1987

ABEL Ernest, **Homicide: A Bibliography**, Greenwood Press, Westport, 1987

AGGLETON Peter, **Deviance**, Tavistock, London, 1987

AINSWORTH Peter B. & Ken PEASE, **Police Work**, Methuen, London, 1987

ANDERSON Patrick R. & Thomas WINFREE, Jr. (eds.), **Expert Witness: Criminologists in the Courtroom**, SUNY Press, Albany, 1987

BALL Richard, C. Ronald HUFF & J. Robert LILLY, **House Arrest and Correctional Policy: Doing Time at Home**, Sage Publications, Beverly Hills, 1988

BENDER John, **Imagining the Penitentiary: Fiction and the Architecture of Mind in Eighteenth-Century England**, University of Chicago Press, Chicago, 1987

BINDER Arnold, Gilbert GEIS & Dickson BRUCE, **Juvenile Delinquency: Historical, Cultural, Legal Perspectives**, Macmillan, New York, 1988

BOPP William J. & James J. VARDALIS, **Crimes Against Women**, Charles C. Thomas, Springfield, 1987

BORTNER M.A., **Delinquency and Justice: An Age of Crisis**, McGraw-Hill, Hightstown, 1988

BOX Steven, **Recession, Crime and Punishment**, Barnes & Noble, Totowa, 1987

* Επιμέλεια: Τηλέμαχος Σεράσης.

BURCHARD John D. & Sara N. BURCHARD (eds.), **Prevention of Delinquent Behavior**, Sage Publications, Beverly Hills, 1987

CAMERON Deborah & Elizabeth FRAZER, **The Lust to Kill: A Feminist Investigation of Sexual Murder**, New York University Press, New York, 1987

CARPENTER Cheryl, Barry GLASSNER, Bruce JOHNSON & Julia LOUGHLIN, **Kids, Drugs and Crime**, Lexington Books, Lexington, 1988

CHAMBLISS William J., **Exploring Criminology**, Macmillan, New York, 1988

CRITES Laura L. & Winifred L. HEPPELLE (eds.), **Women, the Courts and Equality**, Sage Publications, Beverly Hills, 1987

CULLEN Francis T., William J. MAAKESTAD & Gray CAVENDER, **Corporate Crime Under Attack: The Ford Pinto Case and Beyond**, Anderson Publishing, Cincinnati, 1987

DAY James M. & William S. LAUFER (eds.), **Crime, Values, and Religion**, Ablex, Norwood, 1987

DUMM Thomas L., **Democracy and Punishment: Disciplinary Origins of the United States**, University of Wisconsin Press, Madison, 1987

ERMANN David M. & Richard J. LUNDMAN, **Corporate and Governmental Deviance: Problems of Organizational Behaviour in Contemporary Society** (3rd ed.), Oxford University Press, New York, 1987

ESTRICH Susan, **Real Rape: How the Legal System Victimizes Women Who Say No**, Harvard University Press, Cambridge, 1987

FITZGERALD Jack D. & Steven M. COX, **Research Methods in Criminal Justice: An Introduction**, Nelson-Hall, Chicago, 1987

FLOWERS Ronald Barri, **Women and Criminality: The Woman as Victim, Offender, and Practitioner**, Greenwood Press, West port, 1987

FORSYTHE William James, **The Reform of Prisoners 1830–1900**, St. Martin's Press, New York, 1987

GABOR Thomas, Micheline BARIL, Maurice CUSSON, Daniel ELIE, Marc LEBLANC & Andre NORMANDEAU, **Armed Robbery: Cops, Rob bers, and Victims**, Charles C. Thomas, Springfield, 1987

GOTTFREDSON Don M. & Michael TONRY, **Prediction and Classification: Criminal Justice Decision Making**, University of Chicago Press, Chicago, 1987

GOTTFREDSON Michael R. & Don M. GOTTFREDSON, **Decision Making in the Criminal Justice: Toward the Rational Exercise of Discretion** (2nd ed.), Plenum, New York, 1988

GOTTFREDSON Michael & Travis HIRSCHI (eds.), **Positive Criminology**, Sage Publications, Beverly Hills, 1987

GOTTFREDSON Stephen D. & Sean D. McCONVILLE (eds.), **America's Correctional Crisis: Prison Population and Public Policy**, Greenwood Press, Westport, 1987

GRABOSKY Peter (ed.), **Government Illegality**, Australian Institute of Criminology, Canberra, 1987

GREGORY Jean, **Sex, Race and the Law: Legislating for Equality**, Sage Publications, Beverly Hills, 1987

GRIMSHAW Roger & Tony JEFFERSON, **Interpreting Police Work: Policy and Practice in Forms of Beat Policing**, Allen & Unwin, London, 1987

HAAS Kenneth C. & James A. INCIARDI, **Challenging Capital Punishment: Legal and Social Science Approach**, Sage Publications, Beverly Hills, 1988

HALL Richard, **Disorganized Crime**, University of Queensland Press, St. Lucia, 1987

HAMOWY Ronald (ed.), **Dealing With Drugs: Consequences of Government Control**, Lexington Books, Lexington, 1987

HARRIS, Robert & David WEBB, **Welfare, Power, and Juvenile Justice: The Social Control of Delinquent Youth**, Tavistock, London, 1987

HILLS Stuart L., **Corporate Violence: Injury and Death for Profit**, Rowman & Littlefield, Totowa, 1987

HOLINGER Paul C., **Violent Deaths in the United States: An Epidemiologic Study of Suicide, Homicide, and Accidents**, Guilford Press, New York, 1987

HUDSON Barbara, **Justice Through Punishment: A Critique of the «Justice» Model of Corrections**, St. Martin's Press, New York, 1987

JOHNSON Elmer H. (ed.), **Handbook on Crime and Delinquency Prevention**, Greenwood Press, Westport, 1987

KATZ Leo, **Bad Acts and Guilty Minds: Conundrums of the Criminal Law**, University of Chicago Press, Chicago, 1987

KELLY Patricia A. (ed.), **Police and the Media: Bridging Troubled Waters**, Charles C. Thomas, Springfield, 1987

KENNEY Dennis Jay, **Crime, Fear and the New York City Subways: The Role of Citizen Action**, Praeger, New York, 1987

LESTER David, **The Death Penalty: Issues and Answers**, Charles C. Thomas, Springfield, 1987

LEVI Michael, **Regulating Fraud: White Collar Crime and the Criminal Process**, Tavistock, London, 1987

LIPSON Leon & Stanton WHEELER (eds.), **Law and the Social Sciences**, Russell Sage Foundation, New York, 1987

LISKA Allen E., **Perspectives on Deviance** (3rd ed.), Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1987

LYMAN Michael D., **Narcotics and Crime Control**, Charles C. Thomas, Springfield, 1987

MAHONEY Anne Rankin, **Juvenile Justice in Context**, Northeastern University Press, Boston, 1987

MARONGIU Pietro & Graeme NEWMAN, **Vengeance: The Fight Against Injustice**, Rowman & Littlefield, Totowa, 1987

MAWBY R.I. & M.L. GILL, **Crime Victims: Needs, Services, and the Voluntary Sector**, Tavistock, London, 1987

MEDNICK Sarnoff A., Terrie E. MOFFITT & Susan A. STACK, **The Causes of Crime: New Biological Approaches**, Cambridge University Press, Cambridge, 1987

MICHALOWSKI Raymond J., **The Mad, the Bad and the Different**, Lexington Books, Lexington, 1987

MORRIS Allison, **Women, Crime and Criminal Justice**, Basil Blackwell, Oxford, 1987

MORRIS Edward K. & Curtis J. BRAUKMANN (eds.), **Behavioral Approaches to Crime and Delinquency: A Handbook of Application, Research and Concepts**, Plenum, New York, 1987

MYERS Martha A. & Susette M. TALARICO, **The Social Contexts of Criminal Sentencing**, Springer, New York, 1987

NAKELL Barry & Kenneth A. HARDY, **The Arbitrariness of the Death Penalty**, Temple University Press, Philadelphia, 1987

NEWCOMB Michael D. & P.M. BENTLER, **Consequences of Adolescent Drug Use: Impact on the Lives of Young Adults**, Sage Publications, Beverly Hills, 1988

OTTERBEIN Keith F., **The Ultimate Coercive Sanction: A Cross-Cultural Study of Capital Punishment**, HRAF Press, New Haven, 1987

PITTS John, **The Politics of Juvenile Crime**, Sage Publications, Beverly Hills, 1988

POLLOCK Jocelyn M., **Sex and Supervision: Guarding Male and Female Inmates**, Greenwood Press, Westport, 1987

SANEY Parviz, **Crime and Culture in America: A Comparative Perspective**, Greenwood Press, Westport, 1987

SCOTT Joseph E. & Travis HIRSCHI, **Controversial Issues in Crime and Justice**, Sage Publications. Beverly Hills, 1988

SCRATON Phil (ed.), **Law, Order and the Authoritarian State**, Open University Press, Milton Keynes, 1987

SHEARING Clifford D. & Phillip C. STENNING (eds.), **Private Policing**, Sage Publications, Beverly Hills, 1987

SHELEFF Leon Shaskolsky, **Ultimate Penalties: Capital Punishment, Life Imprisonment, Physical Torture**, Ohio State University, Columbus, 1987

SNYDER Francis & Douglas HAY (eds.), **Labour, Law, and Crime: A Historical Perspective**, Tavistock London, 1987

TROJANOWICZ Robert C. & Merry MORASH, **Juvenile Delinquency: Concepts and Control** (4th ed.), Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1987

WALKER Nigel, **Crime and Criminology: A Critical Introduction**, Oxford University Press, Oxford, 1987

WILSON James Q. & Richard J. HERRNSTEIN, **Crime and Human Nature**, Simon & Schuster, New York, 1987

WILSON Paul & Vicki DALTON (eds.), **Review of Australian Criminological Research - 1987**, Australian Institute of Criminology Canberra, 1987

WOLFGANG Marvin E., Terence P. THORNBERRY & Robert M. FIGLIO **From Boy to Man, From Delinquency to Crime**, University of Chicago Press, Chicago, 1987

ZIMRING Franklin E. & Gordon HAWKINS, **Capital Punishment and the American Agenda**, Cambridge University Press, Cambridge, 1987

- σε γαλλική γλώσσα*

F. CATHALA, Délinquance et enquêtes policières, Saverdun, Edition du Champs de mars, 1987

Philippe CHAILLOU, **Le Juge et l' enfant**, Toulouse, Edouard Privat Editeur, 1987

Conseil de l' Europe, **Règles pénitentiaires européennes** (recommandation no.R873, adoptée par le Comité des Ministres du Conseil de l' Europe le 12 février 1987 et exposé des motifs), Strasbourg, Conseil de l' Europe (Affaires juridiques), 1987

Maurice CUSSON, **Pourquoi punir;**, Paris, Dalloz Jurisprudence Générale, 1987

M. DANTI-JUAN, **L' égalité en droit pénal**, Paris, Editions Cujas, 1987

Jean FAVARD, **Des prisons**, Paris, Editions Gallimard, 1987

Véronique HERTRICH & Claude FAUGERON, **Les élèves - surveillants de 1968 à 1985: données statistiques**, Paris Centre de recherches sociologiques sur le droit et les institutions pénales, 1987

Michel van de KERCHOVE, **Le droit sans peines: aspects de la dépenalisation en Belgique et aux Etats-Unis**, Bruxelles, Publications des facultés universitaires de Saint-Louis, 1987

Béatrice KOEPEL & Marguerite B., **Une jeune fille en maison de correction**, Paris, Hachette, 1987

Christine LAZERGES, **La politique criminelle**, Paris, P.U.F. (collection «Que sais-je?»), 1987

René LEVY, **Du suspect au coupable: le travail de police judiciaire**, Genève, Editions Médecine et Hygiène, 1987

Gabriel MOSER, **L' agression**, Paris, P.U.F. (collection «Que sais-je?»), 1987

* Επιμέλεια: Χριστίνα Ζαραφωνίτου.

François OST & Michel van de KERCHOVE, **Jalons pour une théorie critique du droit**, Bruxelles, Publications des facultés universitaires de Saint-Louis, 1987

Jean PINATEL, **Le phénomène criminel**, Paris, M.A. Editions, 1987

«**Les prisons dites privées: une solution à la crise pénitentiaire**», Actes de colloque, Aix-en-Provence, Economica & Presses universitaires d' Aix-Marseille, 1987

- σε γερμανική γλώσσα*

H.-J. ALBRECHT, J. MUENDER, H.-J. PLEWIG & F. SACK, **Jugend-arbeitslosigkeit und Jugendkriminalität. Erkenntnisse, Befunde, praktischer Umgang**, Luchterhand, Neuwied, 1987

P.-A. ALBRECHT, **Jugendstrafrecht: Ein Studienbuch**, Beck, München, 1987

U. EISENBERG & C. OHDER, **Aussetzung des Strafrestes zur Bewährung. Eine empirische Untersuchung der Praxis am Beispiel von Berlin (West)**, W. de Gruyter, Berlin, 1987

G. KAISER, **Kriminologie. Ein Lehrbuch** (2. völlig neubearb. u. erw. Aufl.), C.F. Müller, Heidelberg, 1988

A. KREUZER, **Jugend - Drogen - Kriminalität** (3. völlig neubearb. Aufl.), Luchterhand, Neuwied, 1987

A. KREUZER & R. WILLE, **Drogen - Kriminologie und Therapie**, C.F. Müller, Heidelberg, 1987

K.-L. KUNZ, **Vorbeugen statt verfolgen. Polizeiliche Prävention von Kriminalität-ein Konzept mit Zukunft**, Paul Haupt, Bern/Stuttgart, 1987

* Επιμέλεια: Ανθοζωή Χαΐδου.

H. OSTENDORF, **Kriminalisierung des Streikrechts. Ein strafrechtliches Gutachten zu alten und neuen Streikformen**, Luchterhand, Neuwied, 1987

K.-H. SHAEFER, **Anstaltsbeiräte - die institutionalisierte Öffentlichkeit: Eine empirische Untersuchung über die Tätigkeit der Anstaltsbeiräte an den heischen Vollzugsanstalten**, C.F. Müller, Heidelberg, 1987

E. SCHLUECHTER, **Zweites Gesetz zur Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität. Kommentar mit einer kriminologischen Einführung**, C.F. Müller, Heidelberg, 1987

H.-J. SCHNEIDER, **Kriminologie**, W. de Gruyter, Berlin, 1987

K. SCHUMANN, C. BERLITZ, H.-W. GUTH & R. KAULITZKI, **Jugendkriminalität und die Grenzen der Generalprävention**, Luchterhand, Neuwied, 1987

H.-D. SCHWIND, **Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen** (2. Neubearb. u. erw. Aufl.), Kriminalistik, Heidelberg, 1988

E. TRUBE - BECKER, **Gewalt gegen das Kind: Vernachlässigung Misshandlung, sexueller Missbrauch und Tötung von Kindern** (2. überarb. Aufl.), Kriminalistik, Heidelberg, 1987

- σε ιταλική γλώσσα*

Nicolo AMATO, **Diritto Delitto Carcere**, Milano, Giuffrè, 1988
Tullio BANDINI & Uberto GATTI, **Delinquenza giovanile: analisi di un processo di stigmatizzazione e di esclusione** (terza edizione), Milano, Giuffrè, 1987

Giacomo CANEPA & Maria Ida MARUGO (a cura di), **Criminologia e politica sociale: prospettive nel campo della delinquenza colposa e della devianza minorile**, Padova, CEDAM, 1987

* Επιμέλεια: Αφροδίτη Κουκουτσάκη.

Franco FERRACUTI (con la collaborazione di Francesco Bruno e Maria Cristina Giannini), **Trattato di criminologia, medicina criminologica e psichiatria forense:**

volume I: **Le radici, le fonti, gli obiettivi e lo sviluppo della criminologia**

volume II: **La dimensione internazionale della criminologia**

volume III: **La criminologia e il diritto penale**

volume IV: **Criminologia e società**

volume V: **Teorie criminogenetiche, prevenzione e ruolo delle istituzioni**

volume VI: **Aspetti criminologici e psichiatricoforensi dell'età minore**

Milano, Giuffrè, 1987

Isabella MERZAGORA, **Il colloquio criminologico: il momento diagnostico e valutativo in criminologia clinica**, Milano, Edizioni Unicopli, 1987

Luisella de Cataldo NEUBURGER, **La psicologia per un nuovo processo penale**, Padova, CEDAM, 1987

Giovanni Battista TRAVERSO (a cura di), **Criminologia e psichiatria forense: momenti di riflessione dottrinale ed applicativa**, Milano, Giuffrè, 1987

HELLENIC REVIEW OF CRIMINOLOGY

- **Editorial**
- **Summaries**
- **The activity of the Hellenic Society of Criminology in the Decade 1979-1988**

notes for contributors

Manuscripts should be submitted in four (4) copies. They should be double spaced and typewritten.

An abstract of no more than 150 words should also be included.

Footnotes, references, and tables should be in an internationally accepted format (see the British Journal of Criminology or the American Sociological Review for examples), and annexed to the text.

Contributors in languages other than Greek are notified that their article will be translated and only the abstract will appear in English and French.

Manuscripts and abstracts should be sent to:

Faculty of Criminology, Panteios School of Political Sciences
136 Syngrou Avenue, GR-17671 Athens, Greece

Additional information can be obtained from the above address.

book reviews

Authors and/or publishers interested in having their books reviewed in the Hellenic Review of Criminology are requested to send three (3) copies at the following address:

Faculty of Criminology, Panteios School of Political Sciences
136 Syngrou Avenue, GR-17671 Athens, Greece

HELLENIC REVIEW OF CRIMINOLOGY

SUBSCRIPTION RATES

one year (2 issues)

	Europe	Rest of the World	
individual	US\$ 15—	US\$ 20—	All prices include handling & postage
institutional	US\$ 40—	US\$ 50—	
student	US\$ 10—	US\$ 15—	

name:

position/title:

address:

Faculty of Criminology, Panteios School of Political Sciences
136 Syngrou Avenue, GR-17671 Athens, Greece

EDITORIAL

On the completion of ten years of activity of the Hellenic Society of Criminology we have the pleasure to present the first issue of its journal, the **Hellenic Review of Criminology**.

The idea for founding the Hellenic Society of Criminology was initially born during the international symposium of criminology which we had organized at Panteios School of Political Sciences in 1976 on the occasion of the centenary of Lombroso's «L' uomo delinquente». The theme of the symposium was «1876-1976: From Lombroso's "Criminal Man" to the Present Day».

Despite its short duration, the constant personal contact and exchange of views with few but very distinguished criminologists of that period (M. Ancel, L. Radzinowicz, D. Szabo and, particularly, J. Pinatel, President then of the International Society of Criminology) convinced me for the need not to let Greek Criminology remain isolated from the international criminological scene.

Soon after the symposium the necessary procedures were completed and the Hellenic Society of Criminology was founded in 1978, as the Greek division of the International Society of Criminology, established in Paris.

The composition of the successive administrative councils of the Society and the specialities of the founding members are indicative of two basic principles: a multidisciplinary approach which conveys the need for cooperation among various disciplines (criminology, criminal law, sociology, psychology, and others) in the study of crime; and the unhindered expression of diversity which implies a freedom in the presentation of all the different trends and theories which are put forward and debated in the field. Both these principles have been respected during the past decade and will undoubtedly constitute the guidelines of our journal as well.

Ever since the foundation of the Society, its activity has been continuously developing, as it can be seen in a special part of the issue devoted to the activities of the Society, some of which are of exceptional interest.

We particularly wish to point out the significant increase in the number of new members, especially young graduates who specialise in Criminology and carry a lively interest in the critical issues of our field, the significance of which has not yet been sufficiently understood in our country.

Today, more than ever before, such issues attract the academic interest at an international level.

Different theories are maintained, from the total abolition of the criminal justice system to the reemergence of the classical school under the cover of neoclassicism, with various approaches in between - radical, positivist, social defense of differing shades - some excluding any sort of arrangement and other susceptible of integration into new combinations. This vigorous activity in theory is indicative on the one hand, of the liveliness of our discipline - only stagnant waters don't ripple! - and of a transitional period of important social and cultural changes on the other.

Crime in particular generates more anxiety today than in the past, both at an international level and in Greece. Its phenomenology presents quite alarming changes both as to the forms of criminality and as to the expansion of the number of potential victims; such changes are amplified by the mass media and, as often as not, misinterpreted.

As a consequence of these phenomena present in theory and in social reality, there appears a great difficulty in planning a better-grounded and more efficient criminal policy, and a more appropriate social reaction to crime, in general. In order to achieve this, it is necessary to shed light on every one of the complex relative problems, and particularly in connection with the social, economic and cultural reality of each country, as far as this is feasible.

This will be one of the fundamental goals of our journal which will be served by the publication of the various activities of our Society (round table discussions, lectures seminars, etc), of greek and foreign studies, book reviews, and as complete and critical as possible information on legislative or judicial issues connected with points at issue in criminological inquiry.

The Greek Review of Criminology, which will be published biannually, will also include information regarding the field from both Greece and abroad.

We wish and hope that this effort - an important addition to the overall work of our Society - will be one more positive contribution towards a better understanding of crime in our country with every beneficial outcome it may have.

Prof. Alice Yotopoulos-Marangopoulos
President of the Greek Society of Criminology

(Translated into English by Irene Fereti)

SUMMARIES

GUY HOUCHON

Professor of Criminology, Catholic University of Louvain

The Study of the Victim and Scientific Progress in Criminology

The relevance of a sociological approach in the victim problematic ensues from the unequal probability of being victimized. This statistical fact must be supplemented by a survey of the various positions taken by the victim in the criminological paradigms: the forgotten victim, the «guilty» victim, victim-proneness, the «new» victims.

Such a process leads to various remarks about the evolution of our discipline: (a) on the search for «social reliance» present in various types of victim behaviour, and (b) on the despecification of the criminological object. One can shed light on various interactions and processes at work in the social differentiation of victims and criminals.

AGLAIA TSITSOURA

Head, Division of Criminal Problems, Council of Europe (Strasbourg)

The Participation of the Public in Crime Policy

After a short analysis of the concept of public opinion and of the sources of information of the public on crime and criminal justice, the article deals with the ways of public participation in drawing up and implementing crime policy.

Participation of the public in drawing up crime policy may be obtained indirectly through the public's representations in Parliament and directly through the public's reaction to the publication of «white papers», referenda, conferences and meetings of specialised commissions.

Participation of the public in implementing crime policy may take various forms: measures to secure crime prevention, information of authorities on crimes committed, assistance to victims, acting as voluntary social workers for probationers or released inmates etc.

The article concludes in stressing the need to offer to the public data on crime and criminal justice which are accurate and objective. Such information will permit the public to participate effectively in crime policy.

DIMITRIS KALOGEROPOULOS

Research Director, National Centre of Scientific Research (Paris)

The Criminal Issue at the Meeting Point of the Sociology of Law, the Sociology of Criminality and Criminology (The Criminal Issue in View of the Idea of Justice and the Social Division of Labour)*

In reference to the above mentioned social scientific fields, the article will examine diachronically which idea of justice is produced from the management of the criminal issue.

There are four items which were taken into consideration for this inquiry: (a) the relationship between guilt and sanction, (b) the definition of the legal element of the criminal act, (c) the organisation of the execution of the sentence and of the associated measures, (d) the system of communication which results from the preceding points, within the different schools, with reference to the «image of man», the values which are protected by criminal law and the treatment of criminals.

According to a bellshaped Gaussian distribution, the majority of the criminal population do not have any more psychological problems than the general population. The recidivism that occurs within this category is not irrelevant to an anomic social division of labour, according to the meaning ascribed to the phenomenon by Emile Durkheim.

It is proposed to use the first conviction of whichever type this is in order to carry out a social examination of the perpetrator of the criminal offence, ergonomically oriented and in view of the needs of the labour market, aiming to find for him/her a status and a role within the social division of labour.

The approach is transinstitutional, as portrayed in the division of labour among the departments of government (C.W. Mills & H. Gerth) including Justice, and will provide the organogram for the network of services within which the social examination and – when necessary or in case of recidivism- the psychological and medical examination of the offender will be organised. Such an examination will be compulsory and will at the same time provide a symbolic support to the

* Translated into English by Irene Fereti

communication associated with «general prevention» and «special prevention». Furthermore, at a semiological level, it will provide a ranking of the priorities in the management of the criminal issue which depends primarily on a sociological approach as it is a part of the societal functioning.

MIREILLE DELMAS-MARTY

Professor of Criminology, University of Paris

Criminal Policy and the European System for the Protection of Human Rights*

Contrasted with the various national criminal policies, the European system for the protection of human rights appears to function in two ways:

- (a) as an instrument of protection which ensures the pre servation of the national criminal policies within a liberal or democratic model, by means of reinforcing the protection by criminal law and by extending this protection to criminal issues in general, and
- (b) as an instrument of legitimation which allows an inclination towards more authoritarian models, based on exceptions and restrictions of certain rights specified in the European Convention.

At first sight these two functions appear contradictory. This contradiction, however, is elucidated with the citation of specific examples.

* Translated into English by Irene Fereti

THE ACTIVITY OF THE GREEK SOCIETY OF CRIMINOLOGY IN THE DECADE 1979-1988

Compiled by Constantine Mavroeidis

The Hellenic Society of Criminology, in its continuous effort to promote Criminology in its continuous effort to promote Criminology in Greece, has organized, ever since its foundation, various lectures, round table discussions, and seminars, with the kind participation of both Greek and foreign scholars and specialists.

The most important of these activities are the following:

22nd May 1979 Lecture by the prof. of Criminology Denis Szabo on
«The Conflicting Theories in Criminology».

7th December 1979 Round table discussion on **«The Penalty of Death»**, co-organized with Amnesty International and the Foundation for Human Rights. Discussants: G.-A. Mangakis (prof. of Criminal Law), N. Androulakis (prof. of Criminal Law), A. Yotopoulos-Marangopoulos (prof. of Criminology), S. Agouridis (prof. of Theology) and D. Spinellis (prof. of Criminal Law).

11th February 1980 Lecture by the prof. of Criminal Law Peter Papadatos on **«Aggressiveness, Violence and Destructiveness in Social Life».**

2nd May 1980 Lecture by the prof. of Criminology Denis Szabo on
«Victimology and Criminology: Trends and Applications».

29th May 1980 Lecture by the prof. of Criminology Elias Daskalakis on **«Thoughts on the Dangerousness of the Criminal».**

4th March 1981 First round table discussion on **«Narcotics»** Discussants: A. Koutselinis (prof. of Medicine), C. Stefanis (prof. of Psychiatry), D. Trichopoulos (prof. of Epidemiology), D. Tsaoussis (prof. of Sociology) and F. Tsalikoglou (prof. of Psychology and Criminology).

11th March 1981 Second round table discussion on **«Narcotics»**
Discussants: P. Papadatos (prof. of Criminal Law),
P. Ravidis (prof. of Medicine), E. Daskalakis (prof. of Criminology), E.
Michalodimitrakis (prof. of Medicine) and A. Koukoutsaki (lecturer in
Criminology).

16th April 1981 Lecture by the prof. of Sociology Paul Friday on
**«The Prevention of Juvenile Delinquency through
the educational system».**

1st April 1982 First round table discussion on **«The Prison: Descrip-
tion and Function»** Discussants: N. Papadogoulas
(prison director), S. Spyroglou (prison psychiatrist), P. Tsilimigaki (pri-
son social worker) and T. Karzis (writer).

2nd April 1982 Second round table discussion on **«The Prison:
Evaluation and Proposals»** Discussants: E. Daska-
lakis (prof. of Criminology), L. Kotsalis (prof. of Criminal Law), J.
Panoussis (prof. of Criminology), F. Tsalikoglou (prof. of Psychology
and Criminology) and A. Koukoutsaki (lecturer in Criminology).

10th & 11th May 1982 Two-day seminar on **«The Phenomenology
and Etiology of Juvenile Delinquency»**
Participants: E. Daskalakis (prof. of Criminology), C. Spinelli (prof. of
Criminology), D. Tsaoussis (prof. of Sociology), M. Fatourou (prof. of
Psychology), a. Trojanou (Dr. of Law), and I. Fereti (criminologist).

14th March 1983 First round table discussion on **«The Mass Media
and Criminality»** Discussants: G. Vlachos (mem-
ber of the Academy), E. Daskalakis (prof. of Criminology), C. Beis
(prof. of Civil Law – president of the Hellenic Radio–Television), C.
Navridis (prof. of Psychology), C. Kalligas (journalist), C. Poumpoura
(psychologist) and T. Serassis (criminologist).

11th April 1983 Lecture and round table discussion on **«Football
Hooliganism: A Criminological Approach»** Key
lecturer: the prof. of Criminology Eugene Trivizas, Discussants: K.
Koulouris (secretary general of sports), P. Kommatas (attorney-at-law)
and S. Messimeris (psychiatrist).

16th May 1983 Second round table discussion on «**The Mass Media and Criminality**» Discussants: G. Vlachos (member of the Academy), E. Daskalakis (prof. of Criminology), C. Beis (prof. of Civil Law – president of the Hellenic Radio – Television), C. Navridis. (prof. of Psychology), C. Kalligas (journalist), C. Poumpoura (psychologist) and T. Serassis (criminologist).

27th January 1984 Round table discussion on «**The Substitutes of Short-term Imprisonment**» Discussants: St. Alexiadis (prof. of Criminology), J. Gavriles (public prosecutor) and P. Bitsaxis (attorney-at-law).

2nd May 1985 Lecture by the prof. of Criminology József Vigh on «**Criminality and Its Prevention in Hungary**».

14th & 16th October 1985 Lectures and public discussions organized in co-operation with the Cultural Club of Penteli. Lecturers: prof. Alice Yotopoulos-Marangopoulos («**Attempts for the Explanation of Crime**»), prof. C. Spinelli («**Crime Prevention**»), prof. E. Daskalakis («**Social Reaction to Crime**»), and prof. J. Farsedakis («**Thoughts on Juvenile Delinquency**»).

1st November 1985 Round table discussion, on the occasion of the 40th anniversary of the United Nations Organization, on «**The Contribution of the U.N.O. to the Struggle Against Criminality**» Discussants: St. Alexiades (prof. of Criminology), D. Spinellis (prof. of Criminal Law), E. Daskalakis (prof. of Criminology) and C. Spinelli (prof. of Criminology).

28th March 1986 Lecture by Mrs Aglaia Tsitsoura (head of the Division of Criminal Problems of the Council of Europe) on «**The Council of Europe and Crime Victims**».

29th May 1986 Lecture by the prof. of Criminology Denis Szabo on «**The Innate and the Acquired: The Revival of the Issue and Its Criminological Implications**».

29th April 1987 Lecture by the prof. of Criminology Denis Szabo on «**Human Nature and Human Rights: Some Criminological Aspects**», (co-organized with the Foundation for Human Rights).

10th June 1987 Internal discussion on «**The legislative Regulation of the Drugs Problem**» Main Speaker: L. Karambelas (judge at the court of appeal).

17th June 1987 Round table discussion on «**Violence and Psychiatry in Modern Society**» Discussants: F. Tsalikoglou (prof. of Psychology and Criminology) and J. Tsengos (psychiatrist).

17th December 1987 Internal discussion on «**The Draft of the New Correctional Code**» Main Speakers: P. Kakka-lis (judge at the court of appeal), A. Chaidou (lecturer in Criminology), T. Serassis (criminologist) and D. Evangelatos (attorney-at-law).

15th January 1988 First round table discussion on «**The Draft of the New Correctional Code**»*, co-organized with the Hellenic Society of Criminal Law. Discussants: St. Alexiadis (prof. of Criminology), Ch. Bakas (prof. of Criminal Law), Th. Lafazanous (judge at the court of appeal) and D. Evangelatos (attorney-at-law).

12th February 1988 First round table discussion on «**The Draft of the New Correctional Code**»*, co-organized with the Hellenic Society of Criminal Law. Discussants: St. Alexiadis (prof. of Criminology), Ch. Bakas (prof. of Criminal Law), Th. Lafazanous (judge at the court of appeal) and D. Evangelatos (attorney-at-law).

25th February 1988 Lecture by the prof. of Criminology Guy Hou-chon on «**The Victim as a Factor of Progress in Criminology**».

30th March 1988 Lecture by Mrs Aglaia Tsitsoura (head of the Division of Criminal Problems of the Council of Europe) on «**The Participation of the Public in Criminal Policy**».

5th May 1988 Lecture by prof. Dimitris Kalogeropoulos (director of research at the French National Centre of Scientific Research) on «**The Criminal Problem: Theoretical Approaches and Practical Consequences**».

* The proceedings were published in a special volume.

16th May 1988 Round table discussion on «**Terrorism: Criminological and Psychoanalytical Aspects**» Discussants: T. Serassis (criminologist) and M. Meleagrou (psychoanalyst).

19th May 1988 Lecture by the prof. of Criminal Law and Criminology Mireille Delmas-Marty on «**Criminal Policy and Human Rights in Europe**» co-organized with the Foundation for Human Rights).

REVUE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

- **Éditorial**
- **Résumés**
- **L' activité de la Société Hellénique de Criminologie dans la décennie 1979-1988**

conditions de contribution

Les articles doivent être dactylographiés et envoyés en quatre (4) exemplaires.

Chaque article doit être accompagné d'un résumé de 150 mots maximum.

Les notes, les références et les tableaux doivent être placés à la fin du texte. En ce qui concerne les références et la bibliographie, les auteurs sont priés de suivre un des systèmes internationaux (si possible, celui de Harvard; voir, par exemple, «Annales Internationales de Criminologie» ou «Déviance et Société»).

Les articles écrits dans une autre langue que le grec seront traduits et seulement leur résumé sera publié en anglais et en français.

Les manuscrits et les résumés sont à adresser à:

Section de Criminologie, Ecole des Sciences Politiques «Panteios»
Avenue Syngrou 136, 17671 Athènes, Grèce

Pour chaque information supplémentaire on peut se référer à cette adresse.

revue bibliographique

Les auteurs ou les éditeurs qui s'intéressent à la présentation de leurs livres dans la Revue Hellénique de Criminologie sont priés de les envoyer en trois (3) exemplaires à l'adresse suivante:

Section de Criminologie, Ecole des Sciences Politiques «Panteios»
Avenue Syngrou 136, 17671 Athènes, Grèce

REVUE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE

ABONNEMENT

un an (2 numeros)

	Europe	Hors d' Europe
individus	US\$ 15—	US\$ 20—
institutions	US\$ 40—	US\$ 50—
étudiants	US\$ 10—	US\$ 15—

nom et prénom:

position/titre:

adresse:

Section de Criminologie, Ecole des Sciences Politiques «Panteios»
Avenue Syngrou 136, GR-17671 Athènes, Grèce

Éditorial

Au terme de dix ans d'activité de la Société hellénique de Criminologie, nous avons le plaisir de présenter le premier numéro de sa publication, la «Revue hellénique de Criminologie».

L'idée initiale de la fondation de la Société hellénique de Criminologie a germé lors du Symposium International de Criminologie que nous avons organisé en 1976 à l'École des Sciences Politiques «Panteios» à l'occasion du Centenaire de la publication de l'œuvre de Lombroso «L' uomo delinquente». Le Symposium s'intitulait: «1876-1976. De l'homme criminel de Lombroso à nos jours».

Le contact personnel permanent – bien que limité en durée – ainsi que l'échange d'opinions avec un nombre restreint de criminologues éminents qui participèrent à ce colloque (M. Ancel, L. Radzinowicz, D. Szabo et J. Pinatel, qui était alors Président de la Société Internationale de Criminologie) m'ont persuadée que la criminologie grecque ne devait pas rester en dehors du champ international.

Dès cette époque des efforts ont été entamés et en 1978 est née la Société hellénique de Criminologie en tant que Section de la Société Internationale de Criminologie qui siège à Paris.

La composition des Conseils d'Administration initial et successifs et les qualités des membres fondateurs sont indicatives de deux principes fondamentaux:

Le principe de l'approche pluridisciplinaire, qui implique la nécessité de coopération de plusieurs branches scientifiques à l'étude du phénomène criminel (criminologie, droit pénal, sociologie, psychologie, etc.); le principe de la diversité qui implique la libre expression de toutes les tendances et théories relatives au phénomène criminel qui sont proposées aujourd'hui et sont confrontées entre elles. Ces deux principes ont été observés durant ces dix dernières années et constitueront, évidemment, les lignes directrices de notre Revue.

Depuis sa fondation, la Société hellénique de Criminologie ne cesse de développer ses activités, ainsi qu'on peut le constater dans un autre article de ce numéro où sont énumérées les principales manifestations organisées au cours de ces dix années d'existence, parmi lesquelles un nombre important présentent un intérêt tout particulier.

Nous aimerions souligner particulièrement l'augmentation considérable du nombre de nos membres et plus spécifiquement de jeunes licenciés qui se spécialisent en Criminologie et montrent un vif intérêt pour la problématique de notre discipline, dont l'importance n'est

pas encore suffisamment bien comprise dans notre pays.

Cette problématique suscite aujourd' hui plus qu' autrefois l' intérêt scientifique au niveau international. Plusieurs théories sont soutenues: de l' abolition complète de l' ensemble du système pénal jusqu' à la réapparition de l' école classique sous le couvert du néoclassicisme.

Parmi ces théories on constate plusieurs tendances, radicales, positivistes de défense sociale plus ou moins nuancées, dont certaines refusent toute sorte de combinaison entre elles et d' autres acceptent certains rapprochements. Cette intense activité théorique est significative, d' une part de la vivacité de notre discipline – seules les eaux stagnantes restent immobiles! – et, d' autre part d' une époque de transition impliquant d' importants changements sociaux et culturels.

Plus spécifiquement, le phénomène criminel suscite aujourd' hui plus d' anxiété qu' autrefois tant au niveau international qu' au niveau grec. Sa phénoménologie présente des changements vraiment inquiétants, tant à la forme de la criminalité qu' à l' extension du cercle des victimes potentielles, changements qui sont en tout cas amplifiés par les médias et, très souvent, mal interprétés.

Ces phénomènes susmentionnés qu' on constate aussi bien sur le champ théorique que la réalité sociale constituent la difficulté majeure pour la planification d' une politique criminelle plus raisonnable et plus efficace et, généralement, d' une réaction sociale plus appropriée face au phénomène criminel. Pour la réalisation d' un tel but, il paraît nécessaire de mettre en lumière les multiples problèmes y relatifs, si possible en tenant compte de la réalité sociale, économique et culturelle de chaque pays.

Ce sera un des buts principaux de notre Revue et pour y parvenir nous publierons les textes de rapports et interventions présentés lors de tables rondes et de débats publics des conférences et séminaires organisés par notre société, des études grecques et étrangères, ferons une présentation aussi complète que possible de livres et, en même temps donnerons une information critique sur les solutions législatives ou judiciaires concernant des points importants de la problématique criminologique.

La «Revue hellénique de Criminologie» qui sera publiée deux fois par an présentera aussi des informations sur l' activité scientifique à l' étranger et en Grèce.

Nous espérons et nous souhaitons que cet effort – qui constitue néanmoins un complément important de l' oeuvre de notre société

réalisée jusqu' à présent – sera une contribution positive à la compréhension plus approfondie du phénomène criminel dans notre pays, avec toutes les conséquences bénéfiques.

Prof. A. Yotopoulos – Marangopoulos

Présidente de la Société hellénique de Criminologie.

(Traduit en français par Georges Nikolopoulos)

RÉSUMÉS

GUY HOUCHON

Professeur de Criminologie, Université Catholique de Louvain

L' étude de la victime et le progrès scientifique en criminologie

L' intérêt d' une approche sociologique de la problématique victimelle découle de l' inégalité des probabilités d' être victime. Ce constat statistique doit cependant être complété par l' examen des rôles affectés à la victime dans les paradigmes criminologiques: la victime oubliée, la victime coupable, la vulnérabilité criminelle, la victime nouvelle constituait une trajectoire qui conduit à réfléchir à l' évolution de la criminologie et à proposer certaines conclusions relatives (a) à la recherche de «reliance sociale en évidence dans le comportement de divers types de victime, et (b) à la décentration de l' objet criminologique. On mettra en évidence divers lieux de l' interactionnel et du processuel où se produiraient diverses manoeuvres sociales de victimisation et de criminalisation.

AGLAIA TSITSOURA

Chef, Division de problèmes criminels, Conseil de l' Europe (Strasbourg)

La participation du public à la politique criminelle*

Après une brève analyse du concept de l' opinion publique et des sources d' information du public dans le domaine de la criminalité et de la justice pénale, l' article s' occupe de modes de participation du public au tracement et l' application de politique criminelle.

La participation du public au tracement de la politique criminelle peut s' effectuer indirectement à travers la représentation du public au Parlement et directement à travers la réaction du public à la publication de projets des lois, aux référendums, aux congrès et aux rencontres des commissions spécialisées.

* Traduit en français par Christine Zarafonitou.

La participation du public à l' application de la politique criminelle peut adopter des formes variées: mesures à assurer la prévention des crimes, information des autorités concernant les crimes commis, assistance aux victimes, travail volontaire d' ordre sociale pour les probationners ou les relaxés etc.

L' article conclut en insistant sur la nécessité d' offrir au public des données précises et objectives en ce qui concerne le crime et la justice pénale. Une information de telle sorte permettra au public de participer efficacement à la politique criminelle.

DIMITRI KALOGEROPOULOS

Directeur de Recherche, Centre National de Recherche Scientifique (Paris)

La question criminelle au point de rencontre de la sociologie du droit, de la sociologie de la criminalité et de la criminologie.

(La question criminelle sous le double prisme de l' Idée de Justice et de la Division du Travail Social).

Il s' agit, par rapport aux dites Disciplines, d' examiner diachroniquement sous l' angle de vue de l' *Idée de Justice* quelle est celle qui est produite par la gestion de la Question Criminelle.

Quatre sont les points d' appui retenus pour un examen diachronique de cette gestion: a) le lien entre culpabilité et peine; b) l' organisation du champ de l' élément légal de l' infraction; c) l' organisation de l' exécution de la peine et des mesures d' accompagnement; d) le système de communication institué via cela par les diverses Ecoles en ce qui concerne l' image de l' Homme, les valeurs pénalement protégées et le traitement des délinquants.

Selon une représentation de cloche de GAUSS, la majeure partie de la population délinquante n' a pas plus de problèmes psychologiques que le reste de la population générale. La récidive qui se produit en son sein n' est pas étrangère à une organisation défectueuse de la post-cure, et à une organisation anémique de la division du travail social au sens de DURKHEIM – Il s' agit d' exploiter l' occasion de la première arrestation fondée, pour procéder à un examen social ergonomiquement orienté, du délinquant, et sous l' angle de vue des

besoins du marché du travail, aux fins qu' il puisse trouver un statut et un rôle dans la division du travail social. C' est une approche interinstitutionnelle de la division du travail entre institutions (C.W. MILLS) – la Justice comprise – qui fournira l' organigramme du dispositif dans lequel s' organisera l' examen obligé qui à la fois fournit un substrat symbolique à la communication relative à la prévention générale et à la prévention spéciale, et sémiotiquement une hiérarchie des priorités de la gestion d' une Question relevant prioritairement d' une approche sociologique.

MIREILLE DELMAS-MARTY

Professeur en Criminologie, Université de Paris-Sud

Politique criminelle et système européen de la protection des Droits de l' Homme

Confronté aux pratiques nationales de politique criminelle, le système européen de protection des Droits de l' Homme paraît fonctionner selon un double processus:

(a) comme un instrument de protection imposant le maintien des pratiques nationales de politique criminelle dans un modèle libéral ou démocratique via le renforcement de la protection en droit pénal et l' extension de la protection en matière pénale, et

(b) comme un instrument de légitimation permettant des glissements vers des modèles plus autoritaires via les exceptions ou restrictions de certains des droits énoncés par la Convention Européenne.

Les deux processus semblent à première vue contradictoires. Mais la contradiction s' éclaire au rappel de quelques exemples concrets.

L' ACTIVITE DE LA SOCIETE HELLENIQUE DE CRIMINOLOGIE DANS LA DECENNIE 1979-1988

Compilé par Constantin Mavroeidis*

La Société Hellénique de Criminologie, dans son effort continu à promouvoir la Criminologie en Grèce, a organisé, depuis sa fondation, une série de conférences, tables rondes et séminaires, avec la participation obligeante de criminologues et d' autres spécialistes, grecs et étrangers.

Les manifestations principales sont les suivantes:

22 mai 1979 Conférence du prof. de Criminologie Denis Szabo intitulée: **«Les théories criminologiques en conflit»**

7 décembre 1979 Table ronde sur **«La peine de mort»**, organisée en coopération avec la section hellénique d' Amnesty International et la Fondation pour les Droits de l' Homme. Rapporteurs: G.-A. Mangakis, (prof. de Droit Pénal), N. Androulakis, (prof. de Droit Penal), A. Yotopoulos-Marangopoulos (prof. de Criminologie), S. Agouridis (prof. de Théologie) et D. Spinellis (prof. de Droit Pénal).

11 février 1980 Conférence du prof. de Droit Pénal Pierre Papadatos intitulée: **«L' agressivité, la violence et la destructivité dans la vie sociale»**.

2 mai 1980 Conférence du prof. de Criminologie Denis Szabo intitulée: **«Victimologie et criminologie. Tendances et applications»**.

29 mai 1980 Conférence du prof. de Criminologie Elie Daskalakis intitulée: **«Réflexions sur la dangerosité du criminel»**

4 mars 1981 Première table ronde sur **«La drogue»** Rapporteurs: A. Koutselinis, (prof. de Médecine), C. Stefanis (prof. de Psychiatrie), D. Trichopoulos (prof. d' Epidémiologie), D. Tsaoussis (prof. de Sociologie) et F. Tsalikoglou (prof. de Psychologie et Criminologie).

* Traduit en français par Iro Daskalaki.

11 mars 1981 Deuxième table ronde sur **«La drogue»**

Rapporteurs: P. Papadatos (prof. de Droit Pénal), P. Rapidis (prof. de Médecine), E. Daskalakis (prof. de Criminologie), E. Michalodimitrakis (prof. de Médecine) et A. Koukoutsaki (maître de conférences/Criminologie).

16 avril 1981 Conférence du prof. de Sociologie Paul Friday intitulée:
«Le rôle du système d' éducation dans la prévention de la délinquance juvénile».

1 avril 1982 Première table ronde sur **«La prison: Description et fonction»** Rapporteurs: N. Papadogoulas (directeur de prison), S. Spyroglou (psychiatre pénitentiaire), P. Tsilimingaki (ass. sociale de prison) et T. Karzis (écrivain).

2 avril 1982 Deuxième table ronde sur **«La prison: Evaluation et propositions»** Rapporteurs: E. Daskalakis (prof. de Criminologie), L. Kotsalis (prof. de Droit Pénal), J. Panoussis (prof. de Criminologie), et F. Tsalikoglou (prof. de Psychologie et Criminologie) et A. Koukoutsaki (maître de conférences/Criminologie).

10 & 11 mai 1982 Colloque sur, **«La phénoménologie et étiologie de la délinquance juvénile»** Rapporteurs: E. Daskalakis (prof. de Criminologie), D. Tsaoussis (prof. de Sociologie), M. Haritou-Fatourou (prof. de Psychologie), C. Spinelli (prof. de Criminologie), A. Trojanou (Dr. en Droit) et I. Fereti (criminologue).

14 mars 1983 Première table ronde sur **«Mass-médias et criminalité»** Rapporteurs: G. Vlachos (académicien), E. Daskalakis (prof. de Criminologie), C. Beis (prof. de Droit Civil – président de la Radio-Télévision Hellénique), C. Navridis (prof. de Psychologie), C. Kalligas (journaliste), C. Poumpoura (psychologue) et T. Sérassis (criminologue).

11 avril 1983 Conférence et table ronde intitulée: **«Hooliganisme: approche criminologique»** Rapporteur principal: le prof. de Criminologie Eugène Trivizas, Rapporteurs: K. Koulouris (directeur général de l' athlétisme), P. Kommatas (avocat) et S. Messimeris (psychiatre).

16 mai 1983 Deuxième table ronde sur **«Mass-médias et criminalité»** Rapporteurs: G. Vlachos (académicien), E. Daskalakis (prof. de Criminologie), C. Béis (prof. de Droit Civil – président de la Radio–Television Hellénique), C. Navridis (prof. de Psychologie), C. Kalligas (journaliste), C. Poumpoura (psychologue) et T. Sérassis (criminologue).

27 janvier 1984 Table ronde intitulée: **«Mesures de substitution aux peines privatives de liberté de courte durée»** Rapporteurs: St. Alexiadis (prof. de Criminologie), J. Gavrilis (procureur de la Rep.) et P. Bitsaxis (avocat).

2 mai 1985 Conférence du prof. de Criminologie József Vigh intitulée: **«La criminalité et sa prévention en Hongrie»**

14 & 16 octobre 1985 Organisation d' une série de conférences et discussions publiques, en coopération avec le Club Culturel de Pendéli. Rapporteurs: prof. A. Yotopoulos-Marangopoulos (**«Les recherches sur l' étiologie du crime»**), prof. E. Daskalakis (**«La réaction sociale au crime»**), prof. J. Farsédakis (**«Réflexions sur la délinquance juvénile»**) et prof. C. Spinelli (**«La prévention du crime»**).

1 novembre 1985 Table ronde, à l' occasion du 40ème anniversaire de l' Organisation des Nations Unies, sur **«La contribution de l' O.N.U. à la lutte contre la criminalité»** Rapporteurs: St. Alexiadis (prof. de Criminologie), D. Spinellis (prof. de Droit Pénal), E. Daskalakis (prof. de Criminologie) et C. Spinelli (prof. de Criminologie).

28 mars 1986 Conférence de Mme Aglaia Tsitsoura (chef de la Division des problèmes criminels du Conseil de l' Europe) intitulée: **«Le Conseil de l' Europe et les victimes des crimes»**.

29 mai 1986 Conférence du prof. de Criminologie Denis Szabo intitulée: **«L' inné et l' acquis: La régénération du sujet et ses implications criminologiques»**.

29 avril 1987 Conférence du prof. de Criminologie Denis Szabo intitulée: **«Nature humaine et Droits de l' Homme: Quelques aspects criminologiques»**, (en coopération avec la Fondation pour les Droits de l' Homme).

10 juin 1987 Débat entre les membres de la Société sur **«Le règlement législatif du problème de la drogue»** Rapporteur: L. Karambelas (procureur général).

17 juin 1987 Table ronde sur **«Violence et psychiatrie dans la société contemporaine»** Rapporteurs: F. Tsalikoglou (prof. de Psychologie et Criminologie) et J. Tsengos (psychiatre).

17 décembre 1987 Débat entre les membres de la Société sur **«Le projet d' amendement du Code Pénitentiaire»*** Rapporteurs: P. Kakkalis (conseiller à la Cour d' Appel), A. Chaidou (maître de conférences/Criminologie), T. Sérassis (criminologue) et D. Evangelatos (avocat).

15 janvier 1988 Première table ronde sur **«Le projet d' amendement du Code Pénitentiaire»***, organisée en coopération avec la Société Hellenique de Droit Pénal. Rapporteurs: St. Alexiadis (prof. de Criminologie), Ch. Bakas (prof. de Droit Pénal), Th. Lafazanos (conseiller à la Cour d' Appel) et D. Evangelatos (avocat).

12 février 1988 Deuxième table ronde sur **«Le projet d' amendement du Code Pénitentiaire»**, organisée en coopération avec la Société Hellénique de Droit Pénal. Rapporteurs: St. Alexiadis (prof. de Criminologie), Ch. Bakas (prof. de Droit Penal), Th. Lafazanos (conseiller à la Cour d' Appel) et D. Evangelatos (avocat). *Les rapports ont été publiés dans un volume spécial.

25 février 1988 Conférence du de Criminologie Guy Houchon intitulée: **«La victime comme facteur de progrès en criminologie»**.

* Les rapports ont été publiés dans un volume spécial.

30 mars 1988 Conférence de Mme Aglaia Tsitsoura (chef de la division de problèmes criminels du Conseil de l' Europe) intitulée: «**La participation du public à la politique criminelle**».

5 mai 1988 Conférence du prof. Dimitri Kalogéropoulos (directeur de recherche au C.N.R.S.) intitulée: «**Le problème criminel: Approches théoriques et conséquences pratiques**».

16 mai 1988 Table ronde intitulée «**Terrorisme: Quelques aspects criminologiques et psychanalytiques** Rapporteurs: T. Sérassis (criminologue) et M. Méléagrou (psychanalyste).

19 mai 1988 Conférence de Mme (prof. de Droit Pénal et de Criminologie) Mireille Delmas-Marty intitulée: «**La politique criminelle et les Droits de l' Homme en Europe**», en coopération avec la Fondation pour les Droits de l' Homme).